پښتو - دري

لنډ قاموس

دافغانستان دعلوموا کاډمي

دژبو او ادبیاتو مرکز

پښتو انستیتوت

۱۳۸۴

دکتاب پیژندنه:

دکتاب نوم : پښتو- دری لنـــــډ قامـــوس

خپروونکی : دافغانستان دعلوموا کاډمی دژبو او

ادبیـــــاتو علمي مرکز پښتو انستیــــتوت

مهتمم : محققه ظاهــره هنـــــگامه (خروټې)

ډیزاین او کمپوز : امـــــان الله (جـــاوید)

دچاپ ځای : ازادۍ مطبعه

شمـــــېر: (۳۰۰۰) ټوکه

دچـــــاپ کال : ۱۳۸۴ هــ . ل .

کابل - افغانستان

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوی او ښښونکي خدای (ج)
په سپیڅلي په نامه

د ۱۳۸۲ هجری لمریز کال دوږي په میاشت کې د (پښتو - دري) او (دري - پښتو) قاموسونو د لیکلو په باب د افغانستان د اسلامي جمهوریت جمهور رئیس جلالتمآب حامد کرزي له خوا یو فرمان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز په نامه صادر شو ، چې د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز هم سم دلاسه په هماغه وخت کې د ذکر شوي فرمان په بنا پښتو او دري ژبو دواړو انستیتوتونو ته دنده و سپارله چې د دواړو قاموسونو په لیکلو پیل وکړي ، د دواړو انستیتوتونو علمي غړو هم په ډېر اخلاص او صداقت سره بې له ځنډه په کار پیل وکړ او په ډېره مینه یې دغه کارته ملا وتړله.

څرګنده خبره ده چې د یوې ژبې د زده کړې او د هغې د آثار و د لوستلو لپاره د عمل په ډګر کې د هغې ژبې قاموس ډیر اهمیت او ارزښت لري ، نو د همدغه ضرورت او اړتیا له مخې چې پښتو ژبې ته د عملي کارونو په لړکې احساسیږي ، د دغه ډول یو دوه ژبیز قاموس لیکل د اهمیت نه خالي نه دی. د دغه قاموس ښاغلو لیکوالو د هر

لغت تلفظ په فونیمیکه الفبې ولیکله او د خج ځایونه یې هم په ګوته کړل ، ځکه چې د ا کار له یوې خوا د بلې ژبې دو یو نکو لپاره د پښتو ژبې د سم تلفظ د پاره په زړه پورې آسانتیاوې برابر وي او له بلې خوا دغه کار نن سبا یو علمي او اکاډمیک کار ګڼل کیږي او نړیوال ارزښت هم لري ، په ځانګړي توګه دغه قاموس چې اوس ستاسو مخې ته پروت دی هم د ښوونځیو زده کوونکو او هم په خارج کې د پښتو ژبې د مینه والو سره د پښتو ژبې په زده کړه کې پوره مرسته کولای شي.

په دغه قاموس کې (۴۵۶۶) پښتو لغتونه په دری ژبه مانا شوي او هم د دغو لغتونو ګرامري خصوصیات ښوول شوي دي چی دا کار هم د دغه قاموس یوه بله ځانګړتیا په ګوته کوي ، چې دې کار د قاموس اهمیت او ارزښت نور هم لاپسې اوچت کړی دی.

د دغه قاموس په لیکلو کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د انستیتوت د غو پوهانو او څیړونکو برخه اخیستې ده.

۱ـ سر محقق عبدالرحیم څدراڼ: د پښتو ژبې او ادبیاتو انستیتوت آمر.

۲ـ سر محقق میر احمد ګوربز: د پښتوژبې او ادبیاتو د انستیتوت غړی.

۳ـ د سر محقق مرستیال مسافر خان رئیس خېل: د ژبو او ادبیاتو د مرکز علمي منشي.

۴ـ د سر محقق مرستیال نور الله ولسپال: د پښتو د دیپارټمنټ مدیر.
۵ـ د سر محقق مرستیال حضرت محمد ویاړ : د فولکلور ددیپارټمنټ مدیر .
۶ـ د سر محقق مرستیال مجاور احمد مومند:د پښتو ژبې او ادبیاتو علمي غړی.
۷ـ محقق مولا جان تنیوال: د ژبپوهنې د دیپارټمنت مدیر.
۸ ـ محققه ظاهره هنګامه : د پښتو ژبې او ادبیاتو انستیتوت علمي منشی.

په پای کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز د دغو ښاغلو پوهانو او محققینو زیار او زحمت ته د قدر په سترګه ګوري او دوی ته د دغسې علمي او اکاډمیکو کارونو په سر ته رسولو کې د لوی خدای (ج) له درباره لا زیات بریالیتوبونه غواړي ، او همدا رنګه د محترمې محققې ظاهرې هنګامې څخه چې د دغه قاموس د تصحیح او چاپ په لارو چاروکې یې زیات زیار او زحمت ګاللی دی د زړه له کومې مننه کوي .

په درناوي

سر محقق عبدالواجد واجد

د ژبو او ادبیاتو علمي مرکز رئیس

د تلفظ لاربنود

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
ا	a	سر، اتل	sar,atal
		شپه	špa
آ	ā	آس ، ویاړ	ās,w yāṛ
		سبا	sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābit
ج	j	جوړ	joṛ
چ	č	چاکو	čākū́
ځ	ǰ	ځای	ǰāy
څ	c	څوک	cok
ح	h	حاصل	hāsíl
خ	x	خور	xor
د	d	دود	dod
ډ	ḍ	ډیر	ḍer
ذ	z	ذکي	zaki
ر	r	رپ	rap
ړ	ṛ	ړوند	ṛūnd

معمول توری	فونیمیک توری	مثالونه	فونیمیک تلفظ
ز	z	زوړ	zoṛ
ژ	ž	ژوند	žwand
ږ	ẓ	ږغ	ẓaǧ
س	s	سم	sam
ش	š	شلومبې	šlumbé
ښ	ṣ	ښاغلی	ṣāǧə́lay
ص	s	صادق	sādiq
ض	z	ضرر	zarár
ط	t	طاقت	tāqát
ظ	z	ظالم	zālím
ع	ء	عادت	ءādat
غ	ǧ	غمی	ǧamáy
ف	f	فاصله	fāsilá
ق	q	قانون	qānū́n
ک	k	کار	kār
گ	g	گډ	gaḍ
ل	l	لاس	lās
م	m	موړ	moṛ
ن	n	نن	nən
ڼ	ṇ	منه	maṇá
و	w	واده	wādə́
هـ	h	هر	har
ی	y	میلمستیا	melmastyā́
و	o	کور	kor
و	ū	سور	sūr
پیښ	u	سُر	sur

ب

معمول توری	فونیمک توری	مثالونه	فونیمک تلفظ
زیر	I	امضا	imzā́
ي	i	ویر	wir
ې	e	تېر	ter
ی	ay	سړی	saṛáy
ۍ	əy	هیلۍ	heláy
زورکی	ə	نیکه	nikə
		زړه	zṛə

ژبني او ګرامري لنډون

لنډون	مانا
اد	ادات
اص	اصطلاح
او	اوسنۍ زمانه
پ	پخواني کلمه
تېر	تېره زمانه
ج	جمع
جن	د جنس نوم
را	راتلونکې زمان
ربط	ربط
ژ.ب	د ژبپوهنې اصطلاح
س	سفکس
ښځ	ښځينه نوم
ص	صفت
ض	ضمير
عد	عدد
ش	شمېر
ف	فعل
فا	فاعل
فاع	فاعلي حالت
ق	قيد
گر	گرامر
ل	لازمي
لهج	لهجوي
م	مفرد
ما	ماضي
مت	متعدي
مج	مجازي
مخ	مختاړى
مص	مصدر
مف	مفعولي حالت
ن	نوې کلمه
نب	نه بدليدونکې
ند	ندائيه
نر	نارينه نوم
ور	وروستاړى
وگ	وگورئ
/	داکسنټ (خج، فشار) نښه

الف

(a) بنځ .م.
۱) حرف اول زبان پشتو است
۲) حرف علت است .
۳)علامه تانیث است که در آخر اسم میاید مانند: ژړا .

ابا (abā) نر.م. (ج . اباگان)
لقب پدر.

اباتوونکی (abātawūnkay)
نر.م. اباد کننده.

اباتي (abāti) بنځ . م .وگ.
ابادي .

ابا د(abād) ص .نر.م. ج جا ی
معمور.

ابا د ول (اَ abādaw) مص.
مت .آباد کردن ، تیار کردن.

ابادي (abādi) بنځ .م.
اباد ، ابادانی، جاییکه در ان اب وگیاه پیدا شود ومردم درانجا زندگانی کنند.

ابا خیل(abāxel)نر.م.
۱)اقارب پدری ، ۲) نام یک قبیله افغان است

اباګنی (abāganay)بنځ .م. ج .
فامیل وخانواده دختر خیل،پدر خیل.

ابته (abata) ص.نب.عبث وبی
معنی .هدر ، بیجا .

ابره (lbrá) بنځ .م. ۱) حاصل

زمین ۲) محصول هر چیز . ربح ۳) فصل وزمین که سال به سال به نوبت کاشته میشود.

ابک (abák) نر.م . نام که پسر از روی محبت به پدر میگوید.

ابلاغ (lblāğ) نر.م. رساندن ، رسانیدن نامه.

ابلاغول (lblāğawə́l) مص مت. خبرکردن ، اگاه ساختن .

ابلاغیه (lblāğyá) ښځ .م. ورقه اي که بوسیله ان مطلب را ابلاغ کنند.

ابی (abə́y) ښځ .م. زنیکه به منزلت مادر باشد.

اپت (apát) نر.م. مرض وتباهی.

اپلتی (aplaté) ښځ.ج.سخنان بیهوده.

اتام (atā́m) نر.م. ج.میده گی نان مجازا طعام وارد .جمع یی اتامونه.

اتبار (ltbā́r) نر.م. (۱) روشناسی، اعتماد ویقین (۲) روزیکشنبه.

اترنگ (atráng) نر.م. (ج.اترنگونه) گل حنا ،بوته ایست که انرا میده کرده جامه وغیره را به ان رنگ می کنند .

اتره (átata) ښځ .م.کلمه مهمل است که با(خبره) یکجا استعمال میشود واکثرا درصورت جمع میاید۔

دپلانی سره می خبري اترې وکړې .

اتکړی (at kaṛə́y) ښځ .م. ج. حلقه ایکه دردست مجرمین اندازند ، ولځک

په ښنو کړی‌په لاسو اتکړی

خپه پرې نه یم دجانان دلاسه دینه (لن)

اتل (atál) نر.م. (ج. اتلان)

قهرمان، مشهور، نابغه، با عزم، راسخ العقیده، ثابت القول.

اتلس (átalas) نر.م. هژده، (۱۸)

اتلوال (atalwā́l) ص.نر.م.

دارنده نبوغ، دارنده شان و شوکت.

اتم (atám) ص نر.م. (ښځ. اتمه) هشتم .

اتمانخیل (utmānxél) نر.ج.

یکی از اقوام پښتونها است.

اتمانزي (utmānzí) نر.ج.

یکی از اقوام مشهور افغانها است .

اته نیم (ataním) ص. نر.م.ج.

هشت و نیم، ½ ۸ .

اتڼ (atáṇ) نر.م. (ج. اتڼونه) رقص خاص ملی افغانها.

اتڼچي (atančí) ص. نر. م. اجرا کننده اتڼ.

اتوب (atób)نر.م. (ج. اتوبونه) ۱)اماچ ، اردابه ۲) مج.طعام بی مزه.

اته (atá) ش . هشت ، ۸ .

اټه (aṭa)ښځ .م. (ج.اټې) اندازه طول دست از انگشت تاآرنج .

اتیا (atyā́) ش هشتاد ، ۸۰ .

اټال (aṭā́l) نر.م.۱)معطل وملتوی ، ۲) ناآرام و پریشان .

اټک (aṭә́k) نر.م. دریاي سند (اندوس)، قلعه مشهوری که درپهلوی دریای سند اباد گردیده .

اټسکی (aṭә́skay) نر.م. عطسه .

اټکل (aṭkál) نر.م.تخمین وقیاس ، اندازه ..

اټکلول (aṭkalawә́l) مص .مت تخمین کردن ، ازمودن ، تجربه کردن تصور کردن .

اټکۍ(áṭkay) ښځ .م. فواق ، هگگ هکهک، هکه .

اټۍ (aṭә́y) ښځ .م. ج ۱) کلاوهٔ تار؛۲) دکان .

اټېران (aṭerā́n) نر.م. ۱)کلاوه پیچ مخصوص. ۲) بازي پچیز.

اټېرن (aṭerán)ص .نر.م. (ښځ اټېرنه) شخص بدهضم .

اجاره (ajā́ra) ښځ.م . مشترک با اجارهٔ دری .

اجاڼۍ (ajāṇáy) ص. ښځ .م. (ج اجاڼیاني) .زن حاجیه ، بی بی حاجی .

اجل (ajál) نر.م. زمان مرگ ،نهایت زمان عمر.

اجلځی (ajalǰáy) نر.م.مرگ جای .

اجڼه (ajәṇá) ښځ .م. وگ .اجاڼی.

اچول (ačawə́l) مص .مت.انداختن افگندن.

اچه (áča) ښځ .م.اواز گشتاندن وراندن بز .

اچی (ačáy) ښځ .م.نوعی – از گاویست خورد وکم جثه .

اڅکزي (acakzí) نر.م. ج. نام یک قبیله از افغانها است .

اڅڼل (acanə́l) مص . مت !) چیدن مرتب کردن، مقبول .کردن، بافتن چارپائي وامثال ان ۲۰) سرودن .

اڅه (acá) ښځ .م. (ج .اڅې) استخوان ران .

اڅۍ (ajáy) ښځ .م.پنجره ایکه از خمچه ها ساخته شده باشد .

احمدزي (ahmadzí) نر.ج. یکی از اقوام مشهور پشتونها.

اخ (ax) اد.کلمه تحسر وافسوس است که درحال وقوع یک واقعه ناگوار از زبان انسان بی اختیار صادر میشود. و گاهی درحالت خوشی هم استعمال میشود .

اختر (axtár) نر.م. (ج. اخترونه)عید، جشن مسلمانها .

اختری (axtaráy) ص .نر.م. گوسفند قرباني عیداضحی .

اخته (axtá) ص. نب ۱)مشغول، گرفتار ، ۲) خصی ۳) گذاشتن گوشت خام درمرچ مصاله .

اخښل (axṣə́l) مص .مت، خمیره کردن ۲) ترکردن (ارد).

اخښی (áxṣay) نر.م. (ج.اخښي) خسربره ، برادر زن ،شوهر خواهر.

اخ وټوخ (axuṭúx) نر.م. به سبب ماندگي زیاد یالت وکوب زیاد کسی را از توان وطاقت بی بهر ه ساختن.

اخ وډب (áxuḍab) نـــــر.م. زد وخورد ، گیر ودار، جنگ وغوغا.

اخیړ (axéṛ) نر.م. (ج. اخیړونه) سیم گل ، گل سفید کردن خانه .

اخیړل (axeṛə́l) مص .مت . (ج. اخیړونه) سیم گل کردن، کاگل کردن.

اخیستل (axistə́l) مص. مت. ۱) گرفتن، برداشتن ۲) خریدن.

ادکه (adə́ka) ښځ .م. لقب مادر ، زن معمر.

ادکۍ (adəkə́y) ښځ.م. مادر.

ادم خیل (adamxél) نر.م. دپښتنو یوقوم .

ادوم (adū́m) نر.م. (ج.ادومونه) ران .

ادې (adé) ښځ .م. (ج. ادې گانې) وگ.ادکه .

ارام سئ (arāmsə́y) امر . یک قومانده عسکري است .

اربکی (arbakə́y) نر.م .پولیس مردمی که برای امنیت عامه تعیین شده باشد.

ارت (art) ص .نر.م.ج (ښځ. ارته) فراخ ، کشاده .

ارتول (artawə́l) مص .مت. .فراخ کردن .

ارتیدل (artedə́l) مص .ل. فراخ شدن ، کشاده شدن .

ارتینه (artiná) ښځ .م. (ج.ارتینې) زوجه ، زن منکوحه ، عورت .

ارجل (arjə́l) ص .نر.م. ج .مخلوط ودرهم امیخیته،مخلوط النسل .

ارچه (arčá) ښځ .م یکي از اقسام درخت ها .

ارخاړی (arxāṛə́y) نر.م. (ج.ارخاړي ۱) مرض اسهال گوسفندان که دراول بهار عارض میشود .
۲)خرفه ، یکنوع سبزی است که پخته خورده میشود.

ارخښ (arxáṣ) نـــر.م . ضیق النفس ، صدایکه دروقت گریه درگلو گره شود .

ارزان (arzā́n) ص. نر .م. نرخ وقمیت خفیف .

ارزاني (arz āní) ښځ .م .ضد قیمتی .

ارزښت (arzə́ṣt) نر.م. قیمت، ارزش سز ا واری .

ارزښتناک (arzəṣtnā́k) ص.نر.م . باارزش ، دارای ارزش .

ارزیدل (arzedə́l) مص .ل. سزاواربودن، ارزش داشتن .

ارږمی (arẓamáy)نر.م .فاژه.

ارږی (arẓáy) نر.م. اروغ .ترش.

ارغاړی (arğā́ṛay) نر.م. سرنشیبی.

ارغنجا (arğanjā́) نر.م. نوعي از الوچه که دانه های خورد دارد.

ارڼی(arṇáy) نر.م. (ج.ارڼي) قنداق.

اروابناد(arwāṣā́d) نر.م. متوفیٰ.

ارومرو (arū́marū́) ق . حتماً ، خامخا ،ضرور .

اره (ará)ښځ .م. اره،یکی از وسایل نجاری .

اره (ā́ra) ښځ .م (ج.اري) بنیاد اساس ، تهداب ، اصل .

ارهټ (arhā́ṭ) نر.م. (ج. ارهټونه) چاه کلان .

ارهنډه (arhánḍa)ښځ .م. بید انجیر .

اریان (aryā́n) ص .نر.م. ج. خوار، ذلیل ، حیران ، خاضع، محتاج .

اریانول (aryānawə́l) مص .مت. حیران کردن ، محتاج کردن .

اریانیدل (aryānedə́l) مص .ل. حیران شدن .متحیر شدن . محتاج شدن .

اریړه (ariṛá) ښځ .م. هلیله ، هریره .

اړ (aṛ) ص .نر.م. ج ۱) محتاج ،گیر ، محبوس . ۲)مشغول ۳) بدهضم وقبض ۴) عبرت اندوز؛ ۵) زیچ سطرنج.

اړ (ar̄) نر.م. (ج.اړونه)قبض ،مزاحمت ممانعت.

اړاند (aṛānd) ص.نر.م . گرفتار.

اړايستل (aṛistə́l) مص .مت. مجبور ساختن .

اړتيا(aṛtyā́) ښځ .م. (ج.اړتياوې) احتياج ، محتاجی.

اړخ (aṛ (a)x) نر.م. (ج.اړخونه) پهلو.

اړخی (aṛxáy) نر.م. (ج.اړخي) ۱) دامنه کوه ، ۲) زمين مايل ۳) قبرغهٔ علياء.

اړخيز(aṛxíz)ص.نر.م .پهلودار .

اړکی (aṛakáy)نر.م۱)پله زينـــــــه؛ ۲) چوب کمان مانند گليم بافی .

اړم (aṛám)نر.م. (ج.اړمونه) ۱) چوب چل مَرده ، ۲) تمبهٔ دروازه ۳) مصروف ومشغول .

اړوب (aṛób) نر.م. (ج.اړوبونه) ۱)کاچي ،اردابه ۲) گل رقيـــــق (اخيړ) ۳) طعام بی مزه .

اړوتل (aṛwatə́l) مص ، ل .مجبور شدن ، محتاج شدن ، بند شدن .

اړودوړ (aṛu dū́r) نر.م. اغتشـــاش؛زد وخورد ،انقلاب.

اړول (aṛawə́l) مص. مت موانع فراهم کردن ، جلو راه گرفتن .

اړول (aṛawə́l) مص .مت ۱) گشتاندن ، چپه کردن. ۲) اقامت کردن ، بودوباش کردن .

اړه (áṛa) ښځ. م (ج.اړی) ۱) رابطه، تعلق ۲) مزاحمت ، ممانعت .

اړيدل (aṛedə́l) مص .ل .۱) محتاج شدن ۲) قبض شدن.

اړيکی (aṛikáy) نر.م. (ج.اړيکي) بندش ،قبض۲) تعلق ورابطه؛۳) تنبه دروازه ۴) خسته ۵) تلک ۶) اميدو ارزوی سست ۷) دستک سقف .

ازار (azā́r) نر.م. (ج.ازارونه)

۱)رنجش۲)وبال.

ازارول (azārawə́l)
مص.مت.اذیت کردن ، رنجانیدن.

ازاریدل (azāredə́l) مص .ل.
رنجیدن ، اذیت شدن .

ازانګه (azāngá) ښځ .م. طنین،
انعکاس صوت ، پژواک.

ازغن(azğə́n) ص. نر.م. ج بته خار
دار وهرچیزیکه خار داشته باشد.

ازغی(azğáy) نر.م. (ج.ازغي) خار.

ازماینښت(azmāyáṣt) نر.م.
(ج.ازماینښتونه) تجربه وازمایش..

ازمویل (azmoyə́l) مص .مت.
ازمودن ،ابتلا.

ازموینه (azmoyə́na)ښځ.م (ج.
ازمویني) امتحان ، ازمایش .

اسانول (asānawə́l)مص . مت.
اسان کردن .

اسانیدل (asānedə́l)مص .ل سهل
شدن ، اسان شدن .

اسبون (asbū́n) ص. نر.م. (ج .
اسبانه) ګله بان اسپ.

اسپه (áspa)ښځ.م. (ج.اسپې) مادیان .

استازی (astā́zay)نر.م. (ج.
استازي) نماینده ،قاصد ،رسول .

استاکار (astākā́r)ص. نر. م.
(ج.استاکاران)اهل کسب ،کسبه کار.

استوګن(astogə́n) ص.نر.م.ج.
مسکن ګزین .

استوګنځی(astogən ʒ́ áy)نر.م.
جای سکونت ،جای بودوباش .

استوګنه(astogə́na)ښځ.م.
سکونت، بودوباش.

استول (astawə́l) مص. مت.
۱) مسکن دادن ۲)فرستادن ،ارسال
نمودن.

اسره(asrá)ښځ.م . ۱)امید وارزو
۲)صرفه .

اسکیرل (askerә́l)مص .مت. زبون ساختن .

اسمان خکالی (asmānsakā́lay) نر.م. خفاش ، شب پره .

اسمان کټ (asmānkáṭ)نر.م. بنات النعش .

اشرپۍ (ašrapә́y) بنځ .م. طلا، اسم مسکوک طلای قدیم .

اغزکی (ağzakә́y)نر.م. خارک، بتهٔ تلخیست خاردار که برای رفع بعضی ازامراض جلدی به حیث دوااستعمال می شود (ازغکی) هم گفته میشود .

اغزن (ağzán) ص. نر.م. وګ ازغن.

اغزی (ağzáy) نر.م. وګ . ازغی .

اغږل (ağẓә́l) مص .مت.خمیرکردن سرشتن.

اغور (ağór) نر.م. (ج.اغورونه)هاوند چوبی .

اغوستل (ağūstә́l) مص .مت . جامه پوشیدن .

اغیار (ağyā́r)نر.ج. بیگانه .

اغیړ (ağéṛ) نر.م. بدهضمی .

اغیړل (ağeṛә́l) مص.مت . بدهضم کردن .

اغیزه (ağezá) بنځ .م. اثر ، تاثیر.

اغیزناک (ağeznā́k) ص.نر.م. تاثیرناک ، موثر.

افغان (afğā́n) نر.م. پشتون ،باشنده افغانستان .

افغانستان (afğānistā́n) نر.م. کشور افغانها ، مملکت افغانان .

افغانۍ (afğānә́y) بنځ .م. ج.پول مروج افغانستان .

اکا (akā)نر.م.(ج.اکاگان)اکاکا، عمو ، ۲) شخصیکه به منزله عم باشد .

اکاخیل (akāxél) نر.م. نام یک قوم پښتو نها است .

اک پک (akpák)ص.نر.م.حیران ، حق حیران.

حق حیران.

اکړ (akár) ص .نر.م. عقیم ، مایوس.

اکوبکو (ákobáko) نر.م. نوعی ازبازي اطفال .

اکوړ (akóṛ) نر.م. (اکوړونه) چارمغز .

اکوک (akūk) نر.م. غوره بادام وزرد الو وامثال ان .

اګاهو (agāhū́) ق . مسبوق ، پیش وآگاه .

۱)**اګر** (agár) نر.م.(ج.اګرونه) درخت وچوب عود.

۲)**اګر** (agar) ص.نر.م. ادم فضول، دنی.

اګن (agán) نر.م. (ج.اګنونه) چکاوک،نوعی ازګنجشک خاکی رنګ وخوشخوان .

الالول (alālawə́l) مص .مت. ذبح کردن ،حلال کردن .

الګډ (algáḍ) نر.م. شیله ، مجرای سیلاب (خوړ) هم ګویند.

الوتکه (alwū́təká) ښځ .م . ج .الوتکې) طیاره جهاز هوائی .

الوتل (alwū́tə́l) مص.ل.پریدن ، پرواز کردن.

الوزول (alwūzawə́l) مص .مت. پراندن ، پرواز دادن .

الوګان (alūgā́n) نر.م.ج.کچالو.

الول (alwə́l) نرم .پیچ درپیچ ، تاوتاو.

۱)**الوی** (alwə́ y) ښځ.م.یلمه،خوشه ګندم وغیره حبوبات که درروی اتش بریان شود .

۲)**الوی** (aə́lway) ص.نر.م. حریص.

الوېښ (alweṣ) نر.م. (ج.الوېښونه) بادخفیف ،بادنرم.

اله ګوله (alagū́la) ښځ .م.

شوروغوغا ، اغتشاش .

اليش (alešˇ) نر.م. عوض ، بدل .

اليشول(alešawə́l) مص. مت . بدل کردن .

اماني (amānī́) ښځ .م. همگی ، تمامی ، جمله ،

امبار (ambār) نر.م. (ج.امبارونه) ۱) پارو،کود سرگین ۲)مج،چیز مبتذل وبسیار.

امته(amtá) ښځ. م. امید ،ارزو.

امتي (umatə́y) ښځ .م. زن صاحب خانه ، زن اختیار دارخانه .

امرل (amarə́l) مص. مت. جدا کردن گوسفند ها وغیره ازیک دیگر .

امسا (amsā́) ښځ.م. چوب دست .

امکوړی (amkoṛáy) نر.م. چوچه حیوان درنده .

امکه (amáka) ښځ.م. خواهرپدر ، عمه .

املوک (amlū́k) نر.م. یک نوع درخت میوه دار است شبیه ونزدیک به الوبالو که میوه ان شیرین وسیاه است. وثمر این درخت را املوک گویند .

اموخته (amūxtá) ص. نب. ۱) عادی، انس گرفته ۲) حیوان وحشی رام شده .

امیل (amél) نر.م. (ج. امیلونه) حمایل.

امیندواره (umayndwāra) ص. ښځ .م زن حامله .

ان (an) اد، ۱) لحظ ،وقت بسیار اندک ، ۲) توان ،قوت ،قدرت ۳) ارادت .

انا (anā́) ښځ .م. مادرکلان.

انجړ بنجړ (anjáṛbanjáṛ) ص. نر.م درهم برهم وسرگم .

انجه (ínja) ښځ .م. نفس سوختگی ، نفس زدن .

انځی (lncȯy) ښځ.ج.سردوزپشم ، تار بافته پشم .

انځر (injǝ́r) نر.م. انجیر .

انځرگل (injǝrgwǝ́l) نر.م. گل انجیر ، کنایه از چیز یکه نایاب مي باشد .

انځور (anjór) نر.م. (ج.انځورونه) نقش ،رسم .

انځورگر (anjorgár) ص.نر.م. نقاش ،رسام .

انځورول (anjorawǝ́l) مص مت. نقش کردن ، رسم کردن .

اند (ānd) نر.م.اندازه ویک دوره زمان.

اندرپایه (andarpāyá) ښځ .م . نردبان ، زینه (ج.اندر پائي).

اندرغپ (andarğáp) ص. نر.م. بیهوش ، پنهان ، نامعلوم ، بلعیده .

اندرکاغی (andarkāğay)نر.م. بازی اطفال است که درغیاب یکدیگر خط ها برزمین ودیوار وغیره کشیده ودراخر که خط ها ی ،هر یکی زیاد برامداوغالب ودیگر مغلوب گفته میشود.

اندرکه (andarká) ښځ .م. جاکت نیم تنه .

اندړ (andáṛ) نر.م.ج. ۱) نام یک طایفه مشهور پښتونها .۲) زرنیخک، یک نوع گنجشک زرد رنگ خواننده . ۳)یکنوع نبات است که علف حیوانات است.

انده (ánda)ښځ.م.خیال،اندیشه،تصور

اندیر (andér)نر.م. ۱)بدبختی ، مصیبت ، وحشت ، ظلمت ، تاریکی . ۲) کم وقحط ونایاب . چنانچه دردعا ی بد استعمال میشود – روزي دي اندیرشه.

اندیښمن (andeṣmán) ص.نر.م. ج. اندیشناک ،مشوش ، تشویشی .

اندیښنه (andeṣná) ښځ .م. خیال فکر ، اندیشه ،

انډخور (anḍxwár)نر.م.خریج اتش .

انډر(onḍár)نر.م.اسپ مست وسرشوخ.

انډو(anḍū́) نر.م. (انډوګان)غوزهٔ نارسیدهٔ پنبه.

انډوخر(anḍoxár) نر.م. خرمرد، نوعی از بازی بچه ها وازدحام مردم را نیز انډو خر می ګویند.

انډوغویی (anḍğoyáy) نر.م. نوعی از بازی اطفال که دربین اب اجرا میشود.

انډول(anḍwál)نر.م.ج.موازنه، عدیل.

انډولی (anḍwaláy) ښځ .م. کجاوه .

۱)**انډه** (anḍá) ښځ .م. نوعي از بازی اطفال .

۲)**انډه** (ánḍa)ښځ .م. جیل ،ضد ، جنجال.

انډی (anḍáy) نر.م. (ج.انډی) عدل و یک لنګ بار.۲) پهلو.

انډيری (anḍeráy) نر.م. بوريا ، فرش غریبانه.

انډيوال(anḍīwā́l)نر.م. رفیق ، همراه، شریک(ج.انډيوالان).

انډيوالي (anḍīwālī́) ښځ.م. رفاقت ،همراهی ،شریک در خورد ونوش وهمکاری.

انرکه(anarká) ښځ.م. کوشک، قصر، بنای مرتفع، عمارت عالی درخارج شهر که اطراف ان باغ وکشتزار باشد .

انزکی (anzakáy) نر.م. (ج.انزکي) طفل شوخ وګستاخ .

انسان پیژ ندنه

(insānpežandaná) ښځ.م. انتروپالوجی ،انسان شناسی.

انګار(angā́r) نر.م. (ج.انګارونه) اتش سرخ ، قوغ اتش .

انګارل (angārál)

مص.مت.شمردن، تخمین کردن.

انګازه (angāzá) ښځ.م . اوازه

انعکاس صدا (ج.انګازې)

انګرمنګر (angármangár)

نر.م.قید وبست ،ممانعت .

انګری (angaráy) ښځ.م. پیراهن مخصوص افغاني که دربین کوچیها وافغانها مروج است وبعضی کرتی را نیز انګری ګویند .

انګړ (angáṛ) ښځ .م. (ج.انګړونه) .

۱) حویلی ،احاط وصحن خانه ،سرای ؛
۲) نفقه شبانه.

انګړه (angaṛáy) ښځ.م.

۱) بندتقسیم اب .۲) درختي است که دانه های سرخ میکند.

انګړی (angaṛǝ̃y) ښځ.م. سراچه ومهمانخانه .حجره .

انګل (angǝ́l) نر.م. (ج.انګلونه)

غوغا ،اشوب، قضیه ،پیچیده ومشکل.

انګوړی (angoṛáy) نر.م. انار خرد (ج.انګوړي) .

انګول (angól) نر.م. تلاش.

انګولا (angolā́) ښځ.م.

(ج.انګلولاوې). ۱) ګریه وفریادبه اوازبلند، قوله سګ ..

انګولل (angolə́l) مص. ل. قوله کشیدن سګ.

انګ وهل (angwahə́l) مص. ل . عرعر کردن خر.

انګه (angá) ښځ.م. (ج.انګې)

۱) اوازه ۳) درخت انار .

انګه (anga) ښځ.م.(ج.انګی)تنګور ، زنیکه همرای عروس از خانه پدر به خانه داماد میرود .

انګیټی (angeṭə́y) ښځ .م. بخاری

انګیرل (angerál) مص.ل.نداشتن ګومان کردن .

انند (anánd) نر.م. (ج.انندونه)

۱) مسرت ،شادمانی .۲) شکر.

اننګی (anangáy) نر.م. (ج.اننګي)

۱) رخسار .۲) پستان زن دراصطلاح شعراء.

انی (anáy) ښځ.م. و ګ. انا.

انکې بنکې (ankébanké) ښځ .م. ج. بازی مشهور اطفال .

انل (anəl) مص.مت.جوکوب کردن ، ذریعه دستاس میده کردن.

انول (anawə́l) مص .مت . ۱) دانه دانه چیدن ،انتخاب کردن؛ ۲) میده کردن به ذریعه دستاس .

اوار (awā́r) ص. نر.م.ج.۱) هموار، ۲.) تاراج ،چوروچپاو؛ ۳) ګسترا نیده .

اوارول (awārawə́l) مص. مت . هموار کردن ،ګستردن .۲) چوروچپاول کردن.

اوبال (ubāl) نر.م. (ج.اوبالونه) ګناه، عذاب اخرت .

اوبتل (obtál) نر.م. تحت البحری.

اوبجن (obján) ص.نر.م.و.ګ . اوبلن .

اوبدل (obdə́l) مص. مت . بافتن.

اوبرن (obṛán) نر.م. ابګین ،مایع .

اوبرکۍ (obṛáy) ښځ . م. جامنک بقه، ګیاه سبزیکه دربین و کنار اب های دایمی می روید. ۲)مج. هرچیز نرم وبی اتصال که مشابه ، به اوبرکۍ باشد.

اوبلن (oblán) ص.نر.م. ج. ۱) طعامیکه اب ان از اندازه بیشتر شود؛ ۲) زیمناک،نمناک ،دارای نم .

اوبول (obawə́l) مص. مت . سیراب کردن. ابیاری کردن .

اوبه (obá) ښځ .ج . اب .۲) سیراب، ۳) مج.عزت وابرو.

اوبه لګول (obalagawə́l) مص . مت.زمین را ابیاری کردن ، سیراب کردن .

اوبخور (obaxwár) نر.م . محل ابخوری حیوانات واب ګرفتن مردم از نهر .

اوبه خوره (obaxwára) ښځ.م.

اوبه خوره (obaxóra)ښځ.م. زمینیکه بسیار اب می خورد.

اوپره (oprá) ص .نب. ۱) شخص بی جایداد.۲) مج هر شخص بیگانه،وناجنس .۳) خاک سست .

اوتر(awtár) ص.نر. م.ج .سراسیمه وپریشان .

اوټ (uṭ)ص.نر.م. به کله ایستادن .

اوجاړ (ujā́ṛ) ص.نر.م.ج.وک ویجاړ.

اوجره (ujrá) ښځ.م. وک .حجره.

اوجغوني (ujǧū́ni) ښځ. ج.وک وژغونی .

اوچت (učát) ص.نر.م. ج . بلند وبالا.

اوچتول (učatawə́l) مص. مت . بلند کردن ،بالاکردن .

اوچتیدل (učatedə́l) مص .ل .بلند شدن ،بالاشدن.

اوچکول (učkū́l) نر.م. بره ایکه عمرش ازشش ماه الی یک سال باشد .

اوڅار (awcā́r) ص.نر.م.اشکارا، پدید ار ، مشهور .

اوڅارول (awcārawə́l)مص. مت.اشکارا کردن .

اوڅکک (awcakák) نر.م.شاتره نباتی است معروف .

اوخ (ux) ا.د. کلمه ایست که برای ترسانیدن اطفال استعمال میشود .

اوخۍ(uxáy) ښځ.م. مادر ال ، یک موجود وهمی که اطـــــــفال رابه ان می ترسانند .

اوخی (uxáy) نر.م. (ج.اوخي) ۱) شوهر خواهر ، خسربره.

اودس (awdás)نـــــــر.م. (ج . اودسونه) وضو ،طهارت،ابدس.

اودس مات (awdasmat) نر.م. رفع حاجت ، قضای حاجت .

اودس ماتی (awdasmā́tay) نر.م.

اودس ماتی (awdasmā́tay) نر.م. غائط.

اودل (owdə́l)مص. مت. بافتن .

اودوم (udū́m) نـر . م. ۱) چاره ، علاج ،بااصول عنعنه مروجه ومجر به . ۲) افسون ،دم تفاول برای دفع مرض.

اوده (udá) ښځ .م . د م وافسون .

اوده (udə́) نر .م. خفته ،خوابیده

اوده گر(udagár) نر.م.ج .افسون کار ، افسون گر .

اوډل (oḍə́l) مص. مت .ترتیب وتنظیم کردن.

اور(or) نر.م. (ج.اورونه) اتش

اور اورکی (ororá kay) نر.م. (ج.اور اورکی)کرم شب تاب .

اوربشي (urb ú̌ši) ښځ .ج. جو.

اوربشینه(urbušína) ص.ښځ . م. (ج. اوربشینی).نان جوینی .

اوربل (orbə́l) نر.م. درنظام قوماندە اتش دادن،فیرکردن ، مرکب از(اور) و(بل).

اوربل (orbə́l) نـــــــــــر.م. .(ج . اوربلونه). ۱) خانه وار واهل بیت ، مسکن وماواء .۲) موی بافته پیشانی زنان .

اوربلکي (orbə́loki) ښځ .م. ج .وگ . اوراورکی .

اوربند(orbánd) نر.م. اتش بس .

اوربوز(urbúz) نر.م. پوز حیوان .

اورته (owratá) ښځ .م. (ج.اورتې) زن منکوحه.

اورژبی (urzə́bay) ص . نر . م . فصیح ، بلیغ ، سخن سرای.

اورږه(urẓo) نر.ج. فله .

اورشو(uršó) ښځ .م. ج (اورشوگاني) ۱) چراگاه . ۲)مو ضع ازاد ومناسب ،دشت . ۳) سرشته کار.

اوربښت (orasṭ) نـــــــــر.م.

(ج.اوربښتونه) بارش.

اورغالی(orğálay)نـــــــــر.م.

(ج.اورغالي) اتش دان ،جای افروختن اتش.

اورغوی (orğáway) نر.م. ج.

(ج.اورغوي) کف دست.

اورګاډی (orğáḍay) نر.م. (ج.

اورګاډی) ریل .

اورلړونی (orlaṛū́nay)نر.م.ج.

(اورلړوني) اتش کاو.

اورلګوونی (orlagawū́nay)

نر.م.اتش افروز . مجازا ، فتنه ګر.

اورلګیت (orlagít) نـــــــــر.م.

ګوګرد.-

اورلوبه(orlúba) ښځ .م.تش بازی.

اورمړ(ormə́ṛ) نر.م. .۱) نام یک قبیله افغان. ۲) شخص مرده دار.

اورمیږ (ormێẓ) نـــــــــر.م.

(ج.اورمیږونه) پس کردن.

اورنوسی (ornusay) نر.م.

(ج.اورنوسي) اتشګیر.

اورنۍ(ornáy) نر.م. (ج.اورنيي)

۱) اتش خانه ، اتشخانه ماشین وامثال ان. ۲) قنداق طفل.

اورول (orawál) مص.مت . ۱) باران کردن ، ۲) چیزی را به طور باران پراګندن .

اوره(ora) نر.ج. ۱) ابر باریک ؛ ۲) پرده باریک سبز چشم ، ګل چشم .

اوری(oray) ښځ .م. ج. بیره دندان، بیره ناخن.

اوریا (oryā) ښځ .م. (ج. اوریاوې) بارش ، باران.

اوریدل (awredál)مص.ل . شنیدن.

اوړه(oṛa) نرج. ارد.

اوړی(oṛay) نر.م. تابستان.

اوږد (ūẓd)ص.نر.م. (ج.اوږده) طویل ، دراز.

اوږدغوږی (ūẓdğwǝ́ẓay)ص. نر.م. درازگوش ، خر.

اوږدوالی (ūẓdwā́lay) نر.م. درازی ، طول.

اوږدول (ūẓdawǝ́l) مص. مت .دراز ساختن.

اوږده (ūẓdá)نر.م. درازی.طول .

اوږدیدل (ūẓdedǝ́l) مص.ل. درازشدن.

اوږمکه (uẓmǝ́ka)ښځ .م. (ج. اوږمکې) مهتاب .

اوږه (uẓa) ښځ .م. (ج.اوږې) سیر.

اوس (os) ق . حال ، اکنون .

اوسپنه (óspana)ښځ . م. اهن . fe

اوستری (ustaráy) ص.نر.م. (ج.اوسترې) اخری.

اوسنی (osanáy) ص.نر.م. (ج.اوسنې) حالیه ،موجوده.

اوسیدل (osedǝ́l) مص. ل سکونت کردن.

اوسیلی (awselay) نر.م. (ج. اوسیلي) اه سرد.

اوش (oš) ا د.کلمه ایکه برای استاده کردن خر استعمال میشود . (اویش) هـــم می گویند.

اوښ (uṣ) نر.م. (ج. اوښان) شتر.

اوښبنه (uṣbaná) ښځ.م. (ج. اوښبنې) شترچران ، شتر بان.

اوښبون (uṣbū́n)نر.م. (ج.اوښبانه) شتربان.

اوښبه (uṣbǝ́) نر.م. وگ. اوښبون.

اوښتل (awaṣtǝ́l) مص. ل . ۱) چپه شدن ۲) گردیدن.

اوښکه (ū́ṣka) ښځ .م. ۱ اشک .

اوښ مرغه (uṣmǝ́rğǝ) نر.م. شترمرغ.

اوښیمه (uṣimá) ښځ م،(ج.اوښیمې) شترمادهٔ نرطلب.

اوگره (ogra) ښځ .م.(ج .اوگرې) دلده گندم وبرنج.

اوگی (ogay) ښځ .م. ۲درخت

خنجک.

اوجه (oljá) بنځ .م. (ج. اوجې)
غارت ،تاراج.

اولس (ulas) نر.م. (ج. اولسونه)
ملت ، قوم .

اوه لس (awálas) عد. عدد
هفده؛ ۱۷ .

اولس کلوي (ulasgalwí)
بنځ.م. مليت پرستی.

اولسوال (ulaswā́l) بنځ .م.
حاکم ، حاکم حکومت.

اولسوالي (ulaswā̄lí) بنځ.م.
علاقه.

اولسي (ulasí). ص. نب. قومی،
ملی.

اولکه (ulká)بنځ.م. سرزمين.

اولنی (awalanáy) ص.نـــر.م.
(ج اولني) ۱) اولين، نخستين، ۲) سابق،
مقدم .

اوم (um) نر.م. (ج. اومه) خام.

اومړی (umaṛáy) ص.نـــر.م.
(ج. اومړي) تار خام، خام تاب .

اونی (unə́y) بنځ.م. هفته .

اوڼل (uṇə́l) مص.مت . چيدن.

اووم (uwə́m) ص.عد.نر.م.
هفتم.

اووه (uwa) عد. هفت (۷).

اوولس (uwálas) عد. هفده ،
(۱۷).

اوولسم (uwalasám) ص.عد
.نر.م. هفدهم.

اويا (awyā́) عد ،هفتاد (۷۰) .

اويا يم (awyāyə́m)ص.عد.نر.م.
هفتاد م.

اويجه (awejá) بنځ .م. سرزمين.

اهار (ahā́r) نر.م. (ج. اهاړونه)
گرمی زياد وحرارت شديد تابستان .

ايره (Irá) بنځ .م. (ج. ايرې)
خاکستر.

ايزک (izák) نر.م. خنثی.

ايږ (iẓ) نر.م. (ج.ايږان) خرس.

ايسار (isā́r)نر.م. گرفتار ، بندی
ومعطل.

ايسارول (isārawə́l)مص .مت

گرفتار گردن ، معطل کردن.

ایساریدل (isāredə́l)مص.ل. گرفتار شدن ، معطل شدن،بندشدن.

ایستل (lstə́l) مص. مت . بیرون کردن ،کشیدن .

ایسیدل (isedə́l) مص. ل . نمودن زیبیدن ، نمودار شدن.

ایشول (išawə́l) مص. مت . جوش دادن.

ایشیدل (išedə́l) مص. ل . جوش خوردن ، جوشیدن .

ایښودل (iṣodə́l) مص. مت . نهادن.

ایښوول (isowəl) مص. مت . و گ.ایښوول .

ایغ نیغ (iĕğneğ) ص.نر.م. ج . شخ وشوخ.

ایغ سترگي(iyğstə́rgay) ص.نر.م. شوخ چشم ، بیحیا.

ایل (lyl) نر.م. رام ،تابع ،منقاد.

ایلبند (iylbánd) نر.م. مسکن چراگاه تابستانی درجاهای سرد سیر .

ایلول (iylawə́l) مص. مت. رام نمودن ، تسخیر.

ایله (iyla) ص. نب. ازاد ، اواره ، واگذار.

ایله جاري (iylajārí) نر.م. ملیشیا ، عسکر قومی که عندالضرورت جمع شوند.۲) اشخاص مخلوط که از یک صنف باشند.

ایلیدل (iyledə́l) مص.ل. رام شدن،تابع شدن. منقاد شدن.

ایمنول (lmnawə́l) مص.مت. دلاسا کردن ازگریه ،رام کردن.

اینده (índə) نر.م. (ج.ایندیان) قوچ وحیوان ناخصی.

ایواد (iwā́d) نر.م. وطن.

ایوان (iywā́n) نر.م. (ج.ایوانان) ۱) طفل وبچه خورد ، .۲) مفغن حیوان.

آ

حرف دوم الفبای زبان پښتو است .

(ā) ا.د.

حرف ندا است که دراول اسم مخاطب استعمال میشود مثلا: آمحموده!

اریان (aryā́n) نر.م. حیران.

ازاددول (azādawə́l) مص.مت. ازاد کردن.

ازادیدل (āzādedə́l) مص.ل.ازاد شدن ، خلاص شدن.

ازموینه (āzmoyána) ښځ.م. امتحان.

آس (ās) نر.م. (ج.اسان)اسپ.

آغلی (āɣə́lay) ص.نر.م. (ج. اغلي) قشنگ ،مقبول ،زیبا.

ب

ب(be) بنځ.م.
حرف سوم الفبای فونیمیکی زبان ملی پښتو است که ارزش ابجدی ان (۲) میباشد.

بابا(bābā) نر.م. (ج.بابا گان) لقب پدر وشخص مسن ومحترم.

باباآدم (bābāādám) نر.م. ادم(ع)، پدر اول انسانها.

بابړ (bābáṛ)نر.م. (ج. بابړان)نام یک قبیله مشهورپښتونها است .

بابوزي (bābozí) نر.م.ج نام طایفه از قبایل افغان.

بابو لاله (bābūlāla) بنځ .م. (ج. بابولالې) ترانه معروف افغانها است که دروقت عروسی وسربافی عروس وغیره اوقات خوانده میشود که لحن واواز مخصوص دارد.

بابۍ (bābáy) بنځ.م. ج. لقب زن برادر که (ورینداره) نیز گویند . که بطور احترام برای دیگر زنها نیز استعمال میشود.

باتور(bātūr) ص.نر.م.ج.
۱) شمشیر ی ،دلاور، ۲) شاهین ؛
۳) سیاهی چشم.

باتوري (bāturí) بنځ.م.
شجاعت،دلاوری ودلیری .

باتۍ(bātáy) بنځ.م. فتیله زخم ،فتیله چراغ ، نوع از میله جراحی .

باتینګر (bātīngár) نر.م.ج.
۱) بادنجان رومی .۲) هنگ.

باټ (bāṭ) نر.م. (ج. باټونه)
۱) سنګ فسان ،سنګ چرخ . سنګی که بران کارد وغیره را تیز می کنند .
۲) شلیک تفنګ ۳) تحریک تمسخرامیز.

باټو (bāṭū́) ص.نر.م. لافزن .

باجره (bā́jra) ښځ .م. (ج. باجرې)
نوعی است از غله مانند ارزن اما کمی بزرګتر که مردم غریب ازان نان میسازند.

باجه (bājá) ښځ .م. (ج. باجې)
هارمونیه ،اله موسیقی .

باچا (bāčā́) نر.م. (ج. باچاهان)
پادشاه.

باد (bād) نر.م. شمال،۲) وجع مفاصیل،۳) مرض اکله نقرس ، روماتیزم .

بادبیزی (bādbezáy)
نر.م.بادپکه.

باد پښ (bādpáṣ) بادرو ، نام جای است بین لغمان وتګاب .

بادری (bādəray) ص.ښځ.م.
باتوری.

بادکښ (bādkáṣ) نر.م. سوراخ داخل شدن هوا ویاباد.

بادول (bādawə́l) مص. مت.
۱) بادکردن غله وغیره. ۲)اسراف کردن.

بادي (bādí) ص. ښځ.م. ۱) شخصیکه به مرض باد ګرفتار شود . ۲) فعل کسیکه ګندم را ازکاه ذریعه باد جدا مي کند؛
۲)نوعی از شتر تیز رفتار.
۳)**بار** (bār) نر.م. (ج. بارونه) حمل .

باران (bārā́n) نر.م. بارش.

بارکزي (bārakzí) نر.ج. نام یک قبیله بزرګ افغانها است.

بارکښ (bārkáṣ) فا.نر.م. (ج. بارکښان) حمال ،محنتی ،زحمتکش.

بارول (bārawə́l) مص . مت .
بارکردن ، تحمیل کردن .

باره (bāra) ښځ .م . (ج. بارې).
بندکلان،۲) دیوار سنګی ،پلوان بزرګ.

باري (bārí) ص.نب. . ۱) درخت باردار، ۲) حیوانیکه به باربردن اموخته شده باشد.
۱) تکیه کلام است مانند : (نو) وغیره .

باریدل (bāredə́l) مص. ل .
بارشدن ، کوچیدن .

باړ (bāṛ) نر.م. فیر تفنګ ،شلیک تفنګ .

باړخو (bāṛxū́) نر.م.
(ج.باړخوګان) رخسار .

(ج.باړخوګان) رخسار .

باز (bāz) نر.م. (ج.بازان) یک نوع پرنده شکاری .

باښه (bāṣá) ښځ.م (ج. باښې) یکنوع مرغ شکاری است .

باغکه (bāǧáka) ښځ .م. (ج. باغکې) ۱) نوعیست از پرنده که پرهای ان بسیار خوش ایند است.

۲)نوعی از سنګ کبود که ازان تشـــله می سازند.

باغو(bāǧū́) نر.م. ۱) نوعی است ازمرض اطفال ،ګربه کلان باغی.

باغوټ(bāǧū́ṭ) نر.م. دانه ای است که درزیر ګوش می براید،غده نکفیه.

باغوان (bāǧwā́n) نر.م. (ج. باغوانان) . ۱) باغبان . ۲) خرکار ،سبزی فروش.

بالښت (bāləṣ́t) نر.م. (ج.بالښتو نه) بالشت.

بامبړ (bāmbə́ṛ) نر.م. (ج. بامبړان) پیشوای اهل هنود.

بامل (bāmə́l) مص. ل. رشته دوستی را قایم نګاه داشتن .

بانجڼ(bānjə́ṇ) نر.م. بادنجان سیاه

باندې(bā́ndi) ق بالا،برذمه..

باندې کول(bāndikawə́l) مص. مت. بارکردن دیګ وغیره.

باندې کیدل(bāndikedə́l) مص.ل. بارشدن دیګ وغیره.

باندینی(bāndináy)نر.م. (ج.باندیني) ۱) انچه بالای چیزی واقع باشد. فوقانی۲) بیرونی .

بانډار (bānḍā́r) نر.م. (ج. بانډارونه) مجلس ، بزم ،جمعیت.

بانډه (bānḍá) ښځ.م. ۱) مسکن بیرون ابادی قریه وده ۲)ده خورد یکه به ده کلان مربوط باشد .

۳)مسکن موقتی تابستانی درایلبندها ؛ ۴)تن ،بدن؛ ۵) محوٰ فناه،

بانډیڅی (bānḍecáy) ص.نر.م. (ج. بانډیڅي) دهاتی.

بانه (bāná) ښځ.م. (ج. باني) بهانه، عذر، حیله.

بانس(bāṇs) نر.م. (ج.بانسونه) چوب بانس .

بانیچغ(bāṇičə́ǧ) نر.م. اندرچو چوبیکه یک بچه بر یک سر ان وبچه دیګر بر سر دیګر ان سوار شده تاو بالای

میشود ، نوعی از بازی اطفال است .

باور(bāwár) نر.م. اعتماد ،اعتبار.

باور لیک (bāwarlík) نر.م. اعتبار نامه.

باوري(bāwarí) ص. نب . (ج. باوریان) معتمد ،امین.

باهو (bāhū́) نر.م. (ج. باهوگان) چوری طلا یانقره.

بایده(bāyadá) ښځ .م. باید ،لایق رسم ورواج .

بایلل (bāylə́l) مص.مت. باختن.

۱)**ببر**(bábar) نر.م. شیر ژیان دارای موی دراز.

۲)**ببر**(babár) ص.نر.م. مشعر دارای موی انبوه ودراز.مجازاً غصه ناک.

ببری (babráy) نر.م. (ج. ببري) گل ریحان ، نازبو ،کشمالی .

ببر یدل(babaredə́l) مص. ل. ۱)شخ وراست شدن موی بر بدن؛ ۲)موی دار شدن وموی دراز شدن.مجازاً قهر شدن.

ببو (babó) ښځ .م. لقب مادر.

ببو (babáw) نر.م. مادرآل که برای ترساندن اطفال استعمال میشود.

ببوزی (babū́zay) نر.م. (ج . ببوزي) ۱) پکه .۲) نوعی از مرغ ماهی خوار.

ببی (babə́y) ښځ.م. (ج. ببی گانې) لقب خواهر کلان که بطور محبت خطاب میشود .

بته(báta) ښځ.م. قاز.

بتکی (butakáy) نر.م. دام زمینی بودنه گیری.

بتی (batə́y)ښځ .م. فتیله چراغ.

بټل (baṭal) نر.م. (ج.بټلونه) ظرف بنگ سائی ونصوارسائی.

بته (baṭá) ښځ، برنجیکه بدون مصاله مثل چلوسفید اما کمی نرم تریخته شده باشد.

بټی(baṭáy) ښځ.م. داش ،کوره .

بټیاری(baṭyāráy) ص.نر.م. داش وان ، داش .و الا.

بجلکه (bujláka) ښځ .م. شتالنگ.

بچ (bač)نر.م. حفاظت ،نگاه.

بچاوڼ(bačāwə́ṇ) نر.م. (بچاوڼونه) فرش کلان.

بچاوڼه(bačāwṇá) ښځ.م. فرش

وبستره.

بچوړی (bačūṛay) نر.م.

(بچوړي) چوچه پرنده وغیره.

بچول (bačawə́l) مص.مت . نجات دادن .

بچی (bačay) نر.م. ج. بچي ،بچیان)

بچه، طفلک ،بچه حیوان رانیز گویند .

بچیدل (bačedə́l) مص. ل .

نجات یافتن ،از خطر رستن.

بڅخه (bəcxá) ښځ.م. (ج. بڅخې)

جامه دان ،بقچه.

بڅرکی (bacə́rkay) نر.م.

(ج.بڅرکي) . ۱) شررکوچک ،شراره اتش . ۲)مج .ریزه وپارچه کوچک هرچیز.

بختور (baxtawár) ص.نر.م. ج.

نیک بخت . صاحب بخت .

بخښښ (baxṣə́ṣ) نر.م. (ج.

بخښښونه) جایزه ،انعام.

بخښښل (baxsə́l) مص. مت.

بخشیدن.

بخښښنه (baxṣə́na)

ښځ.م. بخشش – انعام .

بخمل (baxmál) نر.م. مخمل،

یکنوع

پارچه نفیس ابریشمی است .

بخملی (baxmalí) نر.م.

۱) یکنوع کرمی است پت دار که دروقت بهار از مسکن خودمی براید .

۲) نام پرنده ایست به رنگ مخمل که درشب می خواند.

بخوړی (baxūṛay) نر.م.

۱) مادرال ۲) پوست گوساله که ازکاه پر باشد.

بخوله (baxwə́la) ښځ.م. واقعه بد،فاجعه.

بخی (baxə́y) ښځ .م. ج. بخیه .

بد (bad) نر.م.ج. بابد فارسی مشترک است.

بدخرڅی (badx árcay)نر.م.

مصرف ،اسراف کننده.

بدخولی (badxūlə́y) ص.نر.م.

یاوه گوی ،پوچ دهن.

بدر (badár) نر.م. چنار سفید

بدرگه (badragá) ښځ .م. ۱)

بدرقه ۲) مج.خیرات روز های اولین مرده ختمه نیز گویند.

بدري (budrí)ښځ .م. سکندری

خوردن وبسر امدن حیوان.

بدری(badrí) نر.م. ۱) منافقت ۲)ضرر.

بدسولی (badsoláy) ص. نب. گرسنه چشم.

بدل (badál) نر.م. ۱)عوض ، ۲) نااصل .

بدل (badál) نر.م. ترانه وغزل.

بدلامی (badlāmáy) ص.نر.م. شقی ، بد عمل.

بدلزن (badalzán) فا.نر.م. خوش خوان ، غزل خوان.

بدلغامه(badlağā́ma) ښځ .م. فاحشه.

بدلمنه (badlamə́na) ښځ .م. (ج. بدلمنې) ۱) زن ناپاک دامن ۲)زن بی عفت.

بدلول (badlawə́l) مص.مت . بدل کردن ، عوض کردن.

بدله (badla)ښځ .م. انتقام ، تلافی.

بدلیدل (badledə́l) مص. ل. تبدیل شدن . عوض شدن.

بدمخی (badməxáy) ص.نر.م.۱) بدروی وزشت قیافه . ۲) بی لحاظ .

بدمرغه (badmarğə́) ص. نب بدفال ، نحس ، بدبخت .

بد مرغي (badmərğí) ښځ .م. بدبختي ،بدفالی ، نحوست.

بدنام (badnā́m) ص.نر.م.ج. رسوا

بدنامول (badnāmawə́l) مص.ل. رسوا شدن ،بدنام شدن

بدنامیدل (badnāmedə́l) مص. مت. رسوا شدن ، بدنام شدن.

بدنه(badanā́) ښځ .م. (ج. بدنې) ۱) حصه شهر یا قلعه . ۲) برج قلعه ۳) تنه توت وغیره.

بدي (badí) ښځ .م. (ج. بدۍ) دشمنی وعداوت.

بدی (báday) نر.م. ادم شریر ومفسد.

بدیدار(badidā́r) نر.م. شخص دشمن دار.

بدیدل (badedə́l) مص. ل، بدشدن.

بډ (baḍ) نر.م. کفو ،نطیر ، عدیل ، همسر ومقابل .

بډای (baḍā́y) ص.نر م. (ج. بډایان) توانگر ،دولتمند.

بډګال (badagā́l) نر.م. ګل ځ.

بډوډی (baḍū́ḍay) نر.م.

(بډوډي) ګرده.

بډه (báḍa) ښځ .م. (ج. بډې)

۱) نیفه ،۲) هدف،۳) م اق وتحت

شعاع امدن قمر.

بډه بیره (baḍabéra) ښځ .م. ۱)

نوعی بوته کوهی است که میوه ان خورده

میشود ۲) درپشاور نام یک منطقه است .

بډې (báḍi) ښځ .ج . رشوت .

بډیخور (baḍexór) فا.نر.م.رشوت

خو ر.

بر (bar) نر.م. بالا ،فوق ،مجازاً غالب.

برابر (barābár) ص.نر.م. ج .

. ۱) موافق وسازګار ۲)تهیه شده.

برابر ول (barābarawə́l) مص.

مت . ۱) موافق کردن ، برابر کردن ،

۲) درست کردن ۳) تهیه کردن.

برابر یدل (barābaredə́l) مص.ل.

۱) موافق شدن ۲) تهیه شدن ۳) درست شدن

برات (barā́t) نر.م. ماه شعبان.

بربادول (barbādadwə́l) مص.

مت. خراب وضایع کردن.

بربادید ل (barbādedə́l) مص.

ل. بربادوخراب شدن.

بربنډ (barbánḍ) ص.نر.م.ج. عریان ،

بر هنه ساختن.

بربنډول (barbanḍawə́l)

مص.ل. برهنه شدن.

بربنډیدل (barbanḍedə́l)

مص.ل. برهنه شدن.

بربڼ (bárbaṇ) نر.م. باغ کلان ،باغ

بالا.

برخلیک (barxlík) نر.م(ج.

برخلیکونه) سرنوشت ،قسمت.

برخه (bárxa) ښځ.م. بـهره ،حصه ،

بخش (ج . برخې)

برخه من (barxamán) نر.م.

بـهره مند.

برړه (barə́ṛa) ښځ.م. نام بوته ایست

کوهی بی برګ وبیخار که چوب ان

سخت است وساجق ازان میګیرند.

برسیرن (barserán) ص.نر.م. ج.

بالا ،اشکارا ،سرسری.

بدسیره (barséra) ق .

علاوه،اشکارا .

برغو (barǧū́) نر.م. یک اله صدادار

است که ازشاخ ګاو همچنان از بوته

مزری ساخته میشود .

برغولی(bargŏlay) نر.م. سرپوش دیگ.

برګ(brag) ص.نر.م. ج. ۱) ابلق ۲) پیس ومبروص.

برګیدل (bragedə́l) مص.ل. ابلق ودورنگ شدن. ۲) عصبانی شدن.

برلاسی(barlā́say) نر.م. زبر دست ، بالادستی ،کامیابی .

برملا(barmalā́) ص.نر.م. ظاهر، اشکارا ،معلوم.

برمنډ (barmáṇḍ) نر.م. برهنه، عریان.

برند (brand) ص.نر.م. شوخ چشم و بی حیا.

برندول(brandwə́l) مص. مت . به غوضه اوردن.

برندیدل(brandedə́l) مص. ل. قهر شدن ،عصبی شدن .

بروځه (burwā́ǰa) ښځ.م.(ج ، بروځې) ۱) شنان ۲) گیاه کوهی.

بری (baráy) نر.م. (ج ، بري) فتح ظفر ، غلبه.

بریالی (baryālā́y) ص.نر.م.فاتح ، مظفر ، (ج ، بريالي)

بریت (bret) نر.م (ج ، بریتونه) شارب ، بروت.

بریتور (bretawár) ص.نر.م.ج. شخصیکه بروت دراز دارد.

بریتو (bretó) نر.م. بروتي؛ شخصیکه بروت دراز داشته باشد.

بریځر (briǰár)نر.م.چاشت ترق.

برید (brid) نر.م.(ج . بریدونه) ۱) آغاز ، ۲) هجوم ، حمله ، تعرض ۳) خط فاصل ، حدود ، سرحد.

برید جنرال (bridjanrā́l) نر.م. رتبه نظامی اول جنرالی.

بریدمن (bridman)نر.م. رتبه دوهم نظامی.

۱) **بربښ** (brex) نر.م. سینه بغل.

۲) **بریښ** (brīx) نر.م تابش و جلا و لمعان ، خله زدن دندان و غیره.

بریښنا (brexnā́) ښځ ، م (ج . بریښناوې) الماسک؛ برق .

بریښول (brexawə́l) مص.مت. بریدن ، برنده ساختن ، تیز ساختن.

بریښول (brexawə́l) مص.مت ۱) تابانیدن ، درخشان کردن ، ۲) به خله آوردن.

برېښېدل (brexedə́l) مص.ل.
درخشیدن ،خله نمودن.

برېښیدل (brixedə́l) مص.ل
تیز شدن ، قطع شدن ، برنده شدن.

بری لیک (baray lík) نر.م.
شهادت نامه ، سند فراغت.

بړاس (baṛā́s) نر.م. (ج.بړاسونه)
بخار، تفت.

بړچیدل (bṛačedə́l) مص.ل.
۱) عطسه زدن ، ۲) قهر شدن.

بړستن (brastə́n) ښځ.م.(ج .
بړستنې) لحاف.

بړوس (bṛū́s) نر.م.خپه ، دلگیر ،
گرفته ، ترشرو.

بړوسیدل (bṛūsedə́l) مص.ل.
عبوس شدن ، رنجیدن ، ترشروشدن.

بړېخ (baṛéc) نر.م.(ج . بړېخان)
نام یک قبیله از افغانها.

بړېدل (baṛedə́l) مص.ل.
۱) غرش کردن شتر ۲) صدا کشیدن
بزنر در وقت تماس برجنس ماده آن ، رها
شدن حیوان نر به ماده آن.

بزغلی (buzǧaláy) نر.م. بزق.

بزگر (buzgár) نر.م.دهقان.

بسپنه (baspana) ښځ.م (ج .
بسپنې)کومک ، اعانه.

بسیا (basyā́) ص.نب. ۱) کافی
۲) قانع ، ۳) مشغول ۴) جابجا ، پوره..

بسیدل (basedə́l) مص .ل.
کفایت شدن ، تمام شدن.

بشپړ (bašpáṛ)ص.نر.م.ج.کامل ،
پوره ، تمام.

بشپړ ول (bašpaṛawə́l)
مص.مت. کامل کردن ، پوره کردن.

بشپړیدل (bašpaṛedə́l)
مص. ل . کامل شدن .

بشرپال (bašarpā́l) نر.م. بشر
دوست ، انسان دوست.

بغرۍ (bağrə́y) ښځ .م.آغور ،
چقوری ، پایکوب و غیره.

بلاربول (blārbawə́l) مص.مت.
حامله ساختن ، باردار کردن.

بلاربیدل (blārbadə́l) مص .ل
حامله شدن.

بلبله (bəlbə́la) ښځ .م.بلبل.

بلدول (baladawə́l) مص.مت
آموخته ساختن ، رام کردن.

بلدیدل (balaldedə́l) مص. ل .

اموخته شدن ،رام شدن.

بلل (balə́l) مص.مت. ۱) ذکر کردن ، یاد کردن ۲) خواستن ،دعوت کردن.

بلمنګه (bə̀lmangá) ښځ.م. بی نمک.

بلېنډه (blenḍá) ښځ.م. شعله آتش.

بلن لیک (blanlík) نر.م دعوتنامه.

بلنه (baláná) ښځ . م(ج بلنې) دعوت.

بلوا (balwā́) ښځ.م .(ج بلوا ګانې بلواوې) شورش ، اغتشاش ، بغاوت .

بلوټ (balóṭ) نر.م (ج . بلوټونه/ قلفک دروازه .

بلوس (blūs) نر.م (ج بلوسونه) رنجش ، تعرض .

بلوسېدل (blusedə́l) مص.ل . نفرت کردن ، رنجیدن ، ارزردیدن .

بلوڅ (balóc) نر.م (ج بلوڅان)یکي از افراد منسوب به قوم بلوچ .

بلوک (bulū́k) نر.م جماعت جاندارها از بیست تا پنجاه ، ۲) یک جماعت عسکر به همان تعداد.

بلوک مشر (bulūkməšə́r) نر.م.ضابط یک بلوک عسکر (ج بلوک مشران).

بلول (balawə́l) مص . مت دردادن افروختن ، اتش روشن کردن .

بلېدل (baladə́l) مص.ل . درګرفتن روشن شدن .

بلېږدل (blezdə́l) مص . مت . پیچیدن ، قنداق شدن .

بمبره (bambára) ښځ.م . زنبور (ج.بمبرې).

بمبل (bəmbál) نر.م . ګل جواری ، ګل نی ، یکنوع نبات است که ګل ان مثل ګل نی است وبرای حیوانات علف خوبی است .

بمڼ (bambáṇ) نر.م. (ج . بمڼان) برهمن هندوها .

بندول (bandawə́l) مص .مت . بندکردن ، قیدکردن .

بندېدل (bandedə́l) مص.ل . بندشدن ، قید شدن .

بندیوان (bandiwā́n) نر.م. ۱) قیدی ، بندی ، ۲)نګاه بان زندان ، زندانبان .

بنډار (bandā́r) نر.م . مجلس وبزم و اجتماعیکه که اساس ان نشاط و طرب باشد .(ج. بنډارونه)

بنسټ (bansә́ṭ) نر.م بنیاد، اساس.

بنګړی (bangṛáy) نر.م (ج بنګړي) چوری فلزی و شیشه وغیره .

بنګړیوال (bangṛiwā́l) نر.م. (ښځ .بنګړی واله) ج .ښځ .بنګړیوالې) چوری فروش .

بنګښ (bangә́ṣ) نر.م .ج.نام یک قبیله افغانها است که درتیرا، هنګو وکرم زندګی میکنند .

بنګله (banglá) ښځ.م (ج .بنګلې) چندمنزله تعمیریاعمارت .

بنګي (bangí) نر.م (ج .بنګیان) محتاط به عمل بنګ .

بنګیدل (bungedә́l) مص.ل . ۱) طنین کردن زنبور و مګس وغیره . ۲) آواز کشیدن آلۀ سازسیمدار ،

بنۍ (banә́y) ښځ .م . انبان ، دم اهنګر .

بنیره (banerá) ښځ .م . سرمهره دیوارکه ماهی پشت باشد .

بڼ (baṇ) نر.م(ج بڼونه) باغ ، درخت زار.

بڼه (báṇa) ښځ .م(ج بڼې) چهره ،شکل ، قواره .

بڼه (baṇá) ښځ .م (ج بڼې) پرپرنده .

بوتکی (būtkә́y) ښځ .م اشرفی ، طلا.

بوتکی (bū̆takáy) نر.م (ج بوتکي)مراهق .

بوټی (būṭáy) نر.م (ج بوټي) بوته و هیزم .

بوټۍ (būṭә̂y) ښځ.م . پاره ګوشت بی استخوان ، ګوشت سرخی ، زخمی که از ان خون وریم جاری میباشد .

بوټیدل (buṭedә́l) مص.ل . رنجیده شدن ، ترشروشدن .

بوجۍ (bojә́y) ښځ.م.ج.ګونی که دران چیزها راحمل ونقل میکنند .

بوڅ (būc) ص.نر.م ۱)خفه ، دلګیر، ترشرو ،با اصطلاح کابل چوندی کرده نشسته.۲) قایم استاده عمودی ، حالت حیوان که در وقت تورګوشهای خودرا قایم کرده طرف پیش مایل باشد.

بوخت (buxt) ص.نر.م مشغول ،

لگیا.

بوختول (boxtawә́l) مص.مت .
مشغول کردن .

بوختیدل (boxtedә́l) مص.ل .
مشعول شدن .

بوخڅه (boxcá) ښځ . م.(ج
بوخڅې)خریطهٔ است که دران کالای
مخصوصی رانگاه میکند .

بوده (budә́) نر.م(ج. بوده گان)
حیوان اهلي بارکش ، دواب .

بودیدل (budedә́l) مص.ل .
حصول شدن .

بوډا(budā́) نر.م (ج . بوډاگان)
پیروسالخورده

بوډۍ(buḍáy) ښځ . م (ج.بوډیانی)
زن پیر)

بوډۍ ټال (boḍaytā́l) نر.م.
قوس قزح .

بوډۍ کټ (boḍaykáṭ) نر.م
بنات النعش .

بورجل (burjál) نر.م.(ج .برجلونه
۱)اقامتگاه ومسکن ، ۲)سنگر و کمین
گاه .

بوره (bū́ra) ښځ . م.(ج. بورې)
زن پسرمرده .

بوربوکۍ (burbūkә́y) ښځ .م
گردباد که در هوا پیچد.

بوړنول (būẓnawә́l) مص .ل .
اوازکلفت و درشت کشیدن .

بوس (būs) نر.م ، ۱) کاه خشک ،
کاه سفید گندم۲) چیز کاواک.

بوساره(būsāṛá) ښځ .م . ۱)کاه
وعلفی که یکجا کرده و برای حفاظت از
باران کاگل میکند . ۲)کاه وعلف خشک
وکاواک،۳) هرچیز کاواک میان‌وتهی ؛
۴)مجازاً ادم سست وتنبل.

بوکاڼ (būkā́ṇ) نر.م . کوهان
شتر .

بوللـــه (bulә́la) ښځ .م.(ج .
بوللې) قصیده .

بومیا (bumyā́) نر.م.پیشوا، رهبر.

بونګه (bunga) ښځ م.(ح.بونگې)
فدیه خلاصی اسیر، محافظهٔ حفظ عزت،
عوض مال مسروقه .

بونګیدل (bungedә́l) مص.ل . بونګ
بونگ کردن.

بوڼ (būṇ) نر.م مونج ، منج .

بوڼل (buṇә́l) مص.مت . بافتن

چارپایی.

بونیدل (buṇedə́l) مص.ل.اواز کردن مگس و پشه و امسال ان ، زُنگ زُنگ کردن .

بوین (būyán) ص.نر.م.ج.بویناک .

بویول (būyawə́l) مص.مت.بو کردن ، شمیدن .

بویه (būyá) ښخ.م.(ج یويي) نباتی است که مانند مشنگ پلی میـــــگیرد ، گل سفید دارد وخوشه میکند بطورپارودربانزاستعمال می شود .

بهاند(bahā́nd) ص.نر.م.جاری .

بهاڼ (bihā́ṇ) نر.م . کرۂ اسپ .

بهر (bahár) ق.خارج ، بیرون .

بهرنی (baharanáy) نر.م خارجی ، بیرونی .

بهول (bahawə́l) مص.مت .جاری کردن .

بهیدل (bahedə́l) مص.ل جاری شدن.

بهیر(bahír) نر.م.(ج.بهیرونه) قطار ، جماعت مسلسل.

بی (be) ا د .بغیر، ماسوا .

بیا (byā) ق.باز، دوباره ، پس .

بیابیا(byābyā́) ق.باز باز ، دوباره

بی ابری (beibré) ص.ښخ .ج . زمین بی حاصل.

بیارته (byā́rta) ق.واپس ، پس .

بیاسته (byāsta) ښخ . م .ریسمان کلفت ،کمند .

بې پامه (bepā́ma) ص.ښخ . م . بي فکر.

بې پته (bepáta) ص.نب.بي عزت ، بی ناموس.

بې پستي(bepatí) ښخ .م. بی ناموسی بی وفائی .

بې ځایه (bejā́ya) ص.نب. بی جای ،بی موقع.

بې څښتنه(becaṣtə́na)ص.نب. بی صاحب ،لامالک.

بیچاوڼ (bačāwə́n) نر.م. فرش کلان سالون.

بیدول (bidawə́l) مص . مت . خواباندن .

بیدیا (bedyā́) ښخ .م. (ج.بیدیاوې) دشت خشک وبی گیاه ،صحرا.

بیدیدل(bededə́l) مص .ل. خوابیدن خفتن.

بې ډبه (beḍába) ص.نب . بی

عقل ، بي نزاکت .

بې ډوله (beḍáw la) ص. نب . بی سلیقه ، بی نمود ، بی ارایش ، بی نظم . خواباندن.

بېډۍ (beḍáy) بنځ . م . ج . بجل .

بېرته (bírtə) ق. ۱) پس ، واپس ، باز ، بعد ۲) دور ، بعید ، کشاده ، فراخ.

بيرول (berawə́l) مص. مت . ترسانیدن .

بيريدل (beredə́l) مص.ل . ترسیدن .

بېړا (beṛā́) ص.نر.م (ج.بېړاګان) کم عقل ، بی خرد .

بيړه (bíṛa) بنځ.م.عجله ، شتاب

بيړۍ (beṛáy) بنځ .م. ۱) زورق ، کشتی کوچک ۲) زولانهٔ آهنین .

بيزو (bīzó) بنځ.م (ج بیزوګاني) شادی ، میمون ، بوزینه .

بې ږغه (bežə̆ǧə) ص.نب.بی صدا ، بی اواز.

بې کوره (bekóra) ص.نب.بي خانه ، اواره ، مجرد .

بيګاه (begā́) ق . دیشب ، شب ګذشته.

بيل (bel) ص.جدا.تنها.علٰحیده.

بيلتون (beltū́n) نر.م. ج. جدائي فراق ، تنهائی ، زمانه هجر.

بيلګه (bélga) بنځ .م (ج.بیلګې) نشانه ، علامه ، سراغ.

بېلېدل (beledə́l) مص.ل. جـــدا شد ن.

بېنډۍ (benḍáy) بنځ.م. بامیه که ترکاری معروف است.

بې وزلی (bewázlay) ص.نر.م. بیچاره ، خوار ، عاجز .

بېول (bewə́l) مص.مت. بردن شخص و یا حیوان به قوت خود آن بدون اینکه بر برنده حمل شود .

بيول (bayawə́l) مص.مت. جاري ساختن.

بيه (báya) بنځ.م. مفغن بیع ، قیمت.

بيه کول (bayakawə́l) مص مت. قیمت چیزی را پرسان کردن.

بيه کيدل (bayakedəl) مص. ل. قمیت چیزی پرسان شدن.

پ

ب (pe) ښځ.م.(ج. بې ګاني)حرف چهارم الفبای زبان پښتو.

پاته (pāta)ص نب. باقي ماند ه، پس مانده.

پاته کول (pātakawə́l)مص.مت. معطل کردن، ایستاد کردن.

پاته کېدل (pātakedə́l) مص.ل. معطل شدن.

پاتې شوني (pāteš ūnay)ص.نر.م. پس خورده، پس مانده و باقي مانده چیزی.

پاڅول (pāc awə́l)مص.مت. بیدار کردن، خیستاندن، بر انگیختن.

پا څېدل (pācedə́l) مص.ل. بیدار شدن، بر خاستن.

پاخه (pāxə́) ص.نر.م. ج. اشیای پخته شده.

پارول (pārawə́l) مص. مت. تحریک دادن، تیز کردن، بر انگیختن.

پارېدل (pāredə́l) مص.ل. به تحریک،به حرکت آ مدن، تیز شدن، بخشم آ مدن.

پاړسوب(pāṛsób) نر.م. ورم، اماسی.

پاړکی (pāṛkə́y) ښځ.م. ۱) قطعه شعــر، پارچه شعــر، ۲) طالع وفال.

پاړو(pāṛū) نر.م. دم، افسون.

پاړوګر (pāṛūgár) ص.نر.م. افسونگر، مارگیر.

پازه (pā́za) ښځ.م. کار، عمل، تاثیر.

پاس (pās) نر.م. ۱) بالا، بلند، فوق، ۲) رعایت و خاطر داری.

پاسوال (pāswā́l) نر.م. ۱) پادشاه، واکمن، ۲) د پولیسو برید جنرا ل .

پاشل (pāšә́l) مص.مت. افشاندن، پاشیدن، متفرق ساختن .

پاغونده (pāğundá) ښځ.م. (ج . پاغـــونډې). ۱) کلوله پنده، مخلوچ شدهٔ نداف. ۲) کلوله برف.

پالل (pālә́l)مص.مت. ۱) ادا کردن مناسبات دوستی و هر گونه مـــــساعی لا زمه۲) پرورش و تربیت کردن.

پالنه (pālә́na) ښځ.م. پرورش، تربیت، غم خواری.

پالوا ل (pālwā́l) ص. نر.م. پرهیز گار، و فادار.

پالونکی (pālū́nkay) ص.نر.م. پرورش و تربیت کننده، شخصیکه مناسبات دوستی را به جا می آورد.

پام (pām) نر.م. هوش. فکر.

پاملرنه (pāmlarә́na) ښځ.م. توجه ، نگهداری. مراقبت.

پانګوال (pāngwā́l) نر.م. ثـروتمند و دارای سرمایه .

پانګه (pā́nga) ښځ.م. (ج. پانګې)سرمایه، راس المال ، ذخیره.

پاڼ (pāṇ) نر.م. (ج . پاڼونه) ۱) کمرکوه۲) جای که در کنار دریا زیر انرا دریا برده و مشرف به سقوط باشد.

پاڼه (pā́ṇa)ښځ.م(ج . پا ڼې) ۱) ورق ۲)برگ) رقعه ۴) پلوان، زمین .

پایڅه (pāycá) (ج پایڅې). پاچه تنبان.

پایښت(pāyә́ṣht)نر.م. بقـــــا، پایندگی.

پاییدل (pāyedә́l) مص.ل. ۱) پائیدن، زنده ماندن ۲) دیر ماندن ۳) سکونت کردن ۴) پایدار شدن.

پپړ غوږ (papaṛğwáz) نر.م. ۱) نوعی از علف کوهی؛ ۲) ص شخصیکه گوش های کلان داشته باشد.

پت (pat) نر.م. ۱) عزت، ناموس، ابرو ؛ ۲) پشم نرم بز که در زیر موهای دراز ان میباشد و ازان پتو می سازند. ۳) مناسبات دوستی و نگهداری ان.

پتاسه (patāsá) ښځ.م.(ج.پتاسې) شیرینی، نوعی از شیرینی.

پترکی (patárkay) نر.م. ۱) ارچق زخم، ۲) پترهٔ اهنی و ریزهٔ چوب.

پتری (patráy) نر.م. (ج. پتري) پترهٔ آهنی ۲) نوعی از ماهی، ۳) یک پارچه اهن نازک. ٤) میخ سپـــــر ٥) برگهای خشک نیشکر. ٦) به معنای قطع.

پتړ (patáṛ) نر.م. (ج. پتړونه) گذرگاه دریا، راه عبور دریا.

پتک (paták) نر.م. (ج پتکونه) ۱) ابخوری سفری که به گردن اویزان میکنند؛ ۲) کاغذی که بر ان تار می پیچند.

پتکی (patakáy) نر.م. وگ. پتک .

پتنګ (patáng) نــــــــر.م. (ج. پتنګان) ۱) پروانهٔ شمع، ۲) کاغذ پران بزرگ.

پتون (patū́n) نر.م. (ج. پتونونه) ران.

پته (páta) ښځ.م. (ج. پتې) ۱) نشانی، ادرس. ۲) شعبهٔ قوم. ۳) ته لای سیلاب . ۴) پر قطعه بازی.

پتي (patí) ص. ښځ.م. ج. ۱) دا ل وماش پخته ۲) اعتباری، با عزت،ابرومند.

پتیالی (patyāláy) نــــــر.م. (ج. پتیالي) معزز، ابرومند، با ناموس.

پتېیل (pateyə́l) مص. مت. تصمیم گرفتن.

پټ (paṭ) نر.م. (ج. پټونه) ۱) پته زینه؛۲) پله؛۳) پوست درخت؛۴)پهلوهای سینه اشتر؛۵) رنگ دباغی چرم که از پوست و ریشه نباتات می ســــــازند. ٦) سر سام ۷) طوق قمری و غیره.

پټ (pəṭ) ص. نر.م. ج. پنهان، پوشیده.

پټاټې (paṭāṭé) ښځ.ج. کچالو.

پټول (paṭawə́l) مص.مت. ۱) پنهان کردن، پوشیدن، ۲) دزدیدن .

پټی (paṭáy) نر.م. (ج. پټي) زمین کشتی، زمین زراعتی ، کرد زمین.

پټی (paṭə́y) ښځ.م. ۱) سر بند ویتی مخصوص طفل ۲) زخم بند یا جبیره؛ ۳) تخته ۴) تسمه کمر بند؛ ۵) پارچه دراز جامه.

پټېدل (pəṭedə́l) مص. ل. پنهان شدن.

پچه (páča) ښځ.م. (ج. پچې) ۱) پشکل ۲) قرعه ۳) بوسه.

پڅ (pəc) ص.نر.م. ج/مونثه(ج.پڅې) کند.

پڅول(pəcawə́l)مص.مت. کند ساختن.

پڅېدل (pəcedə́l)مص. ل. کند شدن.

پخپله (paxpə́la) ق. خود بخود، شخصاً ، برضای خود .

پخلا (pəxlā́)ص.نب. دلاسا، خوشنود، آشتی شده.

پخلنځی (paxlanǯáy) نر.م. مطبخ، اشپزخانه ، جای پخت و پز.

پخلی(paxláy) نر.م. (ج پخلي) پخت و پز، طباخی.

پخوا (paxwā́)ق. پیش، قبل، سابق .

پخول (paxwə́l) مص.مت. پختن.

پخه (paxá)ص. ښځ.م. پخته.

پخېدل (paxedə́l) مص.ل. پخته شدن.

پخېدل (puxedə́l) مص.ل. قهقهه کردن.

پدل (padə́l) . نر.م. اثر، تاثیر.

پراخ (prāx) ص.نر.م. ج. گشاد ،وسیع .

پراختیا(prāxtyā́) ښځ.م. ۱) کشادگی، وسعت. ۲) وفرت.

پراخول (prāxawə́l) مص.مت ۱) گشادگی، وسعت دادن، ۲) وافر ساختن .

پراخېدل (prāxedə́l) مص.ل. ۱)گشاده شدن، وسیع شدن، ۲) وافر شدن.

پرانیستی (prānístay) نر.م. کشاده، افتتاح شده.

پرانیستل (prānistə́l) مص.مت. باز کردن، گشادن، افتتحاح کردن.

پرتل (partál) نر.م. (ج. پرتلونه)
سامانیکه پیش از کوچ، کوچیها به جای دیگر نقل میکنند، پیشخانه.

پرتله (partála) ښځ.م. موازنه، اندازه، سنجیده.

پرتوګ (partū́g) نــــــر.م. (ج پرتوګونه) تنبان، شلوار.

پرتوګاښ (partūgā́ṣ) نر.م.(ج. پرتوګاښونه) ازار بند.

پرچ (prač)نر.م. (ج. پرچې)
۱) عطسه ۲) صدای بز کوهی در وقت رمیدن.۳) نالبکی، پیشقاب،

پرچال (parc ā́l) نر.م. ۱)فصیل قطعه،۲) قطار چوب سردیوال .

پرچول (prač awə́l) مص.مت. به عطسه آوردن.

پرچېدل (pračedəl) مص.ل. عطسه کردن .

پرځول (parzawə́l)مص.مت. خوابانیدن، بر زمین افکندن

پرځېدل (parzedə́l) مص.ل. بر زمین افتیدن.

پرخه (párxa) ښځ.م. (ج. پرخې) شبنم، برنجک.

پردی (pradáy) نر.م.(ج. پردي) بیگانه. ۲) کواسهء کواسه..

پرښه (párṣa) ښځ.م. (ج. پرښې) خرسنگ لشم .

پر کاله (parkā́lə)ص.نب. سستی، تنبلی، کاهلی .

پرکټی (parkaṭáy) نــــــر.م. (ج پرکټي) بچه اندر.

پرګنه (parganá) ښځ.م. (ج. پرګنې) ۱) فریق. خاندان، فامـــــــیل، ۲) علاقه، ناحیه.

پرګی (pargáy) نر.م. (ج. پرګي) دانه بلوط.

پرله پسی(parlapasé) ق. پیهم متواتر، تسلسل .

پرمختګ (parmaxtág) نر.م. پیشرفت، ترقی.

پرنجل (pranjə́l) مص.ل. عطسه کردن.

پرنجېدل (pranjedə́l) مص.ل.

عطسه کردن.

پروت (prot) ص.نــــــــــر.م. (ج. پراته)افتاده، دراز کشیده.

پروسږکال (parosazkāl) ص.نر.م. ج. پارسال، سال گذشته.

پرون (parūn) ق. دیروز.

پرېټ (parét) نر.م. (ج. پرېټونه) نمایش عسکری، مانورهٔ عسکری؛ ۲) نوعی ارایش و اصلاح موی سر؛ ۳) چین کرته و غیره.

پرېړ (prir)ص.نب. م. ج. لُک و سطبر .

پرېړول(prirawə́l) مص. مت. لُک و ضخیم ساختن..

پرېړېدل (priredə́l) مص.ل. لُک ، سطبرشدن ، ضخیم شدن .

پرېښودل (preṣuwə́l) مص.مت. گذاشتن، ترک کردن، ماندن، رها کردن.

پرېښوول (preṣuwə́l) مص.مت . گذاشتن ، ترک کردن ، ماندن ، رها کردن.

پریکړه (prékṛa)ښځ .م. (ج. پریکړې) ۱)فیصله قطع ، ۲) قیافت خوب و قشنگ.

پری کول (prekawə́l) مص مت.بریدن، قطع کردن.

پری کېدل (prekedə́l) مص.ل. قطع شدن.

پرېمان (premān) نر.م. ۱) بسیار، فراوان؛۲) مشیمه که نمونه هم گویند.

پرېمینځل (preminjə́l) مص .مت. شستن.

پرېواته (prewātə́) نــــــر.م. ۱) افتیدن، خوابیدن، و دراز کشیـــدن، ۲) غروب.

پرېوان (prewān) نــــــر.م. (ج. پرېوانونه) ۱) بسیار، ۲) جفت جنین، خس حیوان .

پرېوتل(prewatə́l) مـــص.ل. افتادن، خوابیدن.

پرېولل (prewələ́l) مص.مت . وګ. پرېمینځل.

پړ (paṛ) ص.نر.م. (ج. پړه) مغلوب، ملامت .

پړانګ (pṛāng) نـــــــــر.م. (ج پړانګان) پلنګ.

پړاو (paṛáw) نر.م. (ج. پړاوونه) ۱)منزل، رباط. ۲) مرحله.

پړپوس(parpús) نــــــر.م. (ج. پړپوسونه) شش؛ مجازاً بطور صفت به معنای شخص رذیل و دنی.

پړسوب(paṛsúb) نر.م. ورم، آماس.

پړسول (paṛsawә́l) مص.مت.
۱) آماس دادن، از باد پر کردن
۲) . ۲) به قهر اوردن.

پړسېدل (paṛsedә́l) مــص.ل. ۱) اماسیدن، از باد پرشدن.۲) قهر شدن. غصه ناک شدن.

۱) **پړک** (paṛk) نر.م. یک جماعت از ده الی بیست نفر؛ ۲)رمهٔ کوچک گوسفندان ؛ ۳) لرزه اضطراب؛ اندازه و مساوات در عمر.

۲) **پړک** (pṛәk) نر.م. یک لای مروارید سفته.

پړک مشر (parkmәšә́r) نر.م. (ج. پړک مشران) قوماندان بیست تا سی نفر.

پړکه (paṛká) ښځ.م. (ج. پړکې)تلکک چوبی گنجشکها.

پړکه (pṛáka) ښځ.م. اواز رعد و برق، تابش، درخشندگی .

پړکول (paṛakawә́l) مص.مت. ۱) تا بانیدن، درخشاندن، ۲) کف زدن .

پړکېدل (paṛkedә́l) مص.ل. تابیدن، درخشیدن،

پړمخی (paṛmáxay) ق. به روی افتاده.

پړنګ (pṛәng)ق. ۱) صــــوت ابتدائی گریه ۲)منا فق .

پړول (parawә́l) مص.مت. ملامت کردن؛

پړه (pṛa) ښځ.م. (ج. پړې) الزام، ملامتی، مسئولیت.

پړی (páṛay) نر.م. (ج. پړي) ریسمان .

پړېدل (paṛedə́l) مص.ل. ملامت شدن.

پړېنګ (pṛeng) ق. ۱) صوت گریه ابتدائی، ۲) ماده سفیدیکه قبل از زائیدن ازفرج گاومی بر اید.

پزه (pə́za) ښځ .م. (ج. پزې) بینی .

پسات (pasā́t) نر . م .(ج. پساتونه)فساد ، شر .

پس پسی (puspusáy) نر . م سر گوشی .

پستول (pastawə́l) مص . مت. نرم کردن.

پستېدل (pastedə́l) مص . ل. نرم شدن غم واندوه ، پریشانی ، غصه .

پسخاک (pasxā́k نر.م. غم واندوه ، پریشانی ، غصه .

پسخول (pasxawə́l) مص . ل مغموم ساختن ، به غصه اوردن.

پسخېدل(pasxedə́l) مص مت.مغموم شدن ، به تمام مشتقات .

پسرلی(psarláy) نر . م . (ج. پسرلي) بهار.

پسول .(psol) نر . م . ج . زیور

پسولل (psolə́l) مص . مــــت. زینت دادن .

پسولول (psolawə́l) مص . ل. تزئین.

پسه (psə)نر . م . (ج پسونه) گوسپند .

پشه (pə́ša) ښځ . م (ج پشې) گربه.

پشیرلی (pšerláy) نـــــر . م (ج پشیرلي)گوسفند ..

پښ (pəṣ) نر . م .(ج پښان)اهنگر.

پښت (pəṣt). نر.م. نژاد .

پښانګه (pṣā́nga) ښځ .م. (ج. پښانګې) ۱) کنج ، (۲ پاچه تنبان.

پښتانه (paṣtānə́) نر . ج.افغانان .

پښتو (paṣtó) سځ .م. زبان ملی افغانی وتمام صفات وعنعنات ملی پشتونها .

پښتون (paṣtū́n) نـــــر . م . (ج پښتانه)افغان ، باجمعی صفات افغانی

پښتونخوا (pəṣtūnxwā́)ښځ.م.

مسکن افغانها.

پښتي (pustáy) ښځ . م .قبرغه

پښه .(pṣa) ښځ . م . (ج پښې)

۱) پای ۲) طایفه ، شعبه قوم .

پښیدل(puṣedә́l)مص . ل .

فش فش کردن ماروغیره .

پښیمانه (pṣimāna) ص . نب .

پشیمان کردن .

پښیمانه کول

(psimānakawә́l)مص.مت .

پیشمان کردن.

پښیمانیدل(psimānedә́l)

مص . ل . پشیمان شدن ، ندامت کردن

پک (pak) نر.م .(ج.پکان) کل ،

اقرع.

پکتیا (paktyā́) ښځ.م. ولایت

جنوبی افغانستان.

پگړه(pagә̣ra) ښځ .م.(پگړې)

حشر، کار دسته جمعی بدون مزد..

پگړی (pagṛә́y) ښځ . م .

دستار .

پلټل (palaṭә́l) مص . مت.پالیدن.

تفتیش کردن.

پلار (plār) نر . م .(ج . پلرونه)

پدر.

پلار گنی (plārganә́y

ښځ .م. ، پدر خیل ، قوم پدری .

پلته .(paltá) ښځ .م.(ج پلتې)

فیتله چراغ،یک دانه چوبک گوگرد.

پلټل (palatal) مص . مت . پالیدن

تفتیش کردن .

پلټونکی (palatū́nkay)نر .

م . (ج پلټونکي). مفتش ، بازرس .

پلک (palk) نر . م . (ج.پلکونه)

ودان ، جکش کلان اهنگران.

پلمه(palmá) ښځ . م . (ج پلمې)

بهانه.

۱)**پلن**(plan) ص.نر.م. ج. عریض ،

پهن، بردار..

۲) **پلن** (Palán) نر . م .پیاده ،

درمحاوره کنونی مستعمل نیست .

پلندر (plandár) نر . م . پدراندر .

پلنول(planawә́l) مص . مت .

۱) عریض کردن ، هموارکردن .

(۲) مج به زمین افگندن شخص ولت کردن .

پلنېدل (planedə́l) مص . ل عریض شدن ، هموارشدن .

پلو (paláw) نر . م . (ج پلوونه) ۱) گوشه چادر، ۲) پهلو ، ۳) طرف وجانب ، ۴) پرده خیمه .

پلورل(plorə́l)مص . مت . فروختن.

پلورنځی(ploranǰáy) نر . م . فروشگاه .

پلوشه (palwašá)ښځ . م . (ج پلوشې) تجلی ، نور ، نورافتاب ، شعاع .

پلوی (palawáy) نر . م . ۱) طرفداران ۲) همسایه ، پلوان شریک ۳) شیرتوت .

پمن (pamán) ص . نر . م . ج گرگین.

پناه (panā́) ښځ . م . ۱) غائب وناپدید ۲) پاشش۳) باران میده .

پنځ (panǰ)نر . م . خلق ، افرینش

پنځول (panǰawə́l).مص . مت. آفریدن ، تخلیق ؛ ۲) پرکردن جوال وغیره ، ؛ ۳ کامیاب ساختن .

پنځیدل (panǰedə́l)م .مص . ل . ۱) آفریده شدن، خلق شدن ،۲) کامیاب شدن ، ۳) پرشدن .

پنډ(pənḍ) نر . م . ۱) لَک ، ۲) تنومند ، ۳) خشن.

پڼه (paṇá) ښځ .م. کفش – پیزار.

پنډ (panḍ) نر . م . پشتاره .

پنډغالی (panḍǧā́lay) نــر . م.(ج.پنډ غالي) ۱) فراهم گاه حیوانات ؛ ۲) کمپ مهاجرین .

پنډوس (panḍós)نر . م . گوی ، توپ ، توپ بازیچه.

پنډوکی (panḍū́kay) نر . م . ۱) پشتاره خورد ، ۲) فتراک .

پنډیدل (pə̄nḍedə́l) مص . ل مسکون شدن ۱) فراهم شدن گاو ویاگوسنفدبراي ارام کردن ۲) چاق ولَک شدن .

پڼول (paṇawə́l) مص . مت . ابیاری کردن ..

پڼه (paṇá)ښځ . م . کفش ،پیزار
پڼه (páṇa) ښځ . م. ابیاری کشت.
پو (pa)نر . م . ۱) پف ، ۲) اتش .
پوپنا (pūpanā́) ص . نب . نیست ونابود . تباه ، محو .
پوټکی (puṭókay) ——— . م . (ج پوټکي) پوست .
پوچ (pūč) نر . م . ج . ۱) فحش ۲) بی مغز .
پوچ خولی (pūčx ūláy) ص . نر . م . ج . بدزبان ، فحاش و یاوه گوی.
پوخکی (puckáy) ـــــر . م . (ج پوخکي) نر مه کوش .
پوخه (púca) ښځ .م. .خام پنیر .
پوخ (pux) نر . م . (ج پاخه) پخته ، رسیده ، بالغ ، ۲) مج . کلان سال، قایم ، مظبوط.
پوډري (poḍarí) ص . نب . هیرویینی ، نیشه یی.
پور (por) نر . م . (ج . پورونه) قرض . دین ، وام .
پوروړی (porawə́ṛay) نر.م. قرضدار ، دین دار، وام دار.
پورته (pórta) ق . با لا ، بلند.
پورته کول(portakawə́l) مص .مت . بالاکردن ، بلند کردن .
پورته کیدل(portakedəl) مص . ل . با لا شدن، بلند شدن .
پورول(porawə́l) مص . مت . قرض کردن.
پوره (pūrá) ص . نب . کامل ، تمام.
پوره کول (purakawə́l) مص مت . به انجام رساندن ، تمام کردن .
پوره کیدل (purakedə́l) مص . ل . به پایان رسیدن ، تمام شدن .
پورې (puri) ق ۱) با ، تا ، به او ۲) بسته به واو معروف نیز تلفظ می شود.
پورې ایستل (puriistə́l) مص . مت . از دریاوجوی عبوردادن .
پورې وهل(puriwahə́l)مص . مت ، تیله دادن .
پوړ (puṛ) نر . م . (ج پوړونه)

۱)طبقه ، مرتبه ، منزل ، صف ، ۲) زولانه وپای بند که انرا (شکیل)گویند.

پوړمخي(purmaxi) ق . ډ ګډ .

پوړني (puṛə́nay)نــــــم .
(ج پوړني) چادر زنانه .

پوړۍ (puṛə́y) ښځ . م . پــــله نرد بان ۲) چوکی بضمه پاوواو معروف نیز گویند.

پوسپوسي (puspusáy) نر .
م . سر گوشی.

پوسپوسي کول
(puspusaykawə́l)مص . ل .
سرگوشی کردن .

پوست (post) نـــــــــر . م .
(ج پاسته) نرم .

پوستکی) postə́kay) نر . م .
قشر ، پوست.

پوستول(postawə́l) مص . مت
۱) پوست کردن ، ازقشر کشیـــــدن،
۲) نرم کردن.

پوښ(poṣ)نر . م .(ج .پوښونه)
۱) غلاف ، ۲) لباس ۳) لباس خاص عروس .

پوښاک (puṣāk) نر . م . لباس ، جامه.

پوښتل (puṣtə́l) مص . مت . ل .
پرسیدن.

پوښتورګی(poṣtawə́rgay)
نر . م . گرده.

پوښتنه(pusṭə́na) ښځ .م. پرسش ،سوال ، پرسان ، ۲) استعلام ۳) عیادت مریض.

پو ښتۍ(puṣtə́y) ښځ . م . ج .
۱) قبرغه ، ۲) نوعی از سر بافتکی زنان است .

پوښتیدل (puṣtedə́l)مص . ل .
پرسیدن .

پو ښښ (posə́ṣ) نر . م .
پوشش ، سقف خانه.

پوښل(poṣə́l) مص . مت پوشش کردن سقف خانه .

پوکانه (pukāṇa) ښځ .م.
(ج.پوکانې). ۱)حباب ۲) مثانه ،۳) روده وانبان .

پوکل (pukә́l) مص . مت . پف کردن .

پوکول (pukawә́l) مص . مت پف کردن ، دمیدن .

پوکی (pũkáy)نر .م ۱) پف ، پفک زرگران ، ۲) تصفیرپک به معنای گل واقرع .

پوکیدل (pukedә́l) مص . ل . ۱) سوختن ، ۲) پف شدن .

پول (pul) نر . م (ج پلونه) پل .

پولپولک (pulpulák)نر . م فلفل الماه . بته ایست تلخ که در کنار جویها می روید ، برگهای ان به مانند بید وبرای امراض جلدی به کار میبرند .

پوله (pũla) ښځ . م . گل چشم ، خط بانقطه رویت.

پونده (pũnda) ښځ . م . (ج پوندې) ۱) پاشنه کری ، ۲) تانال شمشیر.

پونده (pawandá) نر . م . مالدار کوچی وبادیه نشین .

پونډکه (punḍә́ka) ښځ . م . سبزی که از شبدر پخته می شود.

پونډی (punḍәy) ښځ . م . ج . ساق ؛ ۲) نبات سبزرنگ است که گل سفید دارد مردم انرا مانند ارغوزک پخته کرده میخورند . ۳) صندوق چوبی.

پوول (powál) مص . مت . چراندن.

پوونده (powәndá) نر.م. ج. شبان ،چوبان.

پوه (poh) ص . نـــــب . (ج.پوهان) فهیم ، دانشمند ، دانا.

پوهاند (pohã́nd) نر . م . استاد ، عالم ، دانا ، پروفیسور.

پوهنتون (pohantṹn) نـــــر . م . یو نیورستی ، دانشگاه .

پوهنځی .pohanǰáy) نر . م . فاکو لته ، کالج.

پوهنه (pohә́na)ښځ . م . فهمیدگی ، علم ، دانش.

پوهول (puhawә́l)مص . مت . دانسته کردن ، فهماندن.

پوهه (póha) ښځ . م . (ج .پوهې)
١) خرد، دانش ، علم ،٢) زن دانشمند .

پوهېدل (pohedә́l) مص . ل .
دانستن .

پویول (poyawә́l) مص . مت .
فهماندن .

په یاد (payād) ق . به خاطر ،
یاد کرده .

په یادول (payādawә́l) مص .
مت . یادکردن ، از بر کردن ، حفظ
کردن.

پی (pay) ښځ . م . ١) شیر ،
لبنیات ،٢) نباتیست شیردار.

پیاوړتوب (Pyāwaṛtób)نر . م
. قوتمندی ، ذکاوت .

پیاوړی (pyāwә̄ṛáy) ص .نر . م
. (ج پیاوړي).قوی ، ذکی.

پیت (pit)ص . نر . م . پهن ،
پخش پچق .

پیت پزی (pitpázay) ص . نر
. م . بینی پچق . بینی . پهن .

پیتول (pitawә́l) مص . مت .
پچق کردن ، پهن وهموار کردن.

پیتېدل (pitedә́l)مص . ل . پچق
شدن ، پهن شدن .

پېچل (pečә́l) مص . مت .
پیچاندن.

پېچموزی (pečmū́zay)نر .
م . تمسخر، استهزاء .

پېچومی (pečū́may) نر . م .
١) سربالایی ، عکس نشیب .٢) کج
گردشی کوتل وغیره.

پېڅول (pecawә́l) نـــر . م .
. ١) پرده خیمه وغژدی . ٢) فرش
کلان بوریایی.

پیڅه (pica) ښځ . م . حاشیه لباس ،
دامن.

پیداکول (paydākawә́l)مص
. مت . پید اکردن ، یافتن .

پیدایښت (paydә̄́yә̄ṣt)نـــر . م
. افرینش ، یافت ، پیدایش .

پیر (pir)نر . م (ج . پیــــرا ن
١) مرشد ، پیشوا ، شخص مقـــدس
٢) سالخورده ٣) دوشنبه .

پېر (per) نر . م . ١) گردش .

نوبت ، دور ، حالت ؛ ۲) طرز شکل.

پېرړ (perə́r) نر . م . لک ، سطبر .

پېرزو (perzó) ص . ښځ . م . روا داری .

پیرکی (pirakáy) نر . م . بولانی

۱) **پېرل** (perál) مص . مت . بوریا وچارپا یی بافتن.

۲) **پېرل** (perə́l) مص . مت . خریدن .

پېرنګ (peráng) نـــر . م . فرنگ وتمام اروپا.

پېرنګی (perangáy) نـــر . م. .(ج . پیرنګیان).نصرانی ، اروپایی .

پېروتی (perwatə́y) ښځ . م . گیاه عشق پیچا ن ، پیچک .

پېرودل (perodə́l) مص . مت . خریدن.

پېرونکی (perūnkay) نـــر . م . ۱) بوریاباف . ۲) خریدار.

پېروی (perāway) نر . م . قیماق.

پیره (payrá) ښځ . م . پهره،تهانه ، ۲) گردش ، نوبت ، دفعه.

پېری (peráy) نر.م. پری ، جن ، دیو.

پېریان (peryān) نر . م . ج. پری،جن.

پېریانی (peryānáy) ص . نر . م .جنی.

پېړ (peṛ) نر . م . هاوند چوبی ، کنده جهاز ، ۲) لک وسطبر ، ۳) کاه سفید گندم و غیره ، ۴) جهاز وعمل شیره کشی.

پېړمار (permār)ص . نر . م. شخص شربت کش نیشکر .

پېړمن (permán) نر . م . شخص تنبل وفربه .

پېړو (perú)ق . حق الزحمه چوپان.

پېړه (perá) ښځ . م . زواله خمیر ، ۲) نوعی از شیرینی که شپیره نیز گویند.

پېړۍ (perə́y ښځ . م . مص . مت ، ۱) چوکی ، کرسی ، ۲) صَفـهٔ نشیمن، ۳) قرن،صده .

پېزل (pezə́l)مص.مت . رفو کردن.

پېزوان (pezwān)نر . م . یلاق

، زیوریکه دربینی اویزان وبالای لب میباشد ۲) ریسمانیکه دربینی گاو وشتر اندازند ودر شاخهای او می بندند

پېزوانی (pezwānáy) نر . م . چوبک یوغ.

پېژند ګلوي(pežandgalwí) ښځ . م. تعارف ، شناسایی .

پېژندل (pežandə́l) مص . مت شناختن .

پېژندوی (pežandóy) ص . نر . م .عارف ، شناسا ، معروف .

پیش پړانګ(pišparāng) نر . م . گربه صحرایی .

پیشو(pišo) ښځ .م .(ج.پیشوکاني) گربه . پشک.

پیشوا (pišwā́)نـــــــر . م . (ج پیشواګان) رهبر.

پېښه (pésa) ښځ . م . (ج پېښې) واقعه ، حادثه ، تصادف.

پېښېدل (pesedə́l)مص . ل . ۱) عارف شدن ، اتفاق افـــــتادن ، ۲) واقع شدن ، ۳) امدن تصادفی.

پېغله (péǧla) ښځ . م.(ج پېغلې) دختر باکره ، دوشیزه.

پیغور(payǧór)نر . م . طعنه ، عیب وزشتی.

پیغوررور کول (payǧorwarkawə́l) مص .مت . طعنه دادن.

پیکو (paykó) نـــــــر . م . ۱) پایکوب شالی وغیره . ۲) ماشین سیمیان.

پیکه(piká)ص . نـــــــب . ۱) کم رنگ،رنگ شکسته ، ۲) بي مزه ، شرمنده ، منفعل .

پیکی (pikáy) نـــــــر . م . (ج پیکي) موی پیشانی ، زلف دوشیزگی وبچه گی که پیش روی بمانند.

پیل (payl) نر . م . اغاز . شروع

پیلامه (paylāmá)ق .(ج پیلامې) علامه ،نشانی۲) بنیاد ۳) خوی۴) نتیجه

پیلوځی (pilwə́ǰay) نر . م . درگیران.

پی مخی (paymaxay)نر . م . (ج پیمخی) حسین ، خوبرو ، خوشنما ، قشنگ مخی مص . مت . سفتن ، نظم کردن .

پېیل (peyál) مص .مت. سفتن ،نظم کردن.

ت

ت (te) ښځ .م. حرف پنجم الفبای پښتو است که ارزش ابجدی ان (۴۰۰) است.

تاخچه (tāxčá) ښځ . م . (ج تاخچې) طاق .

تارپه تار (tārpətār) ق . متشتت منتشر ، پراګنده.

تارپه تارکول

(tārpətārkawə́l) مص . مت . متشتت کردن ، منتشرکردن ، پراګنده کردن .

تارپه تارکيدل

(tārpətārkedə́l) مص . ل .متشتت شدن ، منتشرشدن ، پراګنده شدن .

تارو (tārū́) نر . م .(ج تاروګان) تيهو .

تاړ (tāṛ) نر . م . ۱) غم ،شبخون ؛ ۲) خرسنګ کلان ۳) تاراج .

تاړاک (tāṛā́k) نر . م . (ج تاړاکونه) ۱) شبخون ، غم ، مصيبت، زحمت؛ ۲) تاراج .

تاسي (tāsí) ض . ج . نر . ښځ . شما .

تالا (tālā́) نر . م . تاراج .

تالنده (talánda) ښځ . م . (ج تالندې) ،رعد،برق .

تاڼه (tāṇá) ښځ . م . (ج تاڼې) تهانه . پهره دارخانه.

تاڼدار (tāṇadā́r) ص . نر . م . پهره دار.

تاوول (tāwawə́l) مص . مت ۱) تاب دادن ۲) چرخ دادن.

تاويدل (tāwedə́l) مص . ل . تابيده شدن ، تاب خوردن ، ۲) چرخ

خوردن ،طواف کردن .

تبخی (tabaxáy)نـــــر . م .
تابهٔ نان پزی .

تبرګی(tabərgáy) نـــــر . م .
(ج تبرګي)تبر .

تبک(tabák) نر . م . یکنوع
مرضی است که در دهن وپای حیوانات
پیدامی شود .

تبه (tába) ښځ . م . **تب** ،

تبی (tábay)نـــــــر . م .
(ج تبي) داغ روغن .

تبۍ(tabáy) ښځ . م تابه .

تپاک (tapāk)نـــــــر . م .
(ج تپاکو نه) ۱) حرص ۲) بی قراری
، جوش محبت ، توجه زیاد .

تپل (tapál)مص . مت ۱) ګِل
وغیره را بردیوال چسپانیدن۲) لابلای برلای
چسپانید ن ګِل وغیره .

تپوس (tapús) نـــــــر . م .
(ج تپوسونه) پرسان ، جستــــــجو
استفسار.

تپیدل (tapedál)مص . ل .
تپیدن ، ناارام شدن .

تت (tat) ص .نـــــر. م . ج .

۱) پیوسته . ګنجان ، انبوه ۲) کم نور
، چراغ کم روشنی ۳) سایه غلو.

تتۍ (tatəy) ښځ . م . ۱) سینه
شتر؛ ۲) نوعی از کاسه وپیمانه ګندم
وغیره که چوبی میباشد ؛ ۳) ابدان
سنګی ،باران درکوه.

تخرګ (t xarg) نـــــر . م .
(ج .تخرګونه) بغل .

تخنول (taxnawál) مص . مت.
دغدغه کردن ، تختخک کردن.

تخنیدل(taxnedál)مص . ل .
دغدغه شده .

تخه (táxa)ښځ .م . (ج تـــخي)
دُرد دوغ .

تخیدل(taxedál)مص . ل
دغدغه شدن .

تراټ (trāṭ) .نـــــر . م .
(ج تراټونه) تاخت ، دویدن تیـــز ،
۲) مهمیز ۳) بوته ایست که ګل انـــرا
(بوس) میګوید وبه ان کالامشویند وبه
بوته اش مشکهارا آش میدهند
واګر شترخسته انرا بخورد فوراً
هلاک میشود ؛ ۴) دزه بازی .

تراږه (trāẓá) ښځ م . قاش خربوزه و...

تراوسه (tarósa) ق . تاهنوز .

تربګني (t rbagani)ښخ . م .

(ج تربګنۍ) ۱) عموزادګی ۲) مجازاً مخاصمت ودشمنی.

تربور (tarbūr) نـــــر . م .

(ج تربوران) پسر کاکا ،عموزاده.

تربورګلوي(tarbūrgalwí)

ښځ . م (ج تربورګلوۍ) ۱)عموزادګی ۲) مجازاً همچشمی ، مخاصمت ،

دشمنی .

ترپ (trap) نر . م.۱)اواز افتادن چیزی برزمین ۲) جست وخیز.

ترپایه(tarpāya)ق . الی . اخر ،

الی نهایت .

ترپل (trapál) مص . مت . دویدن غیرمنظم وجست وخیززدن .

ترپلل(traplal) مص . ل .

ګریختن از جنګ به صورت افتـــــا ن وخیزان . دویدن وسیل کردن.

ترپول (trapawál)مص . مت .

چیزی را بصورت غیر منظم کوفتن و

ماندن .

ترټل (tratál) مص . مت . راندن

توبیخ کردن.

ترځ (traǰ) ق .در بین ، ضمن .

ترخه(tárxa)ښځ . م . درمند ، شیح، بته تلخ که در دوا استـــــعمال میشود. .

ترخه(rarxá)ص . ښځ . م .

(ج ترخې) تلخ.

تړی (traṛí)نر . ج . ابر باریک دروقت تموز.

ترسره کول (tərsarakawál)

مص . مت . به پایان رساندن ، انجام دادن.

ترسېری(tarseráy) نر .م .

(ج . تر سیري).افسار اسپ وغیره .

ترشا (tərša̍)ق . دنبال ، درپشت درعقب.

ترښځ (t(a,ə) rṣág) ښځ .م.

تیشه.

ترکاڼ (tarkāṇ) نـــــر . م .

نجاری.

ترکاڼی (tarkāṇí)ښځ . م .

بخاری .

ترله(tərlá)ښځ . م . (ج ترلې).

دختر کاکا.

ترنج (turúnj) نر . م . یک نوع میوه است.

ترنگړ (trangáṛ) نر.م. (ج.ترنگړونه) کاه کش.

ترنگول (trangawə́l) مص . مت . زدن زنگ وسارنگ و امثال ان.

ترنیکه (tə́rnikə) نـــــر .م . پدر پدرکلان.

ترور (tror) ښخ . م . (ج تر ندې) خاله . عمه . خواهرپدر یا مادر.

تروږزی (trorzáy) نر . م . (ج تروږزي) پسر عمه ، پسرخاله.

تروږمی (troẓmáy) ښخ . م . تاریکی . شبی که ماهتاب نباشد .

ترول (tarawə́l) مص . مت . رم دادن .

تروې (torwé) ج ... ۱) تریو بمعنی ترش ، ۲) دروغ.

۱ **تره** (tra) نر . م . (ج ترونه) کاکا، برادرپدر .

۲ **تره** (tra) ښخ . م . (ج .ترې) ناوه.

۳ **تره** (trah.) ښخ . م . نفرت ، ترس ، سهم.

۴ **تره** (tərá) ښخ .م . وجود ، بدن.

تره کی (tárakay) نـــــر . م (ج ترکي) نام یک قبیلهٔ افغانها .

تری تم (taray tám) ص . نب . ناپدید .

تریخ (trix) ص. نـــــر .م . (ج ترخه)تلخ.

تریخول (trixawə́l) مص . مت . تلخ کردن .

تریخی (trǐxay) نـــــر . م . (ج تریخي) زهره ، مراره .

تریخېدل (trixedə́l) مص . ل تلخ شدن.

ترېدل (taredə́l) مص . ل . تورخوردن.

تریندراه (trindā́ra) ښخ . م . (ج تریندارې)تنداره ، زن عمو .

ترینگلی (tringálay) ص . نر. م . (ج ترینگلي)سخت . عبوس .بخیل .

تریو (triw) نر . م . (ج . تروه)

ترش ، شور .

تریوول (triwawә́l) مص . مت . ترش نمودن ، ترش ساختن.

تریوېدل (triwedә́l) مص . ل ۱) ترش شدن ، ۲) عبوس شدن.

تړ (taṛ) نر . م . ۱) شـــرط ، ۲) بندچیزی ، سد ، ۳) عقد ، گره ، بست، ۴) بندآب ، ۵) سنگ کلان ، ۶) قرارداد.

تړانګه (taṛā̄nga) ښځ . م . (ج . تړانګې) ۱) تریشه دراز ، جامه کهنه؛ ۲) تریشه دراز زمین .

تړاو (taṛā́w) نـــر . م . (ج.تړاوونه)۱)طناب جریب کشی وغیره ۲)نسبت ، ارتباط علاقه.

تړل (taṛә́l) نر . م . بستن ، بندکردن .

تړم (taṛm)ص . نر . م . شیر گرم نیم گرم .

تړون (taṛū́n) نـــر . م . ۱) معاهده ، پیمان ، قرارداد ، عقد ، بندوبست ؛ ۲) گره ؛ ۳) طرز بستن.

تړه (táṛa) ښځ . م . ۱) راه ، طریق ، ۲) زمین سخت ، ۳) اراده ، قصددل ، ۴) پیمان ، عهد بســـتگی ، ۵) تپه که سرتیز داشته باشد.

تږی (tә́ẓay) ص . نر . م . تشنه

تش (taš). ص . نر . م . ج . خالی، تهی .

تش لاسی .(tәšlā́say) ص . نر . م . دست تهی ، دست خالی.

تشول (tәšawә́l) مص . مت . تهی کردن ، خالی کردن.

تشی(tә́šay) نر . م .(ج تشي) تهیگاه انسان وحیوان ، خالیگاه.

تکړه (takṛá) ص . نب . تندرست ، قوی ، تواناو مجازا ماهر .

تګ (tag) نر . م . رفتار .

تګ راتګ (tagrā̄tág) نر . م . رفت وآمد .

تګلاره (taglā́ra) ښځ . م . خط مشی .

تل ۱)(tal) نر . م . عمق ، پائین ، ۲) پامال ، قعر ، ۳) ته نشین ، دَرد.

تل ۲) (tәl)ق . همیشه ، دایم ، جاوید .

تلتک (talták) نر . م . لحاف .

تلل (tləl) مص . ل . رفتن.
تلل (talə́l) مص.مت. وزن کردن .

تلوار (talwā́r) نر . م . عجله ، تعجیل ، شتاب .

تلوسه (talwasá) ښځ . م . (ج تلوسې) بیتابی، حرص ، بیطاقتی .

تلول (talawə́l)مص . مت . بریان کردن در روغن.

تلول (talawə́l)مص . مت .
۱) به عمق بردن ، ته نشین کردن .
۲) چپه کردن آب وغیره.

تله (tə́la) ښځ . م . (ج . تلې) ترازو.

تلی (taláy) نر . م . (ج . تلي) ۱) کف پیزار . کف پا پوش ، ۲) پارچه چرس پخته ، ۳) جای نهادن کنده زیر چرخ اسیا ، ۴) پرده بیرونی شـــــکم. ۵) صحن وجای خرمند ، ۶) سفوف ، ۷) سطح زمین ، ۸) قسم از باربندی بته وغیره ، ۹) خس دندان ، خلال .

تلین (talín) نر . م . سالگره مرده .

تم (tam)نر . م . استاده ، معطلی، تمام.

تم (tam) نر . م . (ج تمونه) تیر .

تمام (tamā́m)ص . نر . م . ج . اتمام . اختتام .

تمامول (tamāmawə́l)مص مت .تمام کردن .

تما مېدل (tamāmedə́l) مص . ل. تمام شدن.

تمبه (tambá)ښځ . م . ۱) تنبه دروازه ؛ ۲) ستون عمارت، ۳) مج . مُصر ، اصرارکننده.

تمبېدل (tambedə́l) مص . ل . یک تکه بزرگ از کوه ودیوار وغیره جداشدن .

تم ځای (tam ǰā́y) نر . م . ایستگاه ، جای استاد شدن موتر.

تند(tund). ص . نر . م . ج . تیز.

تنداره(təndā́ra). ښځ . م . زن کاکا .

تندر (tə́ndar)نـــــــــر . م .(ج . تندرونه) صاعقه .

تنده (tə́nda)ښـــــــــــخ . م

. (ج . تندې) تشنگی .

تندی (tandáy) نـــــر . م .
۱) پیشانی ، ۲) چوچه شیر خوار هر حیوان ۳) نوکشت ، نوروئیده.

تنکی (tankáy) نـــــر . م .
(ج . تنکي) نازک ، تروتازه ، نوروئیده ، نوزاد .

تنگ (tang) ص . نر . م . ج .
ضیق.

تنگول (tangawə́l) مص . مت
تنگ ساختن ، ضیق ساختن .

تنگی (tangáy) نـــــر . م .
۱) تنگناودرهٔ کوه ، ۲) جوالیـــکه کوچی ها در ان قروت وغیره میاندازند.

تنگېدل (tangedə́l) مص . ل .
تنگ شدن ، ضیق شدن .

تنور (tanū́r) نر . م . (ج تنورونه)
تندور .

تناکه (taṇā́ka) ښـــــځ . م .
(ج تناکې) ابله.

تنۍ (taṇə́y) ښځ . م . تکمه پیراهن وغیره .

توبره (tobrá) ښـــــځ . م .
(ج . توبرې) ۱) نوعی ازدسترخوان .
۲) طبراق جوخوره اسپ .

توتړی (tutṛáy) ص . نر . م .
الکن .

توتکۍ (totakáy) ښځ . م .
غوچی ، پرستو.

توتي (totí) نر . م .(ج . توتیان)
طوطا .

توخی (tóxay) نر . م . نام یک قبیلهٔ افغانها.

تود (tod) ص . نـــــر . م .
(ج . تاوده) گرم .

تودوخه (tawdóxa) ښځ . م .
(ج . تودوخې) گرمی .

تودول (tawdawə́l) مص .
مت . گرم کردن .

تودېدل (tawdedə́l) مص . ل .
گرم شدن .

تور ۱ (tor) ص . نر . م . ج
۱) سیاه ، ۲) تاریک .

تور ۲ (tor) نر. م . (ج . تورونه)
۱) تهمت ، ۲) رم ، ۳) دام نخی پرندگان٬جال .

توربرېښ (torbréṣ) نر . م . تهدید سلاح و برق شمشیر را به کسی نشان دادن.

تورتم (tortám)نر . م . ظلمات ، تاریکي زیاد .

تورزن (tū́rzan) ص . نر . م . شمشیری .

تورن (torán)ص .نر . م۱)متهم ۲) ق . سیاه .

تورنجنرال (tūranjanrā́l)ص نر . م . رتبه دوهم جنرالی.

تورول(torawə́l) مص . مت . ۱) سیاه کردن ، ۲) رمــــــاندن ، ۳) متهم کردن.

توره (tū́ra) بــــــــــخ . م (ج. تورې) سیف ، شمشیر.

توره بلا (torabalā́) بنخ . م. بلای سیا ه .

توره تبه(toratə́ba) بنخ . م . تب محرقه .

توره تږخله(toraṭoxə́la) بنخ . م.سیاه سرفه.

توره غاړه (toraǧā́ṛa) بنخ . م . سیاه سرفه .

توری ۱.(tóray) نــــــر . م . (ج توري) ۱) حرف ، ۲) طحال .

توري۲ (torí) نر . ج . یک قبیله بزرگ افغانها که در کرمه و پاړه چنار زیست دارند.

تورياليی (toryālā́y) ص . نر . م. (ج . توريالي) شمشیری ، شمشیرزن شجاع .

تورېدل (toredə́l) مص . ل . ۱) بدنام شدن ، ۲) ســــیاه شدن ، ۳) رمیدن.

تورېی(toṛə́y)بنخ . م . خاله، مجازاً زن بیگانه .

توږل (tūzə́l) مص . مت . تراشیدن چوب وامثال ان ، چک کردن.

توښه (toṣá) بنخ . م . توشه ، اذوقه .

توغ (tuǧ)نر . م .(ج .توغونه) بیرق ، نشان .

توغندی (tūǧa ndā́y)نر . م (ج. توغندي) راکټ .

توغول (tūǧawə́l) مص . مت.

۱) چیزی را دزدانه بردن ، ۲) کسی را به زمین مالیدن ، ۳) راکت رافیر نمودن.

توغه (tuǧa) ښځ . م . کفاره ، جواب ، ۱) یکنوع میوه .

توکاڼی (tūkāṇə́y)ښځ . م . ۱) تف دانی ، ۲) نوعی از بازی اطفال

توکل (tūkə́l) مص .مت . تف کردن.

توکلي (tawakalí)ص . نب . قیاسی ، تخمینی .

توکم (tūkám) نـــــر . م . (ج . توکمونه) نژاد ، نسل .

توکول (tūkawə́l) مص . مت. تف کردن .

تومنه (túmna) ښـــځ . م . (ج . تومني) ۱) ماست مـــایه ، ۲) تخم زراعت.

تون (tūn)نـــر . م . ۱) جای ، کلمه ظرفیت اســـت ، ۲) نوعی از درخت کوهی است .

تویول (tuyawə́l) مص . مت . ریختاندن .

توئیدل (tuyedə́l) مص . ل . ریختن .

ته (tə)ض . تو ، ضمیر مفرد مخاطب فاعلی .

تیار (tayā́r) ص . نر . م . ج . ۱)اماده ۲) فربه ، ۳) درست وصحیح .

تیارول (tayārawə́l)مص . مت. ۱) اماده کردن ، ۲) ســـاختن ، ۳) فربه کردن .

تیاریدل (tayāredə́l) مص . ل ۱)اماده شدن ، ۲) فربه شدن .

تیتول (titawə́l) مص . مت . افشاندن .

تیر (tir) نـــر . م. (ج . تیرونه ، تیران) چوب ســـطبر پوشش خانه .

تېر (ter) ص . نر . م . ج . گذشته ، پیشقدم ، ثابت .

تېرایستل (teristə́l)مص . مت . بازی دادن ، فریب دادن .

تیر کښ (tirkaṣ) نـــــر . م (ج. تیرکښونه) ۱) سوراخ کشمش خانه . ۲) سوارخهای برج قلعه وسنگر .

تېروتل (terwatə́l)مص . ل . فریب خوردن ، بازی خوردن .

تېغ (teğ) نر . م . (ج . تیغونه) نبات نوسرزده .

تېغنه (teğná) ښځ . م . تابه اهنی.

تېکی (tékay) نر . م . غلاف شمشیر وکارد وغیره.

ټ

ټ (ṭe) ښځ. م.

حرف ششم الفبای پښتو .

ټاپو.(ṭāpū́) نر . م (ج. ټاپوګان)

جزیره کوچک بین دریا .

ټاپه (ṭāpá)ښځ . م . (ج . ټاپې)

۱) مهر ، نشانی ، اله چاپ ، ۲) نقش دوخت وغیره .

ټاپی(ṭā́pay) نر . م . (ج ټاپي)

۱) فاصله ، مسافه ، ۲) وقت رسیدن قسط قرض .۳) دوستی وروابط ، ۴) وقت معین ، ۵) وقت بحران مرض ۶) توغل سرما وباران .

ټاټ.(ṭāṭ) نر . م . ۱) فخر ، ناز ، غرور ، کبر ، خودنمائی ۲) چیزخم ومایل ، ۳)) یکنوع رخت .

ټاټوبی .(ṭā́ṭobay) نـــــر . م

(ج ټاټوبي) ارام ګاه ، مسکن وماوی .

ټاغی .(ṭāğáy) ص . نـــــر . م .

(ج ټاغي) چشم برآمده .

ټاک (ṭāk) ص . نر . م . ج .

(۱) ترش ، ۲) ګوسفند نشـــانی شده ، ۳) صدای تفنګ وغیره ۴) میوه درخت است که از پوســـــت همان میوه قطی

تصوار می سازند..

ټاکل (ṭākə́l مص . مت ۱) نشانی کردن ، تعین کردن ، انتـــخاب نمودن ۲) مریض رابه چیـــــزی عنعنوی تکمید کردن.

ټال (ṭāl) نر . م . (ج ټالونه)گاز مخصوص که در مبله وسپـــورت از ریسمان درخت میسازند.۲) کپان ترازو، ۳) تاخیر ، درنگ ،۴) تارعنکبوت.

ټالول.(ṭālawə́l) مص. مت .
۱) گاز دادن ۲) معطل کردن .

ټالېدل .(ṭāledə́l) مص . ل .
۱) معطل شدن ۲) گاز خوردن.

ټانټه(ṭānṭá) ښځ .م .(ج ټانټې) ناروبته ، ساق جواری .

ټانګه.(ṭānngá) ښـــځ . م .
(ج . ټانګې) درخت ناک پیوندی .

ټبر .(ṭabár) نر. م . (ج . ټبرونه) خاندان ، قبیله عشیره قوم ، ملت خانم .

ټپ .(ṭap) نــر . م . (ج . ټپونه) ۱) داغ ۲) زخم ۳) پاروران ۴) اواز زدن چیزی،۵) بند کردن کتاب .

ټپال.(ṭapā́l) نر . م . قاصد ، پوسته چی ۲) احوال وپیغام .

ټپوس (ṭapús) نـــــر . م .
(ج ټپوسان) ۱) غالموش ، غلیـــواز ۲) مجازاً ادم کاهل وسست وتنبل ولک وفربه.

ټپول (ṭapawə́l) مص . مت .
بند کردن کتاب . برکسی تهمت ویا خیانت بستن وبه ان منســـوب کردن، ۲) تمام مسایل تحســـین چیزی را بر کسی بستن .

ټپه (ṭapá) ښځ . م . ح (ټپې) لنډۍ زبان پښتو ، نوع مخصوص شعر ملی پښتو است .

ټپي (ṭapī́) ص . نر.م (ج ټپیان) زخمی ، داغدار .

ټټار (ṭaṭā́r) ص.نـــــــــــــر.م .
(ج. ټټاران)مسکر .

ټټر (ṭaṭár) نر.م.(ج . ټټرونه) سینه

ټټو (ṭatū́) نر.م .(ج ټټوګان) یابو.
اسپ خورد و کوتا ه دم و بیکاره.

ټټی (tatay) ښځ . م.(ج . ټاټی، ټټیانې)
۱) کاروان سرای ، ۲) بیت الخلاء،کناراب ، مبرز.

ټسکوره (ṭaskóra) ښځ . م .
کج بیل .

ټغ (ṭəğ) نر . م . ۱) پرده بالای چشم ، مجازاً مژه . ۲) قبای سبز .

ټغر (ṭağár) نر . م . (ج . ټغرونه)
۱) ګلیم ، ۲) بته ایست که بر ګهای یش به مثل بید است .

ټغکی (ṭuğakáy) نـــر . م .
(ج . ټغکي) ۱) مرض مرغ مـــرګی ، ۲) مرض نزله وریزش . .

ټغن (tə́ğán) نـــر . م . ج .
۱) سرفه کننده ، ۲) شوروغوغاکننده ، ۳) شخص بزدل وبی همت .

ټغول (təğawə́l) مص . مت .
خفه کردن مرغ وغیره تاکه اواز غیر طبعی بکشد .

ټغېدل (ṭəğedə́l) مص . ل .
اواز کشیدن مرغ وغیره در وقت خفه شدن .

ټک (ṭak) نر . م . (ج . ټکونه)
اواز تفنګ ، اواز کوفتن دروازه وامثال ان، اواز افتادن چیزی سخـــــت برزمین؛ ۲) کوکئ سوزن ودوختن؛ ۳) ګوسفند مر ګی ومرض وبای ګوسفند؛ ۴) خط فاصل حدود، ۵) زمین سرحدی؛ ۶) زمین میراث پدری؛ ۷) جاي وغار کاشتن تخم خربوزه وغیره در پالیز؛ ۸) ساعت چوبی است که دهقانان وقت زوال واستحقاق آب خود را معلوم میکند. ۹) تنقید وایراد، ۱۰) دانه مهلک که اکثراً در حلق بر اید .

ټک پولی (ṭik ə́tpulí) ښځ .
م . عایدی که از درک تکټ بدســـــت میاید .

ټک ټک (ṭakṭák) نر . م .
دق الباب ، اواز بهم زدن چیزهای سخت

ټکر (ṭakár) نر . م . ۱) تصادم ،

سکندری ، ۲) خساره .

ټککه (ṭakaká) ښخ . م .

(ج . ټککي) شانه ، بیل که بیل زدن در ان پای می نهد .

ټکنده (ṭákanda) ص . ښخ . م

گرم وسوزان ، صفت چاشت میاید ، مثلاً ټکنده غرمه (چاشت سوزان)

ټکنی (ṭakanáy) ص . نر . م .

۱) حیوان گهگیر ، ۲) متردد ، دودل ، اندیشنه ناک .

ټکور (ṭakór) نر . م . ضماد ، تکمید ، گرم کردن عضو .

ټکورول (ṭakorawə́l) مص . مت . تکمید کردن عضو مصاب و در درسیده .

ټکول (ṭakawə́l) مص . مت .

۱) کوفتن ، میده کردن به سبب کوفتن . ۲) مج . زدن .

ټکه (ṭáka) ښخ . م . (ج ټکي)

(۱) صاعقه ، سنگ . وافت سماوی ؛ (۲) سانقه بازی .

ټکی (ṭə́kay) نر . م . ۱) خال ، ۲) نقطه ، ۳) اب کم به قدر چند قطره؛ ۴) جای معین ..

ټګ (ṭag) ص . نــــــر . م .

(ج . ټګان) شیاد ، غدار ، دغاباز .

ټګمار (ṭagmā́r) ص . نر . م .

(وګ . ټګ) .

ټګی (ṭagí) ښخ . م . فریب ، مکر ، دغابازی .

ټل (ṭal) نر . م . ۱) رفیق وهمراه وشریک ، ۲) قبیله ، وطایفــــــه ، ۳) مجموعه ودسته چوب چار تراشیکه حمل ان ذریعه دریا می شـــــــود ، ۴) دسته هرچیز ،(۵) نام شهر یکه در پښتو نستان موقعیت دارد.

ټلواله (ṭalwā́la) ښــــخ . م .

رفاقت ، همراهی ، گروه رفقا .

ټمبکه (ṭambə́ka) ښــخ . م .

۱) چراغ دان ۲) انبار کاه ســـفید ، ۳) لانه زنبور عسل .

ټمبل (ṭambal) نـــــر . م .

١) فربه واماسیده ، ٢) کاهل وسست.

ټنډ (ṭanḍ) ص . نـــــر . م .

١) اماسیده ، فربه ولُک ، ٢) جوانه گاو وگاومیش، ٣) نوعی از انگور قندهاری است .

ټنډه (ṭanḍa) ښځ . م . (ج.ټنډې)

١) حامله ماچه خر، حــــــامله زاینـــه ، ٢) پیشانی، ٣) اجتماع برای مشوره یا بحث ومجلس جهت فساد .

ټنډېدل (ṭandedə́l) مص . ل .

١) ابستن ، حامله شدن زاینه یا حیوان ، ٢) اماسیدن وفربه شدن .

ټنګ ټکور (ṭangṭak ór)

نر . م . عیش وطرب وساز وسرود .

ټنګول (ṭangawə́l) مص .

مت . سازکردن ، فلز رازدن وبه اواز اوردن.

ټنګه (ṭangá) ښځ . م . سِی

پولی، تنگه .

ټنګېدل (ṭangedə́l) مص . ل .

نواخته شدن ساز وغیره .

ټوپ (ṭup) نر. م .(ج . ټوپونه)

١) دویدن ، جست وخیز ؛ ٢) توده شالي وجواری .

ټوپ ټپانی (ṭopṭapā́nay)

نر . م . مسابقه خیززدن .

ټوپک (ṭopák) نر . م . تفنگ

ټوپکسالار (ṭopaksālā́r)

ص . نر . م . تفنگدار ، تفنگسالار .

ټوپنی (ṭopanáy) ښځ . م .

١) نوعی از بازی اطفال اســـــت ، ٢) جهاندیده وسیاح .

ټوپۍ (ṭopə́y) ښـــــځ . م .

١) پشتهٔ کوه ، ٢) ســـــــرخانهٔ چـــــلمَ ٣) پتـــــــــــاقی ، ٤) کلاه ، ٥) نوعی از بازی .

ټوټکه (ṭoṭka) ښــــځ . م.

(ج . ټوټکې) ١) علاجی که بطور تجربه وعنعنات نمایند . ٢) تحفه ایکه

به خانه عروس میبرند .

ټوټکی (totak y) ښځ . م .
۱) عینک زانو ، ۲) کاسه چوبی خورد ، ۳) استخوان سُرین .

ټوټه (toṭá) ښځ . م . (ج . ټوټې)
رقعه ، پارچه هر چیز .

ټوخل (ṭūxə́l) مص . ل . سرفه کردن .

ټوخله (ṭūxə́la) ښځ . م . سیاه سرفه .

ټوخول (ṭūxawə́l) مص . مت .
به سرفه اوردن .

ټوخی (ṭuxáy) نر . م . سرفه .

ټوخېدل (ṭuxedə́l) مص . ل .
سرفه کردن .

ټوغ (ṭūğ) نر . م . ۱) خمیده ، کوزه پشت ؛ ۲) گره .

ټوغکی (ṭuğakáy) نر . م .
۱) اسم مصغرټوغ به معنای کوزه پشت وخمیده ۲) مرض مرغ مرگی .

ټوک (ṭuk) نر . م . جلد . حصه ، جزء یک جلد کتاب ، پارچه نان وغیره .

ټوک ټوک (ṭukṭúk) نر . م
. پارچه پارچه . جزءجزء ، حصه حصه ، میده میده ،تکه تکه .

ټوکر (ṭukə́r) نر . م .
(ج . ټوکران) پارچه ، تکه پوشیدني ، حصه .

ټوکرټوکر (ṭukərṭukə́r) ص .
نب . تکه تکه ، پارچه پارچه .

ټوکری (ṭukrə́y) ښځ . م .
سبد .

ټوکمار (ṭukmā́r) ص نر . م .
مزاحی ، مزاح کننده .

ټوکه (ṭúka) ښځ . م
(ج . ټوکې) مزاح ، لطیفه .

ټوکی (ṭukáy) نر . م .
۱) قماش ؛ توپ رخت ، پارچه ، ۲) نوعی از بوته سیاه رنگ است که برگهای عریض دارد

وگلهای قشنگ میکشد .

ټوکېدل (ṭūkedə́l) مص . ل .
سرزدن نباتات ، نورو ئیدن نبات .

ټول (ṭol) نر . م . ۱) همه ، تماماً ، ۲) جمع ، یکجا .

ټولګی (ṭolgáy) نــــر . م .
(ج . ټولګي) انجمن ، جمعیت ، صنف .

ټولګیوال (ṭolgaywā́l) نر .
م . هم جمعیت ، هم صنفی .

ټولنپوهنه(ṭolənpohə́na)
بنځ . م . علم الا جتماع ، سوسیالوجی .

ټولنه (tolə́na) بنـــــځ . م .
(ج . ټولنې) انجمن ، اجتماع ، جامعه .

ټولنیز (ṭolaníz) ص . نر . م .
ج . اجتماعی .

ټولواک (ṭolwā́k) نــــر . م .
(ج . ټولواکان)پادشاه ، مختار کل .

ټولول (ṭolawə́l) مص . مت .
جمع کردن ، چیدن،اندوختن .

ټولی (ṭoláy) نــــــر . م .
(ج . ټولي) یک جمــــاعت از صد تادوصد .

ټولېدل (ṭoledə́l) مص . ل .
جمع شدن ، فراهم گردیدن ، چیده شدن .

ټولیمشر (ṭolaymə́šər) نر .
م . (ج . ټولیمشران) آمربزرگ ،قوماندان .

ټومبل (ṭumbə́l) مص . مــت .
۱) خلانیدن ؛ ۲) برای اگاه ساختن کسی را خفیه چـــــوندی کردن ؛
۳) خلال کردن دندان .

ټونګل (ṭungə́l) مص . مت .
شخصی را به انگشت یا به اشاره به چیزی ملتفت کردن و (سکونډل) نیز گویند .

ټونګه (ṭungá) بنـــځ . م .
(ج . ټونګې) نول ، منقار .

ټیپر (ṭepə́r) نر . م . ج . شلغم .

ټیټ (ṭiṭ) ص . نر . م . ج . پخش ، کوتاقد ، پست .

ټیټال (ṭiṭā́l) ص . نــــر . م .

۱) تنزل ، نائب ، تذلل ، پستی ۲) دغابازی .

ټيټوالی (ṭiṭwā́lay) نر . م . پستی ، خمی ، فروتنی .

ټيټېدل (ṭiṭedә́l) مص . ل . پخش شدن ، فروتن شدن ، خم شدن .

ټېغ (ṭeğ) نر . م . آروغ .

ټېغ ستر گی (ṭiğstә́rgay) ص . نر . م . لق چشم .

ټيغکه (ṭigáka) ښځ . م . کله خورک؛ یک نوع پرنده است .

ټيک ۱) (ṭik) نــــــــر . م . ۱) یکنوع زیور طلایی زنانه . ۲) پوره ، کامل ، موافق ، درست . ۳) بجل کلان سانقه .

ټيک (ṭek) نر . م . ۱) شــقیقه ۲) یکنوع گلابتون دوزی ۳) زیوریکه بر شقیقه می آویزند؛ ۴) ارام ، توقف ؛ ۵) مج . جای ارام ومسکن وموقف .

ټيکانه (ṭekā́na) ښځ . م ۱) اجاره ، وظیفه معین تاوقت معین ۲) محل بود وباش .

ټيکاو (ṭıkā̄w) نر . م . توقف ، معیشت ، وگذاره ، سکونت ، ارام .

ټيکرى (ṭikráy) نر . م . (ج . ټيکرې) چادر زنانه .

ټيکله (ṭikála) ښخ . م . (ج . ټيکلې) گردهٔ نان ، ۲) ریکارډ گرافون .

ټيکلی (ṭikaláy) ښخ . م . قرص نان .

ټيکه (ṭeká) ښخ . م . قشقه هندوها .

ټيل (ṭel) نر . م . تیله ، فشار .

ټيله (ṭelá) ښخ . م . (ج . ټيلې) (۱) تیله شده (۲) لول شده (۳) برج سنکی برای روگردانیدن اب در جوي کلان ویا در دریا .

ټيم (ṭim) نر . م . پیپ فلزی تیل خاک وغیره .

ټينګ (ṭing) نــــــــر . م .

۱) محکم ، پایدار ، بادوام ، باقوام ، ۲) مج . بخیل (۳) غلیظ .

ټینګار (ṭingā́r) نر . م . اصرار ، تاکید ، محکمی ، پایداری .

ټینګول (ṭingawә́l) مص . مت . محکم کردن .

ټینګېدل (tingidә́l) مص . ل . محکم شدن ، پایدار شدن ، سخت شدن .

ث

حرف چهارم عربی است که در زبان پښتو بطور مستعار استعمال می شود ارزش ابجدی ان (۵۰۰) است .

ج

ج (jim) نر . م . (ج . جیمان ،جیمونه) حرف ۸) الفبای پښتو است . ارزش ابجدی ان ۳) است .

جاج (jāj) نر . م . (ج. جاجونه) فکر ، اندیشه .

جار (jār) نر . م . ۱) فدا ، نثار صدقه ، ۲) منادی ، ۳) پرده نی ، ۴) جویه و جنگل مصنوعی مخصوص بودنه ګری که شګاریان بودنه ترتیب مینمائید .

جاروتل (jārwatál) مص. ل . ۱) تنیده شدن؛ ۲) پس ګشـــــــتن، ۳) بند شدن دردام .

جاروکښ (jārukas) ص .
نب . خاک . روب ، جاروکش

جټ (jaṭ) نر . م . (ج . جټان)
۱) نام قومی است؛ ۲) مجازاً شخص قبیح.

جرګه (jargá) ښځ . م .
(ج . جرګې) جلسه ، کنفرانس ، جمعیت ، مشاوره و ګنګاش ، وفد .

جرګه ګی (jargág y) ښځ .
م . ۱) جلسه کوچک ، کنفرانس کوچک ، جمعیت کوچک ، کنکاش کوچک .

جړ (jaṛ) ص . نر . م . ج .
۱)درهم برهم ، پیچیده ۲) ریشه درخت ۳) سم ، زهر قاتل .

جړاو (jaṛā́w) ص . نب . مرصع مکلل .

جړاوول (jaṛāwwә́l) مص .
مت . ترصیع وتزنین .

جړاوېدل (jaṛāwedә́l) مص
. ل . مرصع شدن .

جړوبی (jaṛobáy) نر . م .
ابشار.

جغندر (juğandár) نر . م . ج .
لبلبو .

جکړ (jakáṛ) نـــــــــر . م .
(ج جکړونه) بادوباران ، ارام ، لاابالی وتنبل .

جګ (jәg) ص . نـــــــــر . م .
۱) بلند ، سهي . ۲) لغب ، خلیده ایستاده .

جګتورن (jәgtūrán) نر . م .
کفتان .

جګړن (jagṛan) نر . م . میجر

جګړه (jagṛa) ښـــــــځ . م
. (ج جګړې). جنګ ، نزاع .

جګړه مار (jagṛamā́r) ص .
نر . م . جنګړه .

جګوول (jәgawә́l) مص . مت

۱) افراشتن ، بلند کردن، ۲) خلانید ن، ۳) نصب کردن .

جلګی (jəlkə́y) ښځ . م . (ج . جلکیانې)دختر ک .

جلګه (jəlgá) ښځ .م . (ج . جلګې) نیزار ، کبل زار ، زمین غیرآباد وغیره .

جلیا (jal yā́) ص . نـب . ۱) سوخته وبریان ، ۲) فروزان ۳)عاشق و دلباخته .

جمدر (jamdə́r) نـر . م . (ج .جمدرونه) سلاحی است مثل خنجر راست که در مابین چوب دست بوده تا بیرون نکشند از عصای عادی فرق ان نمیشود .

جنډه (jandá) ښـځ . م . (ج جنډې) ۱) بیرق ، ۲) پارچه کهنه.

جنګول (jangawə́l) مص . مت . به جنګ انداختن .

جنګیالی (jangyālə́y) ص . نر. م (ج جنګیالي) جنګجو ، سرباز.

جنګېدل (jangedə́l) مص . ل . جنګیدن .

جوارګر (jawārgár) نر . م . (ج .جوارګران) قمار باز.

جوارینه (juwārina) ښځ . م . نان جواری .

جوباته (jubāta) ښځ . م . چادر مردانه .

جوت (jawát) ص . نر . م . ج . اشکار ،پدیدار،هویدا.

جوتول (jawataw(ə́l) مص . مت . پدیدار کردن ، اشکاره نمودن .

جوتېدل (jawtedə́l) مص . ل . واضح شدن ، اشکار شدن .

جوړ (joṛ) ص . نـر . م . ج . ۱) درست ، سالم ، صحت ، تندرست، ۲) تیار ، ساخت ، ۳) موافق، برابر .

جوړتیا (joṛtyā́) ښـځ . م .

. صحت ، تندرستی .

جوړښت (jorə́st) نر . م .

۱) موافقت ، سازکاری ۲) ساختمان .

جوړول (jorawə́l) مص . مت

. ساختن ، درست کردن ، ابادکردن ، ایجاد کردن ، شفادادن .

جوړه ۱) (jóra) ښځ . م .

۱) صلح ، اشتی ، موافقت ، ۲) قواره ، شکل ، ساختمان .

جوړه ۲ (jorá) ښځ . م

(ج . جوړې) ۱) زوج ، جفت ، همـــتا ، ۲) لباسی که به عروس از خانه داماد برند.

جوړېدل (joredə́l) مص . ل .

ابادشدن ، صحت یافتن ، موافق شدن ، درست امدن ، باهم اشتی شدن .

جوس (jawás) نـــــــر . م .

(ج . جوسونه) صحن خانه .

جوغه (juğa) ښځ .م (ج. جوغې) .

تاج ،اکلیل.

جوغېدل (juğedə́l) مص . ل .

شله شدن ، باکمال توجه به چیزی مصروف شدن .

جونګ (jung) نر . م . ۱) شتر جوان دوساله ۲) کتابچه یاداشت.

جونګړه (jungə́ra) ښځ . م

(ج . جونګړې) خس پوشک .

جونګی (jongáy) نـــــــر . م .

(ج . جونګیان) کره شتر ، چوچه شتر ، شتر دوساله .

جینګ (jing) نر . م . پیخ .

جینګ داړی (jingdā́ray)

ص . نر . م . پیخ دهن ، شخص پیخ دهن که مدام دندانهایش سفید معلوم می شود .

جینګړ (jingár) ص . نر . م .

۱) بی همت ؛ ۲) طفل لاغر .

جینۍ (jinə́y) ښځ . م . دختر .

چ

چ (če) ښځ . م .
حرف نهم الفبای پښتو است .

چا (čā) ض . که، ازضمایر استفهامی پښتو است ، که درحالت فاعلی ماضی متعدی میا ید .

چابک (čābák) ص .نر . م . تیزرو ، چالاک .

چاپړاخ (čāpṛā́x) نر . م . گشاده ، فراخ .

چاپېر (čāpér) نر . م . گرداگرد، دورا دور ، محیط .

چاپېرول (čāperawə́l) مص . مت . احاطه کردن ، محاصره کردن .

چاپېریا ل (čāperyā́l) نر . م. ماحول ،چارطرف .

چاټ (čāṭ) نر . م . قات هردوران

چاټی (čāṭáy) ښځ . م . خم .

چارگل (čārgwál) نـــر. م . (ج . چارگلان ،چارگلونه) زیور بینی زنانه که به یکطرف بینی میگزارند .

چاره (čā́ra) ښځ . م . کاروعمل .

چارۍ (čārə́y) ښځ . م . بیل

جویه کشی .

چاړه (čāṛá) ښـــــــــخ . م . (ج . چړې) کارد ، پاکی ، نوعی از کارد کلان ودراز است که در جنگ استعمال میشود.

چاغ (čāğ) ص . نر . م . فربه .

چاغښت (čāğə́ṣt) نر . م . فربهی . چاغی .

چاغول (čāğawə́l) مص . مت . فربه ساختن .

چاغېدل (čāğedə́l) مص . ل . فربه شدن .

چاڼ (čāṇ) نر . م . بیخته ، غربال چغل .

چاڼول (čāṇawə́l) مص . مت پختن ، صفاکردن ، پاک کردن .

چاڼېدل (čāṇedə́l) مص . ل . صفاشدن ، پاک شدن .

چاود (čāwd) نر . م . درز شکاف ، ترقیدگی .

چاودل (čāwdə́l) مص . ل . ترقیدن ، شکاف شدن ، چاک شدن .

چت (čat) نر . م . (ج . چتونه) سقف .

چټ (čaṭ) ص . نـــــــر . م . ۱) جوان ازاد ، قلاش ؛ ۲) ظرف خوراکه سگ . ۳) ظرفیکه در ان آب مستعمل ظروف وغیره انداخته وبازبیرون مي ریزند . ۴) تباه برباد ،محـــــوونابود، ۵) ریش تراشیده ؛ ۶) کارتمام شده .

چټاکی (čaṭākə́y) ښخ . م . چهارم حصه خورد ، چیزی کم وقلیل .

چټ پټ (čaṭ páṭ) ص . نر . م . ج . . ۱) بالکل ، تبـــــاه،محو ؛ ۲) کارتمام شده .

چټک (čaṭák) ص . نر . م . ج . چست وچالاک ، تیز رو .

چټک تسمه (Čaṭak tasmá) ښخ.م.(ج . چټک تسمې) کمر بند.

چټل (čaṭál) ص.نر.م.ج چرکین ، نا پاک ، گنده ، پلید.

چټلول (čaṭalawə́l) مص.مت . پلید ساختن ، ناپاک ساختن.

چټلېدل (čaṭaledə́l) مص.ل . ناپاک شدن ، پلید شدن.

چټي (čaṭí) ص.نب. ۱) قلاشی ، آزادی. ایله گردی ، ۲) فضول ، بیهوده یاوه.

چڃ(čaj) نر.م.ظرفی است که توسط آن غله دانه پاک میشود.

چڃه (čajá) ښځ .م (ج.چڃې)
۱) دام مخصوص چوبی ماهی است،
۲) احاطه و تجیریکه از نی سازند،
۳) کنار پیش بر آمده بام؛ ۴) قبرغه،
۵) چوبهای جبیره عضو شکسته .

چڅ (čəx) نر.م. خلیده ، درون شده.

چڅپيټ (čaxpíṭ) ص.نر.م.ج . پایمال ، شفتربه زمین.

چڅپيټول (čaxpīṭawə́l) مص.مت شفتر کردن ، پایمال کردن به زمین.

چڅپيټېدل(čaxpiṭedə́l) مص.ل. شفتر شدن ، پایمال شدن.

چربانګ (čərbā́ng) نر.م. سحر ، وقت بانگ خروس.

چرچرکه (Čar čuráka) ښځ.م.حشره است مانند ملخ که در وقت شب چرچر میکند و بعضی بال دارند.

چرخول(Čarxwə́l) نر.م. تاج خروس.

چرګ(Čərg) نر.م.(ج ، چرگان) ۱) خروس ، مرغ خانگی ۲) براق ، خال سفید در پیشانی اسپ و غیره.

چرګوړی (Čərgū́ṛay) نر.م. چوچه مرغ.

چرګه (Cə́rga) ښځ .م .ماکیان.

چرګی (Čərgáy) نر.م. حیوان

قشقه برناق ، حیوانانیکه بر پیشانی خال سفید داشته باشد.

چرمښکی (Čərməṣkə́y) ښخ. م. چلپاسه.

چرمه (čarmá) ښخ.م. قیطان بافتگی گلابتونی .

چریکار (Čarekā́r) نــــــــــر.م. (ج.چریکاران) ۱) دهقان ، ۲) موی لب زیرین.

چړتون (Čaṛtū́n) نــــــــــر.م. غلاف شمشیر.

چړچوبن (Čaṛčubán) نر.م. آبگین.

چړچوبۍ (Čaṛčubə́y) ښخ .م. غسلخانه ،تشناب.

چړچه (Čarčá) ښخ.م.(ج ، چړچې عینتن،میله.

چړکۍ (Čarkə́y) ښخ .م. آله جارجه مانند کارد.

چړوس (Čaṛū́s) نــــــــــر.م. (ج ، چړوسان) دنی ، بی همت.

چړي (Čaṛí) نر.م.درو یزگر و خادم طلاب مسجد.

چړیا (Čaṛyā́) ص.نب. مشغول ، مصروف.

چړیتوب (Čaṛitób) نر.م.درو یزگری ، خادم طلاب مسجد.

چغال (Čaǧā́l) نر.م.شغال.

چغ سترگی (Čəǧstə́rgay) ص.نر.م.تنگ چشم.

چغل (Čəǧəl) نر.م.۱) نوعی از غربال و ایلک که دارای سوراخهای کلان باشد؛۲) نمام .

چغل بازي (Čuǧəlbāzí) ښخ .م.نامزاد بازی.

چغلي (Čuǧulí) ښخ.م. نمامی ، سعایت ، نمامت.

چغول (Čiğawә́l) مص.مت.به آواز آوردن.

چغیدل (Čiğedә́l) مص.ل.

۱) چیغ کردن ، شور و فریاد کردن ، چغچغ کردن بودنه در جنگ .

چکړ (Čikә́ṛ) نر.م (ج. چکړي) گلابه ، لای.

چکې (Čáke) ښځ.ج.کف زدن.

چلمچی (Čilamčí) نر.م. (ج ، چلمچي) لگن دست شوئی.

چلند (Čalánd) نر.م ۱) رواج سکه متداول ؛ ۲) رفتار.

چلول (Čalawә́l) مص.مت.رواج کردن ، ۲) اداره کردن ۳) گذراندن و کفاف دادن ۴) جاری کردن ، چالان کردن ماشین و غیره.

چل ول (Čalwә́l) نر.م فریب ، حیله .

چلیدل (Čaledә́l) مص.ل.

۱) مروج شدن ؛ استعمال شدن ماشین و غیره ۲) گوزاره شدن شخص غریب ، ۳) چالان شدن آسیا و غیره ، جاری شدن باد و غیره.

چم ۱) (Čam) نر.م.۱) محله و کوچه ، ۲) خدعه ، مسافه بین دو کشهٔ قلبه که چند متر با هم فاصله داشته باشد و در بین آن تخم افشانند.

چم ۲) (Čәm) نر.م. مقدار یک پره بیل گل ، ۲) انبوه گیاه و موی و امثال آن.

چمبرخیال (Čambaṛxyā̃l) نر.م.فلوس.

چمبر (Čumbáṛ) نر.م. کرباس منقش.

چمبلی (Čambeláy) نر.م.گلی است معطر و معروف که از آن عطر ساخته میشود.

چمتو (Čamtū́) ص.نب. آماده ، مهیا ،منتظر.

چنجن (Činján) ص.نر.م.

(ج کرمی.

چنجی (Činj áy) نر.م. کرم.

چندړی (Čindray) ښځ.م .

۱) جزبازی نوعی از بازی است که یک خط مربع و مستطیل کشیده و در بین آن چند خط مستقیم کشیده میشود . و یک سنگ را به یک پای به طریق مخصوص خود از آن خارج می سازد ۲) به یک پای خیزان خیزان رفتن.

چندڼ (Čandaṇ́) نر.م .صندل.

چندنهار (Čandanhā́r) نر.م .

گلوبندیکه از دانه های صندل می ساختند ولی اکنون به آن شکل از نقره و طلا می سازند (زیور) .

چندوڼی (Cαndūṇáy) نــر.م.

(ج چندوڼي) پکه گوش.

چندی (Čandáy) نـــــر.م.

(ج چندي)شــــاعر.

چنګاښ (Čungāṣ) نــــر.م

۱) خرچنگ؛۲) سرطان؛ ماه چهارم هجری شمسی .

چڼ (Čaṇ) نر.م. ۱) خشاوه نباتات، ۲) صاف و پاک،۳) خاشاک و بوبته پوشش سقف،۴) عمل بختین،۵) انتخاب.

چڼچڼه (čančə́ṇa) ښځ .م.

(ج.چڼچڼي)عصفور .

چڼول (Čaṇawə́l) مص .مت.

خشاوه کردن،۲) پاک کردن،۳) انتخاب کردن،۴) بیختن .

چڼېدل (čaṇedə́l) مص.مت .

خشاوه شدن ، ۲) صاف وپاک شدن ، ۳) انتخاب شدن،۴) بیختنه شدن.

چواړی (Čawāṛáy) نــــــر.م .

۱) خاکروب،۲) سیاه چهره.

چوپړ (Čopáṛ) نـــــــــــــــر.م .

.(ج چوپړونه) .خدمت.

چوټه (Čαwáṭa) ښځ.م(ج چوټې) چپلی.

چوټي (Čoṭí) ښځ.م.ج.گیسوی کلان.

چورلک (Čūrlák) نـــــــر.م.
(ج.چورلکونه) گردش ، دور.

چورلول (Čūrlawə́l) مص.مت
دور دادن ، به گردش آوردن.

چورلېدل(Čūrledə́l) مص.ل
دور خوردن ، گردش کردن.

چورلکه (Čūrláka) ښځ.م.
(ج چورلکې) ، هلیکوپتر ، طیاره چرخی.

چورلول (Čūrlawə́l) مص.مت
دور دادن ، چرخ دادن، تاب دادن.

چورلېدل (Čūrledə́l) مص.ل.
چرخ خوردن ، دور خوردن.

چوښکه (Čūṣəka) ښځ .م .
(ج چوښکې) نوله آفتابه و امثال آن.

چوغکه (Čūğáka) ښځ.م
(ج ، چوغکې) عصفور ، گنجشک.

چوغل (Čuğə́l) نر.م.
(ج. چوغلونه) ا) غماز ، سخن چین،۲) غربال کلان سوراخ.

چو غلي(čūğəlí) ښځ .م. نمامت ، غمازی ، سخن چینی.

چوکول(Čukawə́l)مص.مت.
خوابانـدن شتر.

چوکی (Čawkə́y) ښځ .م.
۱) کرسی ، چوکی،۲) رفتن به زیارت اشخاص روحاني بقسم نذر به تعدادووقت معین ،۳) پهره ، تهانه.

چوکېدل (Čukedə́l) مص.ل
خوابیدن اشتر.

چول (Čɵl) نر.م. ۱) دشت و بیابان دراز و بی آب و علف و خشـــــــک، ۲) آله تناسل اطفال .

چونټی ۱) (Čunṭáy) ص.نر.م
.شخص یک دست ، چولاق.

چونټی ۲)(Cuntay)ص.نر.م .
گیسوی کلان .

چونګ(Čung) نر.م. ۱) پیمانه یک دست ،چیز قلیل و کم،کنج چیز

شکسته، ۲) آواز چوچه مرغ ، ۳) آواز گوز باریک، ۴) تحریک و مصلحت سری.

چونګښه (Čungaṣa) ښځ .م (ج ، چونګښی) بقه .

چونګول (Čungawə́l) مص.مت. گریاندن طفل.

چونګی (Čungáy) نر.م ۱)طاقه ، یک دست ۲) آواز پرنده ۳) انـــــدازه ۴) آواز باریک گوز۵) مجازاً و تحقیراً پسر شخص.

چونګېدل (Čungedə́l) مص.ل . گریه کردن.

چوڼ(Čūṇ) نر.م (ج ، چوڼونه) ۱) لخک دروازه،۲) چین کالا،۳) آواز بسیار آهسته،۴) آتشدان و غوزه تنفنگ .
۵) سوراخ خورد دربند جوی و یا حوض
۶) آواز گنجشک.

چوڼل (čūṇə́l) مص .مت
۱) بختن ،۲) به جامعه چین دادن.

چوڼول (čūṇawə́l)مص.مت
۱) بصدا آوردن گنجشک و غــــــیره
۲) جاری ساختن آب تا که صدای باریک ازان بر آید۳) انتخاب کردن.

چوڼهار (Čūnhā́r) نر.م. آواز پرنده ها.

چوڼی (Čawṇə́y) ښځ.م.چهاونی ، قشله عسکری.

چوڼی (Čū́ṇay) نر.م.(ج، چوڼي) بلبل.

چوڼیا (Čūṇyā́) ښځ . م۱) بلبل و مرغ خوش الحان ۲) بنفش .

چوڼېدل (Čūṇedə́l) مص.ل۱) به آواز آمدن گنجشک و بلبل و غیره .
۲) جاري شدن آب ۳) پخته شدن.

چیت (Čit) نر.م .پیمال ، شفتر.

چیتول (Čitawə́l) مص.مت.پایمال کردن.

چیتېدل (Čitedə́l) مص.ل. پایمال شدن.

چیچکه (Čičáka) ښځ .م.

.ماکیان جوانه.

چیچل (Čičəl) مص.مت. گزیدن ، چیز سخت را به دندان جویدن و میده کردن.

چیچی (čičáy) نـــــــــر.م. (ج. چیچیان) چوچه پرنده.

چېرته (Čérta) ق.کجا.

چیغه (Čiǧa) ښځ.م. (ج. چیغې) فریاد ، غوغا ، فغان.

چېلی (Čeláy) نر.م. بزغاله .

چیندرۍ(Čindráy) ښځ.م. بازی کودکان است که آنرا نانگ گویند.

چینه (Činá) ښځ.م.(ج . چینې) چشمه آب.

ځ

ځ (je) ښځ.م .حرف دهم الفبای زبان پښتو است.

ځاځی (J̌āǰáy) نر.م.(ج، ځاځي) یکی از اقوام پښتون ها است.

ځار (J̌ār) نر.م. قربان ، نثار ، فدا.

ځارځار (ǰārǰā́r) نر.م. فغان ، نوحه.

ځارول (ǰārawə́l) مص.متعدی قربان کردن .

ځاربدل (ǰāredə́l) مص.ل قربان شدن .

ځاله (J̌ā́la) ښځ.م.(ج . ځالې) آشیانه.

ځان (J̌ān) نر.م(ج . ځانونه) خویشتن ، خود ، بدن .

ځانځاني (J̌ānǰāní) ښځ .م.خود خواهی ، بی وسیله گی.

ځانګړتیا (ǰāngəṛtyā́) ښځ .م. خود پسندی ، فرد گیرائی.

ځانګړی (ǰāngəṛáy) ص.نر.م (ج، ځانګړي) بیل ، علیحده ، جدا.

ځانګو (J̆āngó) بنځ.م.

(ج ، ځانګوګاني) ګاز ، ګهواره ، جاله کوچک دریا.

ځای (J̆āy) نر.م.(ج. ځایونه)

۱) جای،۲) بستر خواب.

ځایول (J̆āyawә́l) مص.مت.

ګنجانیدن.

ځائي (J̆āyí) ص.نب. ۱) جـــائي، ۲) اصلی ، ذاتی ، طبعی ، بومی ساکن.

ځپل (J̆apә́l) مص.مت. کوبیدن ، از بین بردن.

ځری (J̆áray) نــــــــــر.م.

(ج ځري) ۱) جاسوس ، قاصد، ۲) دید بان تفنګ.

ځړوبی (J̆aṛobáy) نر.م(ج ځړوبي) آبشار.

ځړول (J̆aṛawә́l) مص.مت آویختن آویزان کردن.

ځړیدل (J̆aṛedә́l) مص.ل.آویزان شدن.

ځغاسته (J̆ğā́sta) بنځ .م.

(ج ځغاستي) تاخت ، دوش.

ځغستل (J̆ğastә́l) مص.ل. دویدن تاختن.

ځغلند (J̆ğáland) ص.نر.م .دونده.

ځغلول (J̆ğalawә́l) مص.مت .

دواندن ، ګریختاندن.

ځکه (J̆áka) اد . زیرا ، ازین جهت، ازین سبب .

ځګ (J̆ag) نر.م.(ج . ځګونه)

کف.

ځګر (J̆igár) نر.م.(ج ځګرونه)

جیګر.

ځل (J̆al) نر.م.۱) نوبت ، بار ، دفعه، ۲) درخشندګي .

ځلا (J̆alā́) بنځ.م.(ج ځلاوې)

درخشندګی.

ځلاند (J̌aland) ص.نر.ج .تابان ، درخشان.

ځلول(J̌alawә́l) مص.مت .تابانیدن درخشاندن.

ځلېدل (J̌aledә́l) مص.ل .تابیدن ، درخشیدن.

ځم (J̌am) ض . میروم.

ځمبل(Jambә́l) مص.ل. پلک زدن چشم.

ځمکنی (Jmakanáy) ص.نر.م (ج.ځمکني) مربوط به زمین ، زمینی .

ځمکه (Jmáka) ښخ.م. (ج ، ځمکی) زمین.

ځناور (J̌ināwár) نـــر.م . (ج ، ځناوران) جناور.

ځنځیر (J̌ nāwár) نـــر.م. (ج . ځنځیرونه) زنجیر.

ځنډ (J̌anḍ) نر.م.درنگ ، تاخیر ، توقف.

ځنډنی (J̌anḍanáy) ص.نر.م. دیرینه ، قدیمی .

ځنډول (J̌anḍawә́l) مص.مت.به تاخیر انداختن.

ځنډېدل (J̌anḍedә́l) مص.ل درنگ کردن ، تاخیر کردن.

ځنګل (J̌angál) نر.م (ج.ځنګلونه) جنګل .

ځنګلي (J̌angalí) ص.نب. جنګلی ، وحشی.

ځني (J̌íni) اد.ازو ،از نزدش .

ځوان(J̌wān) ص.نر.م.(ج ځوانی) جوانی .

ځوانېدل (ǰwānedә́l) مص. ل . جوان شدن .

ځوانمرګ (ǰwānimárg) ص.نر.م.جوانمرګ.

ځور (ǰawr) نر.م.(ج ځورونه)

رنج ، تکلیف ، درد .

ځورول (ǰawrawə́l) مص.مت رنجانیدن ، تعزیب کردن ، آزردن ، تکلیف دادن .

ځوړ (ǰwaṛ) نر.م .نشیب زمین ، پستي زمین ، سرازیری زمین .

ځوړند (ǰwaṛánd) ص.نر.م. اویزان ، معلق .

ځوړندول (ǰwaṛaudawə́l) مص.مت اویزان کردن .

ځوړندېدل (ǰwaṛandedə́l) مص.ل. اویزان شدن .

ځوز (ǰoz) نر.م . (ج ځوزان) خار .

ځولی (ǰoláy) ښځ.م.جولی ، طبراق.

ځیر (ǰir) نر.م .تیزبین ، نگاه دقیق .

ځیرک (ǰirák) ص.نر.م. ۱) تیزبین ، هوشیار ، مدقق، ۲)نام یکی از اقوام پشتونها است .

ځیږ (ǰiẓ) ص . نر.م . (ج ځیږه) درشت ، خشن ، شخص تند مزاج ، سخت طعبیت.

ځېږمه (ǰéẓma) ښځ .م . (ج ځېږمې) پلک چشم .

ځېل (ǰel) نر.م .(ج ځېلونه) ۱)نادانی ، جهل، ۲)لجاجت ۳) قطار ، سالک.

ځېلي (ǰelí) ص.نب . لجوج، جاهل

ځیني (ǰínni) ق . بعضی .

ښ

ښ (ce) ښځ .م.حرف یازدهم الفبای پشتو است.

ښاه (cā) نر.م .(ج ښاه ګان) چاه .

ښاپېړه (cāpérá) نر.م ښځ .م . (ج.ښپېړې) سلی ، قفاق.

ښاڅکی (cáckay) نـــر.م . (ج.ښاڅکي) قطره .

ښادر (cādár) نر.م . (ج ښادرونه)

ښار (cār) نر.م. ترصد ، تجسس ، مراقبت.

ښارل (carál) مص .مت. دیده باني کردن.

ښارنه (cārána) ښځ .م .جاسوسی ، دیده بانی.

ښارونکی (cārū́nkay) نـــر.م (ښارونکي) تجسس کننده ، مترصد.

ښاروی (cārwáy) نـــر.م . (ج.ښاروي) دواب ، چارپای .

ښاړی (cáray) نر.م (ج ښاړي) مرض شق شدن موی ، دوغ داغ پرنده است معروف.

ښابست (cāst) نر.م (ج ښابستونه)

ضحیٰ ، وقت ما بین بعد از طلوع و قبل از زوال ۲) شویست.

څاښتی (Cāṣtáy) نر.م!) خوراک وقت ضحیٰ؛۲) چاشتی ، از چاشت.

څاښه (Cāṣa) ښځ.م.(ج ،څاښې) سر دوز چرخه شده.

څانګه (Cānga) ښځ.م. (ج . څانګې) ۱) خله ، اق زدن از درد ، ۲) شاخ درخت،۳) شعبه ۴) نیزه.

څپان(capān)ښځ.م.(ج . څپانونه) توفان آب .

څپاند(capānd) ص.نر.م. ج. طوفانی ، موج دار.

څپر (Capár – cápar) نــر.م. ۱) چپر دالان خس وخار کوفتن خرمن، (ج. څپرونه) ۲) همواری سرکوه، ۳) تکه نان [illegible] ۴) خس پوشک .

څپرکی (Capárkay) نـــــر.م. (ج ، څپرکي) ۱) شاخچه، پرخچه چوب و سنګ و غیره،۲) پا غونده برف، ۳) تکه نان و غیره ۴) حصه.

څپړ (Capáṛ) ښځ.م.(ج . څپړې) قفاق، سیلی.

څپلۍ (Capláy) ښځ.ج!) پا پوش ، چپلی،۲) انعام مقرره که برای سوار و نشانه زن در وقت کامیابی داده میشود؛۳) قلچه شتر خارکه بالای سر جهت ساختن چیری می اندازند،۴) درهم بر هم و انبوه.

څپڼ غوړی (Capaṇğwáẓay) نر.م .بنا ګوش (ګوشت‌نازک ګوش که بآن چله می آویزند.

څپول (Capawə́l) مص.مت .چج کردن ، پاک کردن غله بذریعه چج و شکور.

څپه (Capá) ښځ.م (ج.څپې) ۱) موج آب ۲) حالت بیهوشی و مرض ناګهانی ، ۳) بیلچه کشتی.

څپیاکه (Capyā́ka) ښځ.م . (ج ، څپیاکې) ۱) قرص ســــرګین، ۲) لانه زنبور،۳) نوعی از نبات پهن برګ خوردنی است.

څپیره (Capéra) ښځ.م(ج څپیرې) قفاق.

څټ (Caṭ) نر.م.(ج څټونه) ۱) پس کردن، ۲) عقب و پشت هر چیز.

څټل (Caṭə́l) مص.مت.۱) لیسیدن، ۲) مجازاً در اثر نحوست تبا کردن.

ښټ مخی (Caṭmáxay)
ص.نر.م .بد شکل ، بد قواره ، کج روی.

ښټ مری (Cəṭmaráy) بنځ.م .
مهره گردن ، چقوری پس گردن.

ښټه (Cáṭa) بنځ.م . (ج، ښټې) بار غله.

ښټی (Caṭáy) نر.م.(ج.ښټي) پشتاره گندم.

ښڅواکی (cacwākay) نر.م
(ج ، ښڅواکي) قطره.

ښڅوبی (CaCóbay) نر.م.(ج . ښڅوبي) ۱) چکک، ۲) چشمه که از آن آب بصورت قطرات بیرون می آید،
۳) چجه دیوار.

ښڅول (Cacawál) مص .مت .
چکانیدن ، تقطیر.

ښڅه (Cáxa) اد. از نزد ، نزد.

ښڅېدل (Cacedál) مص .ل.
چکیدن ، تراویدن.

ښراغ (Cirāğ) نر.م (ج ،ښراغونه)
چراغ.

ښربښت (Carbə́ṣt) نر.م. فربهی.

ښربول (Carbawál) مص.مت. فربه کردن.

ښربېدل (Carbedál) مص.ل.
فربه شدن.

ښرخ (Carx) نر.م.(ج . ښرخونه)
۱) چرخ، ۲) حالت تیر و یا سوزن و امثال آن که در چیز خلیده باشد.

ښرخول (Carxawál) مص.مت .
چرخ دادن.

ښرخی (Carxáy) نر.م.(ج.ښرخي)
۱) کلوله نخ و سر دوز و غیره ۲) چرخه دستی سردوز ربسی.

ښرخېدل (Carxedál) مص.ل.
چرخ خوردن ، دور خوردن.

ښرښه (Carṣa) بنځ.م. ۱) مس ، مساس، ۲) خطیکه از کشیدن چیزی بر زمین پیدا میشود.

ښرک (Crak) نر.م. سراغ ، درک خفیه پولیس.

ښرکول (Crakawál) مص.مت.
درخشاندن.

ښرکېدل (Crakedál) مص.ل
۱) درخشیدن، ۲) طلوع نمودن آفتاب.

ځرګند (Cargánd) ص.نر.م .
ظاهر ، معلوم ، آشکاراً ، معلومدار.

ځرګندول (Cargandawə́l)
مص.مت پدیدار کردن ، ایضاح نمودن ، آشکارا نمودن.

ځرګندیدل (Cargandedə́l)
مص.ل. پدیدار شدن ، ظاهر شدن.

ځرمښکی (Carmuṣkə́y)
ښځ.م. چلپاسه.

ځرمن (Carmə́n) ښځ.م
(ج ، ځرمنې) چرم گاو وغیره،پوست ، مدبوغ.

ځرمه (Cə́rma) ښځ .م. نزدیک ، چسپیده،هم‌پهلو،مجازاً همسایه.

ځرنګه (Cáranga) ق. چطور ، چونکه.

ځرول (Carawə́l) مص.مت.
چرانیدن.

ځریدل (Caredə́l) مص.ل.
۱) چریدن،۲) ریخ زدن.

ځریکه (Críka) ښځ.م.
(ج . ځریکې) ۱) طلوع افتاب.

ځړ (Caṛ) نر.م.۱) چرا ، چرایش ،
۲) ریسمان و چوبیکه بان گاو سرکش بسته میکند.

ځړځای (Caṛ ǰā́y) ـــــــر.م.
(ج . ځړځایونه) چراگاه.

ځړمنی (Carmə́nay) ـــــــر.م.
(ج . ځړموني) موسم بهار.

ځړی (Caṛə́y) ښځ.م.۱) شا باز موی زنان ، موی بافته زنان که از تالاق سر می بافند و بر آن پول می دوزند.

ځړیکه(Cṛíka) ښځ.م.(ج،ځړیکې) خله ودرد .

څښاک (cṣāk) نر.م. نوشیدن.

څښتن(caṣtán) نر.م. (ج. څښتنان)
۱) مالک، خداوند، صاحب ، ۲) شوهر.

څښل (Cṣə́l) مص.مت. نوشیدن ، باتمام مشتقات.

څکل (Ck ə́l) مص.مت .آشامیدن ، نوشیدن.

څکل (Cakə́l) مص.مت .چشیدن ، مزه و ذایقه کدام چیزي به زبان به خود معلوم کردن.

څکول (Ckawə́l) مص.مت .

۱) دم کشیدن ، دود چلم و سگرټ کشیدن ، ۲) چیزی را بر زمین کش کردن.

څکه (Cáka) ښځ.م.(ج . څکې)

۱) لب چش ، ذایقه ، ۲) نوعی از مرض.

څکېدل (C kedə́l) مص.ل.

۱) خزیدن ، جو قیدن ، کش شدن.

۲) دود چلم کش شدن.

څکېدل (Cakedə́l) مص.ل.

چکک کردن بام.

څلور (Calúr) عدد چهار ، ۴.

څلور بول (Calorbúl) نـــر.م .

.(ج ، څلوربولي) ۱) حیوان چارپا ،

۲) حالت چارغاوک.

څلورپښی (Calorpṣáy) نر.م.

(ج ، څلور پښي) چارپای.

څلور خواوې

(Calorxwā́we)ښځ.ج .چار طرف.

څلور خوندې

(Calorxwánde) ښځ.م .چهار ماه قمری.

څلور غاښی (Calorğā́ṣay)

ص.نر.م. گاو چهار دندان و گاو پنج ساله که بعد از آن (کجه) میشود.

څلور لاری (Calor lā́ray)

نر.م.چهار راهی.

څلورم (Calorə́m) ص.عد.نر.م. چهارم.

څلوریزه (Caloríj́a) ښځ.م .

(ج . څلوریزې) رباعی.

څلوېښت (Calwéṣt) عد .نر.م چهل. ۴۰.

څلوېښتي (Calweṣtí) ښځ.م .

چهل روز نفاس ، روز چهلم تولد و مرده و غیره.

څله (Cilá) ښځ.م. ۱) چهل روز یخ زمستان ، ۲) چله ماه رمضان.

څلی (Cə́lay) نر.م.(ج . څلي)

۱) منار ۲) نشانه ، حدود ، سنگ نشان راه و سرک و گذر دریا و بندر وغیره.

څمڅه (Camcá) ښځ .م.چمچه.

څمکني (Camkaní) نر.ج .یکی از ولسوالی های ولایت پکتیا.

څملاستل (Cəmlastə́l)

مص.ل. دراز کشیدن.

ځملول (Cəmlawə́l) مص.مت. خوابانیدن.

ځنډل (Candə́l) مص.مت. تکاندن افشاندن.

ځنډه (Cə́nda) ښځ .م.کناره ، حاشیه ، ضلع.

ځنګ (Cang) نر.م (ج.ځنګونه) ۱) بغل ، پهلو ، ۲) طرف.

ځنګزن (Cang zán) نر.م. کناره گیر.

ځنګل (Cangə́l) ښځ .م. (ج . ځنګلې) آرنج.

ځنګویږدی (Cangwezdáy) نر.م.۱) بالین ، تکیه،۲) بند تفنگ .

ځنګه (Cə́nga) ق. چطور.

ځنګی (Cangáy) نـــــــر.م. ۱) ریسمان حلقه دار حیوانات که آنرا (وندر) میگویند . ۲) همسایه.

ځنی (Cnəy) ښځ.م. سردوز.

ځڼکه (Caṇáka) ښځ.م. (ج ، ځڼکې) ۱) کاکل،۲)کاک سرپوش بوتل،۳) ابریشم غوزه جوار.

ځڼې (Cáṇe) ښځ ، ج ، کاکل دراز ۲) ابریشم غوزه جوار.

ځو (Co) ص.عدد.چند ، چقدر.

ځوارلس (Cwā́rlas) عد. چهارده ، ۱۴.

ځوباړی (cobāṛay)نر.م. (ج.ځوباړي) چوب جامه کوب.

ځوربه (Cwarba) ص.نر.م . (ج . ځربه) چاغ و فربه .

ځورنګ (Cowrang) نر.م. ۱) پایمال،۲) خون آلود و کوفته،۳) شل شوت.

ځوری (Cwaráy) نر.م. توشه ، زاد راه ، سفر خرچ.

ځوک (Cok)ض .که . کدام ، کس.

ځوکی (Cawkáy) ښځ.م ۱) چوکی،۲) پهره ،محل پاسبانی و تهانه سنگر.

ځوکیدار (Cawkidā́r)ص.نر.م . چوکیدار.

ځومره (Cúmra) ق. چقدر.

څووم (Cowə́m) عد. چندم.

څه (Cə) اد. چه.

څېر (Cer) نر.م. مانند.

څیرل (Ciral) مص.مت. پاره کردن ، دریدن.

څېرمه (Cérma) ښځ.م. گوشه ، کناره.

څیرونکی (Cirū́nkay) ص.نر.م. درنده ، پاره کننده.

څېره (Cera) ښځ . م. ۱) فوتو و عکس ، چهره ، قیافه ، قواره ۲) مترس پرندگان ۳) عکس های پرنده ها که شکاری به کدام تکه دوخته و توسطه آن پرنده ها را شکار میکند.

څیرې (Círe) ص.نب. پاره ، دریده.

څیربدل (Ciredə́l) مص.ل.پاره شدن.

څېړل (Ceṛə́l) مص.مت.بحث کردن.

څېړنه (Ceṛə́na) ښځ.م. (ج ، څیړني) بحث سوال و جواب.

څېړونکی (Ceṛū́nkay) نر.م. محقق ، تحقیق کننده.

څېړۍ (Ceṛəy) ښځ.م.۱) درخت بلوط،۲) تالاق سر.

څیز (Ciz) نر.م. (ج . څیزونه) شی ، چیز.

څېلمه (Célma) ښځ .م ۱) همه ، تماماً ۲) کناره ، طرف جاشیه ۳) جای نشیمن برای جنگ ، استحکام .

څینګکه (Cingə́ka) ښځ.م نوعی از گنجشک.

ح

حرف دوازدهم الفبای زبان پشتو است
که ارزش ابجدّی آن ۸ است.

حاصلول (hāselawə́l) مص.مت.
بدست آوردن.

حاضرول (hāzerawə́l) مص
.مت.حاضر کردن.

حاضرېدل (hāzeredə́l) مص
.ل.حاضر شدن.

حجره (hujrá) بنـــــــــخ . م .
(ج ، حجرې) مهمانخانه ، سراچه.

حقوق پوه (huqūq pə́h) ص.نر
.م . حقوقدان.

خ

حر ف سیزدهم الفبای زبان پشتو است
که ارزش ابجدی ان ۶۰۰ است.

خاپوړۍ (xāpurəi) ښــــځ .م.
چارغاوک .

خاټول (xātól) نــر.م .گل لاله .

خاړښت (xārə́ṣt) نـر.م خارش.

خاړښتي (xārə́ṣti) ص.نـب .
خارشتی ، شهوتی ، مجازاً شخص ناپاک
ومغرض.

خالي ورځ (xāliwráj) ښځ .م.
روزشنبه .

خامخا (xāmaxā́) ق . هر و مرو،
ارومرو ، بالضرور ، حتماً.

خاوره (xā́wra) ښــــځ .م.
(ج خاورې) خاک .

خاورين (xāwrín) ص.نـــر.م.
خاکی،از خاک تیارشده .

خبرتیا (xabartyā́) ښــــځ .م.
(ج خبرتیاوې) آگاهی ، اطلاع ، اعلان .

خبرلوڅ (xabarlóc) ص.نـــر.م.
(ج.خبرلوڅي) نطاق، سخنور.

خبرول (xabrawə́l) مص .مت.
خبرکردن .

خبره (xabára) ښــــځ . م.
(ج خبرې)۱) سخن ،۲)مج، واقعــــه ،
حادثه ، معامله .

خبرې اترې (xabareatare)
ښځ.ج .گفتگو ، مکالمه .

خبريال (xabryā́l) ص.نـــر.م.
سخنور.

خبرېدل (xabredə́l) مص .ل .
آگاه شدن ، مطلع شدن ، خبرشدن .

خپرول (xparawə́l) مص.مت.

توزیع کردن ، اشاعت دادن ،پراگنده کردن .

خپروونه (xparawə́na) ښځ .م .
توزیع کردن ، اشاعت دادن، پرا گنده کردن.

خپرېدل (xparedə́l) مص.ل .
تیت شدن ، پراکنده شدن .، توزیع شدن.

خپږ (xapə́ṛ) ښځ . (ج خـــپږې)
پنجه انسان .

خپسکه (xapə̄ska) ښځ.م.
کابوس .

خپګان (xapgā́n) نر.م خفقان .

خپل (xpal) ص.نب. (ج خپلوان)
۱)ازخود،۲) پیش ، قریب ، دوست .

خپل چاری (xpəlčā́ray) ص
.نر.م . خودخواه .

خپل سری (xpolsáray) ص
.نر.م .خودمختار .

خپلواک (xpolwā́k) ص.نر.م
.ج . مستقل ، خودمختار .

خپلواکی (xpolwākí) ښځ . م.
ازادی ،استقلال .

خپلوان (xpolwā́n) نر.ج. اقربا ،
خویشاوندان .

خپلول(xpolawə́l) مص.مت .
۱)دوست ساختن ، قریب ساختن ، ۲)از خود کردن ، تملیک نمودن؛ ۳) بخشیدن ، معاف کردن .

خپلوی (xpolwí) ښځ .م . دوستی، قرابت .

خپور (xpoṛ) نر.م.نشـــــــر ، تیت، پراگنده .

خپه۱) (xapá) ص.نب .
۱)خفه،ناراض ،۲) آزرده،گلو گرفته .

خپه ۲)(xpa) ښځ . م . (ج.جپې)
پای .

خت (xat) نر.م.(ج.ختونه) پیراهن.

ختل (xatə́l) مص.ل .بلاشدن ،
برامدن یخ وامثال ان ، تحریرشده

ختیځ(xatíj) نر.م .شرق ، آفتاب برآمد .

ختک (xaṭə́k) نر.م . ۱)سوسک، .نام یک خزنده است ،۲) نام یک طایفه افغانها است ،۳) چوبک خوردیکه در بین دوزه غوله کمان میباشد .

ختکی(xaṭakáy) نـــــــر.م .
(چ ، ختکی) خربوزه .

ختګر (xatgár) نر.م .گلکار.

خته (xáṭa) ښځ.م .ګل.

خجوره (xajū́ra) ښځ.م. خرما.

خځ پځ (xaǯpǝ́ǯ) نر.م.میده درهم شکسته.

خځن (xač́ǝn) ص.نر.م .چرکین ، پخلوک.

خچه (xáča) ښځ.م انگشت خنصره انگشت کوچک.

خځله (xazǝ́la)| ښځ.م. خس و خاشاک.

خډل(xaḍál) نر.م. سنگ بسیار کلان.

خراشکی(xarā́škay) نـــر.م. (ج ، خراشکي) بلغم ، خلط سینه.

خربون (xarbū́n) ص.نـــــر.م. خرچران.

خرپ (xiráp) نر.م. آو از ضرب و زدن و شکستاندن چیزی،۲) غـــرور ، دبدبه ، غیرت.

خرپل (xarpál) نر.م تغاله جواری میوه و غیره.

خرڅ (xarǯ) نر.م. ۱) خـــرچ ، ۲) فروش ، فروخت.

خرڅلاو (xarclā́w) نر.م. فروش.

خرڅوړی(xarcóṛay) نـــر.م. (ج خرڅوړي) لباس بیکاره ، پارچه کهنه .

خرڅول (xarcawǝ́l) مص.مت . ۱) فروختن ، خرچ کردن ، ۲) مصرف کردن.

خرڅی (xarcoy) نر.م. ۱) توشه ، مصرف راه و سفر ۲) محصلی مخصوص سپاهی.

خرڅېدل (xarcedǝ́l) مص.ل. ۱) فروخته شده،۲) مصرف شدن.

خرخښه (xarxaṣá) ښـــــخ . م(ج ، خرخښې) ۱) فتنه،۲) تردد خاطر ، وسوسه ؛ ۳) مرض اطفال است که در وقت چیز خوردن خفه شده چیزی نه می خورد و گریه میکند.

خردنگ (xardǒ́ng) نـــــر.م. شخص احمق و بیعقل و بیکار.

خرډگ (xarḍǝ́g) نر.م. ۱) نام بوته خود روی دشتی که برگهای کلان و پهن دارد ؛ ۲) احمق و جاهل.

خرل (xarǝ́l) مص.مت. خراشیدن زمین به پای یا به دست.

خروټي (xaróṭi) نر.ج. یکی از اقوام مشهور افغانها.

خروړی (xaróṛay) نـــر. م. (ج . خروړي) سگ عقورودرنده.

خروله(xarwǝ́la) ښځ.م .خربید ،

قسمی از بید .

خړېدل (xaredә́l) مص.ل .خرخر کردن.

خړېړی (xareṛáy) نر.م ۱) دوغ داغ ، شیر آمیخته با دوغ که به اصطلاح کابل قویمه گویند . ۲) سمارق.

خریل (x reyә́l) مـــــص.مت. تراشیدن موی.

خرېمه (xaremá) ښــــــځ.م. (ج ، خرېمې) ماچه خریکه طلب الاغ کند ، ماچه خر نر طلب.

خړ (xaṛ) ص.نـــــر.م.(ج ، خړه) ۱) خاکی ،۲) خجل.

خړپړ (xaṛpáṛ) ص.نر.م .بالکل خاکی رنگ و گرد آلود.

خړ سترګی (xaṛstә́gay) ص.نر.م. ۱) خاکی چشم ۲) خجل.

خړوب (xaṛób) ص.نر.م. ۱)گل آبه، ۲) سیراب ، شاداب.

خړوبول (xaṛobawә́l) مص.مت ۱) سیراب کردن ، آبیــــــاری کردن ۲) گلابه و رنگ کردن دیوار خانه.

خړوبی (xaṛobáy) نـــــــر.م (ج . خړوبي) گلابه ایکه در رنگ کردن خانه استعمال میشود، ۲) نوع از لیتی آرد مثل اماچ که به حیوانات میدهد.

خړوبېدل (xarobedә́l) مص . ل. ۱) گلابه و رنگ شــــــدن خانه ، ۲) سیراب شدن.

خړوس(xaṛūs) ص.نــــــــر.م. (ج . خړوسان) ۱)دون همــــت ، دنی ۲) آدم فربه.

خړول ۱)(x ṛawә́l) مص.مت . درخاک و گل مالیدن ولول دادن حیوان .

خړول ۲) (xәṛawә́l) مص.مت . ۱)خاکی کردن ،۲) آب راگل الود کردن، ۳)خجل کردن .

خړېدل (xәṛedә́l)مــــــص.ل . ۱) خاکی شدن . ۲)گل الود شدن اب وغیره ۳) خجل شدن.

خښتګ (xaṣtә́g) نــــــــر.م (ج خښتګونه) خشتک .

خلات (xalā́t) نر.م. (ج خلاتونه) خلعت .

خمبه (xa mbá)ښځ .م (ج خمبي) ۱)انبار خانه ، کندو ، کلان، ۳) دسهٔ پوشش سقف.

خمبیره (xambirrá) ښـــځ. م (ج.خمبیري) خمیرمایه .

خمتا (xamtā́) ښځ.م . کرباس .

خندل (xandə́l) مص.ل.خندیدن.

خندول (xandawə́l) مص.مت. خندانیدن.

خندېدل (xandedə́l) مص .ل . خندیدن

خنډ (xanḍ) نر.م.(ج.خنډونه)پیخ پای مرغ،۲) گره درخت ، ۳) خار سخت ، ۴ مج ، مشکل.

خنډن (xanḍán) نر.م . چوب گره دار.

خوا (xwā) ښځ.م.(ج . خواوې) ۱) طرف ۲) دل ، خاطر ، اشتها و آرزو.

خوابدی (xwābáday) ص.نر.م . (ج . خوابدي) دق ، خفه دل ، آزرده.

خواپه خوا (xwāpəxwā́) ق. پهلو به پهلو ، قریب.

خواخوږی (xwāxū́ẓay) ص.نر.م.(ج . خواخوږي) دلسوز ، غمشریک.

خوار (xwār)ص.نر.م.(ج .خواران) ۱) مسکین ، ۲) لاغر.

خوارول (xwārawə́l)مص . مت.عاجز ساختن ، زحمت دادن.

خواري(xwārí) ښځ.م. (ج . خوارۍ) ۱) کسب و کار، ۲) زحمت ، تکلیف، ۳) مفلسی ،ناداری.

خوارېدل (xwāredə́l)مص . ل. ۱) مفلس و غریب شدن ۲) لاغر شدن.

خواریکښ (xwārikáṣ)ص. نر.م.ج ۱) کسب و کار، ۲) زحمت کش.

خواړه (xwāṛá) نر.ج. ماکولات ، اشیا خوردنی طعام، ۲) مصالح آش دادن مشک دوغ و غیره.

خواږه (xwāẓá)ص.ج. ۱) جمع خوږبه معنای شیرین، ۲) شیرینی ها.

خواشینی (xwāšínay)ص.نر . م.(ج . خواشیني) غم ، خفگان ، غمگینی ، آزردگی.

خواښې (xwā́ṣe) ښځ.م. (مادر زوجه و شوهر) خشو.

خواگرځول (xwāgərzawə́l) مص.مت .قی کردن ، افعال قی آوری کردن.

خواگرځېدل (xwagazedəl) مص.ل ۱) قی آمدن ، قی کردن ۲) بد آمدن ، نفرت کردن از چیزی.

خواله (xwālá) ښځ .م (ج . خوالې/ همدردی ، راز دل.

خواله کول (xwālakawə́l) مص.مت. همدردی کردن ، راز دل کردن.

خوب(xob) نر.م.(ج . خوبونه) ۱) خواب ۲) رویا.

خوبا (xobā) ښځ .م.(ج .خوباني) معشوقه.

خوبیاولی (xobyāwəlay) ص.نر.م .(ج . خوبیاولي) خواب آلود.

خوټول (xoṭawə́l) مص .مت . جوشاندن .

خوټه (xoṭə́) ښـــــځ.م . (ج.خوټې)خصیه.

خوټېدل (xoṭedə́l) مـــص.ل . به جوش آمدن ،جوشیدن .

خوځند (xwaǰánd) نــــر.م . متحرک.

خوځول (xwaǰawə́l) مص.مت . حرکت دادن ،جنبانیدن .

خوځېدل (xwaǰedə́l) مص. حرکت کردن ، جنبیدن .

خود (xwad) ق .شاید، باید ، البته ، به تحقیق .

خور(xor) ښځ.م.(ج.خویندې) ۱) خواهر ، همشیره۲) آشبکه به پوست داده میشود .

خورځه (xorǰá) ښـــــځ.م . (ج.خورځې) دختر خواهر ، خواهر زاده.

خورلڼه (xorláṇa) ښـــــځ.م . (ج.خورلڼې)خواهر خوانده ، زن قریب وخویش شخص.

خوروول (xurawə́l) مص.مت . پراگنده کردن ، هموارکردن .

خوړ(xwáṛ) نر.م.(ج . خوړونه) شیله ، مجرای سیلاب .

خوړل (xwaṛə́l) مص.ل. ۱)خوردن ، ۲) گزیدن .

خوړه (xwa ṛə́) ښځ .م.(ج خوړې) زمین بسیار نرم وشن زار ، گل لای سیلاب .

خوړه (xwaṛá)ص. ښـــــځ.م . (ج ، خوړې ۱) مواجب ، تنخواه مقرره تقاعد، ۲) نان یا خوردنی هائیکه بصورت غیر پخته و جنسی بخانه عروس بفرستند .

خوړین (xuṛín) ص.نــــر.م . بسیار پخته، شاریده.

خوړینول (xuṛinawə́l) مص . مت.شارانیدن ، بسیار پخته کردن.

خوړینېدل (xuṛinedə́l) مص.ل .

۱) شاریدن، ۲) بسیار پخته شدن.

خوږ (xoẓ) ص.نـــــــــر.م.

(ج.خواږه) شیرین .

خوږ (xwaẓ) نر.م! افگار ، زخمی ، ۲) درد ، مرض .

خوږلن (xuẓlə́n) ص.نر.م.شیرین چک.

خوږمن (xoẓmə́n) ص.نـــــر.م . دردمن، افگار، زخمی .

خوږول ۱) (xwaẓawə́l) مص .مت شیرین کردن .

خوږول ۲) (xuẓawə́l) مص.مت افگار کردن .

خوږېدل ۱)(xuẓedə́l) مص .ل . شیرین شدن .

خوږېدل ۲) (xwaẓedə́l) مص .م. افگارشدن .

خوسا (xusā́) ص.نب .گنده ، بدبو.

خوسکی (xusakáy) نــــــر.م. گوساله .

خوسی (xusáy) نر.م(ج.خوسي) ۱)گوساله ،۲) بازی معروف ملی است که به یک دست پای خودراگرفته با حریف خود بازی میکند .

خوشال (xwašā́l) ص.نر.م. خوش، مسرور.

خوشحال ختټک (xwašālxaṭə́k) نر.م. یکی از شعرای مشهور و متعبر پښتونها اســـت که بین سالهای(۱۰۲۲-۱۱۰۰)هجری قــمری میزست .

خوشالول (xwašālawə́l) مص. مت مسرور گردانیدن .

خوشالي (xwašālí) ښـــځ .م . خوش وقتی.

خوشالېدل (xwašāledə́l) مص. ل .خوشنودشدن.

خوشایه (xušāyá) نر.ج .سرگین.

خوښ(xwaṣ) نـــــر.م .خوش ، پسندیده ، راضی .

خوښول (xwaṣawə́l) مص.مت پسندیده ، خوش کردن .

خوښه (xwáṣa) ښځ.م.رضــــا، خواهش ، خوشی.

خوېښت (xwešt) نـــــــر.م . (ج. خوېښته)بالکل تر.

خوښېدل (xwaṣedə́l) مص . ل.م .پسند شدن ، خوش شدن، خوشنود شدن .

خوګلن (xūglə́n) نر.م.خریج اتش .

خولپوټی (xulpūṭay) نـــــر.م. (ج.خولپوټي) ۱) ســــاکت ، خاموش ؛ ۲) سرپوش .

خولګی (xulgə́y) ښخ .م. بوسه .

خوله (xwalá) ښخ.م .(ج.خولې) ۱) عرق ؛ ۲) نوعی از علف است .

خوله (xwála) ښخ.م .کلاه .

خوله (xulá) ښخ.م.(ج.خــــولې) ۱)دهن ۲) بوسه.

خولور (xulawár) ص.نر. م .زبان باز، نطاق .

خولی (xwalə́y) ښـــــــــځ.م. ۱) کلاه ۲) کلاهک ستون.

خوند (xwánd) نر.م. مزه ، ذایقه ، لذت.

خوندور (xwandawár) ص.نر.م. ج .مزه دار ، لذیذ .

خوندي (xwandí) ص.نب. محفوظ.

خونديکول (xwandikawə́l) مص.مت .محفوظ کردن، جابجا کردن.

خونړی (xunaṛay) ص.نـــــر.م . خونکار، خونی .

خونه (xūna) ښــــځ.م.(ج.خوني) خانه اتاق.

خوی (xway) نر.م. راشبیل .

خي (xe) ښځ.م.چوکردن شتر.

خېټو (xeṭū) ص.نــــــــــــب . شکمبو،پرخور.

خېټه (xéṭa) ښځ.م.(ج خیټې) شکم ، بطن.

خیرن (xirán) صَ.نر.م.ج. چرکین.

خیرنول (xiranawə́l) مص.مت . چرکین کر دن .

خیرنېدل (xiranedə́l) مص .ل . چرک شدن .

خیری (xíray) نر.م.چرک.

خېښ (xeṣ) نر.م (ج خېښان) خویش.

خیګ (xig) نــــــــر.م.(ج.خیګونه) مشک کلان‌شناوری اب وغیره .

خېل (xel) نــــــر.م. ۱) اولاده، ال ، طایفه ، قوم ؛ ۲) قسم ، طور .

خېلخانه (xelxānā́) ښخ .م (ج . خیلخانې) خاندان .

خېله (xelá) ص.نب . هرزه ، بیباک، فضول .

خیمه (xaymá) ښخ .م.غژدی .

د

حرف چهاردهم الفبای زبان پشتو است که ارزش ابجدی آن ۴ است .

دا (dā) ض. اشاره قریب ، این .

داخلول (dāxilawә́l) مص.مت . داخل کردن .

داخلېدل (dāxiledә́l) مص .ل . داخل شدن .

دادا (dādā) نر.م . (ج داداگان) پدر .

داړل (dāṛә́l) مص . مت . گزیدن .

داړو (dāṛū́) ص.نـــــر. م. شخص دندان دراز .

داړور (dāṛawar) ص.نر.م.وک . داړو .

داړونکی (dāṛū́nkay) ص.نر.م. گزنده ، درنده .

داړه[۱] (dā́ṛa) ښځ .م.(ج.داړې) دندان انیاب ، دندان دراز.

داړه (dāṛá) ښځ .م.جماعه دزدان .

داړه مار (dāṛamā́r) نــــــر.م . شبخون کننده ، چپاولگر.

داسې (dāsé) ض. این چنین .

داغل (dāğә́l) مص.مت. داغ کردن، داغ نهادن .

داغول (dāğawә́l) مص.مت . داغ کردن .

داغېدل (dāğedә́l) مص .ل . داغ شدن .

دالان (dālā́n) نر.م.(ج.دالانونه) تالار، سالون .

دانګل (dāngә́l) مص.ل.خیززدن.

دانګې دانګې (dāngé dāngé) ص.نب . پاره پاره٬حصه حصه ، تکه تکه.

داوڼ (dāwaṇ) نر.م.(ج داوڼونه) چادر زنانه ، شال زنانه .

دباندې (dәbā́ndé) ق . بیرون .

درانی (durānáy) نــــر.م . قوم مشهور افغان .

دربل (drәbál) نر.م ۱)پای برزمین زدن ؛ ۲)تخته کردن .

دربلول (durbalawә́l) مص.مت باهم بستن دو پای حیوان .

دربلېدل (durbaledә́l) مص .ل. بسته شدن دوپای حیوان که فاعل ان معلوم نه باشد .

دربول (drabawә́l) مص .مت . ۱)پای زدن ، ۲) تکاندن ،۳) دهل زدن ، ۴) کوفتن.

درځه (darǯa) امر . برو ، امر رفتن .

درڅه (durcá) ښځ .م.(ج درڅې) سوراخ ، روزن .

درځي (darǯí) ق. به طرف تومیاید.

درزي (darzi) ص.نب .خیاط .

درشل (doršál) نر.م. چهارچوب دروازه.

درغل (darğál) ص.نر . م.۱) قلب و ناسره ، مجازاً شخص خاین و غدار . ومنافق۲)مضطرب ، ۳) بند محصور.

درغلنه (darğalә́na) ښځ . م . (درغلنی) خیانت ، منافقت.

درغلول (darğalawә́l) مص.مت . ۱)مضطرب ساختن ،۲) محصور نمودن.

درغلي (darğalí) ښځ . م . فریب ، چال ، خیانت.

درغلېدل (darğaledә́l) مص.ل . مضطرب شدن ، محصورشدن .

درغن (d rağán) نر.م. تخته سنگ (مخصوص که بران مرچ ومساله میده میکند).

درګه (dә́rga) ښځ.م.(ج درګې)

۱)نیزار ، ۲)نی قلم میان پر.

درلودل (darlodə́l) مص. مت . داشتن.

درمل (dermā́l) نر.م.۱) دوا ودارو، ۲)جوان نوخط که به اصطلاح بعضی شکر پشم میگویند.

درملتون (darmaltū́n) نــــر.م. دواخانه، دوافروشی.

درمند(dárməṇd) نـــــــر.م. (ج درمندونه) خرمن .

درمه (dormā́) ښځ.م . ۱) نی ، ۲)میل تفنگ .

درناوی (darnā́wáy) نــــر.م . ۱) سنگینی ،۲) وقار احترام ، تمکین .

درنښت (d ranə́ṣt) نر.م ۱)وقار ۲) سنگینی .

درنګ (dráng) نر.م ۱)معطلی، مکث ، ۲)کان ، معدن .

درنګول (drangawə́l) مــص. مت.به اواز اوردن رباب وغیره .

درنول (dranawə́l) مص.مت . ۱)سنگین ساختن ،۲) باوقار نمودن.

درنه (draná) ښځ .م ۱)سنگین ، ۲)بلا، مریض شدید .

درنېدل (dranedə́l) مص.ل . ۱)سنگین شدن ، ۲)محقرشدن .

درواغ(darwāğ) نر.م. دروغ .

درواغجن (darwāğ án) ص .نر.م.دروغگوی،و عده خلاف ،منافق .

دروږجه(darwáẓ) نر.م. علامۀ عقیدت، ، بریدگی گوش حیوان، حیوان نذری که گوش ان کمی ببرند .

دروستل (darwastə́l) مص.مت . بردن .

درول (darawə́l) مـــــص.مت . استاده کردن ، نصب کردن .

دروند (drūnd) ص.نر.م. سنگین ، مجازاً شخص باوقار .

دروه (droh) ښځ .م.۱)خـــــدعه ، فریب ، حیله ، دغا،۲) بیم ، اندیشه..

دروهل (drohə́l) مص.ل .بازی دادن، فریب دادن.

دروی (də́ rway) نــــــــر.م . (ج دروي) نی.

درویزګر (darwezgár) نر.م . خیر جمع کننده ، سوالگر ، گدایی گر .

دروېزه (darwezá) ښـــــځ .م. (ج.درويزې)خير .

درويش (darwéš) نر.م. فقير ، ملنگ .

درويشته (darwištá) ښځ .م . علف جوجوشده ، علف ميده با كاه .

درۍ۱) (daráy) ښځ .م. سطرنجی.

درې۲) (dre) عد .سه ، ۳ .

دريغ (daríj) نر.م. منبر.

درېدل (daredál) مص .ل. استادن،

درېش (dreš) نر.م . استادشو.

درېيم (dreyám) نر.م . سوم ، عدد سوم .

درېيم گړی (dreyamgáṛay) ص.نر.م. ثالث بالخير ، حكم ، منصف .

درېيمه خور (drayámaxór) ښځ. م .ماه جمادی الاول.

دړدنگ (daṛdáng) نـــــــــر.م. ۱)جست وخيز مسرورانه ،۲) سرعت ، دويدن تيز ،۳) خطه .

دړكه (daṛaká) ښځ .م.(ج. دړكې) تهديدبه سلاح .

دړوكې (daṛúke) ښـــــځ . م ۱)تخته وپراخچه خورد ،۲) چراغ چوب.

دړوايي (daṛwāyí) ص.قپانچی.

دړه (dáṛa) ښځ .م(ج.دړې) ۱)تخته ، پارچه چوب ،۲) تنه وقامت انسان ،۳)دروازه ۴)پانگ ترازو ، ۵)درزوشگاف چوب ۶) قاش خربوزه .

دستي (dastí) ق..بالفور، فوری ، فعلاً.

دښمن (duṣmán) نر.م.(ج دښمنان) دشمن، خصم .

دښمني (duṣmaní) ښـــــځ .م. (ج.دښمنۍ) دشمنی، عداوت.

دښمنېدل (duṣmanedál) مص.ل .دشمن شدن.

دښن (duṣán) نر.م . دشمن ، خصم ، عدو.

دغسې (dağase) ص.نب.اين چنين .

دغلته (dáğalta) ض. اينجا .

دغو (dáğū) ض.ا.اشاره جمع قريب است .

دغومره (dağúmra) ق. اينقدر.

دغه (dağá) ض.ا.اين (اشاره قريب).

دل (dal) نر.م .۱) هد ر، ۲)غله دلده شده،۳) نواله شاخل .

دلاسا (dilāsā́) ص.نب.خوشنود .

دلته (dálta) ق.اینجا .

دلده (daldá) بنخ.م.گندم میده شده دردستاس .

دلوه (dálwa) بنخ .م. ماه یازدهم سال شمسی .

دلیدل (daledə́l) مص .ل . دلده شدن.

دم(dam) نر.م.۱)افسون ، نفس۲) چُپ، خاموش .

دمول (damawə́l) مص.مت.۱)دم کردن (افسون برچیزی چف کردن) ۲)دم کردن (برنج دیگ شوربا وغیره)

دمه(dáma) بنخ .م. آرام ، توقف برای استراحت.

دمه ځای (damaǰā́y) نر.م.جای دم راست کردن .

دمېدل (damedə́l) مص.ل .دم شدن، چپ شدن ، خاموش شدن .

دنده (dandá) بنخ .م (ج. دندې) ۱)وظیفه ، شغل ، ۲)خوش گزرانی .

دنګ (dang) نر.م .۱)پای کوب شالی و غیره ، ۲)سهی ،قدبلند .

دنګل (dangə́l) مص.ل .جهیدن ، خیز زدن .

دنګله (dangalá) بنـــخ .م . (ج. دنګلې) نزاع .

دننه (danə́na) ق..درون ، داخل ، اندرون .

دنیا (daṇyā́) بنخ .م.ج . گشنیز.

دواړه (dwā́ṛa) ص.ض.هردو .

دوپټه (dopaṭá) بنځ.م .چادر ، قدیفه زنانه ، چادرشانه .

دود (dod) نر.م.(ج.دودونه) رسم و رواج ، عادات ، دستور، آئین ، طور .

دودول (dodawə́l) مص.مت. رواج کردن ، مروج ساختن.

دودېدل (dodedə́l) مص.ل. رواج شدن.

دوړ (dūṛ) نر.م ۱) بافنده ، گلیم باف ، ۲)دروغگو .

دوړول (dūṛawə́l) مص.مت . پاشیدن ، باغبار اوردن آرد وأمثال آن .

دوړه(dū́ṛa) بنځ.م . ۱)گردوغبار ، ۲)اردگندم ،۳)مج.دروغ،کذب، سنون دندان و گلون.

دوړه مار (dūṛamā́r) ص.نر.م. (ج دوړه ماران)مسخره باز.

دوړېدل (dūṛedə́l) مص.ل.پاش شدن آردو امثال ان .

دوک (dūk) نر.م . ۱)دق ، سل ، ۲)بغض حسد ، عناد۳) سیخ اهنئ چرخه نختابی.

دوکړه (dukṛá) ښځ.م.(ج دوکړې) طبله ، نقاره ،۲) دوک نختابی شکسته ، ،۳) موضع پای ماندن درماشین ... ۴)بازی بیجا.

دومره (dúmra) ق اینقدر .

دوولس (dwolás) عد.دوازده۱۲

دوولسم (dwolasám) ص.عد. دوازدهم.

دوه اړخیز (dwaaṛxíz) نر.م. دوجانبه .

دوه ژبی (dwažə́bay) ص.نر.م دوزبانه .

دوه سوه(dwasáwa)عد.دوصد ۲۰۰.

دوه غاښی (dwağā́ṣay) ص.نر.م. دودندان، گاوچهارساله.

دوه کسیز(dwakasíz) ص.نر.م. دونفری.

دوه گون (dwagū́n) نر.م. دویی ،نوټ دوافغانیگی .

دوهم (dwahám) ص.عد.دوم .

دوهمه خور (dwahamxór) ښځ .م. ربیع الثانی ، ماه چهارم هجری قمری.

دوه مخی (dwamáxay) ص.نر.م. دورویه.

دوهی(duhə́y) ښځ .م دوده ، جای استعمال دخانیات ملنگ ها .

دوی (dūy) ض.ج .انها .

دی۱)(day) ض.نر.م آن .

دی ۲)(day) ق . است .

دېرش (derš) عد . سی (۳۰)

دېرشم (deršə́m) ص.عد . سی وم

دېره (derá) ښځ .م.(ج دیرې) اقامت ، اقامتگاه ، مهمانخانه ، جایگاه.

دینګ (ding) نر.م.(ج .دینگونه) شخ استاده ، اله پنبه کوبی.

دېو(dew) نر.م. دیب .

دېوال (dewā́l) نر.م .دیوار .

دېوان (dewā́n) نر.م. دفتر ، مجموعه اشعار یک شاعر.

ډ

حرف پانزدهم زبان پشتواست.

ډاډ(ḍāḍ) نر.م .تسکین ، اطمینان ، تسلی .

ډاډګیرنه (ḍāḍgerə́na) ښځ.م .تسلی ، خاطر جمعی .

ډاډه ۱) (ḍāḍə́) ص.نـــــب خاطر جمعی .

ډاډه ۲)(ḍā́ḍa) ص.نـــب ۱) خوشه دلمل شده ونیم رس ، خوشه ایکه شیره گرفته باشـــد، ۲) یلمه کردن های خوشه های دلمل .

ډاډینه (ḍāḍyə́na) ښځ .م ، (ج ډاډینې) تسلیت .

ډار(ḍār) نر.م .ترس ، خوف ، بیم ، رعب .

ډارن (ḍārán) نر.م. بی دل ، ترسو.

ډارندوکی(ḍārandū́kay) نر.م.(ج.ډارندوکي) ترسوک ، بزدل.

ډارول (ḍārawə́l) مص .مت. ترساندن .

ډارېدل(ḍāredə́l) مص. ل .

ترسنیدن.

ډاربدونکی (dāredūnkay)

ص.نر.م. ترسنده.

ډاکه (dākā) ښځ.م. (ج. ډاکي) ۱) شبخون، ۲) قسمی از ململ.

ډاکه مار (dākamār) نر.م.

(ج. ډاکه ماران) یلغار کننده.

ډاګ (dāg) نر.م. (ج ډاګونه)

۱) جاي پاك كردن و میده کردن خرمن، ۲) میدان و بیابان، ۳) پوسته.

ډاګه (dāga) ښځ.م.

(ج ډاګي) ۱) پایه تیلفون، خاده آویزان نمودن بودنه ها ۲) چوب پوشش سقف ۳) نوع ململ.

ډاګي (dāgí) نر.م.

(ج ډاګیان) پوسته رسان.

ډال (dāl) نر.م.(ج. ډالونه) سپر.

ډالۍ (dālay) ښځ.م.

۱) محل ترصد ۲) حاشیه گلیم،

۳) گاز مدور اطفال.

ډامبر (dāmbár) نر.م. انبار.

ډاندس (dāndás) نر.م.

(ج.ډانډسونه) کمان نداف، آله کمان مانند ندافی پنبه.

ډانډوکی (dāndūkəy)

ښځ.م. حوضچهٔ شناوری.

ډانډۍ (dāndəy) ښځ.م.

۱) شاتیر، ۲) شاهین، ۳) شعله آتش که توام با دود باشد. ٤) چله، حلقهء گوش.

ډانګ (dāng) نر.م.

(ج. ډانګونه) ۱) چوب ضخیم که قریباً یک گز باشد و از (سوټي) کوتاه مي باشد. ؛ ۲) گرز.

ډانګه (dānga) ښځ.م.

(ج. ډانګي ۱) لنگ، ۲) پایه تیلفون.

ډانګه یي (dāngayí) ص.نب.

(ج. ډانګیان) شخص جنگره و اوباش.

ډب (ḍab)نر.م. ۱) آواز زدن و افتادن چیزي، ۲)گودال، چقوري، ۳) عظمت، ۴) معطل و استاده؛ ۵) تاوان.

ډبر (ḍabár)نر.م. ۱) خاندان، قبیله، عشیره؛ ۲) تباه.

ډبره (ḍabára) ښـــــځ.م. (ج. ډبرې) سنگ.

ډبریدل (ḍabaredə́l)مص.ل. تباه شدن.

ډبرین (ḍabarín) ص. نر.م. ج. سنگی، سنگستان.

ډبلۍ (ḍabaláy)ښځ.م. کلوخ کوب.

ډبول(ḍabawə́l) مص.مت. زدن به زور که صدایش بلند شود.

ډپ (ḍab)نر.م. ۱) آب استاده، ۲) تاوان، تکبروغرور، کلا نکاری.

ډډ (ḍaḍ)نر.م. ۱) اماس، ۲) آواز لُک و درشت، ۳) مجوف، تنه خالی درخت که آنرا (گوگ) نیز گویند.

ډډوزه (ḍaḍūza) ښـــــځ.م. ۱) بوی تیز، تعفن؛ ۲) دود تفنگ و دود غلیظ.

ډډول (ḍaḍawə́l)مــــص.مت. ۱) مجوف کردن، کاواک ساختن، میانه تهی کردن، ۲) از راه گشتاندن، گمراه و بی راه کردن.

ډډه(ḍáḍa) ښځ.م. پهلو، بغـــــل، جانب.

ډډۍ ۱) (ḍaḍáy) نر.م. (ج ډډي) ۱) بالش، متکا، ۲)پوست گوساله مرده را کشیده از کاه انباشته و پیش روی مادرش میگذارند تا اورا دوشیده و شیر بدهد.

ډډۍ ۲) (ḍaḍáy) ښځ.م. باروت دانی.

ډډیدل (ḍaḍedə́l) مص.ل. ۱) اماسیدن؛ ۲) درشت شدن آواز، ۳) کاواک و مجوف شدن.

ډز(ḍaz)نر.م. آواز فیر تفنــــگ و غیره.

ډزو ډوز (ḍazoḍū́z)نر.م. صدای پیهم تفنگ ها و تو پ ها ،

انفلاق های پیهم.

ډزول (dazawə́l)مــــص.مت.

۱) زدن، ۲) کوبیدن،

ډغره (daǧə́ra) ښځ.م. تصادم،

ډکهٔ زدن با چیزي.

ډک (dak)ص.نر.م. ج.پر و

مملو؛ انبا شته.

ډکول (dakawə́l) مــص.مت.

۱) پر کردن، آگندن، انباشتن، مجازاً حامله کردن؛ ۲) تمباکو در سرخانهء چلم انداختن.

ډکېدل (dakedə́l) مص.ل.

۱) پر شدن؛ ۲) حامله شدن سگ ماده.

ډګر (dagár) نر.م. (ج. ډګرونه)

میدان، دشت خالي.

ډګره (dagə́ra) ښـــــــځ.م.

(ج. ډګرې) زمینی که گیاه و بته نداشته باشد.

ډګه (də́ga) ښځ.م. آله تناسلي،

ذکر.

ډلګۍ (dalgə́y)ښځ.م. جماعته از

سه تا ده نفر.

ډلګۍ مشر (dalgəymašə́r)

نر.م. حواله دار، منصب دار ډ لګۍ.

ډله (dála)ښځ.م. جماعت، گروه

ډله ییز (dalayíz)ص.نب.

گروپی. دسته جمعی.

ډم (dəm)نر.م. (ج. ډمان) مطرب،

حجام، دلاک، سلمانی.

ډمامه (damāmá) ښـــــــځ.م.

(ج. ډمامې) نقاره.

ډمبره (dambára) ښځ.م.

گاوزنبور، گاوزنبور سرخ.

ډمول (damawə́l)مص. مت. آب

را ایستاده کردن.

ډمه (dəma) ښځ .م. (ج. ډمې)

مشاطه، سازنده.

ډمېدل (damedə́l)مص.ل.

ایستاده شدن آب.

ډنډ (dand)نر.م. ۱) آبگیر،

حوض طبیعی، تالاب، کول، آب

ایستاده؛ ۲) وادی سر سبز و شاداب و اغلباً همره شین استعمال میشود؛ ۲) روی آیینه. جیوه آئینه.

ډنډر (daṇḍár) نر.م. ۱) نار و ساق نبات، شاخهء حبوبات؛ ۲) حلقهء پیزوان زنان.

ډنډه کی (daṇḍakáy) نر.م. کچری قروت.

ډنډوره (daṇḍorá) ښخ.م. جار، نقارهٔ تشهیر و جار

ډونډورچی (daṇḍorčhí) ص.نر.م. جارچی.

ډندوکار (daṇḍokār) نر.م. شور و غالمغال.

ډنډوکی (daṇḍūkay) نر.م. ج. کول خورد، تالاب خورد.

ډنډول (daṇḍawál) مص. ل. آ ب را در کول جمع و استاده کردن.

ډنډه ۱) (dánḍa) ښخ.م. (ج. ډنډې) کرد مستطیل پر آب شا لی کاري، پلوان کلان براي ایستاد کردن آب.

ډنډه۲) (daṇḍá) ښخ.م. (ج. ډنډې) ۱) چوگان، ۲) شاهین ترازو، ۳) ساقه نبات، ٤) میل نی مانند و مجوف.

ډنډېدل (daṇḍedə́l) مص.ل. ایستاده شدن آب و یک کول را تشکیل کردن.

ډنګا (daṇgā́) ښخ.م. آواز مکرر دایره و نقاره و غیره .

ډنګر (daṇgár) ص. نر. م. ۱) لاغر، ۲) گاو .

ډنګ وډونګ (daṇgoḍū́ng) نر.م. ساز و سرود، ساز و آ واز.

ډنګول (daṇgawə́l) مص.مت. نقاره زدن، ډول زدن، رباب و غیره آ لات سرود زدن.

ډنګېدل (daṇgedə́l) مص.ل. زده شدن نقاره و امثال آ ن.

ډوب (ḍūb) ص. نر.م. ج. ۱) غرق، مستغرق، ۲) گم شدن،

ډوبول (ḍūbawā́l)مص.مت.

غرق کردن.

ډوبېدل (ḍūbedā́l) مص.ل.

۱) غرق شدن، مستغرق شـــــدن؛ ۲) بیهوش شدن.

ډوډه (ḍūḍa) بنخ.م. (ج. ډوډې)

۱) بوته کله خار؛ ۲) غوزهء کوکنار؛ ۳) نان جواری.

ډوډی۱) (ḍūḍay) نر.م.

۱)سوجی، استخوان سر سرین، ۲) بازی اطفال است که ذریعه چار مغز اجرا میکنند.

ډوډۍ۲) (ḍoḍə́y) بنخ.م. نان ، طعام، دعوت، مهماني.

ډوډۍ غپ (ḍoḍəyğáp)ص.

نر.م. ۱) شکمبو، بخیل، حریص.

ډوډوی مار (ḍoḍəymā́r)

ص. نر. م. نان ده، سخی، سخاوت مند.

ډوګره (ḍográ)ص.نب.

۱) شخص مفلس و بیباک و بي اعتبار؛ ۲) رفیق راه بد.

ډوګل (ḍogál)نر.م. خفقان، دقیت.

ډول۱) (ḍol)نر.م. (ج. ډولونه)

۱) دهل، ۲) دلوه، ۳) غله دان آسیا.

ډول۲) (ḍawl)نر.م. ۱) قسم، طور، ۲) آرایش، فیشن.

ډولچه (ḍolča)بنــــــــــخ.م.

(ج. ډولچې) تاس حمام، دلوه چاه .

ډولچي (ḍolčí)نـــــر.م.

(ج. ډولچیان) دهل زن، دهل نواز.

ډولک (ḍolák)نر.م. ۱) دهلک، دهل خورد؛ ۲) قطی؛ ۳) چیزي که به ذریعه حرارت آفتاب سخت شود.

ډولي۱) (ḍawlí)ص.نب. فیشنی، آراسته ، مزین.

ډولۍ۲) (ḍoláy)بنخ.م.حجله عروس.

ډومبکی (ḍūmbakáy) نر.م.

دهلک خورد بازی کودکان که یک دسته دارد و از هر دو طرف چوبک های خورد داشته، بسته حرکت میکند که بذریعه همان دو چوبک زده میشود؛ ۲) ماده سیاه و تلخ که در لانهء زنبور بی عسل باشد.

ډومبورى (dumboráy)نر.م.
(ج. ډومبوري) **توده‌ء سرگين.**

ډونګ (dong)نر.م. چپاؤل ،
چور، به چپاؤل بردن حيوانات ؟
۲) غرور، ۳) تمسخر و استهزاء.

ډونګه (dúnga) ښځ . م.
(ج.ډونګې) ۱) چاربند انسان ،
کمرباريک انسان۲) مسخره ومذاق.

ډيبک (díbak) نر.م. ۱) بلندى
ساحل دريا ؛۲) يک نوع پرنده دشتی
خورد که دراوايل بهار ميايد ورنگ ان
ابلق ميباشد.۳) مج. ادم چالاک ولاغر.

ډيچه (díča) ښځ .م. (ج. ډيچې)
جست وخيز وحشيانه ومستانه وار.

ډيده (didá) ښځ .م. ۱) پارچه و
اغاز يکه ذريعه آن ميخ مرکز آسيا
محکم ميکنند؛ ۲) چرميکه سوراخ
کوزه و غيره به آن بسته ميکنند؛
۳) انداخت و فير بصورت
اجتماعي، ٤) دهن بند بوتل و غيره
مانند کاک و امثال آن؛ ٥) گره کلوله
لته يى نى چلم، ٦) آهن دو شاخه‌ء
ميخ مانند که سپار با کنده محکم
ميکنند و آنرا(پولکی و کبره) نيز
ميگويند.

ډير (der)ق. زياد، بسيار، خپلی،
افزون.

ډيران (derā́n)نر.م. پارودان،
محل انبار و پارو.

ډيرول (derawə́l) مص. مت.
افزودن، زياد کردن.

ډيرى (deráy)ښځ.م. کود، توده‌ء
پارو و غيره ، مخزن، گدام غله و غيره.

ډيريدل (deredə́l) مص.ل. بسيار
شدن، زياد شدن.

ډيل (dil)نر.م. ۱) تأخير، تعطيل،
درنگ، مکث، ۲) شکوه. حشمت.

ډيلول (dilawə́l)مص.مت.
تعطيل کردن.

ډيله (dilá)
ښځ.م. سعد کوفی.
(نباتی است خيلی نازک و لطيف
که ميوه هارا در بين آن حمل و
نقل ميدهند.)

ډیلېدل (ḍiledə́l) مص.ل.
معطل شدن.

ډینډاپ (ḍinḍā́p) نر.م. نداف

ډینګ (ḍing) نر.م.۱) ګزلینګ، پرندهء است آبي بقدر بودنه و یا کلانتر ازان که پای و نول دراز دارد، ۲) بلند، مرتفع؛ ۳) مج. آدم قد بلند.

ډنګری (ḍıngray) ښځ.م. ۱) سمارق؛ ۲) یك لنګ آبکشی چاه، ۳) چوب جپهء جاله که آنرا (پر) نیز گویند؛ ٤) چوب لخ کوبی؛ ٥) کوبه نداف.

ډېوټ (ḍewát) نر.م. چراغ دان، پا یهء چراغ.

ډیوډی (ḍiwḍáy) ښځ.م. ۱) راهرو سر پوشیده، دهلیز، سوپ، ۲) آهن کلوله خرادی مانند که در کتاره‌های آهنین بر نوک آهن هاي عمودی کتاره نصب میکنند.

ډېولا (ḍewlā) نر. م. سګ ماهی.

ډیوه (ḍewá) ښځ.م. چراغ.

ذ

حرف نهم زبان عربي است كه در زبان پښتو بطور مستعار استعمال ميشود. ارزش ابجدي آن (۷۰۰) است.

ر

حرف هفدهم زبان پشتو است که ارزش ابجدی آن (۲۰۰) است.

را بر سېره (rābarséra) ص.نب. افشا، اشکارا، ظاهر.

رابلل (rābaləl) مص.ل. به طرف خود طلبیدن، دعوت کردن.

راپورې (rāpóre) ق. ۱) اینطرف و به طرف متکلم چسپیدن ۲) بستن دروازه.

راپورې کول (rāporekawə́l) مص.مت. بسته کردن دروازه، ۲) از دریاودیگرجاها گذشتاندن.

راتګ (rātág.) نر.م. آمدن.

را تلل (rātlə́l) مص.ل. آمدن، وارد شدن. چون این مصدر خلاف القیاس و بی قانون است، لذا تمام افعال و مشتقات بصورت مستقل نوشته شده است.

راتلونکی (rātlúnkay) نر.م. (ج. راتلونکي) ۱) مستقبل، آینده. ۲) وارد شدنی، آمدنی.

راته (ráta) ق. برای من، به من.

راټولول (rāṭolawə́l) مص.مت.
فراهم کردن، جمع کردن.

راټولېدل (rāṭoledə́l) مص.ل.
فراهم شدن ، گرد آمدن، با هم جمع شدن.

راشه۱)(rā ṣ̌ á) ښځ.م.(ج. راشې)
خرمن پاک شده غله.

راشه۲) (rā ṣ̌ a) امر
است از مصدر راتلل، به معنای بیا .

راشه درشه .(rā ṣ̌ ádar ṣ̌ á)
ښځ.م. دارومدار، رفت و آمد.

راښکول(rāṣ kó l) نر.م.
گاوزنبیل.

راغه (rāğa) نر.م. (ج. رغونه)
دامنهٔ کوه.

راغی (rāğay) نر.م. مخفف از
(راغلی) به معنی آمد.

راکړه ورکړه rākṛawárkṛa
ښځ.م. داد وستد، داد و گرفت.

رانجه (rānjə́) نر.ج. سرمه .

رانځړه (rānǰṛə́)نر.ج. تیل ناچ.

رانۍ.(rāṇə́y) ښځ.م.(ج.رانۍ گانې)
۱) هندوزن۲) زن راجا، ملکه.

راهیسې.(rāhíse) ق. به اینطرف

ربړ(rabṛ). نر.م.مشقت، زحمت .

ربړول .(rabṛawə́l) مص.مت.
تعذیب، رنجانیدن، تکلیف دادن.

ربړه.(rabṛá) ښځ.م.(ج. ربړې)
زحمت، تکلیف ،دعوه.

ربړېدل (rabṛedə́l) مص.ل.
پریشان شدن ، رنجیدن .

رپ (rap) نـــــــر.م.۱) تپش،
لرزه، ۲) لمحه، ثانیه؛ ۳) رف خانه
که بر آ ن.ظروف میمانند.

رپا (rapā́)ښځ.م. تپش، لرزه.

رپول.(rapawə́l) مص.مت.
لرزاندن، پلک زدن.

رپېدل(rapedә́l) مص. ل. لرزیدن، اهتزاز، تپیدن، پلک زده شدن.

رټل (rtәl) مص.مـــت. توبیخ، سرزنش ، راندن، طرد کردن‌که آ نرا (ترټل) نیز گویند.

رجړومه(rajrṛū́ma) ښځ.م. سرمه دانی.

رخه (rәxá) ښځ.م. (ج. رخې) کینه، حسد.

رډ(raḍ) ص.نر.م.ج. ۱) چشم بر آمده، شوخ چشم،۲) علانیه،صاف، برا لا ، ۳) سر تمبه، عمل نه کننده.

رډبډ(raḍbáḍ) نر.م. اشـــــکارا صراحتاً.

رډی (raḍáy) ص.نر.م. چشم لق، چشم بر آ مده.

رژول(ražawә́l) مص.مت. ریختاندن .

رژېدل (ražedә́l) مص.ل. ریختن.

رسی (rasә́y)ښځ.م. ج. ریسمان.

رسېدل (**rasedә́l**) مـــص.ل. ۱) رسیدن. ۲) مج پخته شدن میوه؛ ۳) بالغ شدن.

رشه(raš á) ښځ.م. ۱) خوی، عادت، طبیعت، دســـــتور ، دود، ۲) آذوقه ۳) قیماق.

رښتیا(rәṣtyā́) ښځ.م. صداقت وراستی، راست، ضد دروغ.

رښتین(rәṣtín) ص. نر.م. صادق، راستکار.

رښتینواله (rәṣtinwā́la ښځ.م، اخلاص، صداقت.

رغړول(rğaṛawә́l) مص.مت. لول دادن ۲) اب در دهن‌کنگال کردن.

رغښت (rğә́ṣt) نر.م. لول.

رغښتل(rğaṣtә́l) مص.ل. لول خوردن.

رغول (rağawә́l)مص.مـــت ، ۱) درست کردن. ۲)دوختن۳) منقش

کردن.۴) قطع رابط دوستی ، قطع تعلق ومراوده.

رغېدل (rağedә́l) مـص.ل.

۱)دوخته شدن۲)درست شدن،
۳) قطع رابطه شدن.

رمباړه (rambā́ṛa) بښـخ.م.

(ج رمباړې) اواز گاو وگوسفند و غیره.

رنځ (ranǰ) نر.م. (ج. رنځونه)

مرض وزحمت.

رنځور(ranǰū́r) ص.نر .م. (ج

رنځوران) مریض.

رنځوری (ranǰūrí) بښـځ.م.

مریضی.

رنځورېدل (ranǰūredә́l) مص

.ل. مریض شدن.

رنډ (ranḍ) نر.م. اصـــــــرار،

تقاضای مکرر.

رنګړی (rangṛáy) نـــر.م.

(ج رنګړي) یکه یکه، پراگنده و ازهم

جدا.

رڼا (raṇā́) ښځ.م.(ج. رڼا ګانې)

روشنی.

رڼه (rṇa) ښځ.م. رشک ، تخم شپش

روټه (rúṭa) ښځ.م. (ج. روټې) نان

جوی .

رودل(rawdә́l) مص.مت. مکیدن.

روزل(rozә́l) مص.مت. پروراندن.

روزنتون (ɣozantū́n) نر.م .

تربیه خانه .

روزنه (rozә́na) ښـــځ.م. تربیه،

پرورش .

روژه تی (rožatáy) ص.نر.م.

روزه دار.

روژه (rožá) ښځ.م. روزه رمضان

روژه ماتی(rožamā́tay) نر.م.

افطار.

روږدول(ruẓdawә́l) مص.مت.

اموخته کردن، بلد کردن.

روږدېدل(rūzdedə́l) مص.ل.

اموخته شدن، بلد شدن .

روستاړی(rūstā́ray) نـــر.م.

پسینه، پساوند.

روښان (roṣhā́n) ص.نر.م. روشن

روښانول (roṣhānwə́l) مص.

مت. روشن کردن.

روښانیانه(roṣ ānıyā́na) نر.ج.

پیروان و مریدان پیر روشان.

روښنايي(roṣ nāyí) ښځ.م.

روشنی.

روغبړ(roğbáṛ) نر.م. مصافحه.

روغتون (roğtū́n) نـــــــر.م.

(ج روغتونونه)شفاخانه.

روغتیا (roğtyā́) ښځ.م. تندرستی،

صحت .

روغتیا پال (roğtyā pā́l) ص.

نر. م. نرس .

روغ رمټ(roğramáṭ) ص.

نر.م. صحیح و سالم .

روغول(roğawə́l) مص.مــت.

۱) درست کردن، ۲) شفا دادن.

۳) باهم اشتی کردن .

روغه(róğa) ښځ.م. (ج. روغې)

صلح، ساز گاری، آ شتی .

روغه وال (roğawā́l) نر.م.

میانجی، شخص مصلح.

روغېدل (roğedə́l) مـــــص.ل.

۱) صحت یاب شدن، ۲) اشتی شدن،

۳) درست شدن.

روکی(rokáy) نر.م. (ج.روکي)

مخفف از وروکی به معنای برادرک.

روڼ(rūṇ) ص.نرم. روشن، جلادار،

مشعشع، ملمع، درخشان.

روڼ(rawṇ) نر.م. ۱) نوبـــــت

۲) مرتب، منظم، ۳) قسمي از گلوله

توپ است .

روه(roh) نر.م. ۱) نام علاقه پښتونها.

(افغانستان)؛ ۲) نام کوهی است در افغانستان.

روهي(rohí)ص.نب. باشنده سر زمین روه.

روهیلی(rohiláy) ص.نب .باشنده افغانستان.

روی۱(rawé) ښخ.م. ۱) مادر ال شیشک ؛ بلا .

روی۲(ráway) نر.م. شخص چالاک و گستاخ، حریص.

ریبز(rebáz) نر.م. جارو.

ریبل(rebál) مص .مت .درو کردن.

ریتاړه(ritāṛa) ښخ.م. توته کالا، تریشه جامه.

ریچن (ričhán) ص.نر.م. رشکی، چیزی که تخم شپش در ان باشد.

ریچه (richa) ښخ.م. تخم شپش

ریچی ریچی(rićé rićé)
ص . نب . میل میل .

ریخ (rix) نر.م. ۱) فضله رقیق ، فضله اسهال ۲) بازی پنجاق که به سنگ های خورد،خورد اجرا میشود.

رېږ(reẓ)نر.م. لرزه، رعشه ، تپش.

رېږدول (reẓdawə́l)مص.مت. لرزاندن.

رېږدېدل (reẓdedə́l)مص.مت. لرزیدن.

ړ

حرف هژدهم زبان پشتو است.

ړپ(ṛap) نر.م. ۱خاک نـــــرم، ۲) ماده لزج، آواز اتصال زبان به کام.

ړپول(ṛapawə́l) مص.مت. جنبش دادن اب، ۲) حرکت وزدن زبان به کام .

ړپیدل(ṛapedə́l) مص.ل. چپه و جنبش خوردن اب.

ړچ(ṛəčh) نر.م.لق، لرزان .

ړچند(ṛač ánd) ص.نر م. ج. بسیار لق .

ړچول (ṛač awə́l) مص.مت. لق دادن، شور دادن.

ړچیدل (ṛač edə́l) مص.ل. لق شدن، لرزیدن .

ړخبنی (ṛaxbanáy) نـــــر. م. بازوی چار پایی.

ړک (ṛak) نر.م. مففن لق به معنای متحرک و لرزنده.

ړکول(ṛakawə́l) مص.مت. لق کردن، تکان دادن.

ړکیدل(ṛakedə́l) مص.ل.لق شدن، تکان خوردن.

ړندول(ṛandawə́l) مص.مت

کور کردن، نا بینا ساختن.

ړنګ(ṛang) نر.م. خراب، ویران.

ړنګ بنګ(ṛangbáng) نر.م. مست و پریشان و نپشه۲) رفتار خرامان و نازدانه.

ړنګول (ṛangawə́l) مص.مت. ویران کردن.

ړنګېدل .(ṛangedə́l) مص.ل. خراب شدن، ویران شدن.

ړومبی(ṛombánay) ص.نــر.م. (ج. ړومبني) اولین، پیشینه، سابقه.

ړومبی خور(ṛombay xor) بنځ

م. ربیع الاول ،ماه سوم هجری قمری.

ړوند(ṛūnd) نر.م. (ج.ړانده) کور ،نابینا.

ړوندچرګ (ṛūndčərg) نر.م. مرغ کور ،نوع از بازی اطفال است که یک بچه را چشم بسته دریک دایره میشانند ودیگر اطفال انرا خارج از دایره به کلاه می زنند وبچه چشم بسته کلاه را پالیده میگیرد.

ړوندول .(ṛūndawə́l) مص. مت. کور کردن.

ړوندېدل .(ṛūndedə́l) مص. ل. کور شدن.

ز

حرف نوزدهم الفبای پشتو است که ارزش ابجدی آ ن ۷ است.

زار (zār)نر.م. جار، قربان، فدا .

زار(zār zā́r) نر.م. جارجار، قربان قربان..

زارول (zārawə́l) مص.مـــت. فدا کردن.

زاره ترکی(zāratrákay) نر.م. ۱) مرده، ۲) غم، زحمت، حزن .

زاره چاودی(zāračā́wday) نر.م. زحمت کش ومغموم.

زاریدل(zāredə́l) مص.ل. فدا شدن، قربان شدن

زاریده(zāredə) نر.ج. فدا شدن .

زاوله (zā́wla)ښځ.م. ساجق.

زامه (zāma) ښځ.م (ج زامی) الاشه.

زانګو(zāngó)ښځ.م. ګهواره.

زاڼه(zā́ṇa)ښځ.م. (ج زاڼې) کلنګ.

زبیښاک(zbe ṣ āk) نـــر.م. استثمار.

زبیښل(zbeṣ ə́l) مص.مـــت. چوشیدن،شپلیدن.

زپل (zapə́l) مص، مت. ازیت رسانیدن، مضمحل کردن.

زخه (zə́xa) ښځ.م . (ج. زخې) ۱)گره، ۲)زخ، زګېل،۳) جوک تفنګ ، ۴) دانهٔ سخت که بر بدن ظاهر شود.

زده کړه (zdákṛa) ښـــخ .م.
آموزش، تعلیم.

زر (zər) نر.م. ۱) زود؛۲) هزار،
۱۰۰۰.

زرځې (zarǰe) ص.ښځ.ج.
رنگ سرخ مایل به کبودی.

زرځې سترګې
(zarjestə́rge) ښځ.ج .چشم میش،
چشمیکه سرخ و مایل به کبودی باشد.

زرغون(zarğū́n) ص.نرم. رنگ
سبز مایل به زردی؛ ۲) روییده.

زرغونول(zarğū́nawə́l)مص.
مت. ۱) سبز کردن، رنگ سبز دادن؛
۲) رویانید. ۳) مج. بختیار و صاحب
اقبال کردن .

زرغونېدل(zarğūnedə́l) مص .
ل. ۱)سر سبز شدن، رنگ سبز به
خود گرفتن؛ ۲) روئیدن؛۳) صاحب
اقبال شدن .

زرکه (zə́rka) ښځ.م. (ج. زرکې)
کبک ماده.

زرګون(zargū́n) نر.م. نوټ هزار
افغانی.

زړښت(zaṛə́ ʂ t)نر.م. پیری

زړګی(zaṛgáy) نر.م. دلک ،بطور
محبت لقبی است از طرف پدر به پسر.

زړوکی(zaṛū́kay) نر.م. پارچه
کهنه .

زړول (zaṛawə́l) مـــص.مت.
کهنه کردن، پیر ساختن.

زړه (zṛə) نر.م. (ج. زړونه) دل.
خاطر، ضمیر.

زړه بدی(zṛabadáy) ص.نر.م.
خپگان . .

زړه خوږی(zṛəxū́ẓay) ص
.نر.م. همدرد، غمشریک.

زړه سواندی(zṛəswā́nday).
نر.م. دل سوز.

زړه سول(zṛəswə́l) مص.مت .
دل سوزی کردن، ترحم .

زړه سوی(z ṛəswáy) ص.نر
.م. دل سوخته، غم دیده، مصیبت زده.

زړه شین.(z ṛə ʂ ín) نر.م.
قهر آلود، خشمناك، دل ارزده.

زړه کول(zṛakawə́l) مص.ل.
جسارت کردن، دلبری و جرئت کردن.

زړه کېدل (zṛəkedə́l)مص .
ل. دل خواستن، به دادن چیزی رضامند
شدن.

زړه لوغۍ(zaṛalwáɣəy) ښځ.م. ګاو کهنه دوش.

زړه نا زړه(zranāzrá) ق. دل نادل.

زړه ور(zṛawár) ص.نـــــر.م. دلاور، شجاع، بهادر، پردل.

زړورتیا(zṛawartyā́) ښځ.م. شجاعت، مردانگی، بهادری، دلیری

زړی(záṛay) نر.م.۱) مغز خسته، ۲) تخم خربوز و تر بوز و امـــثال آن.

زړېدل(zaṛedə́l) مص. ل. کهنه شدن، پیر شدن، ساخورده شدن.

زښت(zaṣ t) ق.۱) بسا، بسیار، ۲) منفور.

زغره(zɣ̌ə́ra) ښځ.م. (ج زغری) زره، جوشن.

زغم(**zɣ̌am**) نر.م. ۱) برداشت، صابر، تحمل. فروخوردن. قهر و غضب ۲) جذب، هضم.

زغمل(zɣ̌amə́l) مـــــص.ل. ۱)حوصله کردن، برداشـــــــت کردن؛ ۲) جذب کردن، هضم کردن.

زګېروی(zgerwáy) نـــــر.م. (ج. زګېروي) ، نالش و فریاد مریض.

زګېرل(zgeṛə́l) مص.مت. کته کوک کردن.

زلمی(zalmáy) نـــــــر.م. (ج. زلمیان، زلمي).جوان.

زلمیتوب (zalmitób) نـــر.م. جوانی.

زمری(zmaráy) نر.م(ج. زمریان) اسد، شیر .

زمریالی(zmaryāláy) نـــــر.م. شجاع، بهادر، عسکربهادر.

زموږ (zmūẓ) ص.ج. ازما.

زمولول(zmolawə́l) مص.مت پژمرده کردن، پریشان کردن، ناتوان ساختن.

زمولېدل(zmoledə́l) مص.ل. پژمرده شدن، ناتوان و ضعیف شدن. پریشان شدن.

زنځ(zanǰ) نر.ج. زمج.

زنځه(zánǰa) ښځ.م. (ج زنځې) هزار پا.

زندۍ (zandə́y). ښځ.م .حلقه، منع تنفس، غرغره، حلقه دوانک.

زنګول(zangawə́l) مص.مت. ګاز دادن.

زنگون(zangūn) نــــــر.م. (ج.. زنگنونه) زانو..

زنه(zəná) ښځ.م.(ج.زنې)ذقن،زنخ..

زنغوزی(zanğuzáy)نــــــر.م. (ج.زنغوزی) جلغوزه .

زنکی(zankə́y) ښځ.م زیره.

زورکی(zwarakáy) نر.م. فتحه، فتحهء مخصوص زبان پشتواست،حرکت بین بین است .

زورل(zorə́l) مص.مت .دشنام دادن، رنجانیدن.

زوروَر(zorawár)ص.نر.م .ج. طاقت مند، قوی .

زوړ(zoṛ) ص.نر.م. (ج.زاړه) پیر، کهنه، معمر، دیرینه، باستان.

زوږ(zwaẓ) نرم. ۱) شور، غوغا،۲) قحط، نیست.

زوښا.(zoṣā́) ښځ.م.(ج.زوښاوې) دوشاب، شیره چیز شیرین.

زوښول(zoṣawə́l) مص.مت. جوش دادن.

زوکړه(zokṛa) ښځ.م(ج زوکړې) زایش، تولد.

زول۱)(zawə́l) نر.م. بوته بوی مادران.

زول۲) (zūl) نر.م.۱) هفته باران‌ك. بارش دوامدار۲)خنك و باد سرد.

زولن.(zawlán) نر.م. زخم ریمدار

زوم(zūm) نر.م. (ج.زومان) داماد .

زومبک(zombák) نر.م .ج (زومبکان) ۱) پوپك؛۲) حصهء انبوه نباتات، پوپك جواری.

زوول(zowə́l) مص.مت. زایانیدن، تولد کردن.

زوه(záwa) ښځ.م. (ج. زوې) ریم، زرداب دانه.

زوی(zūy) نر.م. (ج. زامن) پسر، بچه.

زوی مړی (zūymaṛáy) ص.نر.م. پسر مرده، بچه مرده.

زوی نیو(zūyníw) ص.نر.م. بچه خوانده.

زه(zə) ض.م.(ج.موږ) من .

زیات (zyāt)ق. بسیار ، زیا د.

زیاتره(zyātára) ق. اکثر، زیاده .

زیاتول(zyatāwə́l) مص.مت. زیاد کردن، افزودن.

زیاتی(zyātáy) نر.م. ۱)زیاده، اضافه؛ ۲) تجاوز.

زیاتېدل(zyātedə́l) مص.ل. زیاد شدن، بسیار شدن.

زیار (zyār) نر.م. کوشش، سعی، جدوجهد. ۲) افسوس، ارمان.

زیارکښ(zyārkáṣ) ص.نر.م. ج. زحمت کش، ساعی، کوشنده، کوششی.

زیارن (zyārán)ص.نر. م. وګ . زیار کش .

زیاره(zuā́ṛa) ښځ.م. (ج.زیاړې) دشنام.

زېرمه(zérma) ښځ.م.(ج.زېرمې) ۱) سفارش،۲) ذخیره، ۳)خبرګیری.

زېرمه تون(zermatū́n). نر.م. ذخیره ګاه.

زېرموال(zermawā́l) ص.نر.م. ذخیره کننده، پاسره ګر.

زېرې(zéray) نر.م. مژده، خبر خوش، نوید، بشارت..

زېړ (zeṛ)نر.م. زرد، صفرا .

زېړانکه(zeṛānáka) ښځ.م. نوعی از پرنده دهقانک ۲) پرنده معروف که آنرا دختر صوفي مینامند.

زېړی(zeṛáy) نر.م. یرقان، مرض زردی.

زېړېدل(zeṛedə́l) مص.ل..زرد شدن.

زیږ(ziẓ) ص.نر.م.درشت .

زېږنتون (zeẓantū́n) نر.م. زایشګاه.

زېږنده(zeẓə́nda) ښځ.م. چشمه.

زېږول ۱)(zeẓawə́l) مص.مت. زایاندن، تولد کردن.

زیږول ۲)(ziẓawə́l) مص.مت. درشت کردن.

زېږېدل ۱)(zeẓedə́l) مص.ل. زاییدن ، تولدشدن .

زیږېدل ۲)(ziẓedə́l) مص.ل. درشت شدن.

زیل (zel) نر.م.. غل، طنابو یازنجیریکه ګردن محبوسین را بسته میکنند. ۲) اسرار و سر تمبګی.

زیم(zyam) نر.م. نم.

زېمنه (zemna) ښځ.م. (ج.زېمنې) ۱) شوربا،۲) خجل و شرمنده.

زېمناک(zemnā́k) ص.نر.م. زمین نمناک.

زېندۍ(zendáy) ښځ.م. حلقه منع تنفس، غرغره..

ژ

حرف بیستم (۲۰) الفبای زبان پشتو است.

ژارغالی(žārğā́lay) نر.م. چقوریکه مردم صحرا و کوچی‌ها در زمین کنده و در آن زیست مینمایند.

ژاوله (žā́wla) ښځ.م. (ج. ژاولې) ساجق .

ژباړن (žbā́ṛan)ص.نرم. ترجمان، مترجم .

ژباړنه (žbāṛə́na)ښځ.م. ترجمه .

ژباړونکی(Žbāṛū́kay) ص.نر.م. وگ. ژباړن .

ژبپوهان(žəbohā́n) ص.نر.م. زبانشناس.

ژبپوهنه(žəbohána) ښځ.م. زبانشناسی.

ژبغړاند (zəbğaṛā́nd) طفل نَو به سخن آمده.

ژبور(žəbawár) نر.م. ج. ۱) زبان آور، زبان دراز، ۲) شخص فصیح.

ژبه (žə́ba) ښځ.م ج. ژبې) زبان، لسان .

ژ بی(žabə́y) ښځ.م. ۱) زبانچه،

کوچلک ۲) تریز جامه.

ژر(žər) ق. زود.

ژرترژره(žártəržə́ra) ق. فوراً، بلا تأمل .

ژرنده(žránda) ښــــــــــــخ.م (ج. ژرندې) آسیا.

ژرنده گړی (žrandagəṛay) ص.نر.م. آسیاوان.

ژړا (zaṛā́) ښخ.م. (ج.ژړاوې) گریه. .

ژړاند(žaṛā́nd) ص.نر.م. ج. گریه کنان.

ژړبخون (žaṛbaxū́n) ص.نر.م. ج. زرد مانند.

ژړل(žaṛə́l)مص.ل.گریه کردن .

ژړول (zarawə́l) مــــــص.مت گریاندن

ژړغونی(žaṛağū́nay) ص.نر.م. گریه آلود.

ژړېدل(žaṛedə́l) مص.ل. گریه کردن.

ژغ۱) (žağ) نر.م. آواز، صدا.

ژغ ۲)(žağ) نر.م. ۱) یوغ؛ ۲) یک پره بېل گل.

ژغورل(žğorə́l) مص.مت.نجات دادن، نگاه داشتن، حفاظت کردن.

ژغورنه (žğorə́na) ښخ.م. نجات دادن، حفاظت کردن.

ژغی(žəğáy) نر.م. زنبیل که در آن زخمی های حیوانات و دیگر انتقال میدهند .

ژمنه (žmə́na) ښخ.م. وعده، قول، لوظ.

ژمی (žámay) نر.م. (ج. ژمي) زمستان.

ژنکی(žaṇkáy) نر.م .پسر نو بالغ شده.

ژنی(žaṇáy)نر.م. وگ. ژنکی.

ژواک(žwā́k) نر.م. زندگی، حیات.

ژوبل(žobál) ص.نر.م. زخمی، افگار، خسته. مضمحل.

ژوبلور(žoblawár) ص.نرم. عسکر.

ژوبلول(žoblawə́l) مص.مت افگار کردن، مضمحل کردن.

ژوبله(žóbla) ښخ.م (ج ژوبلې) مجروحیت، خستگی.

ژوبلېدل(žobledə́l) مص.ل.

افکار و زخمی شدن، مضمحل شدن.

ژوبڼ(žobáṇ) نر.م. باغ وحش ،باغ حیوانات.

ژور(žawár) ص.نر.م. ج. عمیق، چقور.

ژورول(žawrawə́l) مص.مت. چقور .کردن.

ژوره(žawára)بنځ.م.(ج ژورې) ۱) زلو ۲) نشیب.

ژوربدل (žawaredə́l) مص.ل. چقور و عمیق شدن .

ژوند (žwand) نر.م. حیات، زندگی.

ژوندون (žwandū́n)ص.نر.م. زیست، زنده گانی.

ژوندی (žwandə́y) ص.نر.م. حیات، زنده.

ژوول.(žowə́l) مص.مت. خائیدن، جویدن .

ژوی(žáway) نرم. جاندار، حیوان، زیروح .

ژی (žay) نر.م. (ج ژي) مشک آب.

ژۍ (žəy) بنځ.م. ۱) زه کمان ، ۲) کناره حا شیه.

ژبړ (žir) نر.م.ج. زرد .

ږ

حرف (۲۱) زبان پشتو است.

ږدن(zḍən)نر.ج. ارزن .

ږلۍ (zalᵊy) ښځ.م. ج. ژاله.

ږمنځ(zmənǰ) ښــــــځ.م (ج.ږمنځې) شانه.

ږمنځول(zmanǰawə́l) مص.مت. شانه کردن ریش و سر.

ږمنځېدل.(zmanǰedə́l) مص.ل. شانه شدن

ږنګوری. (zangū́ray) نر.م. خوشه انګور .

ږو(zo) ا د. کلمهء قسمیه است. که (ګو) هم تلفظ میشود.

ږیره(zíra) ښځ.م.(ج. ږیرې) ریش.

ږیره ور(zirawár) ص.نر.م. ریش دار.

س

حرف بیست و دوهم الفباي زبان پشتو است.

سا (sā) بنځ.م (ج. ساوې ۱) دم، نفس ۲) روح، جان ۳) هواء باد ۴) بوی بد.

سابه (sābə́) نر.ج. سبز يجات ، ترکاری ،ساگ.

سابه والا (Sābawā́la) ص.نر.م. سبزي فروش.

ساتل (sātə́l) مص.مت. نگاه داشتن، حفاظت کردن.

ساتندوی (sātəndū́y) نـــر.م. (ج. ساتندويان) نگاه بان، حامی.

ساتنه (sātə́na) بنځ.م. نگاه باني، محافظت، نگاه داشت .

سادو (sādū́) نر.م. شياد، طوار، مداح.

ساده (sādá) ص.نـــــب

۱) بی تکلف، بسیط، ۲) بی نقش.

سادتوب (sādatób) نر.م. بی آلایشی . ساده گی .

سادین (sādín) نر.م. زمین شدیار شده.

ساډو (sāḍū́) ص.نر.م. لافوک.

ساډې (sāḍə́y) ښځ.م. زن احمق و تنبل.

ساروان (sār wā́n) فا. نر. م. شتربان .

ساری (sā́ray) نر.م. عدیل، همسر، همتا، مانند.

ساړه (sāṛə́) نر.ج. سرما، خنکی، سردی.

ساړه تاوده (sāṛətāwdá) نرج. پیاوه.

سازښت (sā́zəṣ̌t) نـــــــر.م. ۱) موافقت، سازش، ۲) درستی.

سازول (sāzawə́l) مص.مت. ساختن، ایجاد کردن.

سازېدل (sāzedə́l) مص.ل. ۱) ساخته شدن، ۲) موافق شدن.

ساک (sāk) نر.ج. وگ. سابه.

ساکښ (sākáṣ̌) نر.م. ذیروح.

سا کښل (sākṣ̌ ə́l) مص.ل. نفس کشیدن، تنفس کردن.

سالنډۍ (sālanḍáy) ښځ.م. نفس تنگی، مرض ضیق النفس.

سالو (sālū́) نر.م. (ج سا لوګان) نوعي از چادر زنانه است که عموماً سرخ میباشد.

ساندو (sā́nḍū́) نـــــــر.م. (ج ساندوګان) ۱) باجه، شوهر خواهرها.

سانده (sānḍá) ښځ.م. گاو مېش نر طلب.

سبا (sabā́) ق.فردا.

سبات (sabā́t) نر.م. چت بام خانه.

سبا ناری (sabānāráy) نر.م. ناشتا صبح.

سباوون (sabāwū́n) نر.م. وقت صبح صادق.

سبایي (sabāyí) ق.وقت صبح، سحری.

سپارښت (spārə́ṣ̌t) نر.م. ۱) سفارش، سپردن ۲) کشیدن گل و خاک.جویه انګور و به طور مخصوص انداختن آن طرف تاک هاي انګور.

سپارل(spārə́l) مص.مت. سپردن، تسلیم کردن، ۲) کشیدن گل جویه انگور. و انداختن آن به طرف تاک انگور.

سپاره (spā́ra)بنخ.م. (ج. سپارې) سپار .

سپخول(spəxawə́l) مص.مت. گره باز کردن، از هم کندن وگسختاندن چیز دوخته.

سپخېدل (spəxedə́l) مص.ل. گسختانده شدن و باز شـــــدن چیز دوخته.

سپرغه (sparğá) بنـــــخ.م. (ج. سپرغې) ۱) چاه کاریز؛ ۲) نقش گل،۳) جای خشک در بین آ ب.

سپرغۍ(sparğə́y) بنخ.م. شراره آتش، قـــوغ آتش.

سپر لۍ (sparlə́y) بنـــــخ.ج. سواري .

سپرول(sparawə́l) مص.مت. سوارکردن.

سپرېدل (sparedə́l). مص.ل. سوار شدن .

سپړل(spaṛə́l) مص.مت. به دقت جدا کردن، مدققانه مجزا ساختن.

سپږمه(spəẓmá) بنخ.م. سوراخ بیني

سپږن(spazə́n)ص. نر. م. شپشدار. شپشو.

سپږه(spəẓá) بنخ.م. شپش.

سپږۍ(spaẓə́y) بنخ.م. شبشک غله.

سپښته(spáṣta) بنخ.م. بجل.

سپک(spak) نر.م. ج. ۱) سبک، ۲) بی عزت، دني، رذیل.

سپکاوی(spakā́wáy) نر.م. سبکی، استخفاف، اهانت، خفت، بی عزتی.

سپکول (spakawə́l) مـــص.مت ۱) سبک کردن،۲) بی عزت ساختن ، تحقیر کردن.

سپکه خوله (spə́kaxwalá) بنخ.م. دهن، بیباک وبیهوده گو، سخن بد.

سپکه خبره (spə́kaxabára) بنخ.م. سخن سبک و تحقیر آ میز، سخن نا مناسب.

سپکه سپوره(spákspóra)

ښځ.م. سخن بیهوده.

سپکه سترګه(spəkastə́rga) ښځ.م. چشم سبک، چشم و نظر حقارت.

سپکېدل(spakedə́l) مص.ل. ۱)سبک شدن، ۲) توهین شدن.

سپلګه(spálga) ښځ.م (ج سپلګې)ابر ک.

سپېلنی (spalanáy) نر.م. (ج.سپېلني) بوته سپند، دانه سپند.

سپم (spam) نر.م. سوراخ سوزن، دفعهٔ سوزن.

سپما(spamā́) ښځ.م. (ج سپماوې) اقتصاد، صرفه جویی.

سپمول (spamawə́l) مص.مت. صرفه جویي کردن.

سپمېدل(spamedə́l) مص.ل. صرفه جویي شدن. پس انداز شدن.

سپڼسی (spaṇsáy) نر.م. تار، نخ، رشته.

سپڼسین(spaṇsín) ص.نر.م. ج. تاری، نخی.

سپڼل(spaṇə́l) مص.مت. تارکشی.

سپڼېدل(spaṇedə́l) مص.ل. ۱) شگفتن غنچه و پندوک و امثال آن ۲) باز شدن درز جامه و یا کمی پاره شدن.

سپوخته (spóxta) ښځ.م. عانه زیر ناف.

سپور (spor) ص.نر.م. (ج سپاره)سوار.

سپورچلم (sporč elám) نر.م. چلم چرس.

سپوره.(spóra) ص.ښځ.م: نان قاق وخشک،۲) بیهوده و فحش.

سپوږمی(spoẓmáy) ښځ.م. ماهتاب، قمر.

سپوڼی (spūṇay) نر.م. مرض خشکی که آثارش به روی و به جلد پیدا میشود.

سپی.(**spay**) نر.م. سگ. ۲) مج. شخص بي همت و بخیل و بزدل .

سپیازول(**spyāzawə́l**) مص.مت. اسقاط حمل، ضایع شدن حمل زن.

سپیتانه(**spitā́na**) ښځ. سگی، رذالت، دنائت.

سپېته (spéta) ښځ.م. ۱) فانه،

۲) سیخک بافت چپلي و غــــــیره۳،۵) چوب نوک تیز سنچل پرا ني اطفا ل.

سپېخلی (spec əlay) نـــــر.م (ج.سپیخلي) پاک ،بی غش، خالص. آدم صاف، راست و صاد ق

سپېده داغ(spedadăğ) نر.م. وقت اول صبح، سپیده دم.

سپېدې(spede) ښځ.ج. سپیده روشني صبح.

سپېدې چاود(spedeč ăwd) نر.م. روشنی صبح، وقت صبح صادق .

سپېرکی(sperkáy) ښـــځ.م. ۱) جوانی، نانخواه، ۲) نوعی از درخت ریگي است.

سپېره (sperá) ص.نب ۱) خاک آلود، ۲) خاکی و خاکي رنگ، ۳) خانه تباه.

سپېغول(speğól) نر.م. اسفرزه.

سپېلنی(spelanáy) نر.م. سپند .

سپېمه(spayamá) ښـــځ.م. (ج سپیمي) ماده سگ نر طلب.

سپین (spin) ص.نر.م. ۱) سفید، ابیض، ۲) مقشر، پوست کنده .

سپین روبی(spinróbay) ص.نر.م. شخص سفید پوش و معزز .

سپین ږیری(spinzíray) نر.م. ۱) ریش سفید،۲) مج. سرکرده و کلان قوم .

سپین سترگي(spinstə́rgay) نر.م. ۱)چشم سفید، ۲) مج.بیحیا، شوخ، گستاخ.

سپین سترگی(spinstərgí) ښځ.م. بیحیایی، گستاخی .

سپینول (spinawə́l)مص.مت. ۱) نقشر یعني از پوست کندن. ۲) سفید کردن ظرف و غــیره؛ ۳) تصفیه .

سپینېدل(spinedə́l) مص. ل. ۱)سفید شدن؛ ۲) از پوست بر آمدن. پوست شدن، ۳) فیصله شدن.

سټ (sat) نر.م. ۱) صلا ،دعوت ۲) ناموس ، عزت، شرف.

ستا(stā) ض. ازتو.

ستاسو(stāsó) ص. از شما .

ستانه (stānə́) ص.نب.شخص روحانی.

ستایل(stāyə́l) مص.مت. ستودن،

تعریف کردن، مدح کردن.

ستایوال (stāyawā́l) ص.نر.م.
مداح ، خطیب.

ستخ (stax) ص.نـــــــر.م. ج.
۱) زمخت، نا گوار، ۲) شخ
وراست.

ستر (stər) ص.نرم. ج. بزرگ،
عظیم.

سترتوب (stərtób) نر.م بزرگي
عظمت .

ستر درستیز (stərdarastī́z)
نر.م. رئیس بزرگ قوای سه گانه.

سترگک (stərgák) نر.م.
چشمک

سترگور (stərgawár) ص.نرم.
بینا، بصیر، شخصیکه چشم کلان داشته
باشد.

سترگه (stə́rga) بنـــــــځ.م.
(ج سترګې) چشم.

سترګی (stərgə́y) بنـــــــځ.م.
۱) عینک، ۲) لخک چرخ آسیا، ۳)
لخک دروازه ٤) سوراخ چشمه آب
٥) پرده مخصوص چشم حیوان که
ازان سبب از هر چیز تورم می
خورد ، اگر همان پرده زایل شود
بعد ازان رم خوردگی همان حیوان
از بین میرود.

ستروالی (stərwā́lay) نـــــر.م.
عظمت،بزرگی .

ستره محکمه
(stə́ramahkamá) ښځ.م. محکمه
عالی.

سترۍ (satrə́y) ښځ.م. ۱) دسته،
گندم و کاه و امثال ان۲) پوست شاریدهء
انسان یا حیوان.

سترېدل (stṛedə́l) مص.ل. مانده
شدن.

سترې مه شې (staṛaymáše)
خوش آمدید، مرحبا.

ستغ (stəğ) ص.نر.م. (ج ستغونه)
۱) راه بلند بالاي تپه، ۲) کرم پوست
حیوان و همچنان زخمیکه به ذریعه
همان کرم که در پوست حیوان شده
باشد ستغ میگویند؛۳) نبات بسیار
خوبي که به رنگ بته هنگ میباشد
که نره هایش را مردم صحرا در دیگ
پخته کرده مي خورند، غذای خوبی
است.

ستغه (stә́ǧa) ص. ښځ. م. سخن زشت.

ستن (stәn) ښځ. م. سوزن.

ستنول (stanawә́l) مص.مت. باز داشتن، منع کردن.

ستنېدل (stanedә́l) مص.ل. ازرا ه واپس گشتن.

ستوری (stóray) نر.م. ۱) ستاره، ۲) قسم از سمارق کوهی.

ستوغ (stoǧ) نر.م. زمخت، سخن زشت.

ستومان (stumā́n) ص.نر.م. مانده وخسته.

ستومانول (stumānawә́l) مص.مت. مانده وخسته کردن.

ستوماني (stumaní) ښځ.م. مانده گی، خسته گی.

ستومانېدل (stomānedә́l) مص.ل. مانده شدن، خسته شدن.

ستون (stū́n) نر.م. (ج. بازگشته. معطل.

ستونزه (stū́nza) ښځ.م. تکلیف

ستونی (stū́nay) نر.م. حلق، گلو.

ستونی ستغ (stūnay stáǧ) نر.م. تخته بر پشت، پشت بر زمین.

ستوی (stáway) نر.م. (ج ستوي) تنها، یک.

ستي (satí) ص.نب. سوخته.

سټېدل (satedә́l) مص.ل. از قهر فرو نشستن، راضي شدن، صلا شدن.

سټ (saṭ) ص. نر.م. ج. ۱) تباه و برباد، ۲) سندان آهنگر، ۳) ماش پخته، ٤) کنده چوبیکه سندان در ان نصب میکند.

سټکوری (saṭkū́ray) نر.م. (ج سټکوري) ۱) چکیده گی نان در تنور، ۲) غولک چوب، ۳) بیخ و بنیاد، ٤) خانه خراب، ٥) پژمرده و خشک شده، ٦) چوب نیم سوخته.

سټول (saṭawә́l) مص.مت. تباه کردن، از بیخ کشیدن.

سټه (sáṭa) ښځ.م. (ج. سټې) ۱) اساس، بن، بیخ، ۲) عماد، ستون، ۳) کنده درخت، ٤) قاعده.

سټېدل (saṭedә́l) مص.ل. تباه شدن.

سڅه (sacә́) ص.نب. سوچه.

سخ (sax) اد. خوشا، بخت، زهی

سعادت.

سخا (sxā) ص.نب خراب، گنده، پوده.

سخات(sxāt) نر.م. اسقاط مرده.

سخت(saxt). ص.نر.م .۱) محکم و متین ۲) کار مشکل ۳) بخیل و ممسک .

سختول(saxtawál) مص.مت. مشکل کردن .

سختېدل (saxtedə́l) مص.ل. مشکل شدن .

سخر(sxər)نر.م.(ج سخران) خسر.

سخرګنی(sxərganáy) ښځ.م.

سخره (sxə́ra) ښـــځ.م. خسرخیل (ج.سخرې) ۱) ســـخت شده ۲) ریسمان پلکش.

سخره غوټه(sxəraǧūṭa)ښـــځ.م. (ج سخرې غوټې) کورگره.

سخکی(sxakáy) نـــر.م. (ج.سخکي) چوچه گاو،گوساله خورد.

سخوندر(sxwandár) نـــر.م. (سخوندران) گوساله کلان.

سخوندرکی(sxwandarkáy) نر.م. گوساله خورد.

سخه (səxa) ښځ.م. کینه ،انتقام.

سدوزي (sadozí) نر.م. نام طایفهء مشهور ابدال و درانی است که احمد شاه بابا.نیز طایفهء سدوزی بود.

سربانډه(sarbā́nḍa) ښـــځ.م. (ج سربانډې) چرمینه قلبه کشی.

سربېره (sarbéra) ښـــځ.م. ۱) بالا، بالاي چيز ، ۲) علاوه.

سرپټه (sarpə́ṭa) ښځ.م. (ج سر پټې) زن باکره و مستوره.

سرپرېکړی(sarprekə́ṛay) ص.نر.م. سربریده.

سر په سر(sarpəsár) ق. ۱) مساوی در مقدار، بــــرابر، ۲) مقابله.

سرپښتی(sarpəṣtáy) ښځ.م. سرسینه.

سرپوښ(sarpúṣ) نــــر.م. (ج سرپوښونه). سرپوش .

سر تر پایه (sartərpā́ya)ق. از اول تا آخر، تا آخر.

سر تړوني (sartaṛū̃nay)نر.م.
سر بند، عصبه، دسما لیکه به آن سر مي بندند.

سترېدل (staredә́l) ۲مص.ل.
بزرگ شدن.

سترى (stәṛáy) ص.نــــــر.م.
(ج. سترى) مانده .

سترېا (stәṛyā́) بنــــــخ.م.
(ج. سترياوې) مانده گی.
خسرخیل ها .

سر تمبه(sartambá) ص.نب.
ضدی.

سر تمبګي (sartambagí)
بنځ. م. ضدیت.

سرتېر (sartér)ص. نر.م. شخص
شجاع، سر باز.

سرتېرى (sarteray) ص.نر.م.
شجاعت، سربازی.

سر ټيټى (sarṭiṭay)ص.نر.م. سر
خمیده، خجل و شرمنده، بي همت.

سر چينه (sarč iná) بنــخ.م.
۱) سرچشمه. ۲) کاریز.

سرخوړلى (sarxwaṛә́lay)
نر.م.سر خورده، هلاک شده.

سرخوږى (sarxūẓáy) نر.م.
سر دردی.

سر خېل (sarxél) نــــــر.م.
سرکردهء قوم.

سرزورى (sarzóray) ص.نر.م.
(ج. سرزورى) سرکش، نا فرمان.

سرغړول (sarğaṛawә́l)
مص.ل. بغاوت کردن، باغی شدن.

سرغندى (sarğandáy) نر.م.
(ج. سرغندیان) شخص بزرگ خانواده ،
کلان قوم، کلان فامیل، خان.

سر کښ (sarkáṣ) ص. نــــر.م.
۱) باغی، سرزور، ۲) شاز.

سرکښى(sarkáṣ ay) ص، نر،
م. سر زور، باغی.

سر کوزى (sarkū̃zay) نر.م.
۱) خنزیر.

سر کول (sarkól) نر.م. سرخانهٔ
چلم .

سر کونډى (sarkonḍáy)
نر.م. سر ملاق.

سر ګړى (sәrgáṛay) نر.م. اذخر،

یک نوع گیاه خوشبو است، که در کوهها میروید و خوراکه حیوانات میباشد.

سرلوړی (sarlwáṛay) ص.نر.م. سر بلند.

سروېږدی (sarwéẓday)نر.م. بالبنت.

سرویل (sroyə́l) مص.مت. سائیدن، مالیدن کیک و امثال آن.

سره(sə́ra) بنځ.م. پارو، کود.

سره (sará) اد. با هم یکجا، همراه، ازهم، با یکدیگر.

سره (sará)ص.نب. ۱) اعلا، نمبر اول. ۲) گاوبکه در قلبه آموخته شده باشد.

سره زر (srə́zar) نر.ج. طلا، زر سرخ.

سره بوڼې (srabūṇe) بنځ.م. چرمینهء قلبه.

سره غاړه (sraǧāṛa) بنځ.م. مری.

سرېن (saṛbán)نر.م. نام طایفهء از افغانها است.

سړوبی(saṛobáy)نر.م. (ج. سړوبی) سرد آبه، آنجوری گلی.

سړول (saṛawə́l)مص.مت . خنک کردن ، سردکردن.

سړی (sáṛay) نر.م.(ج سړي) آدم، ا نسان۲) مجازاً نوکر، ملازم شخص اخلاقی.

سړیتوب (saṛitób) نر.م. آدمیت، انسانیت

سړیچن (saṛeč án) ص.نر.م. خنک خور.

سړیخور (saṛixór)ص.نر.م. آدم خوار مجازاً بسیار حارص، و ممسک.

سړیدل (saṛedə́l)مص.ل. سرد شدن، خنک شدن.

سږ(sa ẓ) ق. امسال .

سږکال(saẓkā́l)نر.م. امسال .

سږمه (saẓmá)بنځ . م. (ج. سږمې) سوراخ بینی .

سږنی (sazanáy) ص. نـــــــــر. م. (ج سږني) امسال.

سسکوره (soskóra) ښځ. م. سنگلاخ.

سکاره (skára) نر. ج. ذغال.

سکروته (skarwáta) ښځ. م. (ج. سکروتي) قوغ، اخگر.

سکړک (sakrák) مص. مت. نان جواری.

سکښتل (skastál) مص. مت. برش کردن، قیچی کردن تکه وغیره.

سکنی (sakanáy) ص. نر. م. اعیاني.

سکڼل (skanál) مص. مت. برش کردن، قیچی کردن.

سکو (sko) ښځ. م. شاخی خرمن بادی.

سکور (s kor) نر. م. ذغال.

سګه (segá) ښځ. م. (. سګې) نوعی از آهوی کوهی.

سل (sal) عد. صد.

سلایي (salāyí) ښځ. م. ۱) میل سرمه، چوب سرمه. ۲) نوعي از حشره.

سلګون (salgún) نر. م. نوټ (۱۰۰).

سلګی (salgáy) ښځ. م. فواق، هکهک.

سلم (salám) ص. عد. صدم

سلواغه (salwāǧá) ښـــځ. م. (ج. سلواغي) دلو.

سلیز (salíz) نر. م. صدی (۱۰۰)

سلیمانخېل (salaymānxél) نر. ج. یکی از طایفه افغانها.

سمڅ (smoc) ښځ. م. (ج. سمڅي) سمچ، غار کوه.

سمدستي (samdastí) ق. بلا تأمل فوراً..

سمدلاسه (samdalása) ق. ۱) بلا تأمل، ۲) سردســـــــت، ۳) پیــــاپی، مسلسل .

سمسور (samsór) ص. نر. م. ج. تروتازه، بهار و خرم.

سمسورول (samsorawál) مص. مت تر و تازه کردن گل ها و باغ

سمسورېدل (samsoredál) مص. ل. سر سبز و خرم و تر و تازه شدن باغ و گل ها.

سمښت (samást) نر. م. برابری، تنظیم.

سمول (samawə́l) مص.مت. درست کردن، راست کردن.

سمون (samū́n) نر.م. انتظام، تصحیح، برابری.

سمېدل (samedə́l) مص.ل. راست شدن، درست شدن، برابر شدن

سنځله (sənzə́la) ښځ.م. سنجد.

سندرغاړی (sandarǧā́ṛay) نر.م. خواننده، ترانه گوی، آواز خوان.

سندره (sandára) ښځ.م. (ج. سندرې) ترانه، نغمه.

سنډا (sanḍa) نر.م. (ج.سنډاگان) گاومیش نر، ۲) مجازاً شخص فربه و تنبل.

سنۍ (snəy) ښځ.م. ج. سر دوز.

سوب (sob) نر.م. حاضر، منتظر.

سوبتیا (sobtyā́) ښځ.م. کتاب حاضری.

سوبمن (sobmán) ص.نر.م. ج. فاتح، مظفر.

سوبه (sóba) ښځ. م. ۱) فتح، ظفر ۲) ارام، راحت.

سوپره (suprá) ښځ.م. (ج سوپرې) مقعد.

سوتره (sutrá) ص.نب. پاکیزه، پاک.

سوټی (soṭáy) نر.م. (ج.سوټي) ۱) چقماق، ۲) چوب ضخیم نیم گز، ۳) کنایه از عضو تناسل.

سوچه (sučá) ص.نب. بي غش، خالص.

سوځند (swaǰánd) ص. نر. م. سوزنده.

سوځول (swaǰawə́l) مص.مت. سوختانده.

سودمن (sūdmán) ص.نر. م. فایده من.

سوده (sóda) ښځ. م. تسلي، اطمینان.

سوډر (soḍár) نر.م. خنزیر مجازاً گاو کاهل، انسان غیر مهذب.

سور (sūr) ص.نر.م. (ج.سره) ۱) سرخ، قرمزي، ۲) گرم وداغ و سوزان، ۳) راز و کیفیت مخفی، ۴) مجازاً شخصیکه به غضب آمده باشد.

سوراړ (sūrā́ṛ) نر.م. دشت خشک و سوزان.

سوراغزی (sūraǧzáy) ص.نر.م. نوعی است از خار.

سوربخن (sūrbaxán) ص.نر.م. ج. سرخ مانند، مایل به سرخي.

سور بوڼی (sūrbūṇ́ay)نر.م. سرخینه، سرخ رنگ.

سورلنډی (sūrlanḍáy) نر.م. (ج. سور لنډي) شغال.

سورلی (swarláy) نر.م. سواری.

سورمل(sūrmál) نر.م. گیاه آتشک که در ریگستان مي روید و خار کلوله دارد.

سورڼی (surṇáy) نر.م. ۱) چلم خوردیکه از چوت بســــازند؛ ۲) سورنا.

سوری (súray) نـــــر.م. ۱) سوراخ، شگاف؛ ۲) حریص.

سوړ (**soṛ**)ص.م. (ج. ساړه) سرد، مجازاً انسان یا حیوان کاهل.

سوړ باد(soṛbā́d) نر.م. ۱) باد سرد، ۲) کنایه از غم و مصیبت.

سوړسک(soṛsák)نر.م. نان جواری، ډوډ ه.

سوړه (sū́ṛa)ښخ.م. ۱) غار، ۲) مرض باد خورک.

سوزل (swazə́l)مص. مــــت سوختاندن.

سوزول (swazawə́l)مص. مت. سوختاندن.

سوزېدل (swazedə́l)مص.ل. سوختن.

سوغات (sawǧā́t) نـــــر.م. (ج. سوغاتونه) تحفه، ارمغان.

سوک (suk)نر.م. (ج.سوکونه) مشت (درحال ضرب).

سوګړ (sogáṛ) نر.م. بخیل، ممسک.

سوکړک (sokṛák)نر.م. نان جواري، وګ. سوړسک.

سوګړ (sogáṛ) نر.م. ممسک.

سولول (solawə́l) مص.مت. زدودن، سائیدن.

سوله (sóla)ښـــخ.م. (ج سولې) صلح.

سولېدل (soledə́l) مــــص. ل. سائیدن، زدوده شدن.

سونګېدل (songedə́l)مص. ل. در بیني گریه کردن،و غون غون کردن

سوڼول (suṇawə́l) مص. مت .

۱) بيني افشاندن۲) نسوار و غيره در بيني كشيدن.

سوی (sáway)ص.نر.م. سوخته شده.

سوی (suy)نر.م.(ج سـويان) خرگوش.

سهار (sahā́r)نر.م. صبح، بامداد.

سهارنی (sahāranáy)ص. نر.م. صبح دم، صبح گاهی.

سهیل (soháyl)نر.م. ۱) جنوب، ۲) نام ستاره معروف .

سهيلي (sohaylí) ص.نـب. جنوبی.

سيال (syāl) نر.م. همسر، كفو.

سياله (syā́la) ښځ.م. ۱) دم راستی ۲) همسری .

سيپی (sipə́y) ښځ.م. صدف.

سېټ (seṭ) نر.م. دولتمند.

سېځل (seʒə́l)مص.مت. سوختن.

سيخ (six)نر.م. ۱) راسـت، مستقيم ، ۲) گنده، پر.

سیخول (sixawə́l) مص.مت. ۱) نباشتن، ۲) برابر و مستقيم كردن.

سخېدل (sixedə́l) مص. ل. ۱) پر شدن ۲) راست شدن، مستقيم گرديدن.

سېرلی (serláy)نر.م. (ج سېر لي) بزغاله .

سيسی (sisə́y)ښځ.م. پرنده معروف كه پرنده دشتي و كوهي خاكي رنگ است كه از كبک خورد تر است.

سېلانی (selānáy) نر.م. (ج . سيلاني) سيل بين، تماشا گير، تماشا چي .

سېلۍ (selə́y) ښځ.م. طوفان باد، باد صر صر.

سيمه (síma)ښـځ .م. طرف، منطقه، ناحيه .

سين (sin) نر.م. (ج سينونه)وگ سينه

سيمه ييز (simayíz)ص. نر. م. ج. منطقوی، ناحيوی.

ش

ش(šin) نر .م . حرف بیست سوم الفبای پشتو است
(ج . شینونه)

شا(Šā) بنځ.م.(ج . شاوې) عقب ، پشت سر.

شاباز (Šābắz) نـــــــــرم ، (ج شابازونه)۱) زلف بافته ، دوطرفه رخسار زن که بعضی بر آن طلا و غیره نیز دوخته باشد ؛۲) چوب مخصوص.با آن رباب مي زنند.

شاپه شا(Šāpəšā) ص. پشت به پشت.

شاپيانگه(Šāpyắnga) بنځ . م . پنیر مایه. (نبات).

شات (Šāt) نر . ج . عسل .

شاتره (Šātará) بنځ . م . گیاهی معروف است که برای دفع بخار بکار میبرند و آنرا (پاپړه) نیز میگویند.

شاتنی (šātanáy) نر . م . عقبي .

شاتوری (Šātór ay)ص . نر . م . (ج شاتوري) حیوان بی جل و لچ .

شاخل(Šāxál) نر.م. حبوبات وعلف معروف خوراک گاو ها است.

شاربل(Šār bál) مص . مت . دوغ زدن ، حرکت دادن مایع در چیزی .

شارو (šāró). ښخ . م . میـــــنا (پرنده)

شار یګر (šārigár) نر . م . شاعر یا غزل خوان مخصوصیکه در جمعیت غزل میخواند .

شاړ (šāṛ) ص . نرم.بي حاصل ، ناتراش، تنبل.

شاړه (Šāṛa) ص . ښــــــځ . م . ۱)، زمین با یر وبنجر ، (ج) شـــاړې). ۲) بلندی لب بام .

شاړې واړې (sāṛ ı wāṛi) ص . نب . سست و کشال ، بی نظم و بی حاصل .

شازه (Šāzá) ښځ . م . تحته سنګ (ج) شازې).

شاکاسه .(Šākāsá) ښځ. م . کاسه کلان ، (ج.شا کاسې).

شاکړوپ(Šākṛóp) ص . نر . م. کوز پشت (ښځ. شا کړوپه)

شاګوم (Šāgūm) نر . م . تفاول ، نیک فالي.

شاګی (šāgáy) ښځ . م ۱۰) تپه کوه ، دامان کوه ؛ ۲) مقبره .

شال(.Šāl) نر . م . چا در پشمی زنانه.

شالمی (šāl máy) ښـــــځ . م . ۱)) مهره های که زنها به دور استین میدوزند ۲) نوعی از چین دوزی.

شالوری(šālóray)نـــــــر . م . طرف پشت ،عقب .

شامت (šāmát) نر . م . بخت طالع .

شامتوره (šāmatóra)ښځ . م ، قره قوش . (ج شا متورې) .

شامی(šāmáy)ښځ . م . قبر ، تابوت مرده .

شان (šān) نر . م . طور ، آسا ، مانند .

شانټی(šānṭáy)ښځ . م .سد آب ، پایه که در بند آب میا ندازد تاآب بسته شود وبالاتر اید .

شانه وانه (šānawāná)ص . نب . خرامان ، چمیده .

شاوخوا .(šāwuxwā) ق . ګردا ګرد.

شبری(šabəráy)نر . م . شبکور . (ښځ . شبرۍ)

شپاړس (špāṛás) ش . شانزده .

۱۶.

شپږ (špaẓ) نر . م . شش ، عدد (۶).

شپږ ډزی. (špaẓḍázay) نر . م . تفنگ . شش تیره . تفنگ شش تکه .

شپنکی (špankáy) نـــر . م . چو پان بچه .

شپول. (špol) نــــــر . م . ۱) هاله ؛ ۲) نغول ، اغل ، احاطه.

شپول غالی (špolğālay) نر . م . جای ارام گوسفـــند ان که انــــرا (گاچ ، گاش) نیز میگویند .

شپون. (špūn). نــر . م . شبان (ج) شپانه.

شپه (špa) ښځ . م . شب .

شپېته (špetá) ش . شصت . ۶۰ .

شپېلۍ (špeláy) ښځ . م .توله . نی زبانه دار.

شتمن (štamán) ص . نر . م . ج . دارنده دولتمند ، سر مایدار .

شته ۱) (Šta) نر.ج . هستی ، جایداد .

شته۲) (Šta) ق . هست .

شته۳) (Šaṭa) ښځ . م . غوزه جواری پوست ناشده (ج شتې).

شخړه (Šxára) ښځ . م. جنجال . کشاله ، دعوئ.

شخوند. (Šxwand) نر .م. نشخوار.

شدياره (šidyāra) ښــــځ .م. (شودیاره) شدیار.

شلډل (Šadál) ص . نــــــر .م. . ۱) خوشه بي بار ۲) ناتراش و نا خراش . ۳) مج . بي تهذیب.

شربل (Šarbál) مــــــص . مت ۱)جک زدن،۲) جنبانیدن بیضه به غرض چوچه کشی.

شرپهار. (Šrapahār) نر . م. آواز مسلسل خوب ،خمچه ها ، قمچین وغیره.

شرمبڼ (šarmbáṇ) نر . م .کر ک کلان.

شرمبنکی (šarmbaṇkáy) ښځ . م. چلپاسه.

شرمناک (šarmnāk) ص . نر . م . حیاناک.

شرمول (Šarmawál) ص .مت. خجالت دادن.

شرمېدل (šarmedál) ص، ل.

خجل شدن.

شرنګ (Šṛang) نر . م .آواز زنګ و رباب،آواز با هم خوردن فلزات.

شرهار (šarahār.) نر .م.صدای اب جاری.

شری (šə́ray) نر.م. سرخکان.

شرعیت (šariát) نر.م. شرع ، قانون دین اسلام.

شړ (Šaṛ) نر .م.۱) نا تـــــراش ، بی استفاده،۲) قسمی از نی جنګلی پر مغز ، ۳) بی حاصل، بی اثر.

شړپ (Šṛəp) نر . م . آواز ریختن آب.

شړپول (srapawə́l) مص ، مت شور دادن آب، جیپه دادن آب درظرف.

شړشم (Šaṛšám) نر . ج. ۱)شرشم ، شرشف،۲) تیل شر شم.

شړک (šṛak) نر.م. اواززدن باقمچین ،قفاق وغیره.

شړل (saṛə́l) مص . مت . راندن .

شړومبې (šṛombé) ښځ . م . دوغ .

شړه (šáṛa). ښځ . م . زمین با بر ولامزروع . ; ج . شړې .

شړۍ (šaṛə́y) ښـــــځ . م . ۱) شا لکی ؛ ۲) چپن پشمی محلی.

شړېدل (šaṛedə́l) مـــص .ل . ۱) خاره شدن ؛ ۲) پوسیده شدن ، ۲) بایر شدن.

شستي (šastí). نـــــر . م . ګل داودی.

ششنا (šišnā́) نر . م . شاهین اسپ، آواز اسپ .

شغ (šəğ) نر . م . صدای مر می تفنګ ، واواز پرش مرغ تیزپرو امثال ان.

شغالي (šağālí) ص . چیزی کم اصل وبدل وزر دالوی خسکی.

شکارل (skārə́l)مص . مت . برغلا نیدن ،تحریص .

شکاونه (škāwána)ښـځ . م ۱) دزدی ، بطور فریب از کسی چیزی ګرفتن،۲) بریدن .

شکرانه (šukrāná)ښـــځ . م . ۱) نذرانه (؟)

شکره (šakára) ښځ م . قند سیاه میده که مخصوص ساخته میشود .

شکری (škaráy)ښځ.م.یک نوع سبد بوریا ئی .

شکمن (šakmán)ص . نر.م .ج . متردد ، شکی.

شکنه(škaná) ښځ . م . پیاوه . (ج.شکنې)

شکور (škor) نر.م .شکور .

شکوڼ (škūṇ) نر . م . جیره .

شکول (škawə́l)مص . مت . کسیختا ندن ، کندن .

شکېل(.škel) نر . م . پای بند حیوان حالت وطرز حیوانیکه به دو پای بسته باشد.

شګلن (šəglán) ص . نر . م . ج.ریګدار.

شګون(šugū́n) نر . م . فال نیک ویا بد .

شګه .(šə́ga) ښځ . م . ریګ .

شل (šəl)ش . ۱) بیست، ۲) (شل کول) کنایه از :کار را تا در جه اخیر رساندن : šal شخص ویاحیوانیکه دست وپای آن بی حس واز کار مانده باشد،

۲) نردبان ، زینه؛ ۳) گوسفند یکه به خانه مرده ببرند .

شمکور(šamkór) نر . م . شب کور .

شمله (šamlá) ښځ . م . شف دستار وحاشیه چادر وغیره .

شموټګر(šamūṭgár) نر.م . غیبت کننده ؛ نمام .

شموخه (šamū́xa)ښځ . م . (ج شموخې) شاماق.

شمه ۱)(šáma) ښځ . م . شمع ، شم .

شمه۲)(šə́ma) ښځ . غژدی سیاه که از پشم سیا ه بزساخته شده باشد .

شمېر (šmér)نر . م . حساب .

شمېرل (šmerə́l) مص . مت شمردن ، شماریدن ، حساب کردن .

شناخته(šnā́xta) ښځ . م . لوحۀ ایستاده شدۀ قبر.

شناز (šnāz) نر . م . مشک آب بازی .

شنالغه (šnálğa) ښځ . م . خمیر نا رسیده .

شناوی (šnāwə́y) ښځ . م . دوغ ابگین .

شنبه (šanbá)ښځ .م .شنبه،روز بعد از جمعه .

شنتی (šanṭə́y) ښځ . م . سنگ کاری لب زمین در ساحل دریا .

شندی (š a ndáy)نر . م . نوع از گل لاله .

شنډ .(Š a nḍ) نر . م . بی ثمر بی حاصل.

شنډول .(Šanḍawə́l) ښځ . م . عقیم ساختن ،بی ثمر ساختن.

شنقار .(Šanqār) نر . م . نوع از باز است.

شنکاړه. (Šankāṛa)ص .ښځ . م. زمین سنگلاخ.

شنگ(Šəng) نـــــــــــر . م. ۱) آواز خفیف ، ۲)چیز کم و اندک .

شنگرک(Šagrə́k) نـــــــر . م. عناب .

شنگړه(Šəngáṛa) ښځ . م. زنی که بدون رضای اولیای باکس بگریزد.

شنگوړی(Šangūray) نر . م . بوته خاکی رنگ کوهی است که برای دفع اسهال به کار میبرند .

شنل (Šanə́l) مصــــــــت ، مت ؛ ۱) کاویدن ؛ ۲) تار تار کردن پشـــم و غیره.

شنه.(Šnə) نر . ج. علف ، گیاه ، نباتات .

شنه تپوخله (Šnaṭūxála) ښځ. م . ق. (ج . شنې تپوخلې).سیاه سرفه.

شنه خړه .(šnaxə́ṛa) ښځ . م ق . وقت سفیده دم .

شل (šal) نر.م. شخص ویا حیوانیکه دست وپای ان بی حس واز کار مانده باشد.

شلت (šlət) ص.نر.م.سست وکاهل (ښځ) شلته (ښځ.ج) شلتې.

شلخی (šalxáy) ص.نر.م. تفنگ دیسی که درکارگاه دستی ساخته شده باشد.

شلخورکه (šalxoráka) ښځ .م. سوسمار ، (ج. شلخورکې) .

شلغت(šalğát) نر.م. چیز بدقواره وبی نظم (ښځ) شلغته)(ج) شلغتې).

شلول (šlawə́l) مص.مت پاره کردن.

شلگی (šalgáy) نر.م. (ج.شلگي) سرنیزه خورد.

شلم (šlam) نر.م. بارکشال وسست بسته شده.

شلم (šləm) نر.م. بیستم.

شلنډ (šlanḍ) نر. م. تنومند و فربه.

شلول (šlawə́l) مص.مت. گسیختاندن.

شلومبه (šlumbá) بنځ.م. ج. دوغ ودُرد مسکهٔ اب شده.

شله۱) (šalá) بنځ. م. پرده چرب زیرپوست گوسپند وغیره.

شله۲) (šalá) ص. نب. چشم سفید.

شله۳) (šə́la) ص. نب. بیست ،بیستم.

شلېدل (šledə́l) مص .مت پاره شدن.

شلېدل (šaledə́l) مص .مت شل شدن، فلج شدن.

شلیل (š(a.ə)lil) نر.م. نوع از میوه که به شفتالووزرد الو مشابهت دارد.

شم (šam) معاون فعل ، صیغه مفرد متکلم.

شماخه (šamā́xa) بنځ.م. شماق (ج. شماخي)

شماخۍ (šamāxə́y) بنځ.م. شمه چای.

شمار (šmār) نر.م. حساب.

شمارل (šmārə́l) مص.مت. شمردن ،حساب کردن.

شمال (šamā́l) نر.م. ۱) سمت مقابل جنوب ۲) باد.

شمپانزۍ (šompānzə́y) بنځ .م. شادی ،انسان نما.

شمته (šəmáṭa) بنځ.م. بازی اطفال

شمزۍ (šamzə́y) بنځ.م. ج. ستون فقرات.

شمشاد (šamšā́d) نر.م. درخت بلند کوهی که برگهای گرد دارد، نام یک کوه بلند است که درتورخم موقعیت دارد.

شمشتۍ (šamšatə́y) بنځ .م. سنگ پشت.

شنه زرغونه (Šnázarğūná) بنځ. م .قوس قزح.

شنه لوخړه (Šnálūxaṛa) ښخ . م . (ج.شني لوخړې) دود غليظ .

شني (Šánay) نر . م . ۱) خسک و کنه مرغهای خانگی و غیره طیور ۲) خسمار (نام مرض است)

شنيلي (Š neláy) نر . م . سبزه ، زار سبزه.

شڼ (Šaṇ) ص . نر . م ۱) مست ، ۲) شاهین اسپ .

شڼول (Šaṇawə́l) مص . مت . ۱) حرکت دادن و جنبانیدن شاخ درخت ۲) به شاهین آوردن است .

شواخون (šawāxū́n) نر . م. جگر خون ، جگر خونی .

شوبله (šóbla) ښځ . م. (ج.شوبلې) ۱ خزنده هزار پا ، گوش خزک ۲)تانگ جنگی .

شو تتي (šawtatáy) نر . م. سنگ پشت.

شوتله (Šawtála) جن . شفتل ، شبدر .

شوخون (šawxū́n) نر . م. شبخون ، شبخون.

شوده (Šodə́) ص .نر.م .کم عقل ، ساده لوح .

شودې (Šodé) جن . شير.

شوديارہ (Šidyā́ra) ښځ . م . زمین قلبه شده.

شور (Šor) نر . م . غوغا .

شورش (Šorə́š) نر . م . اغتشاش .

شورکي (Šərakáy) ښځ . م . مینا .شارو .

شورماشور (Šormāšór) نر . م غالمغال .

شوريدل (Šoredə́l) مص . ل . فرسوده شدن . شیفته شدن ۲) ریختن آب و غیره .

شوړ پوړ (Šuṛpúṛ) ص. نر . م . ج .مردار ، نا جنس.

شوړگي (Šoṛgáy) نر . م . اونگ هاونگ . هاوند .

شوړول (Šuṛawə́l) مص . مت . ۱)شارانیدن ۲) شیفته کردن ، فرسوده کردن .

شوغه (Šū́ğa) ښځ . م . ۱) مو های درشت ، و راست ۲) چین .

شوغېدل (Šūğedə́l) مص . ل . کج شدن ، منحنی شدن.

شوکاره (Šūkā́ra) بښـــخ . م . (ج . شو کارې). خرا ش ناخون

شوک پوک (šūkpū́k)ص. نر . م . تکه تکه وبریده .

شوکمار (šūk mā́r) ص . نر . م . (ج.شوکماران) راهزن ، قطاالطریق.

شوکه (šūk a) بښــخ . م . دزدی ، رهزنی.

شول۱) (šwal)مص . ل . شدن

شول۲) (šul) ص . نـــر . م . سخت،چیزی درشت .

شولګره.(šolgára) ص . نب . زمین شالیزار .

شوله(šóla) بښخ . م .(ج.شولې) شالی.

شوم (šūm)ص . نر . ج . بخیل گرسنه مانده .

شومړی (šumṛé) جن. دوغ.

شومه (šū́ma) بښـــــخ . م . ۱) خیرات شب اول مرده، ۲) پاسي از شب، ۳) مقدار خوراکهٔ یک وقته .

شومه دم (šūmadám)نر . م. نصف شب ؛ شب هنگام.

شونټی (šonṭə́y) بښخ . م . چراغ چوب .

شونډور(sunḍawár)ص . نر . م . ج .شخصیـــــکه لب های کلفت وضخیم داشته باشد .

شونډه (šúnḍa)بښـــــخ . م. (ج.شونډې) لب .

شونی (šū́nay)مف . نر . م . شدنی ، ممکن .

شهو(šahó) بښخ . م . محبوبا ، معشوقه .

شیاځه (šyā́za)بښخ . م . تخته سنگ ،سنگ پهن .

شیبه (šebá) بښخ . م . لحظه ، دم .

شیټه (šiṭá)بښخ . م . غوزه جواری پوست ناشده .

شیدې (šidé) جن . شیر .

شیرازه (širā́za) ص . نب . تازه.

شیراک (širā́k) نر . م . لحاف .

شیشکه (šišáka) بښخ . م .بلای مشهور.

شیشګی (šišgáy) نـــــر . م. خارپشت .

شیشنی (šišnáy) نر . م . اواز اسپ .

شیګره.(šigáṛa) ښځ . م . باران تند .

شیګره.(šigáṛa) ښځ . م . زن شوهردار که از شوهر خود ګریخته باشد.

شېله (šelá) ښـــځ . م . مجرای سیل ، شیله معروف آب و دریا.

شین.(šın) ص . نر . م .۱) رنګ آبی ، سبز٬ ۲) رونیده ، سبز شده.

شین تاغ(Šinṭā̆ğ) نر . م . ماهی خورک .

شین چغزی(Šinčağzáy) ښځ . م . پسته .

شیندل (š ində́l) مص . مت . پاشیدن ، افشاندن.

شیندی(Šindáy) نر . م. ۱) نوعی از ګیاه کوهی اســـت که ګل زرد دارد ۲) تخم حبوبات .

شین ږیری (Šinẓíray) ص . نر. م .شخص که ریش ماش و برنج داشته باشد .

شین سترګی(.Šinstə́rgay) ص . نر . م .کبود چشم.

شینشوبی(Šinšóbay) نر . م . پودینه .

شین غټ(šinğáṭ) نر . م.حبوبات نیم پخته.

شینکی(Šinkáy) نـــــــر . م . ۱) خربوزه خام و نازک٬ ۲) سنګ مخصوص نرم که آنرا میده میکند و با خاک تابه سازي مخلوط می سازند٬ ۳)چیز سبزرنګ٬ ۴) کاسه کاشي.

شینګلی (šingwálay) نر . م . ۱) سبز ګل ، بوته مخصوص است که در پا لیزها میروید وبراي بیاره وتمباکو سخت مضر است ، ۲) سوسنګ (ګل)

شینلی(šinaláy)نر . م . تازګی ، ګیاه سبز وتازه .

شینواري (šinwā́ri)نر . ج . قبیله از پشتو نها است .

شین والی (šinwā́lay نر . م . سبز رنګ ، کبودی ، سبزی.

شیني (šínay)نـــــــــر . م . (ج.شیني) شپشک ماکیان .

ښ

ښ (ṣin/ṣe) نر.م. / ښځ .م. حرف بیست وچهارم الفبای پشتو است.که درزبانهای فارسی وعربی نیست.

ښاپرک (ṣaperák نـــــر . م شب ترک ، شوپرک .

ښاپیری.(ṣāperáy) ښـــځ . م پری .

ښاخ(ṣāx)نر م . (ج ښاخونه) شاخ

ښاخی(ṣāxə́y)ښـــــځ . م . ح شاخی خرمن بادی .

ښاد (ṣād)ص . نر. م . ج. خوشنود ، کامیاب.

ښادي (ṣādí)ښځ .م. خوشی ،به مناسبت بعضی مراسم.

ښار (ṣār) نر . م . (ج.ښارونه) شهر ، شار .

ښارو (ṣāró) ښــــخ . م . (ج ښاروګاني) مينا .

ښاروال (šārwā́l) ص . نر . م . ۱) شهری ، شهروند ؛ ۲) رئيس بلديه.

ښاغلی.(ṣāğə́lay) ص . نر . م . محترم بودن ، خوب ، اقا ، جناب ،ستوده صفات.

ښامار(ṣāmā́r) نر . م . اژدها . شامار .

ښا نک .(ṣānák) نـــر . م (ج ښانکونه) طبق کلان چوبی.

ښا يست (ṣāyást)نر . م . حسن ، زينت ، جمال .

ښا يسته(ṣāyəstá) ص . نــب مقبول ، حسين ، جميل ، خوش منظر .

ښايی(ṣāyí) ق : مناسب ، لازم ، شايد ، بايد ، بايستی .

ښپه .(Ṣpa) ښخ . م . (ج.ښپې) پای.

ښځنوک(ṣaǰunók)ص . نر . م . ا يزک . خنسا ، زنچه .

ښځه (Ṣə́ǰa) ښخ . م. (ج.ښځې) زن ، خانم .

ښخ(Ṣax) ص .نر. م . ج . دفن .

ښخول(Ṣaxawā́l) مـــص .مت. دفن.

ښخېدل.(Ṣaxedə́l) مص . ل . دفن شدن.

ښيرا.(Ṣirā́) ښخ . م .(ج.ښيرا وې) دعای بد.

ښکار (ṣkār) نر .م . شکار.

ښکارځن(Ṣkarǰán) ص . نر . م. ج شکاري . صياد .

ښکارندوی .(Ṣkārandóy) ص نب . آشکار ، معروف ، معلوم.

ښکاره .(Ṣkārá) ص.نب . ظاهر ، واضح، آشکارا .

ښکاري.(Ṣkārí) ص. نب . شکاری ،صیاد.

ښکالو(Ṣkāló) ښخ م . ۱) آواز پای شرفه ۲) سرگوشی.

ښکته (Ṣkáta) ق. پائین .

ښکر.(Ṣk(a.ə)r) نر .م.(ج.ښکرونه) ۱) شاخ گاو و غیره۲) گلوگک دول آسیا.

ښکری(Ṣkaráy) ښخ .م . سبد .

ښکلا (Ṣk(u|ā) ي ښخ م .حسن ، زیبائی .

ښکل .(Ṣk ə l) نر . م. بوسه.

ښکلی (ṣkwalay)ص. نر. م .حسین ، خوبصورت .

ښکنځل (ṣk a n ǰə́l) مص.مت /نر.ج . دشنام دادن ، دشنام.

ښکې(ṣke) ق . پایان ، زیر .

ښکېل (ṣkel) ق . پای بند .

ښکېلاک .(ṣkelā́k) نــر.م . استعمار .

ښودل (ṣodə́l) مص . مت . نشان دادن.

ښورښ(ṣorə́ṣ)نر . م . اغشاش ، بي نظمي ، انارشی .

ښورند(ṣorə́nd)ص . نر . م . متحرک . جنبده .

ښوروا .(ṣorwā́) جن . / ښخ . م . شوربا .

ښورول.(ṣor a wə́l) مص . مت حرکت دادن، حرکت اوردن جنبانیدن .

ښون.(ṣow á n) نر.م .ج . زیتون .

ښوول(ṣowə́l) مص.مت . تعلیم دادن ،نشان دادن .

ښونگری(ṣungə́ray) نر . م . بجلک.

ښوونځی(ṣowanǰ á y) نر.م.
مکتب.

ښوونکی(ṣowúnk á y)نر
. م . معلم . استاد ، آموزگار .

ښوونه اوروزنه
(ṣowanə awrozə́n a)
تعلیم وتربیه ، میتود درس دادن .

ښوی (ṣway) ص . نر م . ج.ښتم .

ښوېدل(ṣw a yedə́l)مص ،
ل . لغزیدن ، گمراه شدن.

ښه.(ṣə) ص . نـــر . م . ج .خوب
پسندیده٬خوبی ، نیکی ۲) بلی.

ښه راغلی (ṣarāgláy) نر . م.
پذیرائی .

ښی (ṣay) ص . نر . م . راست ،
مقا بل .

ښېځه(ṣeǰa) ښـــــــــــخ . م .
(ج.ښېځې) سیچ .

شېراز (ṣeráz)ص . نر . م .
تروتازه ،اباد خوشوقت .

ښیښه (ṣiṣá) ښخ . م . شیشه .

ښی گرز (ṣaygə́rz) امر / ند
(عس) بطرف راست دورخوردن.

ښېگړه .(Ṣegáṛa) ښځ . م . احسان٬
خوبی ، نیکی.

ښېگڼه (Ṣegáṇa) ښځ . م . (ج .
ښېگڼې) احسان ، خوبي ، نیکی .

ښینه(ṣína) ښځ.م. خاشنه

ص

ص(swāt)نر.م. حرف بیست وپنجم الفبای پشتو وحرف چهاردهم عربی‌است .

ض

ض(gdāt) (dwāt) نر.م. حرف بیست وششم الفبای پشتو وحرف پانزدهم عربی است .

ط

ط(twā) (twe) بنځ.م. حرف بیست وهفتم الفبای پشتو وحرف شانزدهم عربی(است .

ظ

ظ(zwā – zw e)بنځ .م. حرف بیست وهشتم الفبای پشتو وحرف هفده هم عربی‌است .

ع

ع (ϵayn) نر.م.حرف بیست و نهم الفبای پشتو و حرف هژدهم عربی است.

غ

غ(ğayn) نر.م.حرف بیست و نهم الفبای پشتو و حرف نوزدهم عربی است.

غاتره(ğātára) ———— م

(ج . غاترې)قاطر، استر .

غاټول(ğāṭól) نر.م.ج .گل لاله.

غارمه(ğārmá) نر . ج.گرمی آفتاب، آفتاب سوزان .

غاړکۍ(ğāṛakáy) بنـــخ . م.

۱) قطار وزنه گردنی، ۲) زیوریکه زنان و دختران به گردن آویزند.

غاړه.(ğāṛa) بنـــــخ . م.

(ج غاړې)۱) گردن ؛ ۲) گلو ؛ ۳) نغمه، ۴) یخن ، گریبان ؛ ۵) کنار و ساحل ؛ ۶) ذکام.

غاړه غړۍ(ğāṛağaṛáy)بنخ . م.

بغل گیری ، معانقه.

غاښ (ğāṣ) نر . م. (ج .غاښونه)

دندان.

غابنور (ğās̱waṙ) نر. م . ج ۱) گاو زنبیل ۲) چارشاخه خرمن بادی ۳) راکول ۴) اشکی.

غابنی (ğās̱ay) نر . م. کوتل ، ۲) قاش.

غالبوره (ğālbūza) ښځ . م.(ج . غالبورې) زنبور .

غالی ۱)(ğāləy) ښځ . م. قالین.

غالي ۲)(ğālé) ښځ . م . ۱) فریب در بازی ۲) دروغ .

غامبوری (ğāmbūray) نر . م . (ج غامبوري) کومه.

غبرگولی(ğbargólay) نر . م. ماه جوزا ، ماه سوم هجری شمسی.

غبرگوني(ğbargūni) ص . نر . ج. دوگانگی .

غپ (ğap) نر . م . غو غو آواز سگ .

غپل(ğapəl) مص. مت. عف عف کردن سگ .به عف عف آمدن سگ.

غپیدل (ğ(a,ə) pedəl)مص.ل. به عف عف امدن سگ.

غټ(ğaṭ) ص . نر. م . کلان،بزرگ ، ضخیم .

غچ(ğ (a.o)č) نر . م .انتقام ، عناد .

غځیدل(ğaǰedəl)مص . ل. دراز کشیدن ،دراز شدن .

غدی(ğadəy) ښځ . م . ج . داړه و شبخونیکه از طرف یک گروه بصورت آشکار بعمل آید .

غر (ğar) نر . م. (ج غرونه) کوه .

غرامت(ğarāmát) نر . م . (ج.غرامتونه، غرامات) ؛ تاوان ، ۲) قرض.

غرب (ğrab) نر . م. آواز دهل ؛ ۲) صدا افتیدن یک شی یا یک چیز وزن دار.

غربین (ğərabin) نر.م. تفنگ دهن کشاده قدیم که ذریعه آن چند عدد گلوله انداخته میشد .

غرخنی(ğ(a.ə)rcanáy) نــر. م.(ج . غرخني) ۱ حیـــوان کوهی، ۲) بجل بز کوهی.

غرزی(ğarzáy) نر . م.کوهزاد ، کسیکه در کوه تولد شده باشد.

غرشین(ğaršín) نر . م . ۱) کوه نشین ۲) یک‌قبیله پشتونها است.

غرغښت(ğ (a.ə)rğáṣt)نر . م. نام یکی از اجداد بزرگ افاغنه که برادر سړ بن بود .

غرمه.(ğarmá) ښخ . م.(ج.غرمې) چاشت . نیم روز.

غربو(ğrew) نر . م . گریـــــه گلو گیر . گریه مایوسی .

غړاشه(ğuṛāša) ښـــــخ . م. کره.

غړانگه(ğaṛánga) ښخ .م. گردن دراز ؛ ۲) صدای‌بلندودراز ؛ ۳) فریاد و غوغا ۴) آوازشتر .

غړپ(ğṛap) نر . م. جرعه ، قرت.

غرغره(ğarğará)ښخ . م. غر غره ، آب کشی.

غړکه(ğaṛə́ka) ښخ . م. مشک دوغ ، جک زدن .

غړل (ğ(a.ə)ṛə́l) مص . مت . تاب دادن ، تابیدن.

غړند(ğaṛə́nd) ص . نـــر. م پژمرده ، سست .

غړوسکه(ğṛū́ska)ښخ . م. دود غلیظ و تلخ .

غړول(ğaṛawə́l) مـــص . مت. ۱) باز نمودن چشم ، ۲) دور دادن تخم چشم در قالب چشم.

غړومبېدل(ğṛombedə́l) مص . ل. صدا کشیدن شیرو توپ و رعد.

غړوندی(ğaṛwandáy) نـــر.م. قلاده ،کردن بندحیوان ۲) جزم وعلامه سکون.

غړی (ğaṛá y) نر.م . عضــــله و

ماهی لگ ۲) عضو،اندام ۳) نان روغنی تاوکی چندلای.

غړی (ğaṛə́y) ښځ .م. ۱)حلـــقه کردن۲) دهن کوزه .

غز (ğaz) نر.م.(ج.غـــــزونه) درخت گز.

غزا (ğazā́) ښځ .م (ج .غزاگاني) جهاد .

غزنی (ğaznáy) نــر.م.یک ولایت افغانستان است .

غزول (ğazawə́l) مـــص .مت. درازکردن .

غږ (ğaẓ) نر.م.(ج غږونه) اواز،صوت، صدا .

غږول (ğaẓawə́l) مـــص. مت . بصدا اوردن ، نواختن ۲) به سخن اوردن .

غږیدل (ğaẓedə́l) مـــص. مت. گپ زدن ، سخن گفتن .

غشی (ğə́šay) نر.م .(ج غشي) تیر.

غښتل (ğaṣtə́l) مص .مت .تاب دادن .

غښتلی (ğaṣtaláy) ص .نر.م. توانا ، قوی ، ۳) چالاک، چابک. ۴) تافته،

غل (ğal) نر.م.(ج .غله) دزد ،سارق .

غلا (ğlā) ښځ .م. (ج.غلاوې) دزدی، سرقت.

غلانځه (ğ u,o)lā́nǰa) ښځ . م. پستان حیوان .

غلاوزه (ğlā́wza) ښځ . م .زنبور عسل ۲) ماده گا و یکه شیر خود را در وقت دوشیدن در پستان خود نگاه میکند .

غلبیل (ğ(a.ə)lbél) نـــر . م. (غلبیلونه) غربال .

غلجي (ğalji) نر.ج.نام یک قبیله بزرگ پشتونها است.

غلمینه (ğalmína) ص . ښځ . م. (ج ، غلمینې) نان گندمی.

غله (ğalá) ښځ. م .(ج .غلې) ۱)
حبوباتیکه از آن نان میپزند .مانند گندم،جوار
۲) طعام مطبوخ .

غلی (ğálay) ص.نر. م . ۱)خاموش ،
ارام ۲)دزدانه .

غلیم (ğ(a)lím) نر.م .دشمن .

غماز (ğamā́z) نر.م.(ج غمازان)
شیطان .

غمبوری (ğambū́ray) نر.م.وګ .
غومبوری .

غمجن (ğamj(áə)n) ص.نر.م.ج.
غمگین ،اندوهناک .

غم ځپلی (ğamǰapəlá́y) ص .
نر.م . بستوه اورده .غمزده .

غمزه (ğamzá) ښځ .م .۱)چشمک .
۲) ناز، نخره .

غمی (ğaymáy) نر.م .(ج.غمی)
نگین .

غندل (ğandə́ l) مص. مت. تقبیح
کردن،به بدی یادکردن .

غنم (ğanə́m) نر.م. ج.گند م .

غنم رنګی (ğan(a)mrárgay)
ص .نر.م.(ښځ .غنم رنګه) گندم گون،
گندمی.

غنه (ğána) ښځ.م .بته انبوه خاردار .

غڼه (ğəṇa) ښځ.م .عنکبوت.

غوا (ğwā)ښځ .م .(ج.غواګاني)
ماده گاو .

غوابنکی (ğwā́ṣkay) نر.م.دفه
سوزن.

غوایی (ğwāyáy) نر.م.(ج غوایي)
نر گاو .

غوباړی (ğobā́ṛay) نر.م.خرمگس،
مگس گاو .

غوبل (ğobál) نر.م۱جغل ۲) پایمال .

غوبون (ğobū́n) ص . نر. م .و ګ .
(غوبه)

غوبه (ǧobá) ص نر.م. پاده وان، گاو چران.

غوپه (ǧuPa) ص نب/نر.م.ښځ .ج غوطه.

غوټه (ǧūṭa) ښځ . م. گره.

غوټه (ǧuṭá) ښځ . م. غوټۍ) حمله.

غوټۍ(ǧuṭáy)ښځ .م. شگوفه ، غنچه ، پندوک ٢) گلوبند.

غوجل(ǧojál) نر. م. گاو خانه.

غوچ(ǧowč)ص. نر. م .ج .چقور ، ژرف.

غوڅ(ǧ(o.wa)c) ص .نر . م . ج بریدهٔ قطع.

غوڅېدل(ǧ(o.wa)cedál)مص. ل. قطع شدن.

غورچاڼ(ǧwarčāṇ)ص . نر. م.ج. انتخاب شده.

غورځنگ (ǧorǰáng) نــــــر.م. (ج غورځنگونه) ١)جوش وخروش ، جست وخیز،٢) طغیان آب ،٣) نهضت، جنبش .

غورځول (ǧorǰawál) مص .مت. پرتاب کردن ،انداختن.

غورځې پرځې
(ǧwarǰepárǰe) ښځ .م.، غیرارادی دست زدن،تپ وتلاش .

غورنیکه (ǧo rníka) نر.م. پدرپدرکلان .

غوره (ǧwára) ص .نب.برگریده ، پسندیده ، منتخب.

غوره (ǧ óra) ښځ .م.(ج غورې) لاف وگزاف ، گپ وسخن .

غوریاخیل (ǧoryāxél) نر.م .ج . قبیله از پشتونهااست که منسوب به سړبن است .

غوړ١ (ǧwaṛ) جن.روغن ، چرب ٢)تیل.

غوړ٢ (ǧwaṛ) ص.نر.م .حسین و

غولانځه (ğolā́nǰa) ښـــخ .م . (ج.غولانځې، و . . . غلا . . .) .

غولکه (ğoláka) ښـــخ .م. (ج. غولکې) کمان سنگچل زدن.

غولن (ğolán) ص.نـــر.م.ج. ترسو،بزدل.

غولول (ğolawə́l) مص .مت .فريب دادن .

غولی (ğólay) نر.م.(ج غولي) صحن حويلی و خانه .

غولېدل (ğoledə́l) مص .ل .فريب خوردن .

غوماشه (ğūmā́ša) ښـــخ.م. (ج غوماشې) پشه .

غومبر (ğūmbə́r) نر.م.اوازکبوتر دروقت مستی.

غومبسه (ğūmbə́sa) ښـــخ.م(ج.غومبسې)زنبور.

غومبوری (ğūbū́ray) نـــر.م. کومه ،رخسار .

غونج (ğ wənj) ق.چـــملوک وکلوله .

غونج منج (ğ wə́njmənj) ق.چملوک وپيچيده وکلوله .

غونځول (ğunǰawə́l) مص. مت پهلوبه پهلو گشتاندن به حرکت اوردن .

غونځيدل (ğunǰedə́l) مص.ل . حرکت کردن ، پهلوبه پهلوگشتن .

غوندی (ğū́nday) نر.م.جـــوال دوخانه نی.

غوندې (ğunde) ق.طور،ما نند .

غونډ (ğwanḍ) نر.م . ۱)جماعت ، با صطلاح عسکری نام يک قطعه معين است ، ۲)جمع وفراهم ،۳) کلوله ومدور، پوره کامل.

غونډاری (ğu nḍā́ray) نر.م. کلوله، جسم مدور.

غونډسکه (ğunḍə́ska) ښخ .م .

مقبول ، قشنگ وترتازه ، سرمایه دار و پول دار.

غوړپ (ğuṛáp) نر.م.قرت . جرعه، شوپ.

غوړول (ğwaṛawə́l) مص.مت . چرب کردن .

غوړه‌مال (ğwaṛ a māl) ص. نر.م.(ج.غوړه مالان) شخص چاپلوس ، متملق .

غوړي (ğwaṛí) جن .روغن .

غوړيدل (ğwaṛedə́l) مص. ل. هموارشدن ، گستردن ، شگفتن .

غوز (ğoz) نـــــر.م. (ج.غوزان) چارمغز .

غوزار (ğūzār) نر.م. افگنده ،افتاده برزمين .

غوزارول (ğūzārawə́l) مص .مت. افتيدن.

غوزه (ğozá) ښځ .م . پله ، گل پنبه ، دانه دان مدورهرنبات 3) نوعی اززير

گوشی زنانه است .

غوږ (ğwaẓ) نر.م. (ج غوږونه) گوش .

غوږۍ (ğw a ẓə́y) ښځ .م . گوشی تيليفون ،چهره شكار ، سرگوشی.

غوشايه (ğošāyá) جن /ښځ .م سرگين گاوو گاوميش .

غوښتل (ğūṣtə́l) مــــص. مت خواستن .

غوښتن ليک (ğūṣtanlík) نر. م. (ج ، غوښتنليکونه)درخواست ، ورقه عرض .

غوښلن (ğwaṣlárn) ص.نــــر.م . ج.گوشتی ، فربه .

غوښه (ğwasa) ښځ .م.(ج .غوښې) گوشت .

غوغا (ğawğā) ښـــــــــځ . م.(ج .غوغاوې) شور وغالمغال .

غوغو (ğáwğaw) نر.م .غوغوسگ .

ګوی ، توپ .

غونډک (ğ u nḍák) نــــــــر.م. عنکبوت زهردارکه انرا (غونډل) نیز میګویند.

غونډمشر (ğwandmašər) نر.م ع.رتبه بالا تراز جګړن.

غونډمنډ (gwandmənḍ) ص. نر.م.۱)مدور، کلوله، ۲)مجازا فربه،چاغ .

غونډوسکی (ğunḍūskay) نر.م. توپ توپ بازی، کلوله .

غونډول (ğ u nḍawə́l) مص. مت .۱)جمع کردن ، کلوله کـــــــردن، ۲) اندوختن.

غونډه (ğwánḍa) بنخ .م. جلسه اجتماع ، ۲) سنګ ویا کلوخ که به دست زده می شود.

غونډۍ (ğ ū nḍə́y) بنخ .م .تپه خاکی.

غونډیدل (ğūnḍedə́l) مص.ل . جمع شدن ــ اجتماع کردن.

غونه (ğū́na) بنخ.م .رنګ وچهره.

غونی (ğūnoy) نــــــــر.م.موی بدن، پوست بدن .

غویمینډ (ğwaymánḍ) نر . م . ۱)جغل کردن ګندم به ذریعه ګاو، ۲) ازدحام غیر منظم بر پا نمودن .

غویمه (ğway a má)ص. بنخ . م.ماده ګاو نرطلب .

غویی (ğw a yáy)نــــــــر.م. (ج. غوایان) نرګاو.

غه (ğa)ض. مخفف (هغه).

غیرتمن (ğayratmán) ص.نر.م.ج با غیرت ، غیرتی .

غیږ (ğeẓ) بنخ.م. ۱) کنار ، آغوش ؛ کشتی ګیری.

غیور (ğayūr) ص.نر.م.ج. بسیار دلاور ، ۲) با ناموس، ۳)سالک.

ف

ف(fe) ښځ .م.(ج .فی ګانې)حرف سی و یکم الفبای پشتوو حرف بیستم الفبای عربی است.

فارغول (fārigawə́l) مص .مت .خلاص کردن .

فکاهي (fakāhí) ښځ . م . مسخره ،مزاح .

فوځ (fawʒ́) نر.م.(ج فوځونه) فوج ، لشکر .

ق

ق (qāf) نر.م.حر ف سی ودوم الفبای پشتو و حرف بیست ویکم الفبای عری است .

قلار (qalā́r) ص.نر.م.ج.قرار،ارام.

ک

ک(kā(f,p))نر.م.حرف سی وسوم الفبای پشتو وحرف بیست دوم الفبای عربی است .

کابو (kābū́) ق .نزدیک ، پهلو، تقریبا .

کارغه (kārğә́) نر.م (ج .کارغان) زاغ سیاه .

کارګه (kārgә́) نــــــــر.م. (ج.کارګان)و ګ .کارغه .

کاروان (kārwā́n) نــــــر . م . (ج . کاروانون) قافله .

کارول۱)(kārawә́l) مـــــص . مت. ۱) استــــــعمال کردن،۲) به کار انداختن ؛ ۳) مصرف کردن.

کارول۲)(kārawә́l) مص. مت . پاک کردن و یا کندن جوی.

کاری (kārә́y) بنځ.م.کجــــاوه ، سبدکلان که از خمچه ساخته میشود .

کاږل (kāẓә́l) مص .مت .کشیدن .

کاږه (kāẓә́) نر.ج .کج .

کاسه (kāsá) بنځ .م .ظرف نان خوری.

کاسه ګرب(kāsagrab) نر.م. سنګ پشت .

کاسی(kāsə́y) ښځ .م. چـــرم سنګچل پرانی غوله کمان ، کاسه فلاخن .

کاسیر (kāsír) ص.نر.م .ج.زانی ، بدکار.

کاش (kāš) نر.م.(ج کاشونه) پوش تمانچه ، کمان زین .

کاشکې (kāške) ارمـــان، افسوس .

کاکا (kākā́) نر.م.برادرپدر ، عم .

کاکړ(kākáṛ) نر.م. ج.نام طایفه ازپشتونها .

کال (kāl) نر.م(ج . کلونه)سال .

کالنۍ(kālanə́y) ښـــــځ .م. ج سالنامه .

کالي (kālí) نر.ج.۱)اســـــلحه ۲)لباس ، پوشاک ، زیور .

کالیزه (kālíza) ښځ .م .سالگره .

کام (kām) نر.م. (ج کامونه) قوم .

کان(kān) نر.م.(ج کانونه) معدن.

کانټه (kānṭá) ښځ.م. جـــاروب کلان.

کانګه(kānga) ښځ.م.قی .استغراق

کانه (kāná) ښځ.م.واقـــــعه غیر متر قب ،آزمایش شوم و بد.

کاڼه (kāṇə́) نر.ج. جمع مـــذکر کوڼ به معنی کر.

کاڼی(kāṇáy) نر.م.(ج کاڼي)۱سنګ لشـــــــم دریائی ، سنګ کلوله خورد ، ۲) سنګ ترازو،۳)نګین قیمتی .

کاواک (kāwā́k) ص.نر.م.ج .۱) سست و چیزیکه در معرض سقوط باشد ، ۲) مجوف.

کاوون(kāwū́n) نر . م. نام کوه است در غرب دره‌الیشنګ و در شرق ولسوالی تګاب موقعیت دارد.

کب(kab) نر.م.(ج، کبان) ماهی ، حوت.

کبا(kabā́) ښځ . م . تحفه که از طرف داماد برای مامای عروس داده میشود.

کبډي(kabaḍí) ښــــــــځ . م.(ج . کبډۍ) بازی معروف است.

کبرجن(k ıbərján) ص.نــر.م.ج .

۱) متکبر ، مغرور ؛ ۲) نا شکر.

کبړ(kabáṛ)نر.م.کمند اسپ ، ریسمان لک و ضخیم که به آن اسپها را بسته میکنند.

کبل(kabál) نر.م.گیاه معروف است.

کبله (kabála) ا د. ازین سبب ، ازین لحاظ.

کبلی (kabláy) نر.م. ۱) بچه آهو ، ۲) یک نوع مر ض کشنده اطفال (تیتانوس).

کپر(kapár)ص.نر.م.بلندی و چقوری ، نا هموار.

کپری(kaparə́y) ښخ . م . استخوان سر، جمجمه.

کپړه(kapṛá)ښځ.م. لباس. رخت.

کپه (káp a)ښخ . م.گوله ، لقمه کلان.

کپۍ(kapə́y) ښـخ . م . پایزار ، کفش که آنرا پنی نیز گویند.

کپیدل(kapedə́l) مص . ل. لرزیدن از جهت ترس و بیم و یا از خنک و غیره.

کتاب پلورنځی(kitābPlo-ranǰə́y) ښخ .م.کتاب فروشی.

کتار(katā́r) نر . م (ج . کتارونه) قطار ، لین مسلسل.

کت بوزی(katbózay) نر.م. پوزبند حیوان.

کتره(katrá)ښځ.م. ۱) پارچه گوشت و نان ، ۲) طنز با اشاره و نـاز سخن گفتن.

کتغ(katə́ǧ) نر.م . سالن.

کتل (k a tə́l) مص . ل .دیدن نگریستن، ۲) انتظار.

کتنځی (katə́nǰay) نر.م. معاینه خانه.

کته ۱) (káta) ښځ .م. . پالان خرو اشتر.

کته ۲) (kə́ta) ق . پائین ، زیر.

کټ(kaṭ) نر.م(ج ،کټونه) چارپائی.

کټاره(kaṭā́ra) ص. ښځ ، م. لغتی ، گاویکه در وقت دوشیدن لغتک میزند.

کټ باڼ (kaṭbā́n) نر.م.بافنده چارپائی.

کټپون (kaṭbū́n) نر.م.مُنج چارپائی.

کټپوز (kaṭpū́z) نر.م.پوزبند حیوان.

کټ کټ (kəṭkəṭ) نر.م.آواز خنده قهقه.

کټ مټ (kə́ṭmaṭ) ق. عیناً، بعینه.

کټمل (kaṭmál) نر.م. خسک.

کټو (kaṭáw) ښځ.م. دیگ گلی.

کټوری (kaṭoráy) نر.م. اياغ ، جام.

کټه (kaṭá) ص.نب.کلان ، جسیم.

کټه گوته (kaṭagóta) ښځ . م. شصت کته ، انگشت کلان.

کټی (kaṭáy) نر.م۱) چوچه گاومیش ۲) کاه ماش، ۳) چوب ا ندازه کردن شیر.

کټۍ (kaṭə́y) ښځ . م. دیگ متوسط گلی.

کټېدل (kaṭedə́l) مص .ل. حرکت دادن ، کوچیدن ۲) تورخوردن.

کټیېل (k a ṭeyə́l) مص.مت . ۱) کورپه کردن موی بصورت غیر منظم، ۲) قطع کردن شاخچه های درخت و غیره.

کجاوه (kajāwá) ښځ . م. سبد که از شاخچه های نازک ساخته میشود.

کجل (kajál) جن . سرمه که در مسکه حل شده باشد ، دوده چراغ که با سرمه مخلوط میکنند .

کجی (kajáy) ص .نر.م ۱) کج پای ، ۲) شخص مخل.

کجیر (kajír) نر . م . ۱) کرگس ، پرنده کلان کوهی ، ۲) دانه که زیر گلون پیدا میشود.

کچ (kač) نر .م. اندازه.

کچر (kač (ə.á)r) نر.م. قاطر.

کچکول (kačkól) نر.م. (ج . کچکولونه) کیسه گدایان به شکل بیضوی ساخته شده باشد که گدایان در آن چیز های گدایی جمع میکنند.

کچ گر (kačgár) نر.م.ج.پیمایشی، نقشه کش.

کچنۍ (kačnə́y) ص. ښځ . م زن فاحشه ، زن بدکار.

کچسول(kačawə́l) مص.مت.
اندازه کردن،گز کردن، پیمایش نمودن.

کچه۱) (káča) ښځ . م. اندازه.

کچه۲) (kačá) ص . نب ؛ ۱) خام،
۲) اصل کم رنگ،۳) منفعل و خجالت
کشیده.

کچه (ką́ča) ښځ . م. ۱) انگشت
کوچک ؛ ۲) صدای دفع بز.

کځ(kac) نر.م. زمینکه به ساحل دریا
شیله و مجرای سیل نزدیک به دامنه های
کوه و یا بین دره کوه بچه و یا دو غونډی
واقع باشد .

کځوړه(kac ú ṛa) ښځ . م.
خریطه .

کدو سری(kadūsáray) ص.
نر.م.(ج کدو سري) بی عقل آدم بی
معنی ، ۲) خالي مغز.

کډ به(kaḍbá) ص.نب. خانه بدوش.

کډوله (kuḍə́la)ښځ .م.خس پوشک.

کډون(kaḍán) ق . با عـــایله معه،
فامیل .

کډو (kaḍ ū́) نر.م.(ج.کډوان)
کدو.

کډوال(kaḍwā́l) ص. نر. ج .
۱) عایله دار ؛ ۲) خانه بدوش.

کډو سری (kaḍūsáray) ص.
نر. م .و ګ .کدوسری.

کډه(káḍa) ښځ . م.(ج .کډې)
عایله ، زن منکوحه،۲) کوچ.

کر(kar) نر.م. کشت ، زراعت .

کراړ(krāṛ)ص. نر . م . ج . محکم
سخت .

کراسته (krā́sta) ښځ . م. نمد.

کراکښ (krákaṣ) ص.نر.م.ج.
کرایه کش.کسیکه اموال دیگران را در
بدل مزد انتقال میدهد.

کربوړی(karbóṛay) نر.م .شلند
کوهی.

کربوسکه(karbū́ska)ښځ . م .
پنبه .

کرچ(krač) نر .م. شودیار بیل ،
پاي بیل زمین.

کرده(kardá)ښځ .م.۱) قواره ،
شکل،چهره ، ۲) کار ، عمل،کار و بار.

کرړه(kárṛa) ښځ . م. ۱) سلا له

نسب۲) نام جمعیت بزرگ پښتون که بر چند طایفه مشتمل است.

کرل (karəl) مصر. مت. کشت کردن کاشتن.

کرمن (karmán) نر.م. ۱) بیخواب شخصیکه از بیخوابی گنگس شده باشد۲) کرمی ، کرم خورده.

کرن (k rən) ص . نر.م.ج. لاغر ، کیف ، ضعیف .

کرندوی (karəndóy) ص . نر. م. ج .دهقان ، زارع.

کرندی (kranday) نر.م. کلندیک سره که نوک آن تیز باشد.

کرنډ (kranḍ) نر .م. منجمد، ریم سخت شده و بسته شده روی زخم و دانه.

کرنه (karəna) ښځ . م. زراعت.

کروړ۱) (kr(o.u)ṛ) عد (ج.کروړونه) ۱۰۰۰۰۰۰۰ ،ده ملیون .

کروړ۲) (kroṛ) ص.نر.م. ج. سخت، آهنین، محکم .

کرونده (karwandá) ښځ. م(ج کروندې) ۱)کشت ، زراعت۲) زمین زراعتی ،مزرعه .

کرویږه(karweẓa) ص.نب.سست و بی مغز ، بی فکر۲)کاواک.

کره۱) (kara) ص .نب . مرادف کور به معنی خانه .

کره۲) (kəra) ښځ .م. بیل .

کره۳) (kará) ص.نب. خالص صاف.

کره۴) (kara) ښځ . م.(ج کرې) چوری ، نوع از زیورات است.

کره کتنه (karakatə́na) ښځ . م نقد ، انتقاد ، نقد ادبی.

کرهڼه (karhā́ṇa) ښځ . م. زراعت کشت کردن.

کریاب (karyā́b) ص.نر.م.ج.معطل ، محتاج ، بیکارودرمانده .

کرېب (kreb) نر.م.رکاب اسپ .

کریچ (krič) نر.م.کرچ ، نوع ازشمشیر.

کریځ (karíǰ) ص.نر.م.دهقان ، بزرگر.

کریړ (karéṛ) ص.نر.م.ج.سنگ جغله، نوع ازسنگ سفید خیلي سخت ، سنگلاخ .

کریز (kuréz) نر.م.پرریختاندن طیور، استراحت دادن طیور.

کړ (kaṛ) ف.ریشه فعل است .

کړاسو (kṛāsū́) ص.نب. ۱)چملک، ۲)پوده .

کړاغ (krāğ) ص.نر.م .ضعیف وناتوان ،۲)زاغ.

کړاو (ka ṛā́w) نر.م(ج.کړاوونه) غم واندوه ،زحمت .

کړايي (kaṛāyí) ښځ .م کراهی ، ظرف معروفیکه دران جلبی وغیره میپزند.

کړپ ۱) (kṛap) نر.م.اواز افتادن و بهم خوردن ظروف و غیره .

کړپ ۲) (kṛap) ق.ناگهان ،فوری، دفعتا.

کړپندوکی(krapandū́kay) نر.م ۱)غضروف، ۲)شخص پرگوی.

کړپوز(kṛapū́z) نر.م.پوزبند شتر

کړپ وکړوپ

(kṛapukṛū́p) نر.م.شوروغوغا،صدا حرکت دادن و بهم خوردن ظروف وغیره.

کړپول ۱)(krapawə́l)مص.مت. باهم زدن و حرکت دادن ظروف وسنگها وغیره.

کړپول ۲) (kṛapawəl) مص.ل . گپ زدن چتی و بی اراده .

کړپه(krapa) ښځ .م.راه لشم ناهموارکوهی .

کړپهار(kṛapahā́r) نر.م.صوت ، ۱)اوازباهم خوردن ظروف و غیره، ۲)اوازمستقل پای انسان و حیوان که دراثنای رفتارکوه وسنگ پیدامیشود.

کړتن(kṛatə́n) ص.نر.م.ج. پرگوی.

کړس(kṛas) نر.م /صوت ۱)اواز شکستن چوب ،۲)گفتگوی جنگ امیز .

کړسول(kṛasawə́l) مص .مت. لت و توب باسیلی زدن.

کړشب (kaṛšáb) نر.م .جای عمیق بین دوتپه .

کړشوپ(kaṛšū́p) ص.نر.م.ج. بي دندان.

کړکچو (karkačó) نر.م. شور، غالمغال.

کړکی۱) (kərkáy) ښځ.م. دریچه، کلکین، روز نه.

کړکی۲) (kárkay) نر.م.نی قلم، نی چلم .

کړکېچ (karkéč) نر.م. جنجال، لجاجت.

کړکیچن (karkečán) ص.نر.م.ج . ۱) لجوج ، ادم لجوج،کج بحث، ۲) مغلق

کړل (kral) مص.مت .کردن .

کړنګېدل (krangedə́l) مص .ل اواز با هم خوردن چیزهای فلزی وشیشه ای.

کړنلاره (kr(a.ə)nlā́ra) ښځ. م.پروګرام ، دستورالعمل ، خط مشی .

کړنه (krána) ښځ م. کردار ، عمل .

کړوپ (krū́p) ص .نر.م.ج .منحنی، خمیده.

کړویول (krūp a wə́l) مص.مت.خم کردن ، منحنی ساختن.

کړول (karawə́l) مص.مت . ۱) آزار دادن ، جور دادن ؛ ۲) کباب کردن، بریان کردن.

کړه وړه (krə wrə́) نر . ج. ۱) شکل و شباهت،۲) افعال و اطوار ، کردار .

کړی (karáy) ښځ . م. ۱) حلقه، ۲) کلاوه تار ؛ ۳) سلسله.

کړیځی (karecáy) ښځ . م . کرم جگر حیوانات.

کړېدل (karedə́l) مص.ل. ۱) پریشان و اندوهگین شدن ؛ ۲) سرخ و برشته شدن کباب ، ۳) دور خوردن چیز بروی آتش.

کړیغه (kriğa) ښځ .م. صدای مهیب و مخوف.

کړیکه (kríka) ښځ . م . و ک کریغه .

کزلاخ (kazalā́x) قزه لاق ، جل.

کږدی (kazdə́y) ښځ.م. غژدی خیمه سیاه کوچیها.

کږل (kazə́l)مص.مت.بدشگون دانستن .

کږلیچ (kazléč) نر.م. کج گردیشی ، گولای.

کږول (kazawə́l) مص.مت. کج کردن.

کږیدل (kazedə́l) مص.ل. کج شدن.

کسات (kasā́t) نر.م انتقام .

کست (kast) نر.م (ج کستونه) بغض، عناد.

کسرمن (kasə́rmán) ص.نر.م.ج.معیوب ، نقصانی.

کسی (kə́say) نر.م.مردمک چشم .

کشاله (kašālá) نر.م.لانجه، جنجال، مسلۀ پیچیده وحل طلب .

کشر (kašár) ص.نر.م. (ج کشران) خوردسال ،این صفت برای ذوی الغقول استعمال میشود .

کشړوپ (kašṛū́p) ص.نر.م.ج. بی دندان .

کشکارل (kaškārə́l) مص .مت. تحفیض سَك برای حمله .

کشکودل (kaškodə́l) مص.مت. کش کردن .

کشکی (káške) ند.افسوس و ارمان .

کشمالی (kašmāláy) نر.م.(ج کشمالي) گل ریحان ن،نازبو.

کش وکړپ (kašokṛáp) نر.م . ۱) کشمکش ، جنجال ،۲) اواز حرکت پای .

کشول (kašawə́l) مص.مت . کش کردن ، تمدیدکردن .

کښ (kaṣ) نر.م . ست و سلا .

کښت (kəṣt) زراعت ، کشت ، مزارع۲) قسط.

کښتګر (kəṣtgar) ص.نر.م بزرگر ، دهقان .

کښتنی (kṣatanáy) ص.نر.م زیرین، پائین .

کښته (kaṣtá) ښخ.م.اشتق زردالو ، زردالوخشک.

کښل (ksə́l) مص.مت. ۱)کشیدن ، خارج کردن ،۲)نوشتن ،نقاشی کردن ، رسم کشیدن .

کښندی (ksəndáy) نر.م.
یخمالک.

کښیباسل (ksebāsə́l) مص.مت.
گرفتار کردن.

کښنول (kṣenawə́l) مص.مت.
نشاندن ، نصب کردن ،توقیف کردن .

کښیوتل (kṣewatə́l) مص .ل .
گرفتارشدن ، به مصیبت دچارشدن .

کک (kak) نر.م ۱) ذرهٔ خس ، ۲)ساجق،قند سیاه ، ۳)نوعی از چوچلی (پرنده) .

ککاو (kakāw) ښځ.م.درخت مناطق گرم سیر است که تا ۶متر بلندی داشته برگ های ان بیضوی و کلان میباشد رنگ چوب سرخ ان .

ککره (kákara) ښځ.م (ج.ککرۍ) جمجمهٔ تالاق سر .

ککرۍ (kakoráy) ښځ.م چوب ضخیمی که بغرض عبوربالای جوی انداخته شود .

ککرۍ (kakróy) ښځ .م.سنگ سانه .

ککړ (ka kaṛ) ص.نـــــر.م.ج ۱)اغشته الوده ، ۲)فساد پیشه فتنه انگیز

ککوی (kakoy) نر.م. هدهد.

ککوی (kakə́way) نر.م. مرغ باران طلبک.

کلپ (kalp) ص.نر.م.ج ۱) زرناسره وسکه ناچل، ۲) منـــــافق، ۳) درموقع مبالغه بمعنی سخت وغیره.

کلکل (kalkál) نر.م. شور،غالمغال ، گفتگو.

کلکول (klakawə́l) مص. مت سخت کردن ،محکم کردن ،قوی کردن.

کلل(kəlál) مص.مت. اندازه کردن، پیمایش کردن ،تعین نمودن مسافه بین چند چیز.

کلمه (kulmá) ښځ .م. روده.

کلن (kalán) و ر . ساله . لفظ منسوب به سال که با عدد استعمال میشود مثلاً اته کلن – هشت ساله .

کلنګ(kaláng) نر.م.(ج.کلنګونه) ۱) نذر نغدی و جنس ایکه در اوقات معین سال از طرف اشخاص و اغنیا به مستحقین آن داده میشود ؛ ۲) چیزیکه عروس از خانه پدر به خانه شوهر با خود

آورده و به اقربای شوهر خود تقسیم میکنند.

کلو ښته (klóṣta) ښــــــخ . م.
۱) موی غنچه ۲) بیده علف ۳) نوعی از تازیانه .

کله (kə́l a) ق. ۱) کی ، چه وقت ۲) گاهی.

کلی(kálay) نر.م. قریه ، ده .

کلیچ (klečˇ) ص.نر.م. ج. سر دوز یا تار سخت تابیده و شخ.

کلیز(kalíz) ور. سالگرد ، جنتری.

کلیوال (kaliwā́l) ص.نر.م.ج .
۱) هم قریه ۲) دهاتی .

کمپار (kampā́r) ص .نر.م. کلال.

کمرغوږی (kamarǧwáẓay)
ص . نر. م. شخص متوسط العقل .

کم کانی (ka,kanay) ص.نر.م. سنگ مثانه.

کمکی (kamkáy) ص.نر.م.خورد و ریزه.

کملی(kamláy) ص.ښځ.م. زن دعوایی که از بین دو نفر مدعی و مدعی علیه جهت رفع نزاع شان به ثالث داده شود.

کمندری(kamandráy) ص.نر . م. قد پست .

کمیس (kamís)نر.م(ج .کمیسونه) پیراهن .

کنجوس(kanjū́s)ص.نــــر.م.ج . بخیل ، ممسک.

کنځا(kanǰā́) ښځ.م(ج. کنځاوې) دشنام.

کنځر(kanǰaṛ)نـــــــر.م .لحاف.

کنځل (kanǰə́l)نر.ج.دشنام دادن.

کنډ(kand)نر.م.ژند درویش.

کندغالی(kandǧā́lay) نر.م . (ج کندغالي)چقوری.

کندل (kəndə́l) مص.مـــــــت. چقور کردن.

کنده (kánda) ښځ .م(ج .کندې) چقوری طویل کم عرض .

کنډه (kanḍ) جن.(ج.کنــــــډونه/
۱) گند ،صمغ عربی ۲)پله خام .

کنډاس (kanḍā́s) ص.نر.م .ج. شخص دندان افتاده، شخصیکه چند

دندان ان افتیده باشد.

کنډک (kandák) نـــــر.م. (ج.کنډکونه) ۱) یک قســـمت از رمه گوسفندان، ۲) دراصطلاح عسکری جماعت ۳۰ نفری عسکر ۳) پارچه ویا حصه ایکه از کدام چیز جدا شود.

کنډ کپر (kandkapár) ص.نر.م. ج. ناهموار.

کنډک مشر (kandakmášər) ص.نـــــر.م. به اصطلاح عسکری کرنیل.

کنګل (kangal) نر.م. (کنګلونه) یخ، منجمد.

کنګو (kangū́) جن، زعفران.

کنګوله (kangolá) ښځ.م.کنګینه انګور، ظرف خاکی که در آن انګور نګاه میکنند.

کنګی (kangə́y) ښـــځ.م. لوحه سنګ قبور که آنرا شنخته نیز میګویند.

کنل (kanə́l) مص.مت.کندن، حفر نمودن، حک نمودن.

کنوبی (kanóbay) نـــــر.م. شوربائیکه در تهٔ دیګ باقی می ماند.

کنه (kána) اد.حرفسیت که بصورت تاکید و تصدیق موضوع استعمال میشود مثلاً کنبینه کنه (بشین نې).

کنه (kaná) ښځ.م. شبش حیوانات.

کنۍ (kanə́y) ښځ.م. ۱) جال ګرفتن ماهی ۲) ګوشهٔ ګرد زمین.

کناوه (kanāwá) ښـــځ.م. (ج، کناوې) نعلین چوبی.

کنېدل (kanedə́l) مـــص. ل.کر شدن.

کوپ (kūp) ص.نر.م.خمیده پشت.

کوپړۍ (kopṛ ə́y) ښـــځ.م.ج. جمجمعه کاسه سر.

کوپول (kūp a wə́l) مـــص مت.خم و منحنی ساختن.

کوت (kwat) ص.نر.م (ج کوتونه) چین، چملوک.

کوتر (kawtár) نر.م.(ج.کوترې) کبوتر نر.

کوتره (kawtára) ښځ.م(کوترې) کبوتر ماده.

کوترۍ (kutráy) نر.م.ج.قسمی از بوته ایست که دانه های سرخ دارد.

کوټ (koṭ) نـــر.م.(ج. کوټونه)
۱) قلعه ، حصار، ۲) انبار، ۳) قلعه مستحکم ، قلعه کلان جنگی.

کوټخه (koṭə xa) ښـــځ. م.(ج. کوټخې)اطاق خورد.

کوټگی (koṭgáy) نر.م(ج کوټکي) قلعه خورد.

کوټنی(koṭanə́y) ښـــځ. م. ج. حجره خورد ،اطاق خورد.

کوټوال (koṭwā́l) نـــــــر.م. (ج.کو ټوالان)قلعه دار ، عسس .

کوټه۱) (koṭá) ښـــــــځ. م. (ج کوټي) اطاق .

کوټه۲)(kwáṭa) ص.نب . توده،انبار.

کوټه۳) (k oṭá) ص، نب . ناچل، نابکار ، قلب ،ناسره.

کوټی (kū́ṭay) نـــــــــر.م. (ج. کوټي)کره خر .

کوټی(koṭə́y) ښځ .م .قصر .

کوچ (k wač) جن . مسکه .

کوچنی (k u čnáy) نـــــر.م. (ج کوچنیان)طفل خورد .

کوچی (kočáy).نـــــــــــر.م (ج.کوچیان) خانه بدوش .

کوچیدل (kočedə́l) مص.ل. کوچ کردن .

کوڅه (kūcá) ښځ .م.(ج.کوڅې) کوچه .

کوڅه درب(kocadráb) نر. م.یله گرد،کوچه گشت .

کوڅه ډب(kocaḍáb)نر.م. وک. کوڅه درب.

کوڅی(kawcə́y) ښځ .م .ج. گیسو .

کودوړی (kawdū́ṛay) نر.م. (ج کودوړي) تیکر، سفال .

کوده (kawdá) ښځ .م (ج.کودې) قوده ، دسته گیاه یا گندم وغیره .

کودی (kawdáy) نر.م. تیکر ، سفال ، ظرف گلی شکسته .
وک . کودوړی.

کودی (ka wdáy) نـــر.م .پسر کواسه .

کوډخه (kūdáxa) ښځ .م. خس

پوټک ،برجک .

کوډگر (kodgár) ص.نر. م. ساحر، جادوگر.

کوډله (kūḍ á la) ښځ .م . وَنَه. کوډخه .

کور۱) (kor) نر.م .(کورونه) خانه، حویلی ۲) جهیز عروس، ۳) صفه چوبی که بران کالاورخت خوابهای خانه چینند.

کور۲) (kwa r) نر.م .ج ، انگور.

کوراړی (kurāṛay) نر.م. (ج.کوراړي)کردکوچک زمین زراعتی.

کوربه (korbá) ص.نر.م. صاحب خانه ، مهماندار.

کورت (k orə́t) جن .قروت .

کورټ(kurəṭ) ق!صاف و واضح، ۲) هرگز ، قطعاً.

کورخه (kwárxa) ښځ .م (ج.کورخې) لوبیا .

کورداري (kordārí)ښځ .م. روابط جنسی بین زن و شوهر.

کورکمن (kurkamán) جن . زرچوبه.

کورکورکه (kūrkūráka) ښځ . م .نوعی از فاخته که رنگ سرخ مانند دارد.

کورگډی (korgáḍa y) ص.نر. م . خانه خراب .

کورگی (korgáy) نر..م .(ج.کورگي)خانه خورد .

کور نی (koranáy) ص.نر .م. خانگی ،داخلی ، مربوط خانه .

کورنۍ(koranə́y) ښځ .م.ج . خاندان اهل بیت ، فامیل .

کورواکی (korwākay) ص.نر. م . اختیار دارخانه .

کوروالا (korwālā) نر.ښځ .م.ج . ۱)متاهل، ۲)صاحب خانه ، ۳) عیال دار

کوروداني (korwadānī́) ښځ.م . خانه ابادی ، تشکر .

کوروورانی (korwrānay) ص نر.م.خانه خراب .

کوروکهول (kor ukahól) نر م.خانه و دودمان ، کنایه از موافقه و محبت با همی.

کوری (kwaráy) نر.م.۱) ترنگن ،

کاه کش ۲) پوزبند لخی حیوانات .

کوریخ (kurí̈ǰ) نر.م. کریز. پروبال کهنه ریختاندن.

کوړکه (kuṛə́ka) ص. ښځ . م. ماکیان کرک .

کوړمه (koṛmá) ښـــــځ .م. (ج . کوړې) خاندان ، اهل بیت.

کوړنج (kwṛanj) نر.م. ناله سگ در وقت زدن و افگار شدن.

کوړی(kawṛáy) نــــــر.م. (ج . کوړي) آونگ چـــــــــوبی (هاوند چوبی).

کوړوی (kūṛwáy) نـــــر.م. (ج . کوړوي) ۱) ظرفی است که با آن گندم پیمانه میکنند که تقریباً یک چارک کندهار یا دو نیم پاو کابل ظرفیت دارد، ۲) سبد خورد لخی.

کوز(kūz) ق. پائین ، زیر.

کوزده (kazda) ښـــــــځ.م. (ج.کوزدې) نامزادی.

کوزول (Kūzawə́l) مص.مت. پائین کردن.

کوزه (kūzá) ښځ.م.(ج . کوزې) آفتابه گلی و مسی .

کوزیدل (kūzedə́l) مص .ل. پائین شدن.

کوږ (Koẓ) ص.نر.م. ۱)کج ، خم، ۲) منحرف ، دو روی.

کوږ (Koẓ) نر.م. کفتار، یکنوع حیوان درنده است .

کوږل (Koẓə́l) مص. مـــــــت . ۱) پوست کردن حـــــیوانات، ۲) لباس کشیدن، ۳) بیرون کردن .

کوږل (Kūẓə́l) مص . ل . کوشش کردن ، زحمت و محنت کشیدن.

کوښه (káwṣa) ښـــــــځ .م . (ج. کوښې) کفش مخصوص زنانه .

کوغ (kwağ) نر.م .بقـــــه کلان .

کوغ(kūğ) ص.نر.م .خمـــیده.

کوغالی(koğā́lay) نــــــر.م . (ج.کوغالي)۱) چقوری ، ۲)خانه محقر، ۳) جای چقوری که دربین برنج برای قروت وروغن میسازند.

کوک (kūk) نر.م. پیاز، پیاز کوهی .

کوک (kūk) نر.م . گوسفندی

که اصلا گوشها نداشته باشد .

کوکاره (kūkāra) ښځ .م (ج کوکارې)فریاد ، غوغا .

کوکرې (kokré) ښځ . ج . تراخم چشم .

کوکری (kukray) نر.م . (ج. کوکري)چوچه سگ .

کوکنار (koknār) نر.م. ج . خاشخاش .

کوکو (kuku) ص.نب . چیزی مقبول و پسندیده (اصطلاح اطفال).

کول (ka wə́l) مص .مت. کردن.

کولمه (kūlmá) ښځ .م.(ج.کولمې) روده.

کنډوالہ (kandwāl(a)) ښځ .م. (ج .کنډوالې) ویرانه٬ خرابه ،اثار یا ابادیهای قدیم .

کنډول (kandól) نر.م، ظرف اب خوری گلی ، ظرف نان خوری گلی.

کنډه (kandá) ښځ .م .ترازوخورد زرگرودوافروشی.

کنستل (kanastə́l) مص.مت.کندن ، چقور کردن.

کنکرک (kankarák) نر.م . یخ منجمدشده .

کنګاش (kangāš) نر.م.ملا، مشوره ،مصلحت.

کنګال (kangāl) نر.م. ظرف ابکش شده .

کنګخر (kangxár) نر.م.ج.خس وخاشاک که‌سیلاب اورده باشد .

کنګس (kangə́s) نر.م.افتادن ، بدری خودن.

کولنډ (kolánd) نر.م . قلاده چوبی که بگردن گاو یا سگ جهت جلوگیری از گریز میاندازند.

کولول (kūl a wə́l) مص . مت. ۱) چیـــزی مدور را لول دادن ، ۲) چیزی را به سبب ریختن تیزاب سست کردن و جوشاندن.

کوم (kaw(á.ə)m) ف.میکنم.

کوم (kūm) ض. کدام .

کومبار (kūmbār) نر.م. کلال.

کومڼ (kūmáṇ) نر.م. پژمرده و گندیده.

کوناټ (kūnāṭ) نر.م. پیچ بیضه٬بیخ بیضه و کوزه و غیره.

کوناټي (kūnāṭí) نر.م.ج .سرین.

کونج (kw á nj) نـــــــر.م. (کونجونه) گوشه .

کونجکه (kūnjáka) ښـــځ.م. (ج .کونجکي) خرمهره.

کونجي (konjí) ښـــــــځ.م. (ج . کونجی‌، کونجیاني) کلید.

کوندرى (kundráy) نـــر.م. (ج . کوندري) ۱) دستر خوان ؛ ۲) روی لحاف ۳) چقوری.

کونډ (kw a nḍ) ص. ښځ ، م . ۱)شخص زن مرده٬ ۲) سر کوه .

کونډه (kw á nḍa ص. ښځ.م.(ج . کونډې) بیوه.

کونډېدل (k wan ḍedál) مص . ل. بیوه شدن.

کونسټ (kwansáṭ) ص.نر .م. ۱) بیخ درخت ، ۲ شل و شوټ.

کونګ (k ung) نـــــر.م. (ج ، کونګان) بوم ، جغد.

کونه سوى (kwanasóway) ص.نر.م. ته دیگی سوخته .

کونیکبر (kūnikábar) نر.م.ج خرچنگ ، چار پا یک ، سرطان.

کوڼ (kūṇ) ص.نر.م . (ج (کاڼه) کر.

کوهړ (kūhaṛ) نر.م. تازیانه سخت و محکم.

کوهی (k(ū.o)háy) نـــــر.م. (ج. کوهیان) چاه.

کوی (káw a y) نر.م. چیچک یک مرض ساری است.

کویلی (kweláy)نـــــــــــر.م. (ج ، کویلي) ته دیگی.

کوین (kawyín) نر.م. در بعضی مناطق پښتون نشین نکاح را میگویند.

کهول(kahól) نر.م. خـــــاندان ، اهل بیت.

کیازه (kayā́za) ښځ.م.لعاب دهن.

کیدل (kedál) مص.ل. شـــــدن ، پیدا شدن .

کیر (kīr) جن ، شـــــــیر برنج.

کیړی (keṛə́y) ښځ.م.ج. چپلی مخصوصی است که از چرم و منج میسازند.

کیږدی (kiẓdáy) ښځ.م.ج. غژدی ، خیمه ، د پسرلی په وخت کی راشه چی تور اوربل درته کیږدی و دورمه (لنډۍ)

کیسه (kisá) ښځ.م.(ج.کیسې) قصه .

کیسۍ (kisə́y) ښځ.م.ج. چیستان ،

کیمنډل (kemanḍə́l) مص.مت. ۱)مشتمالی کردن ، تخته کردن ۲) چاپی کردن.

کیندل (kində́l) مص.مت.کندن.

کیڼ (kīṇ) ص.نر.م. ج. چپ.

کیڼ گرځ (kīṇgə́rǰ) نر.م. قوماندہ عسکری است بمعنی طرف چپ دور بخور.

کیوتل (kewatə́l) مص .مت .مبتلا شدن ، گرفتار شدن.

گ

گ(gāf) نر.م .حرف سی و چهارم الفبای پشتو است.

گاټه (gāṭə́) ص.نب. ؛ ۱) مایع غلیظ، ۲) قطع، خشک شدن آب جوی و غیره.

گاټی (gā́ṭay) نــــر.م. (ج.گاټي) ۱)تخم چشم ، کره چشم، ۲) سنگچل غولک.

گاډۍ (gāḍə́y) بنځ . م. عراده ، بگی ، ټانگه.

گډون(gaḍū́n)نر.م. اشتراک ، اجتماع.

گارگوټي (gārgū́ṭi) ص.نب.موی مجعد و به هم پیچیده.

گازره(gāzára) بنځ.م(ج.گازرې) زردک.

گالل (gālə́l) مص.مت. برداشت کردن ، تحمل کردن ، غمشریکی کردن.

گام (gām) نر.م.(ج.گامونه) مسافه بین دو قدم.

گانده(gā́nda) بنــــځ.م.آینده ، مستقبل فردا ، عاقبت .

گاڼه (gāṇá) بنــــځ. م.(ج.گاڼې)

۱) زیور ۲) ګرو ، رهن.

ګاونډی (gāwandáy) نــــر.م. (ج.ګاونډي،ګاونډیان)همسایه ،همجوار.

ګب(gəb) نــــــــــــر.م.جنین .

ګبین (gabín) نر.م.ج.عسل ، شهد.

ګپاوو (gapāwū́) ص.نب. شخص پرګوی .

ګتل (gaṭəl)مص .مت.کمایی کردن.

ګټنډوی (gaṭəndóy)نر.م.کمایی کننده.

ګټور (gaṭawár) ص.نــــــر.م.ج. فایده مند.

ګټه (gáṭa) ښځ.م.(ج ګټې) کمایی ، نفع ، فایده،۲) سنګ،۳) انګــــــشت نرو ابهامه.

ګجری(gajráy) ښځ .م.ج.نوعی از کره است که از طلا و نقره میسازند.

ګخ(gəc) ص .نــــــر.م.ج.چپ.

ګدله (gad(á.ə)la) ښــــخ .م . (ج.ګدلې) ژند ، خرقه دوخته کهنه وپاره.

ګدی(gadəy) ښځ . م.ج .زن هر جائی.

ګدی (gadə́y) ښځ .م.۱) مجلس ۲) تخت، اریکه، مسند ، سجاده ؛ ۳) بالشتک سپر و زخم ۴) توشکچه که بر روی زین اسپ به غرض استراحت می اندازند.

ګډ (gaḍ) ص .نر.م. ج . مخلوط با هم آمیخته.

ګډ (gəḍ) نر.م . (ج . ګډان) ګوسفند نر ، قوچ نر .

ګډا(gaḍā́) ښــخ.م.(ج ، ګډاګانې) رقص.کننده.

ګډلی(gaḍlay)نر.م.(ج .ګډلي) نان جواری.

ګډوډ(gaḍwaḍ)ص.نــــــر.م. ج.مخلوط آمیخته ، بی ترتیب و بی نظم.

ګډوډي (gaḍwaḍí) ښــځ . م. (ج . ګډوډۍ) بی نظمی هرج و مرج.

ګډول(gadeḍə́l) مـــــص.ل. ۱)امیختن مخلوط کردن ،۲)رقصاندن .

ګډوله(gaḍolá) ښـــــخ .م. نان مخلوط از هرقسم غله.

ګډېدل (gaḍedә́l) مـــص.ل.

۱) مخلوط شدن۲) دراب درامـــــدن،

۳) رقصیدن۴) درسخن وارد شدن.

ګران(grān) ص.نـــــــر. م.

ج. ۱) مشکل ؛ ۲) عزیز ؛ ۳) قیمتدار.

ګرانښت (grānә́ṣt)نر.م. عزیز

بودن ؛ ۲) قیمتی ، اشکال.

ګرانیدل (grānedә́l) مص . ل.

۱) عزیز و محبوب شدن ؛ ۲ قیمتی شدن،

۳)مشکل شدن.

ګربت (gūrbát)نـــــر.م.عقاب.

ګرت(gurát)نـــر.م۱) فاصله میان

انگشت سبابه و ابهامه ؛۲) زاویه بین شاخ

و تنه درخت ؛ ۳) و بصورت عموم تمام

فاصله های بین انگشتهای دست و پای را

(ګرت) گویند.

ګرځ (garǰ) نـــــر.م.(ج.ګرځونه)

گشت ، دور ، گردش.

ګرځند (garǰand)ص.نر.م.گردنده

دور خورنده.

ګرځندوی (garǰandóy) نر.م.

سیار. سیاح.

ګرځنی(garǰanáy) نـــــر.م.

(ج.ګرځني) ۱)گردش ؛ ۱) چقوری که

در بین قچری قروت میسازند.

ګرځول (garǰawә́l) مص.مت.

گردانیدن ، دور دادن.

ګرځیدل (garǰedә́l) مـــص.ل.

گشتن ، دورخوردن.

ګرد (gard) ص.نـــــــر.م.ج.

۱)همسر،کل ،تماماً۲) مدور،کلوله.

ګرد سره (gә́rdsará) ق. بالکل،

هرگز ، تماماً.

ګردنی(gardanә́y) بنـــخ.م.ج.

۱) قطار کارطوس ۲) مشت زدن در قفا.

ګردومه (gardū́ma) بنخ. م.هاله

ګرده (gә́rda) ص.نب. تمـــاماً ،

همگی.

ګردی (gardáy) نرم.کلوله ، مدور.

ګرړول (garṛawә́l)مص .مـــت.

لول دادن ، غلطاندن .

ګرز (garz) نـــــر.م. (ج. ګرزونه)

گرد، غبار، دمه.

ګرزل (garẓә́l)مـــــــص .مت.

خراشیدن .

ګرګه (gárga) ښځ .م.(ج.ګرګې)
کنده چوب،کنده تا ک .

ګرلاڅه (garlācá) ښـــــځ .م.
(ج ګرلا ځې) کاه کش ، ترنګن .

ګرم (gram) ص.نر.م. ج . ملامت .

ګرمکه (garmáĸ.a) ښـــــځ .م.
(ج.ګر مکې) ګرم دانه ، دانه های خورد
بخار.

ګرمول (gramawə́l) مص.مت.
ملامت ساختن ، ملزم کردن.

ګرول (garawə́l)مص.مت .
۱)خاریدن،۲) حک کردن.

ګروهول (grohawə́l) مص .
مت.معتقد ساختن .

ګروهیدل (grohedə́ l) مص.
ل.ګرویدن ، اعتقاد کردن .

ګرو یږنه (grawezə́na)
ښځ.م.ج.ګرویږنې) پژوهش ، پرسان .

ګړ (gaṛ) نر.م.(ج.ګړونه) قلعـــــه ،
حصار،۲) بمعنی ظرف مکان می اید مثلاً
یا غی ګړ (یاغستان)،۳)زر ورق موی
زنها،۴) gəɤ تلفظ .

ګړاوو (gaṛāwū́) ص. نــــــر.م.
پرګوی ، بسیارګو .

ګړبړ (gəṛbə́ṛ) نر.م. ۱) هرج و مرج،
۲) ګپ شپ .

ګړد (gəṛd) نر.م. ګرد .

ګړد (gaṛd) نر.م .(ج ګړدونه)
غبار.

ګړندی (gaṛandáy) ص . نر.
.م . تیز ، چست و چالاک .

ګړندی(g(ə،a)ṛandáy) ښځ .م.
چلپاسه کوچک خانګی.

ګړنګ (gaṛáng) نــــــــر.م
. (ج.ګړنګونه) کمرکوه ، کودال بزرګ
کوه ودریا .

ګړول (gaṛawə́l)مص .مــــت.
بسخن اوردن .

ګړی (gaṛáy) نر.م .(ج ګړي)
کوزه ګلی اب .

ګړیال (gaṛyā́l) نر.م.(ګړیالونه)
ساعت دیواری کلان زنګ دار .

ګړیدل (gaṛedə́l) مص .ل . سخن

ګفتن تلفظ کردن .

ګزول (gazawә̄l) مص .مـــت . ګز کردن .

ګږ(gaẓ) ند.م شخصیکه موی ریش وی سیاه و سفید باشد . ۲) میوه نیم پخته ، ۳) دورگ۴) شخص پرموی.

ګګړه (gagaṛa) ښـــخ . م . (ج.ګګړې) ۱) پشت حیوانات ۲) سنگ خاره .

ګلالی (gulālay) ص .نـــر .م. (ج.ګلالي) قشنگ ، زیبا، گلرو ،مقبول، خوش خلق .

ګمارل (gumārә̄l) مص .مـــت. گماشتن .

ګنجی (ganjáy) نر.م (ج.ګنجي) کل ، اقدع .

ګنډل (ganḍә́l) مص .مـــت، دوختن .

ګنډونکی (ganḍū́nkay) نر .م. (ج.ګنډونکي) خیاط .

ګنډه (gánḍa) ښخ . م .(ج ګنډې) گره .

ګنډیری (ganḍeráy) نـــر.م . (ج.ګنډیري) بوته است که گل سرخ میدهد اگر حیوان انرا بخورد میمیرډو بته های خورد ان برای سوخت بکار میبرند.

ګڼ (gaṇ) ص . نر. م .ج . انبوه ، غلو .

ګڼل (gaṇә́l) مـــص .مـــت . ۱) شمردن ۲) قیاس کردن یا پنداشتن .

ګڼه (gáṇa) ښخ .م . (ج.ګڼې) شماره .

ګڼه ګوڼه (gaṇagū́ṇa) ښخ .م. انبوه خلق ، ازدحام.

ګڼیه (gaṇyá) ښـــــخ .م.گرو.

ګواښ (gwāṣ) نـــر.م.(ګواښونه) ۱)اخطار،تهدید،۲) جداکردن ازجنگ .

ګواکي (gwā́ki) اد. گـــویا ، مثلیکه.

ګوتمی(gutmә́y) ښخ.م.انگشتانه .

ګوته (gwә́ta) ښخ. .م.(ج.ګوتې) انگشت، انگشتری رانیزګوته میگویند .

ګوټ (g u ṭ) نر.م.۱)(ج ګوټونه) چهارراهی ۲) کنج ، زاویه ، گوشه .

ګوټ (gwaṭ) نـــــر.م.جرعه .

ګوټ (goṭ) نـــــر.م .کشتی .

ګودر (gudár) نر.م .(ج ګودرونه) ګذردریا ، جای ګرفتن اب درلب جوی یادریا .

ګوډ(gwaḍ)ص .نر.م. (ج ګوډان) لنګ ، شل .

ګوډاګی (guḍāgáy) نــــر.م. (ج.ګوډاګي) دست نشانده ، غلام.

ګوډی (gūḍay) نر.م .(ج.ګوډي) ۱) انبان۲) دسته مشک دوغ .

ګوډي (goḍí) نر . م . خیشاوه کردن.

ګوډی (goḍáy) نر.م.(ج.ګوډان) لنګ .

ګوډېدل (guḍedə́l)مـــص .ل. لنګ شدن.

ګور(gor) نـــــــــر.م . انبوه .

ګوربت (gurbə́t) نر.م.عــقاب.

ګوړه (gwáṛa) ښــــځ .م. ګور، قندسیاه.

ګوزارول (guzārawə́l) مص . مت .انداختن .

ګوزمز(guzmúz) نر.م.شخص سخت خووترش رو که باکس کمترکپ میزند.

ګوزڼ (guzə́ṇ) نــــر.م.فالج .

ګوښه (goṣá) ښـــــــځ .م. (ج.ګوښې)ګوشه،کناره .

ګوښی(gwáṣay)ص.نر.م.تنها،جدا .

ګوګ(gog) ص. نر.م .ج.میان تهي، مجوف.

ګوګړ (gugə́ṛ) نر.م.ج. ګوګرد.

ګوګل(gogál) نر.م (ج ګوګلونه) صندوق سینه .

ګولۍ (goláy) ښـــــځ . م . ج. ۱) ګلوله تفنګ ، ۲) ګولی دوا ، تابلیټ .

ګومبته (gumbata) ښځ. م. ګنبد، ګومبزه نیز میګویند.

ګومنځ (gumúnǰ) ښــــځ . م. (ج. ګومنځي) شانه موی.

ګونځه (gwánǰa) ښـــــځ . م. (ج. ګونځي) چملکی.

ګوند (gwand) نــــــــــر.م. (ج ګوندونه) حزب ، جنبه .

ګوندې (gónde) اد . شاید،به احتمال.

گونډه (gonḍá) ښځ.م.(ج گونډې) زانوقات کرده شتر و برزانوی انسان نیز در حالات قات کردن آن اطلاق میشود.

گونډی (gonḍáy) نـــــر.م. (ج.گونډي) خوشه های نیم جغل شده گندم.

گونډیمال (gondiṃā́l)نر.م.جغل کردن ثانوی خوشه های نیم جغل شده.

گونګ (gung) ص .نــر.م .ج. گنگ.

گونګټ (gongáṭ) نـــــر.م. قانغوزک.

گونګوری(gongū́ṛay) نــر.م (ج. گو نګوري) خوشه انګور وامثال انها.

ګهیځ (gahī́ǰ) نر.م. صبح ،سحر.

ګېبی (gébay) نــــر.م (ج ګیبي) تنبان چین دار پاچه تنگ.

ګیدړ (gidáṛ) نر.م.(ج. ګیدړان) روباه.

ګېډه (géḍa) ښځ . م.(ج.ګېډې) شکم.

ګیډی (giḍáy)نر.م.(ج.ګیډي) بارکوچک پشتاره.

ګېډی (geḍáy) ښځ.م . ۱) دسته گل و گیاه،۲) یک ستری گندم.

ګیرا(gerā́)ص.بلد،اموخته ، چالاک.

ګېڼه(geṇá)ښځ . م.(ج ګیڼې) زیور.

ل

ل (lām) نر.م حرف سی و پنجم زبان پښتو است.

لاچي (lāčí) نر.ج. هیل.

لار (lār) ښځ م. راه.

لاروهنه (lārwahə́na) ښځ . م

۱) راهزنی، ۲) راه پیماني.

لاروهونکی (lārwahū́nkay)

نر.م.(ج.لاروهونکي) راهزن.

لارښونه (lārṣowə́na) ښـــځ.م.

(ج لارښوني) راهنمائي.

لاروی(lārawáy) نر.م.(ج.لاروي)

راهرو ، راه رونده ، مسافر راه .

لاس (lās) نر.م.(ج.لاسونه) دست.

لاس نیوی (lāsnīwáy) نر.م.

(ج لاس نیوي) دستگیری ، مرید شدن.

لالهانده (lālahā́nda) ص. نب .

سرگردان .

لالی (lāláy) نـــــر.م .(ج لالي)

۱) لقـــــــب طفلک ، طفل خورد ،

۲) محبوب ، معشوق .

لامبات (lāmbā́t) نر . م . ج .

قند ، نبات سفید .

لامبل (lāmbә́l)مـــــص. ل .

غسل کردن ، شناوری کردن .

لامبو (lāmbó) ښـــــخ . م.

(ج.لامبوګاني) شناوری ، اب بازی .

لامبوزن (lāmbozán) نر . م .

اباز ، شناور .

لامل (lamә́l) نر. م.(ج لاملونه)

سبب ، علت ، باعث .

لانجه (lānjá) ښځ. م.(ج.لانجې)

جنجال .

لانجه مار (lānjamā́r) نر . م .

شخص بد معامله ، لجوج .

لاندی (lā́nday) نـــــر . م .

(ج.لاندي) قدید ، ګوشت قاق ګوسفند

یا ګاو .

لاندی (lāndé) ص . نب . ق.

زیر ، تحت .

لاندې باندې (lā́nde bā́nde)

ص . نب . ق . سروزیر ، ته وبالا .

لاهم (lā́ham) ق . تاکنون ،

تاهنوز .

لاهو (lāhū́) ص . نب . غرق ،

دراب انداخته .

لپاره (lәpā́ra) اد. بـــــرای .

لپه (lápa) ښځ . م . (ج لاپې)

پیمانه دودست .

لتاړ (latā́r) ص . نر . م . ج .

اغشته .

لټ (laṭ) نر . م ۱.پهلو،۲) ګیټ

تفنګ ، ۳) تلک اهنی .

لټکه (laṭә́ka)ښځ.م. (ج لټکې)

کورمار.

لټول (laṭawә́l) مص . مـــت.

۱) پالیدن ، تفتیش کردن ، شوردادن ،

۲) خیستاندن .

لټون (laṭū́n) نر. م. (لټونونه)
تلاش ، تفتيش ، کشف .

ليچر (lačár) ص . نــــر . م .
ضعيف الا خلاق ، سرزور .

لډر (laḍár) نر . م . ۱) کهنه
فروش، ۲) شخص بيـــاک ويله گرد .

لر (lar) ص . نر . م . نشيب ،
پايين ، سرازير ، مغلوب .

لربر (lárbar) ص . نر . م . ج .
ته وبالا .

لر غون (largū́n) ص . نر.م .
پيش ، قبل ، قديمی .

لرغون پيژندنه
(larğū́npežandə́na) ښځ. م .
(ج.لرغون پيژندنې) باستان شناسی

لرغون پيژونکی
(larğūnpežandū́n kay) نر. م .
(ج.لرغون پيژندونکي) باستان شناس.

لرغونتوب (larğūntób) نر .
م . باستانی .

لرغونی (larğū́nay) ص . نر .
م . قديمی ، ازلی ، پيشينه .

لرگی (largáy) نــــر . م .
(ج.لرگي) چوب .

لرل (larə́l) مص . ل .داشتن .

لری (lə́ray) نر . م . (ج لري)
شکمبه .

لرې (láre) ص . نب. دور .

لړ (laṛ) نــــر . م . (ج لړونه)
سلسله ، قطار ، هار .

لړزاند (laṛzā́nd) ص . نر . م .
ج . متزلزل ، مرتعش .

لړزول (laṛzawə́l) مص . مت .
لړ زا [illegible] .

لړل (laṛə́l) مص . مــــــت ؛
۱) الودن، اغشتن، ۲) شوردادن ، کاويدن .

لړم (laṛám) نر . م . ۱) کژدم،
۲) نام برج عقرب .

لړمون (larmū́n) نر . م . دل جگر .

لړمی (laṛamə́y) ښځ . م . پت ، بخار .

لړومی (laṛū́may) نــــر . م . (ج لړومي) مشتاق ؛ ۲) آتشکا و .

لړه (lə́ṛa) ښځ . م . (ج لړي) غبار .

لړی (laṛə́y) ښځ . م . وگ. لړ .

لژند (lažánd) ص . نر . م . ج . الوده .

لږ (ləẓ) ص . نب . کم ، اندک ، قبل .

لږ تر لږه (ləẓtarlə́ẓa) ق . کم از کم .

لس (las) عد . ده ، (۱۰)

لستونی (lastū́ṇay) نــر . م . (ج لستوني) آستين .

لشکه (lašáka) ښــــځ . م . (ج. لشکي) نيش ، سوزنک خوشه .

لښته (lásta) ښــــــځ . م. (ج.لښتي) خمچه .

لښتی (laṣtáy) نــــــر . م (ج.لښتي) جويچه .

لښتۍ (lastə́y) ښځ . م . ج ۱) رقاصه ، بازيگر ؛ ۲) گوشواره .

لښکر (laṣkár) نر . م . لشکر .

لغړ (lağáṛ) ص . نــــر . م . ۱) برهنه ، عريان٬۲) خالص .

لغړول (lağaṛarwə́l) مص . مت. برهنه کردن ، لچ کردن .

لغم (láğam) نر. م .(ج.لغمونه) نقب .

لغوړن (lağwaṛán) ص . نر . م. ج . چټل ، چرک ، چرب ودود الود .

لک (lak) ص . نــــر . م . ج . ۱) شخ استاده ، نصب ؛ ۲) تعداد

معروف صدهزار .

لکړه (lakára) ښــــخ . م .

(ج.لکړې) ۱) عصا ، چوب دســت ؛

۲) چوب دراز وباریک .

لکول (lakawə́l) مص . مت .

شخ وعمود استاده کردن .

لکه (lə́ka)ص . نب . مانند ، مثل.

لکی (lakə́y) ښخ . م . ج . دم .

لګت (lagát) نـــــر . م .

(ج.لګتې) لگد .

لګښت (lagə́ṣt) نــــر . م.

(ج.لګښتونه) خرچ ، مصرف .

لګ لګ (laglag) نر.م.

پرنده معروف آبی که پاهای دراز دارد .

لګول (lagawə́l) مص . مت.

۱) دردادن ؛ ۲) بکار مقررنمودن ؛

۳) مصرف نمودن ، ۴) اتصال دادن،

تطبیق کردن ؛ ۵) به جنــگ انداختن ؛

۶) تصادم نمودن .

لګیا (lagyā́) ص . نب .مشغول ،

مصروف .

للمه (lálma) ښــــخ . م ، زمین

بارانی ،کشت بارانی .

للو (laló) ښخ . م . کلمهٔ است

که انرا زنان برای خواباندن طفل کوچک

میگویند .

للون (lalū́n) نر . م . خیشاوه

شالی وغیره .

لم (ləm) نر . م . (ج . لمونه) دَم

ودُ نبه .

لماست (lmāst) ص . نر . م .

خوابیده . درازکشیده .

لمانځل (lamānǰə́l) مص . مت .

تقدیر نمودن . عزت دادن ، احــترام

وستایش کردن .

لمباڅی (lambāǰáy) نر . م .

حوض آبازی .

لمبل (lambə́l) مص . ل . غسل

کردن ، اب بازی کردن .

لمبه (lambá) ښـــــــــخ . م .
(ج.لمبې) شعله آتش .

لمڅی (ləmcáy) نـــــــــر . م
(ج. لمڅي) نمد .

لمدبل (lamdabál) نـــــــر . م .
١) رطوبت ، ٢) کتغ ، نان خورش .

لمر (lmar) نر . م . افتاب .

لمرخرک (lmar crák) نر . م
وقت طلوع افتاب ، افتاب برامد .

لمرخریکه (lmar críka) ښځ
م . (ج.لمرخریکي) ١) افتاب برامد ؛
٢) شعاع افتاب .

لمرخانه (lmarxātə) نر . م . ١
).مشرق ؛ ٢) وقت طلوع .

لمرختیځ (lmarxatíj) نر . م .
مشرق یا افتاب بر امد .

لمرګلی (lmargwálay نر . م .
(ج لمرګلي) افتاب پرست .

لمرلوېدل (lmarlwedə́l)
مص . ل .غروب افتاب .

لمرلوېدیځ (lmarlwedíz) نر
. م . غرب . افتاب نشست .

لمسول (lamsawə́l) مص . مت.
تحریک دادن ،برانگیختن .

لمسون (lamsū́n) نــــــــر . م.
(ج.لمسونونه) تحریک ، تحضیض .

لمسی (lmasáy) نــــــــر . م .
(ج.لمسيږ،لمسیان) نواسه .

لمن (lamə́n) ښځ . م .(ج لمني)
دامن .

لمنځه (lmánǰa) ښــــــخ . م .
(ج.لمنځي) درخت ارچه .

لنډ (lanḍ) ص . نر . م . ج .
کوتاه ، مختصر .

لنډغر (lanḍağár) ص . نر . م
١) یله گرد ، اوباش ، ٢) دم بریده .

لنډۍ (lanḍáy) ښځ . م . ج .

نوع از اشعار ملی پشتو است که مصرع اول ان ۹ سیلاب و مصرع دوم ان ۱۳ سیلاب است .

لنډیز (landíz) نــــــر . م . ۱) خلاصه ، اختصار . ۲) کوتـــــاهی وفیصله .

لنګر (langár) نــــــر . م . (ج. لنګرونه) خانقاه ، جای نان دهی شیخ وپیر .

لنګوټی (langotáy) نــر . م . ۱) دستار ، دستار خورد۲) لنګ خورد .

لنګون (langū́n) نر . م . زایش ، زائیدن .

لنګه (lánga)ښځ .م . ج لنګې) پچاری چهارپایی .

لنګه (lánga) ښــــــځ . م . (ج . لنګې) زچه .

لو (law) نر . م . (ج . لوونه) درو . فصل پخته مانند درو ګندم .

لوا (liwā́) ښځ . م . (ج لواوې)

غونډ ، قطعه عسکری .

لواړ (lwāṛ) ص . نر . م . ج . درشت .

لوباتل (lubātә́l) مص . مت . قسم دادن .

لوبغاړی (lobǧāṛay) نــــر . م (ج.لوبغاړي) ؛ ۱) ورزش کـــار ؛ ۲) بازیګر .

لوبغالی (lobǧā́lay) نــر . م . (ج.لوبغالي) ستودیم ، جای ورزش

لوبول (lobawә́l) مص . مت . به بازی مصروف ساختن ، بازی دادن .

لوبه (lóba) ښځ . م . (ج.لوبې) بازی ، ورزش .

لوپټه (lopaṭá) ښــــــځ . م. (ج لوپټې) قسمی چادر زنانه .

لوټ (lūṭ) نر . م . ج. غارت، وتاراج .

لوټمار (lūṭmā́r) نــــر . م .

(ج.لوټماران) غارت کننده ؛
۲) چوب کلوله که به ان کلوخ میده میکنند ، کلوخ کوب .

لوټول (lūṭawə́l) مص . مت . تاراج کردن .

لوټه ۱) (lūṭa) ښځ . م . (ج.لوټې) کلوخ .

لوټه ۲) (loṭá) ښځ . م . (ج.لوټې) دولچه اب .

لوڅ (lūc) ص . نر . م . ج . برهنه

لوخړه (lūxá ṛa) ښځ . م (ج.لو خړې) دودکثیف باشعله اتش شعله دود امیز .

لوخه (lū́xa) ښځ . م . (ج.لوخې) لَـخ .

لور ۱) (lūr) ښځ . م . دختر . (ج لونه)

لور ۲) (lor) نر . م . (ج.لوری) طرف .

لور ۳) (lowr) نر . م . رواداری ، پیرزو .

لورونه (lowrawə́na) ښځ . م . (لورونې) رواداری .

لوری (lóray) نر . م . (ج.لوري) طرف، جانب .

لوړ ۱) (lwaṛ) نر . م . بلند . بالا .

لوړ ۲) (lawáṛ) نر . م . چوب ضخیم دستی که برای زدن وکو بیدن بکار میبرند .

لوړتیا (lwaṛtyā́) ښځ . م . ارتفاع ، بلندی ، ترقی واعتلا .

لوړه (lóṛa) ښځ . م (ج.لوړې) سوګند یاقسم .

لوړه (lwaṛa) ښځ . م ، بلندی ، ارتفاع ، جای بلند .

لوز (lawz) نر . م (ج.لوزونه) وعده ، قول .

لوږه (lwáẓa) ښـــــــــخ . م .
(ج .لوږې) گرسنه گی .

لوست (lwast) نر . م . درس ،
قرائت ، خواندن .

لوستل (lwastә́l) مص . مت .
درس خواندن .

لوشل (lwašә́l) مص . مت .
دوشیدن .

لوښی (lóṣay) نـــــــــر . م .
(ج لوښتي) ظرف .

لوغړن (lūğaṛán) ص . نر . م .
ج . ۱)نیم ســـــــــوز . دود الودهٔ
۲) . چرکین وچرب ، ۳) مجازاً روز
گشته .

لوغړول (lūğṛawә́l) مص .
مت . در خاک وخاکستر غلطاندن .

لوکاټ (lūkā́ṭ) نر . م . ج
نوعی ازمیوه زرد میخوش است که چند
تاخسته سیا ، دربین دارد.

لوګری (lawgáray) نر . م .
(ج.لوګري) دروکننده .

لوګی (lūgáy) نـــــــــر . م .
(ج.لوګي) دود.

لولپه (lū́lapa) ص . نب . بالکل
سوخته ، سوخته تر، ۲) مجازاً غمگین
ومخرون وبرباد .

لومړی (lomṛáy) ص . نر . م .
اول . نخست .

لومه (lū́ma) ښـــــــــخ . م .
(ج.لومې) دام .

لوند (lū́nd) ص . نر . م . تر ،
نمناک .

لونډ (lawánḍ) ص . نر . م . (
ج.لونډان) مجرد و غیر متاهل وبي روز
گار .

لونګ (lawáng) نر . م . ج .
قرنقل . میخک .

لونګۍ (lūngә́y) ښخ . م .
دستار ابریشمی ، دستار مخصوص نخی
رنگه .

لونګی (lawangə́y) ښځ . م .
ج .قسمی از برنج خوشبو .

لونګین (lawangín) نر . م .
حمایل قرنفل که زنها در گردن می اندازند .

لونل (lunə́l – lwanə́l) مص
مت افشاندن ؛ پاشیدن .

لوی (lūy) – (loy) ص . نر.
م . ج . کلان ، بزرگ ، عظیم .

لوېدل (lwedə́l) مص . ل .
افتادن ، درماندن .

لوېدیځ (lwedíǰ) نر . م .
مغرب .

لوبښت (lwešt) ښځ . م .
بلست ؛ بلیست .

لویول (loyawə́l) مص . مت.
کلان کردن ، بزرگ کردن .

له (lə) اد . از .

له دی کبله (lade kabála)
ق.از اینجهت .

له دی امله (ladeamála)
ق. از ین سبب .

له ښه مرغه (laṣamárğa)
ق .خوشبختانه .

له کومه (lakū́ma) ق . از کجا .

له مخی (lamáxe) ق .
بلااستثنا ، از یکسر .

له منځه (lamánǰa) ق .
خارج از قسمت ، از بین .

له واره (lawā́ra) ق .دفعتا ، بلاتأمل .

له ورایه (lawrā́ya) ق . از دور .

لیتاړه (litāṛa) ښځ . م.
(ج.لیتاړې) پارچه کهنه وپاره جامه .

لیت پیت (let pét) ص . نر .
م . ج.اغشته . الوده ، بالکل سابیده .

لیتی (letə́y) ښـــخ . م . اش ، کاچی ، شیره آرد که قدری سختر باشد.

لیچ۱) (leč) نر . م . (ج.لیچي) ساعد .

لیچ۲) (leč) نـــر . م . مرض چشم ، چشم دردی.

لید (lid) نر . م . ۱) دید ، قوه باصره ، ۲) تماشه . نگاه .

لیدل (lidə́l) مص .مت . دیدن

لیري (líri) ص. نب. بعید، دور.

لیږد (leẓd)نر.م. رحلت ، کوچ.

لیږدول (leẓdawə́l) مص. ل کوچاندن از جای بجای حرکت دادن.

لیږل (leẓə́l) مص . مت. فرستادن.

لیک (lik) نر.م.(ج.لیکونه) نوشته، مکتوب.

لیک دود (likdód) نـــر.م. (ج.لیک دودونه) رسم الخط، املا .

لیکل ((likə́l))مص مت . نوشتن

لیکنه (likəna) ښـــــــخ.م. (ج.لیکنې) تحریر،نوشته

لیکوال (likwā́l) نـــر . م . (ج.لیکوالان) نویسنده ، اهل قلم .

لیکه (líka) ښځ. م . (ج.لیکې) خط ، سطر ، قطار .

لیمڅی (limcáy) نـــر . م . (ج.لیمڅي) نمد .

لیمه (lemə́) نر . م . ج . چشم

لینځکه (linǰə́ka) ښځ . م . (ج.لینځکې) کودی ، عروسک ،

لینده (lindá) ښـــــځ . م . (ج.لیندې) قوس ، کمان .

لیندی (lindəy) ښځ . م . ماه نهم سال هجری شمسی ، ماه قوس .

لیو (lew) نر . م . کاه گل بسیار نازک وصفا .

لېوال (lewā́l) ص . نر . م .
مشتاق .

لېور (lewár) نــــــــــر . م .
(ج.لیورونه) ایور ، برادر شوهر .

لېورزی (lewarzáy) نر.م.
پسر ایور .

لېونی (lewanáy) ص . نر . م .
(ج.لیوني) دیوانه ، مجنون .

لېوه (lewə́) نر . م . (ج لیوان)
گرگ ،

لیه (layá) ص . نب . فارغ ،
بیکار.

م

م (mim) نر م. حرف سی وششم زبان پښتو است .

ماپښین (māpaṣín) نر . م .
بعد از ظهر ، پشین .

مات (māt) ص . نر . م . ج .
شکسته ، مغلوب ، ریزه ومیده .

ماتول (matawə́l) مص . مت .
شکستاندن . مغلوب ساختن .

ماته (mā́ta) ښځ . م . (ج.ماتي)
شکسته ، شکست .

ماتېدل (mātedə́l) مص.ل .
شکستن .

ماخستن (māxūstán) نر . م .
خفتن ، عشاء .

ماز دیګر (māzdigár) نر .
م . عصر .

مازغه (mazǧá) نر . ج . مغز
استخوان وکله .

ماشوم (māšū́m) نـــــــر . م

(ج.ماشومان) طفل .

ماښام (māṣā́m) نر . م . شام .

ماغزه (mäğzə́) نر . ج . دماغ.

مالت (mālát) نـــــــــر . م.

(ج.مالتونه) گذر ومحله .

مالځر (mālcáṛ) نـــــــر . م.

(مالځرونه) چراگاه.

مالگه (mā́lga) ښځ . م . ج .

نمک .

مالوچ (mālū́č) نر . م . ج .

پخته ، پنبهٔ حلاجی شده .

ماليار (mālyā́r) نـــــــــر . م .

(ج.مالياران) باغوان .

مانا (mānā́) ښـــــــــځ . م .

(ج ماناوی) معنی.

ماندينه (māndiná) ښځ . م .

(ج.ماندينې) زن منکوحه .

مانډه (mānḍá) ښـــــځ . م .

(ج.مانډې) پل پای ، اثر ونقش قدم.

مانړو (māṇū́) نر . م .(ج.مانړوگان)

۱) ملاح ، کشتيبان ۲) نبات خوشبو

است) مورږ .

مانړی (māṇáy) ښځ . م . قصر .

مانړېجن(māṇeján) نر. م . ازرده

خاطر ، شکر رنج .

متره (mátra) ښځ . م . همت ،

طاقت ، قوت .

متل (metál) نر . م . (ج متلونه)

ضرب المثل .

متی (matáy) ص . نر . م .تيز .

متيازن (mityāzán) ص . نر .

م . شاشوک .

متيازې (mityā́ze) ښځ . ج .

شاش ، بول .

۱) **مټ** (məṭ) نـــــــــر . م .

(ج.مټونه) بازو ، قوت .

۲) **مټ** (maṭ) نــــر . م .

۱) خاک نرم و خشک ، خاک تهنشین سیلاب وجوی۲) خُم گلی کلان .

متاک (maṭāk) نر . م . چار مغز سنگکی وسخت .

متکو ر (maṭakór) نر . م .

۱) سخت۲) دانه های سخت نیم بریان جواری . نخود وغیره .

متهٔ (máṭa) ښځ م . (ج.متې)

ستون . و تیریکه در بعضی خانهابر پوشش بصورت عمودی ایستاده کند .

متی (maṭáy) ښځ . م . ج . خُم کوچک که دران ماست را دوغ سازند .

متیزه (maṭíza) ښځ . م . ج زن دوشیزه که ازخانه خود بطلب شوهر برآید .

متینه (maṭína) ښــــــځ . م .

(ج.متینې) زمینکه خاک نرم وخشک دارد .

متینگی (maṭingáy) نــر . م

(ج.متینگي) طفل حرامی .

مچ (mač) نر . م . (ج.مچان)

مگس .

مچغنه (mačūğna) ښځ . م .

(ج.مچغنې) فلاخن .

مچول (mačawə́l) مص مت .

بوسیدن .

مچه (máča) ښــــــځ . م .

(ج.مچې) بوســـــه .

مچی (mačə́y) ښځ . ج .

زنبور.

مځکه (mʒ́ə́ka) ښــــــځ . م .

(ج.مځکې) زمین .

مخ (max) نر . م . (ج.مخونه)

روی .

مخامخ (maxāmáx) ص .نب .

ق .روبرو ، مقابل .

مخامخ کول

(maxāmaxkawə́l) مص .مــــت .

روبرو کردن ، مقابل .

مخامخ کیدل(maxāmaxkedə́l مص ل . روبرو شدن . مقابل شدن .

مختورن(maxtorán) ص . نر . م . ج . روسیاه ، دروغ گو .

مخکښ (maxkáṣ) نر . م . ص . پیشرو .

مخکې (máxke) ق . پیش ، سابق ، قبل .

مخکینی (maxkináy) ص . نر . م . سابق .

مخنیوی (maxniwáy) نر . م ۱) روی گیری،۲) جلوگیری .

مخور (maxawár) ص . نر . م . معزز ، رویدار ، باحاظ ، لحاظ دار .

مخه (máxa) ښـــــخ . م . (ج.مخې) طرف پیش روی .

مخه ښه (maxaṣá) ښځ . م . وداع ، خدا حافظی .

مخی (muxáy) نــــــر . م (ج.مخي) مقابل ، ستایل ، مساوی .

مرانده (mrə́nda) ښــخ . م . (ج.مراندې) تناب باریک غږدی . مجازاً رگهای دل .

مرستون (mrastún) نــر . م . (ج مرستوانونه) دارالمساکین .

مرسته (mrásta) ښــــخ . م . (ج.مرستې) تعاون،امداد ، کومک .

مرستیال (mrastyā́l) نر . م . (ج.مرستیالان) معاون .

مر غلره (marğalára) ښځ . م . (ج.مرغلرې) مروارید .

مرغومی (marğū́may) نر . م (ج.مرغومي)بزغاله . ماه جدی.

مرکه(maraká)ښځ.م.(ج.مر کې) مجلس ، مذاکره ، نماینده های خواستگاری دختر ، نماینده های عذرخواهی .

مرکوال (marakwál) نر . م . نماینده ، شخصیکه به حیث عضو در

جرګه شامل میباشد .

مړګونی (margŭnay) ص . نر.م.
قریب الموت ، مردنی .

مرور (marawár) ص . نر . م
. ج . خفه ، رنجیده . ازرده .

مروړل (mroṛə́l) مص . مـــت
کف مال کردن ، توسط دست وانګشتان
چیزی را فشاردادن .

مری (marə́y) ښځ . م . ګلون .
حلقوم ۲) مهره .

مریی (mrəyáy) م. نـــر . م .
(ج.مریان) غلام .

مړ (məṛ) ص . نــــــــر . م .
(ج مړیان) مرده .

مړاوی (mṛā́way) ص . نر .
م . (ج.مړاوي) . پژمرده ، افــسرده.

مړتت (məṛ tə́t) ص . نر . م .
شخص سست وبیکار ه .

مړز (maṛáz) نـــــــــر . م .
(ج.مړزان) بودنه.

مړستون (mṛasrtū́n) نر . م .
(ج.مړستونونه) قبر . مقبره.

مړښت (marə́ṣt) نر.م . سیری.

مړغونی (maṛağūné) ښځ . م .
ج . حنظل .

مړوند (maṛwánd) نـــر . م .
(ج.مړوندونه) بنددست .

مړی (maṛáy) نر . م . ۱) نان ،
۲) لقمه .

مړی (məṛáy) نـــــــر . م .
(ج.مړي) مرده .

مړیدل (maṛedə́l) مص .ل .
سیرشدن .

مړینه (mṛína) ښځ . م . مرګ .

مړیی (muṛyáy) ص . نر . م .
اجزای منسوب به ګوسفند مانند چربو و
ګوشت وپوست ودنبه ګوسفند .

مزدک (muzdák) نـــر . م .
(ج.مزدکونه) مسجد.

مزری (mazáray) نــــر . م . (مـزري) بوته بوریا .

مزل (mazál)نر . م . (ج .مزلونه) منزل ، قطع مسافه .

مږ (maẓ) نـــــــــــــــر . م . (ج.مږکان،مږکونه) گوسفند نر.

مږک (muẓák) نر . م . موش .

مږل (muẓə́l)مص.مت. مالیدن.

مږوی(ma ẓ wáy) نـــــــــر.م. (ج. مږوې) میخ چوبی .

مږه (mə́ ẓ a) ښـــــځ.م. (ج.مږې) کور موش.

مږیه(ma ẓ emá) ښځ.م. میش نر طلب.

مستې(masté)ښځ.ج.ماست.

مستېدل(mastedə́l) مص ل. نشه شدن، مغرور شدن.

مسک (məsk)ص.نر.م.ج.تبسم .

مسکا (məskā́) ښـــــــځ.م. (ج.مسکاگانې)تبسم.

مسکېدل(muskedə́l) مص ل. به تبسم آ مدن، تبسم کردن.

مشر(mə́š ər) ص.نــــــــر. م. (ج.مشران) رئیس، کلان سال، بزرگ.

مشرتوب(maš ərtób) نر.م بزرگی، کلانی، ریاست.

مشغول(maš ğ ūl)ص.نر. م. ج.مصروف.

مشغولېدل(maš ğūledə́l) مص . ل.مصروف شد ن.

مشوانی(maš wāṇəy)ښــــځ. م.دوات.

مشوکه(maš ūka) ښځ.م. .(ج. مشوکې)نول،منقار.

مښتل (maṣ tə́l)مــــــــص.ل. چسپیدن، اصابت کردن.

مښتی.(muṣə́tay) ص.نر.م .

چسپیده، مصروف، پیوسته،اصابت کرده.

مښل (mus ə́l)مص مت، مالیدن.

مښلول (mas lawə́l) مص مت. ۱) چسپاندن، اتصال دادن،۲) شروع کردن.

مکړک (makaṛák) نر.م. گردن بند مخصوص چوبی گوسفند وغیره، قید تفنگ.

مکړن(makṛán) نر.م. گوسفند مریض.

مکړی(makṛay) نـــر. م. (ج.مکړي) ۱) گوسفند خـــار (نوعی‌ازخار)،۲) کرم سرخ آب.

مکوټ.(makwáṭ) ص.نر. م. ج. سوخته، بریان.

مکی.(makáy)ښځ.م.نان چپاتی.

مکیز)(makíz) نر. م.(ج.مکیزونه)

مګ (məg) نر.م. دود کـــشی که بالای دیگدان میباشد.

مګنه.(məgəná) ښـــــخ. م. (ج.مګني)دریچه .

مل (mal)نر.م. همراه، رفیق .

ملا(mlā) ښـــخ.م. (ج ملا گاني) میان ، کمر .

ملا تړ(malātáṛ) نر.م. ۱) کمر بند، ۲) معاون، مدد کار.

ملاست (mlāst) ص. نر.م. ج. دراز کشیده، خوابیده.

ملاستل(mlāstə́l) مص.ل.دراز کشیدن. خوابیدن .

ملګر توب(malgərtób) نـــر. م.رفاقت، همراهی، انډیوالی.

ملګری(malgə́ray/ نــــــر.م. (ج.ملګري)همراه،معاون، رفیق.

ملنډه(malánḍa) ښځ. م. (ج.ملنډې) استهزا، ریشخند،

منخ(manɟ) نـــــــــر.م.ق.

(ج.منځونه). ۱) جوف ۲) میان .

منځګړ توب (manǰgaṛtób) نر.م. میانجیگری، منصفی.

منځنی (man ǰanáy) ص . نر . م. میانه، وسطی، ما بینی.

منداڼو (man dāṇū) نـــــر. م. مندانو (ج منداڼوان) چرخک دوغ زدن .

مندته (mandáta) ښـــــــخ.م. (ج.مندتې)۱) زردالو، ۲) خسته زردالو.

مندکه (mandáka) ښـــــــخ.م. (ج.مند کې؛ خسته بادام، زردالو و امثال آن .

منډ(manḍ) نر.م. (ج منډونه)قدم. اثـــــــر پا، ۲) اســـــاس و تهداب ، ۳) راه ما بین برف.

منډل (manḍә́l) مص.مت .درون کردن و داخل نمودن به زور و فشار.

منډه(mánḍa)ښخ. م. (ج.منډې) تاخت، دوش.

منښت(manәṣ t) نر.م. قبول، پذیرفتن.

منګ(mang) نر.م. مقدار و اندازه در عمر و جنس.

منګری (mangaráy) نر . م. قسمی از مار مهلک.

منګوټی.(mangoṭáy) نر . م. کوزهء خورد گلی، کوزه چه.

منګول (mangwál)ښـــــــخ.م. (ج.منګولې) پنجهء دست.

منګی (mangáy) نر.م. (ج.منګي) کوزه گلی آب.

منل(manә́l) مص.مت. پذیرفتن. قبول کردن، اجابت.

مننه (manә́na) ښخ.م. (ج.مننې) تشکر.

منی(mә́nay) نـــــــر.م.خزان (ج · مني) تیرماه.

مڼه (maṇá) ښخ.م. (ج.مڼې)سیب .

مڼه غوني(maṇaǧū́ne) ښـــــخ·

م.حنظل.

موټی (mūṭay) نر.م. ۱)(ج. موټي) مشت؛ ۲) دستگیر قلبه؛ ۳) کرچ.

موچنه (močə́na) ښځ.م. (ج.موچنې)پایزار.

موچي (močí) نر.م. (ج.موچیان)پایزار دوز.

موخه (mū́xa) ښځ.م. (ج.موخې) هدف، نشانه.

موذي (mozí) ص.نب.مضر.

مور (mor) ښځ.م. (ج میندې)مادر.

مورچل (murčál) نر.م. (ج.مورچلونه) سنگر، استحکام عسکری.

مورچه (murčá) ښځ.م. (ج.مورچې) (وگ مورچل).

مورنی۱) (moranáy) ص.نر.م. منسوب به مادر.

مورنی۲) (moranə́y) ښځ.م. مادری.

موړ (moṛ) ص.نر.م.(ج.ماړه) ۱)سیر؛ ۲)دولتمند.

موړه (moṛá) ښځ م.(ج.موړې) ۱) با لشتک یا لان؛ ۲) پلوان گرداگرد غژدی، ۳) دیوار خورد چوبی گرداگرد دستک اسیا، ٤) نوعی از درخت، ٥)بیده، ٦) مهره دیوار، ۷) بلندیها و بر امدگی های دراز زمین.

موزی (mozí) ص. نر. م. بی همت، ممسک.

موزیگی (mozigáy) نر.م.(ج. موزیگي)موزی

موږ (muẓ) ض.ج.ما، ضمیر جمع متکلم.

موږک (moẓák) نر. م. موش.

موږل (moẓə́l) مص.مت. (وگ موښل).

موږی (mowẓáy) نر.م. (ج.موږي) میخ چوبی و آهنی.

موسکا (moskā́) ښځ. م. تبسم.

موښل (mūṣə́l) مص. مت. مالیدن .

مول (mol) نر. م. فش دستار که گوشها و زنخ با ان بسته میکنند.

مولی (molə́y) ښځ.م. ترب.

مونجی (mūnjáy) نــــر . م · ١) چملک ؛ ٢) بیني پچق.

مونځ (mūnǰ)نر. م.(ج .مو نځونه) نماز .

موندری (mondráy) ص.نر. م . ١) قد پست،٢)گوش کوتاه.

موندل (mundə́l) مص. مـــت. پیدا کردن، یافتن .

مونډه (munḍə́) نـــــــــر. م. (ج.مونډان) تنه کلوله، درخت که برگ و شاخ نداشته باشد. شاخ بزرگ درخت.

مهار (mahā́r) نر . م. (ج مهارونه) جلو شتر.

مهال (mahā́l) نر.م. (ج مهالونه) وقت .

می (məy) ښـــــــــځ. ج. ماش.

میاشت (myā̌št) ښـــــــځ.م. (ج.میاشتې) ماه٬ماهتاب ، هلال.

میا شه (myā́ša) ښځ.م. پشه .

میتی (mitáy) نـــــر.م.(ج میتي) کلنگ دو ســـره .

میچ (meč) نر.م. اندازه پیمایش .

میچن (mič ə́n) ښـــــــځ.م. (ج میچنیی) اسیای دست.

میچول (meč awə́l) مص. مت. اندازه کردن، پیمایش کردن، قد اندام گرفتن.

میخول (mexawə́l)مص.مت. میخ کردن.

میرا ت (mirā́t) ص. نر. م. ج؛ ١) میراث؛ ٢) تباه و برباد.

میر خمن (mercaman) نر.م. دشمن .

میرات (mirā́t) ص.نر.م. ج.
میراث،۲) تباه وبرباد .

میرخمن(mercamán)نــر.م.
دشمن.

مېرمن(mer mə́n)ښځ.م.(ج.مېرمنې)
خانم ،زن، صاحبخانه، کدبانوان، صاحب
خانه .

میره ۱) (məyrá) ښځ. م. (ج.میرې)
مادراندر.

میره ۲) (mayrá) ښځ. م. (ج.میرې)
. دشت،بیابان.

مېړانه (meṛā́na) ښـــځ.م. غیرت،
شجاعت، بهادری.

مېړنی (meṛanáy) ص.نـــر. م.
(ج.مېړني)مرد، جوان مرد، بهادر، مردانه.

مېړوښه (meroṣ a ښـــځ. م.
(ج مېړوښې) شوهردار.

مېړه (meṛə́) نر . م.(ج.میــړونه)
۱) شوهر،۲) مرد شجاع جوانمرد، بهادر.

مېږتون (meẓatū́n) نـــــر. م.
۱) لانهء مورچه ها، غار مورچـــــه ها.
۲) مورچه.

مېږه (méẓa) ښـــــــــځ . م.
(ج.میږې) میش.

مېږی (meẓáy) نر.م.(ج. میږي)
مورچه .

میشت (mišt) ص. نـــر. م. ج؛
۱) مقیم، ساکن؛ ۲) طرز امیختن.

میشتول (mištawə́l) مص.مت.
مقیم کردن.

مېښ(meṣ) نر. م. (ج.مېښان)
(ښځ.مېښه) گاو میش .

مېښ کټی (meṣkaṭáy) نر. م.
(ج.مېښ کټي) چوچه گاو میش.

میلاوېدل(milāwidə́l) مص.ل.
بدست اوردن ،رسیدن.

مېلمانه(melmānə́) نــر.ج.

(ښځ میلمنې) مهمانان

مین(mayán) نر م. عاشق. مفتون. شیدا.

مینځ(myanǰ) نر م. میان.

مینځګړی(myanǰgəray) نر م. (ج.مینځګړي) ثالث. میانجی. منصف

مینځل(minǰə́l)مص.مت.شستن.

مینځوی(myanǰway) نر م وسطی.

مینځه (mínǰa) ښځ. م (ج. مینځې) کنیز

میندل (mində́l)مص. مت. یافتن.

مینه۱(mína) ښځ. م. محبت. عشق.

مېنه۲(ména) ښځ . م. (ج.مېنې) مسکن. خانه. محل بود وباش.

مینېدل(mayanedə́l) مص. ل. عاشق شدن.

ن

ن (nūn) نر.م. حرف سی وهفتم الفبای پشتو است .

نا ببره (nābubára) ق.ناگهان دفعتاً . غیرمترقبه.

نا پام (nāpām) نر. م. بي فکر، بی توجه .

نا پوه (nāpóh) ص. نر . ښځ. م. نادان، بی عقل، جاهل.

ناتار (nātār) نر. م. تاراج ،جبر، ستم.

نا جوړه (nājóra) ص. نب. بیمار، مریض .

ناځواني (nāǰwāní) ښځ. م. نا جوانی، نا مردی.

ناڅاپه (nācápa) ق. نا گاه دفعتاً .

ناڅګر (nācgár) نر. م. رقاص، بازیگر .

ناخوالي (nāxwāli) ښځ. ج. نا سزا، نا مناسب.

ناروغ(nāróğ) ص. نــــر. م.
مریض، نا جور، بیمار.

ناره(nārá) بنــځ. م. (ج.نارې)
صدا. نعره.

نارینتوب(nārintób) نر. م.
جوانمردی، مردانگی.

نارینه(nāriná) ص. نر. م. ج.
۱) مرد،مذکر،۲) شجاع. دلاور. سخی.

ناست(nāst) ص.نــــر.م. ج.
نشسته، متقاعد.

ناسته(nāsta) بنــــــځ.م.
۱) قعده،جلسه، نشست،۲) اسهال، عمل جلاب.

نا سوب(nasob) ص. نر . م.
ج. غیر حاضر.

ناشونی(nāš ūnay) ص.نر.
م : نا ممکن .

ناغه(nāğ á) بنځ. م. (ج.ناغې)
۱)جرمانه، ۲) تخم یا نهال غیر سبز شده، ۳)رگ های سرخ چشم که در وقت غضب و حزن پیدا می شود، ۴) غیر حاضری.

نا لی(nāláy) بنځ. م. توشک.

نا متو (nāmtū́) ص. نــــب.
نامدار، مشهور.

نانډری (nāndráy) بنځ. م.
ج.۱) منازعه وگفتگوی، بحث وسوال جواب زنها،۲) سخن های مسخره.

ناورین(nāwrín) نــــر. م.
سوگ،غم ،مصیبت.

ناوړه (nāwáṛa) ص نب، بد، خواب، نا مناسب.

نا وکی (nāwakáy) بنځ. م. .
گدی ، عروسک.

ناولی(nāwálay) ص نر. م.
(ج.ناولې) نا پاک، چرکین، نا شسته .

ناوې(nāwe) بنځ. م. عــــروس.

نایي(nāyí) نر. م. دلاک،سلمانی.

نتکی(natkə́y) ښځ. م. بلاق (زیور) .

نتل(natəl) مص مت. زار و زبون ساختن.

نجلی(njilə́y) ښځ. م. (ج نجونی) دختر .

نڅا (nac á) ښځ. م. (ج نڅا وی) رقص .

نڅل (nacə́l) مص. ل، رقصیدن.

نڅول(nacawə́l)مص.ل، رقصاندن.

نخښه (náxṣa) ښځ. م. (ج. نخښې) نشانی، هدف، اثر،علامه، داغ.

ندرور(ndrór) ښځ. م. (ج. ندرورانې،ندرورگانې)، همشیره شوهر ، ننو .

نرخ(narx) نر. م. (ج. نرخونه) حکم و قضاوت مردمی .

نرخي(nərxí)ص. نر. م. (ج.نرخيان) . حکم و قضاوت کننده، یقین کننده نرخ .

نرښځی(narṣəǰáy)نر. م. (ج.نر ښځې) خنثی .

نروب (naróḃ)ص، نر. م. نرم، آبگین، رقیق.

نری (naráy)ص. نر.م. باریک ، نرم.

نری رنځ(naray ránǰ)نر. م. مرض سل .

نری ملا (narə́ymlá) ښځ. م. (ج.نری ملاوې) کمر باریک ،

نړول (naṛawə́l) مص مت ویران کردن، تخریب کردن .

نړۍ(naṛə́y) ښځ.م. دنیا، جهان،گیتی.

نړیدل (naṛedə́l)مصل. ویران شدن، تخریب شدن.

نړیوال (naṛaywā́l) ص.نر. م.

ج. جهانی، بین المللی.

نږدې(nizde) ص نسب. نزدیک، قریب .

نږور(nzor) بسخ.م. (ج.نږندې) سنو، زن پسر .

نس(nas)نر.م. (ج نسونه)شکم .

نس خوږی(nasxūẓáy) نـر.م. پیچش.

نسکورول(naskorawә́l) ص. نر.م.واژگون، سرنگون،سرچپه.

نسکوریدل(naskoredә́l)مص. ل.سرنگون شدن.

نس ناسته (nasnā́sta) بسخ.م اسهال.

نشت (našt) نر.م.عدم.نیست.

نښان((niṣ ā́n نـر.م (ج.نښانونه) ۱)علامه،اثـر،۲)بیرق، نشان،هدف.

نښتر(naṣtár) نـر.م(نښترونه) درخت نوع از ارچه که قد بسیار بلند دارد.

نښتل(naṣ tә́l) مص.ل .چسیدن .

نښته(nṣә́ ta) بسخ.م(ج.نښتې) منازعه.

نښتیځل(nṣtejә́l) مص.مـت . فشردن.

نښلول(nas ļawә́l) مص.مت . چسپاندن.

نښلیدل(naṣ ledә́l) مص.ل چسپیدن.

نښه(náṣ a) بسخ.م. (ج.نښې)هدف، نشانی.

نغاره((naǧārá بسخ.م(نغارې) ، نقاره.

نغاړل (nǧāṛә́l) مص.مـت پیچانیدن، نور دیدن.

نغرل (nǧarә́l) مص.مت .بلعیدن. قرت کردن.

نغری(nǧaráy) نر. م (ج.نغري)
دیگدان. سه پایه، اجاق.

نغښت(nǧaṣt) نــــــــر.م.
۱)عمل پیچاندن، ۲) همه، تماماً.

نغښتل(nǧaṣtə́l) مص.مــــــــت،
پیچاندن،نوردیدن.

نغلاند (naǧlánd) ص.نــــر.م.
گرسنه چشم.

نغم (náǧam) نر.م. (ج.نغمونه)
نقب،لغم نیز میگوئید.

نغن(n ǧan) نر.م. نان گندم که
بر تابه پزند.

نغوتل (nǧūtə́l) مص.ل.مص.ل.
گوش کردن، اشاره نمودن.

نغوته(nǧū́ta) ښـــخ.م(ج.نغوتي)
ایما، اشاره.

نغوړل(nǧoẓə́l) مص.ل.گوش
دادن، شنیدن.

نکریزې(nakrízi)ښځ. ج. حنا.

نګولی(nogólay)نر.م(ج.نګولي)
نان خورش، کتغ .

نګه (nagá) ص.نب. بیغش، صاف،
خالص.

نلی(naláy) ښځ.م. ج. ۱)پوچک
کارتوس، ۲)نی چلم، نیچهٔ کلان.

نمانځل(nmānǰə́l) مص.مت.
۱) پرستش و ستایش، ۲)اعزازو تقدیر.

نمڅی (nimcáy)نــــــــر.م.
(ج.نمڅي) نمد .

نمر(nmar) نــــــــر.م. ا فتاب.

نمړل(nmaṛə́l) مص.ل. لقمه
کردن.

نمړی(nmaṛə́y) ښځ.م. ج.
لقمه نان.

نمزدک(nmazdák) نــــر.م.
(ج.نمزدکونه) مسجد.

نمسی(nmasáy) نــــــر.م.
(ج.نمسي) نواسه.

نمنځل (nmanǰə́l) مص.مت، وګ. نمانځل.

نمونځ (nmūnǰ) نـــــر.م. (ج.نمونځونه)، نماز.

نن(nən) ق. امروز، اليوم.

ننځړه(nanǰṛə́) نـــر.ج. قطران، نيل ناچ.

ننداړتون(nandārtū́n) نر.م. (ننداړتونونه) نمايشگاه.

ننداړچي(nandārčí) نـــر.م (ج ننداړ چيان) تماشا كننده.

ننداړچي(nandārčí) نر.م. (ننداړچيان) تماشاكننده.

ننداړغالی(nandārğā́l ay) نر.م. (ج.ننداړغالي) ميدان تماشا.

ننداره(nandārá) بنــــخ.م. (ج. نندارې) نمايش، تماشا.

نندرور(nandrór) ښځ.م .زن برادر.

ننږور(nanzór)ښځ.م .وګ.نږور.

ننګه (nanaga)ښځ.م. حمايت.

ننګ (nang) نر.م. (ج ننګونه) غيرت، حمايت.

ننګوړی(nangū́ṛay)نـر.م. (ج.ننګوړي) انار.

ننګه (nangá)ښځ.م. (ج.ننګې) طرفداری، حمايت .

ننګيالی(nangyā láy) ص.نر.م. ج. ننګيالي). با غيرت، بلند همت.

ننني(nananáy)ص.نر. م. امروزه.

ننواتې(nanawā́te)ښځ.م. عذر خواهی، عفوه خواستن.

ننوتل (nanawatə́l) مص.ل. داخل شدن.

ننول(nənawə́l) مص.مــت. تقطير و قطره قطره چكاندن .

ننه ايستل(nanaistə́l) مص.

مت. داخل کردن .

ننه باسل(nanabāsә́l) مص.

مت.(و ګ. ننه ایستل).

ننېدل(nanedә́l) مص.ل. تقطیر

شدن، صاف شدن، چکیدن.

نو(naw) نر.م. (ج.نوونه) ۱)ریم؛

۲) نم.

نو (nū) نر.م. ناف.

نوجن(nawján) ص.نر.م.

ج. ۱) ریم دار؛۲) مرطوب.

نور ۱) (nor) نر.م.دیگر، اضافه،

نور ۲) (nwar) نر.م. ا فتاب.

نوم (nūm) نرم. نام، اسم.

نومورکی(nūmwrákay) ص.

نر.م. (ج.نومورکي) ګمنام .

نوموړی (nūmwә́ṛay) ص.

نر. م. نامبرده، مذکور.

نومیالی(nūmyā|áy) ص.نر.

م. مشهور، نامدار.

نومیدل(nūmedә́l) مص.ل.

مسما شدن، نامیده شدن.

نونکی(nūnakáy) ښځ.م. ج.

دانه خورد. بخار.

نهار(nahā́r) نر.م. ګرسنه.

نه بدلیدونکی (nabadlidū́nkay)

ص.نر.م. تغیر نا پذیر .

نیا(nyā) ښځ.م.(نیاګاني) مادر کلان.

نیاز (nyāz) نر.م. (نیازونه)

۱)عذر،۲)ناز.

نیاز من(nyāzmán) ص.نر.م.

محبوب، محترم.

نیالګی(niyālgáy) نر.م.

(ج، نیالګي) نهال.

نیالي (niyāli) ص.نب(ج.نیا لی)

توشک.

نیاو(nyāw) نر.م (نیاوونه) عدالت،

انصاف.

نېټه (neṭa) ښځ.م.(ج.نېټې.)

تاريخ ،وقت.

نېز (nez)نر.م (ج نېزونه) سيلاب .

نېزوړی (nezwə́ṛay) نــر.م. (ج.نېزوړی) خس و خاشـــاک سيل اورده.

نېستمن(nestmán) ص.نــر.م. نادار، مفلس.

نېغ(neğ) ص نر.م.ج. لخت استاده، شاقولی، راست.

نېغکی(neğakay) نــــر.م. (ج.نېغکي) ۱)چنگ فرج زن۲)شخصی که قد بلندک ميکند.

نېغول(neğawə́l) مص.مت.شخ استاده کردن.

نېغېدل(neğedə́l) مص.ل .شخ استادن .

نيکمرغه(nekmárğa) ص.نب خوشبخت، نيک بخت.

نيکه(niká) نر.م.(ج.نيکه گان) پدر کلان.

نيم (nim)ص.نــــر.م.ق. نصف.

نيمڅی(nimcáy) نر.م.(نيمڅي) نمد.

نيم سرى(nimsaráy) نــر.م. (ج.نيم سر ي) درد شقيقه.

نيمګړتيا (nimgaṛtyā́) ښځ.م. (ج.نيمګړتياوې) ۱)مناصفه ۲)نقص و نا تمامی.

نيمګړی (nimgə́ṛay) ص.نر.م . (ج.نيمګړي) ناقص، نيم کاره.

نيمول(nimawə́l) مص.مت. نيم کردن، نصف نمودن.

نيمه خوا(nimaxwā́) ص.نب ۱)نيم طرف۲) جوانی مرگ، ناکام، به مطلب نه رسيده.

نيمېدل(nimedə́l) مص.ل.نيم شدن.نصف شدن.

نينک(ninák)نــــر.م(ج.نينکونه)

مردمک چشم.

نینول(ninawə́l) مص.مت.وګ. ننول.

نینې(niné) ښځ.ج. دانه های بریان.

نیوکه(niwə́ka) ښځ.م. (ج نیوکې) انتقاد.

نیول(niwə́l) مص.مت. ګرفتن، فتح کردن. ګرفتار نمودن.

نیهام .(nihā́m) ص.نر.م. غائب، پنهان، ماورای پرده.

ڼ

ڼ(nūṇ)حرف ۲۸ زبان پشتو است. دغه توری د کلیمي یا ولیي(لغت) په پیل ، سر او شروع کي نه راځی.

و

و (wāw) نر.م. حرف ۲۹زبان پشتو است .

واټ(wāṭ) نر.م. (ج.واټونه) جاده، راه .

واټن (wāṭən)نــر.م. (ج واټنونه) فاصله،بعد، و مسافه.

واټی(wāṭáy) نر.م .طاقت، قوت.

واخ (wāx) اد. اه و فریاد.

واده(wādə́) نــــر.م.(ج.ودونه) عروسی.

واده والا(wādəwālā́) ص.نر.م.شاه، جوانیکه عروسی میکند.

وار (wār) نــــــــر.م.(ج.وارونه)

۱)نوبت،دفعه،۲)ضربت،۳)صبر.

وار په وار (wārpawār) ق. نوبت به نوبت، درجه به درجه، تدریجاً.

وارتل (wārtə́l) مص.مت. پرتاب کردن، انداختن.

وارختا (wārxatā́) ص.نب.مضطرب، سراسیمه، حواس باخته .

واردواره (wārdawā́ra) ق. دفعتاً، اولاً، ابداً.

وارو پار (wāropā́r) نر.م. حواس، معنویات، فرصت، موقع.

واری (wāráy) نر.م. جارو قربان.

واره (wā́ṛə) ص.نب .ق. تماماً، همه، کل.

واره (wāṛə́) نر.ج. اطفال، چیز های خورد.

واز (wāz) ص.نر.م. ۱)کشاده؛ باز؛۲) شخص کلانکار.

وازگه (wā́zga) ښځ.م(ج.وازگې) چربو.

وازول (wāzawə́l) مص.مت. کشادن، بازنمودن.

وازیدل (wāzedə́l) مص.ل. کشادن شدن، بازشدن.

واښ (wāṣ) نر.م. (ج. واښونه) ریسمان موی و پشم.

واښه (wāṣ ə́) نر.ج. علف، گیاه، کاه سبز، کاه گندم.

واک (wāk) نر.م. (ج واکونه) اختیار، قدرت، طاقت.

واکدار (wākdā́r) ص.نر.م. (ج.واکداران) اختیار دار، صاحب قدرت.

واکمن (wākmán) نر.م. (واکمنان) اختیار دار، پادشاه، زمامدار.

والگی (wālgáy) نر.م. ریزش، زکام.

واله (wālá) ښځ.م. (ج.والې) جوی.

والی(wālə́y)ښځ.م. ج.گوشواره.

واوره(wāwra) ښځ.م. ۱) برف ۲) بشنو.

واورين(wāwrín)ص.نـــر.م.ج. برف دار، پر برف.

واويلا(wāwaylā́) ښځ.م. چيغ و فرياد، شکايت.

وايه (wāyá) ښځ.م. ۱) حيا،شرم ، ۲)چيز کار آمد.

وايه (wāyə́)ښځ.م.گفتار.

وبله.(wabə́la) ق. ۱)باهـــــم، با همديگر ،۲)چاره، ۳)رقص.

وپار(wapā́r) نــــر.م.(ج وپارونه) ۱)اعتبار تجارتی،معامله، تجارت۲) اثاث البيت.

وپاري(wapā́ri) ص.ز.م. اعتباری، معامله دار. سودا گر .

وت(wat) نـــــــر.م. شگاف، فرجه،وقف،فاصلهء کم.

وتره(wátra)ښځ.م. زمين نمناک کشتی. زمينيکه بعد از آبياري قابل کشت گردد.

وتره(watrá) ښــځ.م. (ج.وترې) دهنهء آب، (ورخ نيزگويند).

وتل(watə́l) مـــــص.ل. بر آمدن، خارج شدن.

وټه (wáṭa) ښـــــــځ.م. (ج.وټې) اندازه،تفاوت،فرق،تبادله.

وټی(waṭáy) نر.م. (وټي)حصهء بلندی جوی که زير آن ناوه آسيا نصب ميباشد.

وچ (wəč) نر.م۱)خشک، ۲) عقیم .

وچت (wuč át)ص.نر.م. بلند.

وچکالي(wəč kāli) ښــــځ.م. خشک سالی.

وچ کلک(wəčkilák) ص.نر م.۱) خيلی خشک۲) کم جان ولاغر.

وچموری(wəč móray) ص. نر.م.(ج.وچموري) طفل شير سوخته.

وچول(wəč awə́l) مص.مت.
خشک کردن.

وچولی(wač wúlay) نـــر.م.
(ج.وچولي) پیشانی.

وچه (wə́č a) ص.ښخ.م. ۱)خشک
۲) زن عقیم.

وچیدل(wəč edə́l) مـــص.ل.
خشک شدن.

وڅکه(wə́c ka) ښـــــــخ.م
(ج.وڅکي) مویز، کشمش .

وخت (waxt) نر.م. (ج.وختونه)
وقت .

وخت ناوخته(waxt nā wáxta)
ق.گاه گاه، وقت نا وقت.

وختي(waxtí) ص.نب. بسیار وقتی.

وختینی(waxtinaý) ص.نـــر.م.
قدیمی، سابقه .

ودان(wadā́n) ص.نر.م ج. آ باد،
معمور، مجازاً ثروتمند.

ودانول(wadānawə́l) مص.مت.
آباد کردن.

وداني(wadāní) ښخ.م. آبادی.
تعمیر .

ودول(wadawə́l) مص.مـــت.
عروسی کردن.

وده (wáda) ښخ.م.(ج.ودې) نشو
نما.

ودیدل (wadedə́l) مـــص.ل.
عروسی شدن.

وډ(waḍ) نر.م.(ج.وډونه) زمینیکه
کشت آ ن تازه درو شده باشد.

ور (war)نر.م. (ج.ورونه) دروازه،
در .

ورا (wrā) ښخ.م. (ج وراوې ،
وراکاني)جمعیتیکه عروس رامیآورند.

ورابانی (wrābāṇay) نـــــر.م.
(ج.وراباني) یک تن از جمعتیکه عروس
را میآورند.

وراره (wrārá)نر.م.(ج.وریرونه)
برادرزاده .

وراسته (wrāstá) ص.نـــــر.م.ج.
گنده. بوسیده.

ورانول(wrānawә́l) ص نر.م. ج.
خراب کردن، ویران کردن.

ورانېدل(wrānedә́l) مص.ل.
خراب شدن، ویران شدن.

وربشه (wurbá ša) بنـــخ.م.
(ج.وربشې) جو.

وربشینه(wurbašína) ص.سخ.م.
نان جو .

وربوز(wurbū́z) نـــــــــر.م.
(ج.وربوزونه) ۱)پوز،۲) پوزهٔ کوه.

ورپسې (wurpasé) ق.پشت
سر.عقب .

ورتول(wәratawә́l) متس.مـــت.
کباب کردن .

ورته (wárta)ص.نـــــــــب.
۱) مشابه، ۲) برایش.

وړت وړت(wrәṭ wrәṭ) ق.
جریان مسلسل اشک، گریه مسلسل با
جریان اشک .

ورچنی (wárč anc) ق. بیرون.

ورځ (wrәǰ) بنخ. م. (ج ورځې)
روز.

ورځپاڼه (wrәǰpāṇa) بنـــخ.م.
(ج.ورځپاڼې) روز نامه. اخبار.

ورځنی(wrәǰanáy) ص.نر.م. ق.
روزمره، روزانه.

ورځنې(warǰáne) ق.از نزدش.

ورځه(warǰá)امـــــــــــر . برو.

ورڅخه(warčáxa)ق. از نزدش.

ورخ (warx) نر.م.ج (ورخونه)
دهنهء آب، دهنه جوی.

ورخاړی (warxāṛay) نر.م.(ج
ورخاړي).خرفه ۲) مرض اسهال گوسفند
و بز.

ورزول(warzawəl) مص.مت

۱) با لا بالا کردن، ۲) قیمه کردن، ریزه ریزه کردن.

ورزېدل (warzedə́l) مص.ل.

بالا با لا شدن.

ورږ (wraẓ) نر.م. ج. یال اسپ .

ورږه(wrə́ẓa) ښځ.م. (ج ورږې) کیک.

ورږه (warẓá) ښځ.م. ج. فله.

ورستول.(wrastawə́l) مص. مت. گنده کردن ، بوسیده کردن .

ورستېدل (wrastedə́l)مص.ل.

گنده شدن، بوسیده شدن.

ورسک (warsák)نر.م. بینیچهٔ کوه، پوزه کوه.

ورشو(warš ó) ښځ.م.

(ج.ورشوگانې) چراگاه.

ورغالی(warǧálay) نر.م.

(ج.ورغالي)۱) دیگدان. آتشدان.

۲) ډنډوگئ چقوری که در بین کچری قروت می سازند.

ورغومی(warǧúmay) نر.م.

(ج.ورغومي) ۱)بزغاله، ۲) جدی، ماه دهم هـ ش.

ورغوی (warǧáway) نر.م.(ج ورغوي) (ج. ورغوي) کف دست.

ورک(wrək) نر.م. (ښځ.ورکه)گم.

ورکړه(warkṛá) ښځ.م. بخشش، دادن .

ورکول۱)(warkawə́l) مص.مت

دادن، بخشش کردن .

ورکول۲)(wrəkawə́l) مص.مت.

گم کردن.

ورکېدل(wrəkedə́l) مص.ل.

گم شدن.

ورمېږ (wurméẓ) نر.م.

(ج.ورمېږونه) گردن .

وراندارہ(wrəndára) ښځ.م.

(ج وریندارې) زن برادر.

ورنیکه (warnika) نــر. م،
(ج.ور نیکونه) پدر پدر کلان.

ورو (wro) ق. آ هسته.

وروځه (wrūza) ښـځ. م.
(ج. وروځې) ابرو .

ورور(wror) نـــر.م. (ج.ورونه)
برادر.

ورورکی (wurwrakay) ...
۱) سراب؛ ۲؛ کرم شب تاب .

وروست (wrost) ص.نر.م. پوده ،
گنده.

وروستاړی(wrostāṛay) نر.م.
(ج.وروستاړي) د مچی، پسوند، پساوند.

وروستنی(wrūstanáy) ص.نر.
م. عقب، اخرین.

ورون(wrūn) ق. (ج.ور نونه) ران.

وری۱(wray) نـــر.م.
۱) بره، حمل؛۲)ماه اول ســال
خورشیدی.

وری۲(wrəy) ښـــځ.م.
۱) بیره دندان؛۲)اله مخصوص پر کردن
نیچه.

وریت(writ) ص.نـــر.م. ج.
کباب بریان.

وریتول(writawə́l) مص.مت.
کباب کردن. بریان کردن.

وریجې(wríje) ښځ.ج. برنج.

وریځ (wreǰ) ښځ.م.(ج. وریځې)
ابرو.

وریځ (waryaǰ) ښـــځ.م.
(ج.وریځې) ابرو.

وریدل (waredə́l) مص.ل.
باریدن.

وریره(wrerá) ښځ.م(ج وریرې)
دختر برادر، برادر زاده.

وریښل (wrešə́l)مص.مــت.
ریستن.

وریښم (wreṣə́m) نــر.م. ج. ابریشم.

ورین(wrin) ص.نر.م. پراخ، کشاده

ورینداره(wrendā́ra) ښځ.م. زن برادر.

وړ(waṛ) ص.نر.م. لایق، مناسب، شایان .

وړ(waṛ) نر.م. چــــیره و غالب، برنده .

وړاندې(wṛā́nde) ق. مقدم، سابق، پیش، پیشتر، پیــــــــشرو.

وړانګه (wṛā́nga) ښځ.م. شعاع، پرتو.

وړتوب(waṛtób).م.۱)لیاقت ، ۲) غلبه، کامیابی.

وړل.(wṛə́l) مص.مت. حمل نمودن، بردن.

وړم کال(waṛəmkā́l) نــر.م. پرار سال.

وړمه شپه (waṛəmašPá) ښځ.م. پریشب.

وړمه ورځ(waṛəmawrə́ǰ) ښځ . م. پریروز.

وړنګن(wṛangán) ص.نـــــر.م. مشعشع، درخشان.

وړوکی(waṛū́kay) ص.نـــــر.م. خورد ترک، بچه خورد.

وړول(waṛawə́l) مـــــص.مت . میده کردن .

وړه (waṛá) ښځ. م. خورد.

وړې ۱)(waṛé) ښـــــځ.ج. ریزگی برنج و غیره.

وړی۲) (waṛə́y) ښځ. ج. پشم .

وړیا(waṛyā́) ص.نـــــــب، مفت، رایگان.

وړین(waṛín) ص.نر.م.ج. پشم دار، پشمی.

وز (waz) نـــــــــر.م. بزنر.

وزر (wazár) نر.م. بال، بازو، وقایه کتاب.

وزګار (wuzgār) ص.نر.م. غریب، بیکار.

وزګارول (wuzgārawə́l) مص. مت.بیکار ساختن.

وزګاریدل (wuzgāredə́l) مص. ل. بیکار شدن.

وزګړی (wuzgə́ṛay) نـــــــر.م (ج.وزګړي) بز نر.

وزګوړی (wuzgū́ṛay) نر.م. وګ. وزګړی .

وزه (wuzá) ښخ.م.(ج.وزې) ماده‌بز.

وزیمه (wuzimá) ښـــــــخ.م. (ج.وزیمې) ماده بز نر طلب.

وژغني (wužǧə́ni) ښخ.م. ج. بز موی.

وژل (wažə́l) مص.مت.کشتن، ګل کردن ،آتش و چراغ.

وژه (wážža) ښـــخ.م. (ج.وژې)

۱) چقـــــــوری پس ګردن انسان،

۲)اعصاب و پې ګردن، ۳) اعصاب و پې زیر زانو.

وږ بی (wažbə́y) ښخ.م. عــکه .

وږ سترګی (wuẓstə́rgay) نر.م. (ج.وږ سترګي)ګرسنه چشم، طماع، حریص .

وږم (wáẓam) نر.م بوی، بخار دیګ و غیره.

وږمه (waẓmá) ښخ.م. (ج.وږمې) باد نسیم.

وږی (wə́ẓay) ص. نر.م. (ج.وږي)

۱)ګرسنه، ۲) خوشه ګندم.

وس (was) نر.م. توان، سعی، طاقت .

وسپنه (wáspana) ښـــــخ.م. (ج.وسپنې) آهن.

وسله (waslá) ښخ.م. (ج وسلې)

سلاح.

وسله وال (wasļawā̃l) ص.

نر.م. ج. مسلح،اسلحه دار، اسلحه فروش.

وسه (wə́sa) ښځ.م. (ج.وسې)

برسات، باران.

وښ (wạs) نر.م. سم،زهر .

وښتې (waṣté) ښځ.م. گل مهره و مرجان.كه زنها به سينه وپيشاني اويزان ميكنند

وښكه (wúṣka) ښځ.م.

(ج. وښكې) اشک .

وښكی (waṣkáy) نر.م.

(ج.وښكي) ١) كنج دهن، خوشه انگور.

وښی (waṣáy) نر.م.(ج.وښي)

١) چوری دست، كره، حلقه ا هنين.

وګړی (wagə́ṛay) نر.م .

(ج.وګړي) فرد يا نفر.

ولاړ (walā̃ṛ) ص.نر.م. ج. ايستاده.

ولاړول (walāṛawə́l) مص.

ايستاده كردن، خيستاندن .

ولاړيدل (walāṛedə́l) مص.ل.

بر خاستن، ايستاده شدن .

ولس (wulas) نر.م. (ج ولسونه)

امت، عشيره، قوم، جمعيت.

ولسوال (wulaswā̃l) نر.م.

حاكم.

ولور (walwár) نر.م. مهر عروس، شيربها.

وله (wə́la) ښځ.م. درخت بيد .

ولی١ (wə́lay) نر.م. (ج . ولي) استخوان شانه.

ولې٢ (wále) اد .

چرا، براى چه .

ولی٣ (wálay) ښځ.م. ج. ريشه.

ونډ (wanḍ) نر.م. (ج ونډونه)

١)حصه، بخش؛ ٢) يک قطعه زمين مزروعه.

ونډه (wanḍa) ښځ.م.(ج ونډې)

حصه، سهم .

ونډۍ(wanḍáy) ښـــــځ.

م. ۱) تقسیم؛ ۲) قصابی؛ ۳) گوسفندیکه بصورت مشترک خریده شده وگوشت آن بین مشترکین تقسیم گردد.

ونډۍ ونډۍ (wanḍay wanḍay)

ص. حصه حصه، تکه تکه. پارچه پارچه، بخش بخش .

ونه(wána) ښـــځ.م. (ج. ونې)

۱) درخت؛ ۲) قد.

وړ(woṛ)ص.نر. م. خورد، میده، کوچک.

وهل(wahə́l)مص. مت. زدن.

ویار(wyār) نــــــــــــــر.م.

۱) بد گمـــانی؛۲) حسد؛ ۳) عیب.

ویاړ (wyāṛ)نـــر.م. افتخار،فخر، مباهات.

ویال(wyāl) ص.نر.م. ۱)تازه، ازاده .

ویاند(wayā́nd) ص. نــــر.م.

گوینده،نطاق.

ویت(wit) ص.نر.م. ۱) دهن باز؛ ۲)مجازاً بی حیا.

ویجاړ(wijā́ṛ) ص.نر.م. ج درهم بر هم، خراب .

ویجاړیدل (wijāṛedə́l) مص.ل. درهم برهم شدن، خراب شدن.

ویدول (widawə́l).مص.مــت . خوابانیدن، خواب دادن.

ویده(widə́)ص.نـــــــــر. م. خفته به خواب رفته.

ویر(wir) نر.م. (ج. ویرونه) نوحه، ماتم.

ویران (wayrā́n) ص.نر.م. ج. تخریب .

ویرانه(wayrānә́)ښځ.م. خرابه.

وېرول(werawә́l) مــــص.مت. ترساندن، تخویف.

ویږ (wiṛ) ص.نر. م. ۱)باز، کشاده؛

۲)هموار، گسترده.

ویړول(wiṛawə́l) مص.مت.
هموار کردن، فرش گستراندن .

وېسا(wesā́)ښځ.م. تکیه، اعتماد .

وېش(weš)نر.م. تقسیم.

ویشتل(wiš tə́l)مص.مت .زدن
چیزی توسط سنگ.

وېشل(weš ə́l) مص.مت. تقسیم
کردن.

ویښ (wiṣ) ص.نر.م. بیدار ، از
خواب برخاسته.

وېښته (weṣtə́) نر.م. ج. موی.

ویښول(wiṣawə́l)مص.مت.
بیدار ساختن.

ویل(wayə́l) مص.ل. گفتن، حرف
زدن .

وېلنی(welánay) نر.ج. پودینه.

ویلول(wilawə́l)مص.مت
گداختن، ذوب کردن.

وېله(welá) ښځ.م. (ج.وېلې) وک
ویاله.

ویلېدل(wiledə́l) مص.ل.
گداخته شدن، آب شدن، ذوب شدن.

وینا(waynā́) ښځ.م. (ج.ویناوې)
تقریر، بیان، نطق، خطابه،گفتار.

وینځل(winǰə́l) مص.مت.شستن.

وینه(wína) ښځ.م.(ج.وینې) خون.

ویه(wíya) ښځ. م.(ج ویې)
تخم مرغ.

هـ

هـــ : حرف چهلم الفبائی زبان پشتو.

هار(hār) نر.م. ۱) موســم گرمی، ۲) غبار و دمه .

هاند(hānd) نر.م. سعی وکوشش.

هټۍ(haṭə́y) ښځ.م (ج.هټۍ گانې) دوکان.

هڅه (hác a) ښـــځ.م.(ج.هڅې) طلب، تلاش، جستجو.

هډ (haḍ) نـــــر.م. (ج هډونه) استخوان بزرگ .

هډو (haḍó) ق. هـــــرگز، بالکل، قطعاً.

هډور (haḍawár) ص.نر.م.ج. استخواندار.

هډوکی (haḍūkay) نـــــر.م. (ج.هډوکي) استخوان.

هډي (haḍi) نـــــر.ج. پایگک گلون، درد گلو، افتادن گلووغدود آن.

هر کلی (harkalǝ́y). نــــر.م. (ج.هر کلي) پذیرایی ، خوش آمدید .

هراند (haránd) ص.نـــر.م. ج. سرگردان، پریشان.

هستوګنځی (hastogan ǰáy) نر.م. (ج.هستوګنځي) جای بود و باش، مسکن.

هستوګنه (hastogǝ́na) ښخ.م. سکونت.

هسک (hask) ص.نر.م. اسمان، فلک، ۲)بلند، بالا.

هسکول (haskawǝ́l) مص.مت بلند کردن ، بالاکردن.

هسکیدل (haskedǝ́l) مص. ل. بلند شدن.

هسې (hasé) ق ۱) چنین،همینطور۲) رایگان، بدون عوض.

هغسې (hağáse.) ق. همانطور.

هغلته (hağálta) ق.و ک.هلته .

هغومره (hağǘmra) ق.انقدر، همان قدر.

هغه (háğa) ض. آن. او.

هک پک (hakpak) ص.نــــر. م.ج. حیران تر. حیران در یان .

هګۍ (hagǝ́y) ښخ.م. تخم مرغ.

هلک (halǝ́k) نـــــــــر. م. (ج.هلکان) بچه، پسر خورد .

هله ګوله (halagǘla) ښخ.م. پرخاش، انقلاب، شورش، اغتشاش .

هلې ځلې (haleǰále) ښخ. ج. جزع وفزع ، داد وفریاد .

همځولی (hamǰólay) ص.نر.م. هم سال، هم سن.

همدارنګه (hamdāranga) ق . همین قسم، همچنان.

همیانی (hamyāni) ښــــــخ.م. خریطه پیسه.

هنداره (hindā́ra) ښـــخ. م. (ج. هنداري) ائينه.

هندوانه (hindwāṇá) ښخ.م. (ج.هندواني) تربوز.

هنګېدل (hangedə́l) مص.ل. اواز کشیدن خر.

هوډ (hūḍ) نر.م. (ج.هوډونه)عزم، اراده.

هوږه (hū́ẓa) ښــــــخ.م. سیر.

هوسا (hosā́) ص.نب.اسوده ، ارام.

هوساینه (hosāyána) ښخ.م. ارامی، سلامتی.

هوسی (hosáy) ښخ.م. آهو .

هوسیدل (hawasedə́l) مص.ل. خوشوقت شدن، به چیزی خوشی کردن .

هوښیاریدل (husyāredə́l) مص.ل .دانا شدن، هوشیار شدن.

هیڅ (hic) ص.نـــــــب. هیچ.

هېر (her) ص.نر.م.ج. فـــراموش .

هېرجن (herján) ص.نـــــر.م. فراموش کننده، فراموش کار .

هېرول (herawál) مص.مـــت. فراموش کردن.

هېرېدل (heredə́l) مـــص ل. فراموش شدن.

هېښ (heṣ) ص.نر.م. ج.حیران.

هیله (híla) ښخ.م. (ج.هیلي) امید. ارزو، تمنا .

هېلۍ (heláy) ښـــــځ.م. مرغابی.

هېواد (hewā́d) نر.م.(ج هېوادونه) وطن، مملکت.

ی

ی(ye)ښځ.م. حرف چهلم ویکم الفبای پشتو.

یابو (yābū́)نــــر.م. اسپ باری.

یاد (yād) نــــــر.م. (ج یادونه) حفظ حافظه.

یاد ښت(yādə́ṣ̌t) نـــــــر.م. یاد داشت، یاد دهانی.

یادول (yādawə́l)مـــص مت. حفظ کردن، یادکردن.

یادونه(yādawána) ښځ.م. حفظ

کردن، یاداشت .

یادونه (yādawána) بنځ. م. حفظ کردن، یا داشت .

یا دېدل (yādedə́l) مص.ل. یاد شدن، ذکر شدن.

یخني (yaxní) بنځ.م. ۱) سردی، ۲) گوشت جوش داده و پخته شده.

یخول (yaxawə́l) مص مت. سرد کردن .

یخی (yaxay) نــر.م. اب منجمدشده. یخ،منجمد.

یخېدل (yaxedə́l) مص ل. سرد شدن، خنک شدن.

یرغل (yarğál) نــر.م. (ج. یرغلونه) هجوم نا گهانی، حمله.

یرغمل (yarğamál) نــر.م. گروگان.

یرغه (yarğá) ص.نر. م، اسپ یرغه. اسپ تیز رفتار.

یږي (yaži) بنځ. ج. چراغ چوب.

یږ (yaẓ) نــر.م. خرس.

ینه (yána) بنــځ.م. جگر.

یو (yaw) عــد. یک .

یوازې (yawāze) ص.نــب.ق. تنها، مجرد ، یگانه .

یور (yor) بنــځ.م. (ج.یورنې) زن برادر شوهر.

یوم (yūm) نر.م. (ج.یومونه) بیل.

یون (yūn) نــر.م. (ج.یونونه) ۱) رفتار، رحلت ۲) خوی، عادت.

یو والی (yawwālay) نــر.م. یکی بودن، اتفاق، یگانگی.

مننه او کور ودانی

دافغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز د درانه او محترم دانشمند محترم مسافر رئیس خیل څخه زیاته زیاته شکریه او مننه کوي چې د دغه قاموس د ترس په تصحیح کې یې پوره پوره مرسته او همکاري کړیده، دغه شان د ژوند په ټولو چارو کې د پاک خدای «ج» څخه ورته بری او کامیابي غواړي.

د آزادی مطبعې له ټولو کارکوونکو او په تیره بیا د کمپوټر له لوی مدیر محترم اما ن ا لله « جاوید » او نورو غړو څخه ډیره مننه کوي چې د دغه قاموس د ډیزاین، کمپوز او چاپ په برخه کې پوره پوره مرسته او همکاري کړیده په دې وسیله دوي ټولوته کور ودانی وایي.

Paṣto - Dari Short Dictionary

Academy of Sciences
Of Afghanistan
Institute of the
language of pashto

2006

دآزادي مطبعې چاپ